MIHAELA DANIELA CÎRSTEA
VIORICA AVRAM
ILEANA SANDA
ALEXANDRA DRAGOMIRESCU

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

VI

Deșteaptă-te, române!

Andrei Mureșanu

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!” strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

Mihaela Daniela Cîrstea
Viorica Avram
Ileana Sanda
Alexandra Dragomirescu

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

MANUAL PENTRU
CLASA A VI-A

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ S.A.

CUPRINS

UNITATEA 1
BIBLIOTECA ȘI PASIUNEA LECTURII
Comunicare orală....8
Elemente de construcție a comunicării
•Cuvântul: formă și sens....14
Lectură
•*În bibliotecă* de Ana Blandiana....16
•*Micul Cantemir și cireșul* de George Bălăiță....21
Redactare
•Rezumatul....26
Lectură
•*Povești repovestite*...de Laura Câlțea....28
Elemente de construcție a comunicării
•Omonimele....30
•Cuvintele polisemantice....31
Elemente de interculturalitate....32
Evaluare....34

UNITATEA 2
MODELE ȘI ANTIMODELE
Comunicare orală....36
Lectură
•*Câinele și cățelul* de Grigore Alexandrescu....42
Elemente de construcție a comunicării
•Diftong, triftong, hiat....46
Lectură
•*Bivolul și coțofana* de George Topîrceanu....48
Elemente de construcție a comunicării
•Despărțirea în silabe....51
Redactare
•Etapele scrierii....52
Elemente de interculturalitate....54
Evaluare....56

UNITATEA 3
MĂRTURII DIN TRECUT
Comunicare orală....58
Lectură
•*Sobieski și românii* de Costache Negruzzi....63
Elemente de construcție a comunicării
•Verbul....69
Redactare
•Transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă....74
Elemente de interculturalitate....76
Evaluare....78

UNITATEA 4
CĂLĂTORIA
Comunicare orală....80
Lectură
•*D-l Goe...* de I. L. Caragiale....84
•*Bubico* de I. L. Caragiale....90
Elemente de construcție a comunicării
•Predicatul nominal....95
•Subiectul neexprimat....97
Redactare
•Textul narativ....98
Elemente de construcție a comunicării
•Complementul (I)....99
Elemente de interculturalitate....100
Evaluare....102

UNITATEA 5
ÎN EUROPA
Comunicare orală....104
Elemente de construcție a comunicării
•Substantivul....108
Lectură
•*O scrisoare de prietenie* de Iulia Iordan....116
Redactare
•Prezentarea textului....120
•Textul explicativ....121
Elemente de construcție a comunicării
•Pronumele personal....123
•Pronumele reflexiv....125
Elemente de interculturalitate....128
Evaluare....130

UNITATEA 6
LUMEA ARTISTICĂ
Comunicare orală....132
Lectură
•*Frații Jderi*–operă literară și film....136
•Textul descriptiv....139
Elemente de construcție a comunicării
•Adjectivul....140
•Adverbul....142
Lectură
•*Castelul din Carpați*–operă literară și film....144
Redactare
•Textul descriptiv....149
•Textul narativ-descriptiv....150
Elemente de interculturalitate....152
Evaluare....154

UNITATEA 7
NATURA ȚĂRII MELE
Comunicare orală....156
Lectură
•*Amurg în deltă* de Ion Pillat....161
Elemente de construcție a comunicării
•Complementul (II)....164
Lectură
•*Oaspeții primăverii* de Vasile Alecsandri....167
Redactare
•Stil. Proprietate, puritate, originalitate....170
Elemente de construcție a comunicării
•Complementul (III)....172
Elemente de interculturalitate....176
Evaluare....178

UNITATEA 8
LUMEA TEHNOLOGIEI
Comunicare orală....180
Lectură
•Cartea electronică....184
Redactare
•Adecvarea la temă....188
Elemente de interculturalitate....190
Elemente de construcție a comunicării
•Variație stilistică....192
Evaluare....194

TEXTE PENTRU COMUNICAREA ORALĂ (ASCULTARE ACTIVĂ)....195

PREZENTAREA MANUALULUI

ORGANIZAREA UNITĂȚII DE ÎNVĂȚARE

COMUNICARE ORALĂ | LECTURĂ | REDACTARE | ELEMENTE DE CONSTRUCȚIE A COMUNICĂRII | ELEMENTE DE INTERCULTURALITATE | EVALUARE SUMATIVĂ

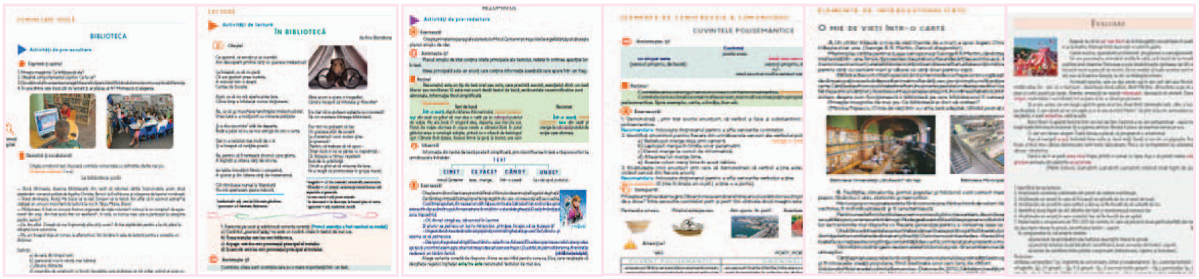

SIMBOLURILE CARE INDICĂ ACTIVITĂȚILE ÎN VARIANTA TIPĂRITĂ

- Exprimă-ți opinia!
- Amintește-ți!
- Dezvoltă-ți vocabularul!
- Exersează vorbind!
- Descoperă!
- Citește!
- Lucrează în echipă!
- Reține!
- Progresează!
- Ascultă!
- Știai că...?
- Observă!
- Compară!
- Joc de rol
- Joacă-te!
- Exersează!
- Recapitulează!
- Fii creativ!
- Activitate interdisciplinară
- Metodă complementară de evaluare
- Autoevaluare
- Atenție!
- Activitate practică
- Evaluare colegială

SIMBOLURILE CARE INDICĂ ACTIVITĂȚILE ÎN VARIANTA DIGITALĂ

- Imagine statică
- Exercițiu interactiv
- Videoclip
- Audiție

COMPETENȚE GENERALE ȘI SPECIFICE

1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare prin receptarea și producerea textului oral

1.1. Rezumarea, pe baza informațiilor explicite și implicite, a unor pasaje din diverse tipuri de texte orale narative, monologate și dialogate

1.2. Prezentarea unor informații, idei, sentimente și puncte de vedere în texte orale, participând la discuții pe diverse teme sau pornind de la textele citite/ascultate

1.3. Adecvarea comunicării nonverbale și paraverbale la o situație dată, evidențiind ideile și atitudinile, în situații de comunicare față-în-față sau mediată

1.4. Participarea la interacțiuni verbale simple cu mai mulți interlocutori, având în vedere cantitatea și relevanța informației transmise și primite

2. Receptarea textului scris de diverse tipuri

2.1. Corelarea informațiilor explicite și implicite din texte literare și nonliterare, continue, discontinue și multimodale

2.2. Rezumarea unor texte, cu grade diverse de dificultate

2.3. Prezentarea unor răspunsuri personale, creative și critice pe marginea unor texte diverse

2.4. Manifestarea preocupării de a înțelege diverse tipuri de texte citite

2.5. Identificarea strategiilor de lectură, a volumului și a diversității materialelor citite

3. Redactarea textului scris de diverse tipuri

3.1. Redactarea unui rezumat, a unui text, pe un subiect la alegere, având în vedere etapele procesului de scriere și structurile specifice, pentru a comunica idei și informații sau pentru a relata experiențe trăite sau imaginate

3.2. Redactarea, individual și/sau în echipă, a unui text complex, cu integrarea unor tabele

3.3. Adecvarea textului scris la situația și scopul de comunicare

3.4. Analizarea dificultăților de redactare, oferind soluții, pe baza criteriilor propuse de profesor și discutate cu colegii

4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise

4.1. Utilizarea structurilor sintactice și morfologice de bază ale limbii române standard pentru înțelegerea și exprimarea corectă și precisă a intențiilor comunicative

4.2. Aplicarea conștientă a achizițiilor lexicale și semantice de bază, din limba română standard, pentru exprimarea corectă a intenției comunicative

4.3. Valorificarea achizițiilor fonetice de bază, în realizarea propriei pronunții și scrieri și pentru evaluarea pronunției și scrierii celorlalți, prin raportarea la normă, cu scopul corectării erorilor în comunicare

4.4. Utilizarea deprinderilor dobândite pentru monitorizarea corectitudinii comunicării, prin raportarea la normă

4.5. Redactarea unor texte, valorificând gândirea logică și competența lingvistică, în procesul de învățare pe tot parcursul vieții

5. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context național și internațional

5.1. Investigarea unor obiceiuri și tradiții românești și ale unor comunități etnice de pe teritoriul României

5.2. Analiza unor elemente comune identificate în cultura proprie și în cultura altor popoare

BIBLIOTECA ȘI PASIUNEA LECTURII

Conținuturi din programa școlară:

Comunicare orală

Contextul de comunicare: locul și momentul interacțiunii, relația dintre interlocutori, identitatea interlocutorilor, cunoștințe comune legate de tema discuției

Lectură

Strategii de comprehensiune: reprezentări mentale, integrarea informațiilor textului în propriul univers cognitiv și afectiv

Redactare

Rezumatul

Elemente de construcție a comunicării

Vocabular — Cuvântul: formă și sens (sensul de bază și sensul secundar; sensul propriu, sensul figurat)
Rolul contextului în crearea sensului
Omonime. Cuvinte polisemantice

Elemente de interculturalitate

Valori ale culturii populare în spațiul românesc

BIBLIOTECA

Activități de pre-ascultare

Exprimă-ți opinia!

1. Privește imaginile! Ce înfățișează ele?
2. Observă comportamentul copiilor! Ce fac ei?
3. Discută modul în care este amenajată fiecare încăpere. Identifică două elemente comune și două diferențe.
4. În care dintre cele două săli de lectură ți-ar plăcea să fii? Motivează-ți alegerea!

Dezvoltă-ți vocabularul!

Citește următorul text. Asociază cuvintele numerotate cu definițiile oferite mai jos.
Model de rezolvare: 1 = e)

La biblioteca școlii

— Bună dimineața, doamna bibliotecară! Am venit să returnez cărțile împrumutate acum două săptămâni: romanul polițist de Agatha Christie, *Pericol la End House*, și culegerea de basme[1] românești.
— Bună dimineața, Andrei! Mă bucur să te văd. Doream să te felicit. Am aflat că în sezonul estival[2] ai câștigat un concurs important de lectură la noi, în Târgu Mureș. Bravo!
— Mulțumesc! A fost un concurs organizat de niște voluntari[3] inimoși la un complex[4] de agrement[5] din oraș. Am fost acolo într-un weekend[6], în iulie, cu bunica mea care a participat la categoria pentru seniori[7].
— Da. Am aflat. Dorești să împrumuți alte cărți, acum? Ai trei săptămâni pentru a le citi, până la sfârșitul lunii octombrie.
— Nu, am început deja un roman scris de Roald Dahl. Voi rămâne în sala de lectură pentru a consulta un dicționar.

Definiții:

a) de vară, din timpul verii;
b) (persoană) mai în vârstă, bătrână;
c) plăcere, distracție;
d) ansamblu de construcții cu funcții deosebite, care alcătuiesc un tot unitar;
e) narațiune (populară) cu elemente fantastice supranaturale;
f) persoană care se oferă să facă un serviciu de bunăvoie și dezinteresat;
g) sfârșit de săptămână destinat odihnei.

Amintește-ți!

Într-o comunicare orală, un vorbitor transmite un mesaj unui ascultător.
Persoana care participă la o discuție, la o conversație se numește interlocutor.

Exersează vorbind!

1. Cine este vorbitorul din prima replică a textului *La biblioteca școlii*?
2. Cine este ascultătorul ultimei replici a textului menționat anterior?
3. Unde are loc discuția dintre Andrei și doamna bibliotecară?
4. În ce oraș a avut loc concursul câștigat de Andrei?
5. Când a avut loc concursul pe care l-a câștigat Andrei?
6. În ce anotimp are loc discuția dintre cei doi interlocutori?

Activitate interdisciplinară

1. Localizează pe hartă orașul menționat în text. Care sunt orașele apropiate?
2. Care este ruta pe care ai alege-o pentru a ajunge în orașul respectiv, pornind din orașul în care înveți?

Model de rezolvare:
Plecând din Timișoara cu trenul, aș trece prin Deva, Alba Iulia etc.
Recomandare:
Folosește manualul digital!

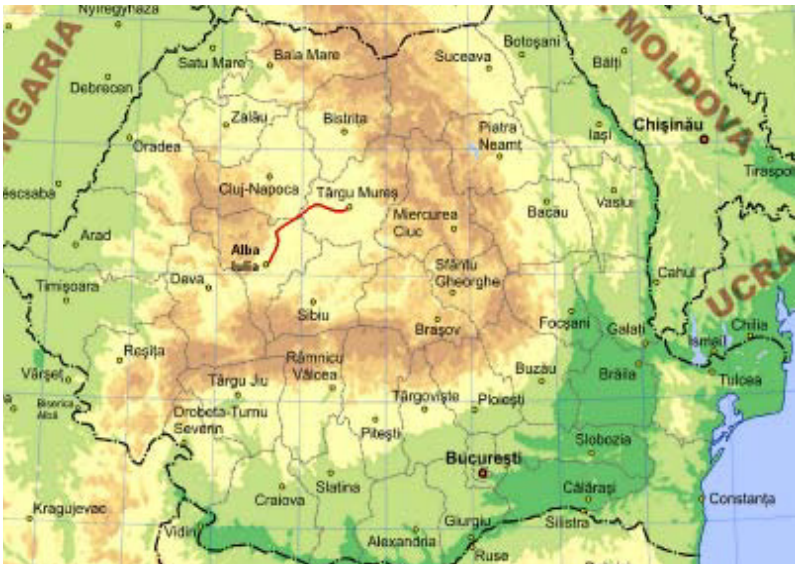

Joc de rol

• Interpretează textul *La biblioteca școlii* în fața clasei cu ajutorul unui coleg/unei colege.
Recomandare:
Comunicarea verbală trebuie să fie însoțită de elemente ale comunicării nonverbale și paraverbale.

Amintește-ți!

Comunicarea nonverbală se realizează prin mimică, prin poziții corporale etc.
Comunicarea paraverbală se realizează prin tonul vocii, prin ritmul vorbirii etc.

Fii creativ!

• Reformulează oral dialogul dintre personaje, astfel încât să respecți, pe rând, următoarele cerințe:
a) discuția dintre Andrei și doamna bibliotecară are loc la începutul primăverii.
Model de rezolvare:
— Am aflat că în sezonul estival vei participa la un concurs.../Va fi un concurs frumos etc.
b) discuția dintre Andrei și doamna bibliotecară are loc pe hol, după închiderea bibliotecii.
Model de rezolvare:
— Bună seara, doamna bibliotecară!/Doreai să mai împrumuți alte cărți etc.
c) discuția are loc între Andrei și un elev de clasa a V-a, la școală.
Model de rezolvare:
— Bună!/Servus!/ Am venit la tine în clasă.../Voi merge la sala de lectură etc.

9

Activități de ascultare propriu-zisă

Ascultă!

• Vei asculta (accesând formatul digital al manualului) o emisiune radio referitoare la o altfel de bibliotecă decât cea cu care ești obișnuit.

1. Copiază în caiet tabelul de mai jos. În timp ce vei asculta, cu atenție, Textul 1 din nou, vei bifa răspunsurile corecte. Primul exercițiu a fost rezolvat ca model.

Radu Matias este	☒ reporter	☐ directorul bibliotecii	☐ un profesor
Monica Avram este	☐ reporter	☐ directorul bibliotecii	☐ o profesoară
Proiectul este lansat de	☐ un post de radio	☐ o bibliotecă județeană	☐ un complex de agrement
Weekend este	☐ un post de radio	☐ o bibliotecă județeană	☐ un complex de agrement

2. Copiază în caiet exercițiul de mai jos. În timp ce vei asculta, cu atenție, Textul 1 din nou, vei bifa răspunsurile corecte.

Model de rezolvare: 1 = c)

1. Ce înălțime au căsuțele amenajate în cadrul proiectului?
a) 80 cm; b) 85 cm; c) 90 cm.
2. În ce anotimp se va desfășura proiectul?
a) primăvara; b) vara; c) toamna.
3. Cui se adresează proiectul?
a) tuturor cititorilor; b) numai copiilor; c) numai seniorilor.
4. Ce trebuie să aducă de acasă cei mai mici vizitatori?
a) creioane, carioci; b) cărți de colorat; c) foi albe de hârtie.

Activități de post-ascultare

Exersează vorbind!

1. În ce constă proiectul *Căsuța cu cărți*?
2. Ce tipuri de cărți pot fi împrumutate în cadrul acestui proiect?
3. Este util acest proiect pentru copiii de vârsta ta?

Exprimă-ți opinia!

1. Ce titluri de cărți ai propune pentru a fi incluse în acest proiect?
2. Ți-ar plăcea să se organizeze în curtea școlii o „căsuță cu cărți”?

Compară!

• Alcătuiește oral o comparație între proiectul *Căsuța cu cărți* și biblioteca școlii tale.

Recomandare:

Te poți referi la modul de organizare, la cărțile pe care le poți împrumuta etc., ținând cont de următoarele secvențe din textul ascultat, referitoare la proiectul *Căsuța cu cărți*:

a) *Avem literatură în limba română, avem literatură în limba maghiară, avem strecurate și câteva cărți în limba engleză.*

b) *Dacă există persoane cărora le place mult o carte din ceea ce găsesc acolo, o pot duce acasă fără niciun fel de probleme, totul e ca în locul acelei cărți luate să aducă alta în schimb.*

Activități de pre-producere a mesajului oral

ȘCOALA DUPĂ ȘCOALĂ, LA BIBLIOTECĂ

Citește!

Doisprezece micuți și-au găsit a doua casă la Biblioteca Județeană *Nicolae Iorga* din Ploiești. Alături de mine, în această frumoasă zi de septembrie, este directoarea instituției, pe care am s-o rog să ne spună de unde a venit această idee.

Biblioteca Județeană *Nicolae Iorga*

Doamna directoare: Pentru copiii cu probleme, ce provin din familii defavorizate, e un fel de afterschool fără plată. Le mai facem o mică bucurie acelora care au nevoie de ajutorul nostru. Copiii vin zilnic, de luni până vineri, de la 11.00 la 16.00. În afară de teme, derulăm cu ei și alte activități, ne uităm și la desene animate. Primordial pentru noi este ca ei să plece acasă cu o cărticică pe care să o discutăm a doua zi.

Reporter: Poate că acest proiect nu ar fi prins viață dacă nu ar fi existat și niște oameni inimoși, niște volutari. Cum te numești?

Voluntar: Andreea.

Reporter: Ce faceți cu copiii?

Voluntar: Încercăm să îi ajutăm mai ales că lucrăm la teme, dar nu numai, facem diferite activități.

Reporter: Ce te-a făcut să te apleci asupra acestor copii?

Voluntar: Cred că cel mai frumos sentiment din viață este atunci când știi că ai ajutat pe cineva.

Reporter: Cum ți se pare la școală aici?

Elev: Frumos. Am scris temele și ne-am jucat.

(*Școala după școală la bibliotecă*, www.romania-actualitati.ro, text adaptat)

Exersează vorbind!

1. Care este tema textului de mai sus?
2. Cine sunt persoanele intervievate?
3. Care este rolul voluntarilor la bibliotecă?
4. Au toți interlocutorii informații generale referitoare la programul *Școala după școală*?

Amintește-ți!

Tema este aspectul general la care se referă textul.

Un text conține mai multe informații generale (care se referă la aspecte fundamentale) și/sau informații de detaliu (care se referă la amănunte).

Reține!

Contextul este un element important al unei situații în care se comunică un mesaj. El se referă la circumstanța în care are loc comunicarea (locul și timpul emiterii și receptării mesajului, identitatea interlocutorilor, cunoștințele lor comune legate de tema discuției).

Exersează vorbind!

• Identifică oral elementele care compun contextul comunicării în textul *Școala după școală, la bibliotecă.*

Model de rezolvare:

Locul: *Biblioteca Județeană...*

Timpul....

Interlocutorii: *reporterul, copiii...*

Informații generale cunoscute de interlocutori...

Activități de producere a mesajului oral

Biblioteca școlii mele

Lucrează în echipă!

I. Organizați-vă în cinci echipe, astfel încât într-o grupă să fie cel puțin patru elevi și cel mult șase.

Grupa 1: Bibliotecarii

Sarcini de lucru:
1. Vizitați biblioteca școlii voastre și notați-vă impresiile.
2. Luați un interviu doamnei bibliotecare/domnului bibliotecar pentru a afla mai multe informații despre bibliotecă (modul în care este organizată, programul de lucru, activități derulate acolo).

Recomandări:
- Formulați împreună întrebările! Acestea trebuie să fie clare!
- Notați cu atenție răspunsurile primite!
- Dacă nu înțelegeți răspunsurile primite, puneți întrebări de clarificare a mesajului.
- Fiți politicoși și respectați regulile de acces la cuvânt pe care le-ați învățat în clasa a V-a!

Grupa 2: Cititorii

Sarcini de lucru:
1. Discutați cu elevii de clasa a V-a pentru a afla ce preferințe de lectură au și care sunt impresiile lor legate de biblioteca școlii.
2. Ținând cont de răspunsurile primite, alcătuiți o listă de cărți (spre exemplu, *3 — 5 titluri din literatura română și/sau străină*) pe care le recomandați colegilor voștri mai mici. Motivați-vă alegerea!

Grupa 3: Artiștii

Sarcini de lucru:
1. Alcătuiți un afiș prin care să încurajați lectura în clasa voastră.

Recomandare:
- Creați colaje de imagini sau desene expresive.

2. Adăugați un slogan convingător pentru a vă îndemna colegii să citească (spre exemplu, *Citește în fiecare zi!*)

Grupa 4: Inovatorii

Sarcini de lucru:
1. Propuneți o activitate educativă, culturală care v-ar plăcea să se desfășoare la biblioteca școlii (spre exemplu, un concurs literar, o vizionare de film etc.)
2. Propuneți o activitate prin care să încurajați lectura în clasa voastră (spre exemplu, *dramatizarea unor opere, invitarea unor scriitori contemporani la o lecție etc.*).

Grupa 5: Exploratorii

Sarcini de lucru:
1. Obțineți informații referitoare la bibliotecile din alte școli românești sau străine. Notați modul în care sunt organizate și dotările de care dispun.
2. Formulați trei propuneri de modernizare a bibliotecii școlii voastre care pot fi realizate într-un an. (spre exemplu, *înlocuirea unor cărți mai vechi cu ediții noi, folosirea eficientă a mijloacelor IT etc.*).

II. Fiecare grupă va prezenta în fața clasei rezultatul muncii în echipă.

Recomandări:

• Vorbiți liber! Nu vă citiți discursul și nu îl învățați pe de rost, fiți spontani în comunicare!
• Expuneți-vă ideile într-un mod clar și atractiv pentru public, astfel încât să îi captați atenția!
• Folosiți noile tehnologii pentru a vă pune în valoare prezentarea! Explicați imaginile, videoclipurile prezentate!
• Fiți atenți la reacțiile colegilor din clasă pentru a vedea dacă vă înțeleg!
• Îndemnați-i pe cei care vă ascultă să vă pună întrebări la sfârșit pentru a clarifica unele neînțelegeri!

Activități de post-producere a mesajului oral

Evaluare colegială

• Transcrie grila de evaluare de mai jos în caiete și completeaz-o, după fiecare prezentare a colegilor, cu unul din următoarele calificative.

FB = foarte bine B = bine S = suficient I = insuficient

Nr.	Criteriile de evaluare	Grupa 1	Grupa 2	Grupa 3	Grupa 4	Grupa 5
1.	Conținutul prezentării					
2.	Prezentarea în fața clasei					
3.	Limbajul folosit					
4.	Creativitatea					

La sfârșitul tuturor prezentărilor, discută împreună cu ceilalți colegi și stabiliți care au fost aspectele pozitive ale prezentărilor și care sunt aspectele care trebuie îmbunătățite. În urma discuției, copiază pe caiet tabelul de mai jos și completează-l.

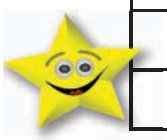

Aspecte pozitive ale prezentării echipei mele	Aspecte care trebuie îmbunătățite în prezentarea echipei mele

Progresează!

• Notează pe o pagină distinctă de caiet titlurile cărților pe care le vei citi în acest semestru.
• Menționează, de asemenea: autorul (român/străin), tipul de carte (volum de poezii, roman etc.), anul apariției, numărul de pagini. La sfârșitul semestrului, aceste date te vor ajuta să-ți înregistrezi lecturile făcute pe parcursul unui semestru într-un grafic.

CUVÂNTUL: FORMĂ ȘI SENS

Amintește-ți!

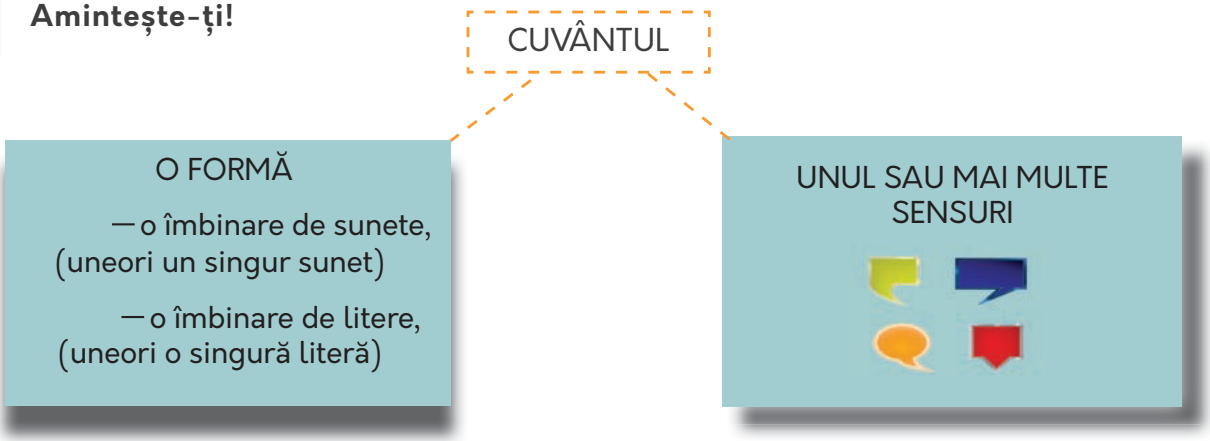

Pentru a afla ce înseamnă un cuvânt pe care nu-l înțelegi, consultă *Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX) (de preferință ultima ediție, revizuită și adăugită).

Pentru a afla cum se scrie și cum se pronunță corect un cuvânt, trebuie să consulți *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, ediția a doua (DOOM$_2$)

Știai că...?

Cel mai mare motor de căutare a cuvintelor limbii române este dexonline.ro; în fiecare săptămână, aproximativ un milion de oameni caută în medie câte șapte cuvinte.

DEX online a început cu o bază de 30.000 de cuvinte. A fost realizat cu contribuția a peste 250 de voluntari și folosește ca sursă pentru cele peste 380.000 de definiții peste 40 de dicționare. Este vizitat lunar de peste 2.000.000 de oameni care fac circa 12.500.000 de căutări.

(Ionela Roșu, *Curiozități despre DEX online*, adevărul.ro)

Exersează!

1. Identifică forma corectă a următoarelor cuvinte și copiaz-o în caiet.
   a) vroiam/voiam;
   b) creează/crează;
   c) va veni/va venii;
   d) îi va place/îi va plăcea.

Model de rezolvare: a) voiam

2. Alcătuiește enunțuri cu următoarele cuvinte: *optimist, altruist, persuasiv, onest.*

Recomandare: Folosește dicționarul (DEX/DEX online) pentru a afla sensurile cuvintelor!

Joacă-te!

• Completează tabelul astfel încât să formezi un cuvânt care să includă litera indicată.

Punctajul se calculează astfel: — pentru un cuvânt format din 2-3 litere primești 1 punct;
— pentru un cuvânt format din 4-5 litere primești 2 puncte;
— pentru un cuvânt format din 6 sau mai multe litere primești 3 puncte.

Spre exemplu, *dacă pe primul rând completezi RAC, pe al doilea ROTUND, iar pe al treilea NOROC, vei crea și cuvântul AUR pe verticală. Punctajul tău va fi: 1+3+2 = 6 puncte (pe orizontală) + 3 puncte (pe verticală) = 9 puncte. Câștigă jocul cel care are cel mai mare punctaj.*

				A			
			T				
					O		

14

SENSUL DE BAZĂ, SENSUL SECUNDAR, SENSUL PROPRIU, SENSUL FIGURAT

Observă!

CITÍ, citesc, vb.

1. A parcurge un text (pronunțând cuvintele sau nu) pentru a lua cunoștință de cele scrise. ◆ A rosti, a urmări un text cu glas tare pentru a comunica cuiva conținutul lui. ◆ A descifra o partitură muzicală, urmărind cu ochii sunetele reprezentate și valorile lor (și a le reproduce cu vocea sau cu un instrument). ◆ A interpreta indicațiile topografice[1] ale unei hărți sau ale unui plan și a reconstitui după ele conformația terenului. ◆ A înregistra, a desluși indicațiile date de un contor, de un barometru[2], de un indicator etc.

2. Fig.[3] A descoperi, a sesiza gândul, sentimentele ascunse etc. ale cuiva din atitudinea sau din expresia figurii sale.

3. A învăța, a studia (parcurgând scrieri, izvoare etc.) ◆ A se instrui, a se cultiva.

[1] topografie = tehnica măsurătorilor și a calculelor unor porțiuni mici ale suprafeței terestre.
[2] barometru = instrument de măsură (în fizică).
[3] Fig. = (prescurtare) sens figurat.

Exprimă-ți opinia!

1. Care dintre sensurile de mai sus ale verbului *a citi* este cel mai des folosit de vorbitori?
2. Există vreo legătură între sensurile introduse prin cifrele 1 și 3 și cele care urmează, introduse prin ◆?
3. Identifică sensul introdus de prescurtarea Fig. Este acesta mai expresiv decât celelalte sensuri?

Reține!

Cuvântul poate avea: — un singur sens. Spre exemplu, **LECTURÁ**, ***lecturez***, vb. (Rar) A citi.;
— două sau mai multe sensuri. Spre exemplu, **CITÍ**, ***citesc***, vb.

Sensul propriu este sensul obișnuit al unui cuvânt, folosit în vorbire.

Sensul propriu, sensul de bază (fundamental), este primul sens din dicționar, sensul care apare cel mai frecvent într-o comunicare.

Spre exemplu, sensul 1: *A parcurge un text (pronunțând cuvintele sau nu) pentru a lua cunoștință de cele scrise* este sensul de bază al verbului *a citi*.

Sensul propriu secundar este sensul înrudit cu sensul de bază; el depinde de context și este marcat în DEX prin cifre (altele decât 1) și prin ◆. El nu are valoare expresivă.

Spre exemplu, sensul 3: *A învăța, a studia (parcurgând scrieri, izvoare etc.)* și sensul ◆: *A se instrui, a se cultiva* sunt sensuri secundare ale verbului *a citi*.

Sensul figurat este un sens care apare mai frecvent în operele literare decât în vorbirea de zi cu zi, având o valoare expresivă. În DEX, sensul figurat este marcat prin prescurtarea Fig.

Spre exemplu, sensul 2: *Fig. A descoperi, a sesiza gândul, sentimentele ascunse etc. ale cuiva din atitudinea sau din expresia figurii sale* este un sens figurat al verbului *a citi*.

Exersează!

1. Consultă dicționarul! Transcrie pe caiete sensul propriu de bază, un sens propriu secundar și un sens figurat al cuvintelor: *carte (s.f.)*, *a spune (vb.)*, *mic (adj.)* și colorează-le diferit (cu un marker sau cu un creion).
2. Consultă dicționarul! Alcătuiește enunțuri cu sensul figurat al cuvintelor: *joc (s.f.)*, *școală (s.f.)*, *mare (s.f.)*
3. Consultă dicționarul! Alcătuiește enunțuri cu sensul propriu de bază al cuvintelor: *a scrie (vb.)*, *inimos (adj.)*, *zi (s.f.)*, *afiș (s.f.)*, *voluntar (adj.)*, *temă (s.f.)*, *activitate (s.f.)*, *desen (s.n.)*, *sentiment (s.n.)*, *casă (s.f.)*.

ÎN BIBLIOTECĂ

Activități de pre-lectură

Dezvoltă-ți vocabularul!

• Copiază în caiet următoarea schemă și scrie în căsuțele libere cuvinte pe care le asociezi cuvântului BIBLIOTECĂ. Prezintă în fața clasei rezultatul obținut.

Model de rezolvare:

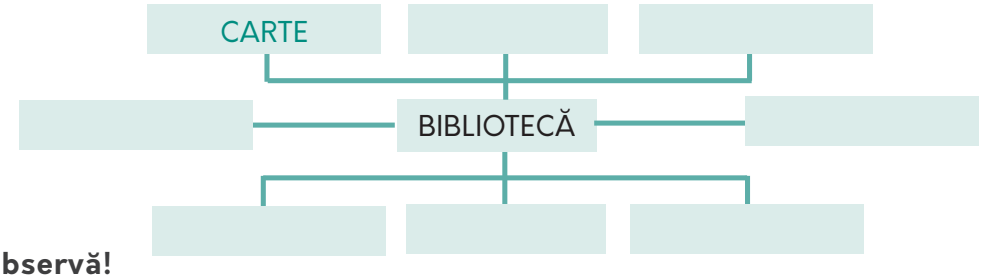

Observă!

BIBLIOTÉCĂ, biblioteci, s. f. 1. Dulap sau mobilă specială cu rafturi de ținut cărți. 2. Încăpere, sală în care se păstrează și se citesc cărțile. 3. Colecție de cărți, periodice, foi volante, imprimate etc. ◆Instituție care colecționează cărți, periodice etc. spre a le pune în mod organizat la dispoziția cititorilor. 4. Nume dat unei serii de cărți care prezintă caractere comune și sunt publicate de aceeași editură.

Exprimă-ți opinia!

1. Cu ce sens crezi că este folosit cuvântul *bibliotecă* în titlul textului *În bibliotecă*?
2. În versurile: *Era clar că nu puteam aștepta ca o zevzecă/Să-mi mestece întreaga bibliotecă*, cuvântul *bibliotecă* este folosit cu sensul propriu, de bază?
3. Ce tipuri de cărți ai în biblioteca de acasă?
4. Ai o carte preferată în bibliotecă? Motivează-ți răspunsul!

Activitate practică

• Realizează un semn de carte în formă de șoricel, prin tehnica origami. Scrie pe semnul de carte numele scriitorilor tăi preferați (din literatura română și străină).

Recomandare: Folosește manualul digital! Urmează instrucțiunile din videoclip!

Descoperă!

Radu este un elev pasionat de lectură. Colegii îi spun că este un *șoarece de bibliotecă* și au dreptate. Cum este posibil?

Recomandare: Consultă DEX-ul și află care sunt sensurile cuvântului *șoarece*!

Știai că...?

Ana Blandiana este o scriitoare contemporană, autoare a mai multor volume de poezie, eseuri și proză, care s-au bucurat de aprecierea cititorilor din România, dar și din întreaga lume, fiind traduse în limbi de circulație internațională.

Volumele *Întâmplări din grădina mea* și *Alte întâmplări din grădina mea* (din care face parte și poezia *În bibliotecă)* îl au ca personaj pe motanul Arpagic.

Recomandare: Află mai multe despre Ana Blandiana și opera sa, urmărind videoclipul din manualul digital!

Activități de lectură

ÎN BIBLIOTECĂ

de Ana Blandiana

Citește!

Ce spaimă, ce emoții și ce scandal:
Am descoperit printre cărți un șoarece intelectual!

La început, ca să nu pară
Că are gusturi prea ciudate,
A mâncat într-o doară
Cartea de bucate;

Apoi, ca să nu mă sperie prea tare,
Câtva timp a înfulecat numai dicționare;

Ba, ca să-și mascheze tendințele intelectualiste[1],
Vreo lună s-a mulțumit cu romane polițiste

Și a dus ipocrizia[2] atât de departe,
Încât a jurat să nu se mai atingă de nicio carte.

Dar n-a rezistat mai mult de o zi
Și a început să rontăie poezii.

Ba, pentru că îl tentează drumul spre glorie,
A înghițit și câteva cărți de istorie,

Iar tabla înmulțirii fiindu-i simpatică,
A gustat și din câteva cărți de matematică.

Cât rămăsese numai la literatură
Nu mă speriasem peste măsură,

Abia acum a ajuns o tragedie[3],
Când a început să înfulece și filosofie[4].

Era clar că nu puteam aștepta ca o zevzecă[5]
Să-mi mestece întreaga bibliotecă;

Dar nici nu puteam să las
Un șoarece atât de savant
La cheremul[6] unui motan gras
Și ignorant[7].
(Pentru că trebuie să vă spun –
Ce spaimă, ce emoții și ce scandal:
Chiar dacă vi se va părea cu neputință –
Că Arpagic a rămas repetent
Încă de la grădiniță:
Oricât a știut el să miaune de tare,

[1] intelectual = adj. care își folosește gândirea.
[2] ipocrizie = s.f. falsitate, fățărnicie.
[3] tragedie = s.f. (în context) catastrofă, nenorocire.
[4] filosofie = s.f. știință care interpretează lumea sub aspectele ei generale.
[5] zevzec-eacă = adj. prost, smintit.
[6] la cheremul = la discreția, la bunul-plac al cuiva.
[7] ignorant = adj. neștiutor, incult.

1. Transcrie pe caiet și subliniază varianta corectă. (Primul exercițiu a fost rezolvat ca model.)
a) Cuvântul *șoarece este/nu este* un cuvânt-cheie în textul de mai sus.
b) Cuvântul *matematică* ***este/nu este*** un cuvânt-cheie în textul de mai sus.
c) Tema textului ***este/nu este*** biblioteca.
d) Arpagic ***este/nu este*** personajul principal al textului.
e) Șoarecele ***este/nu este*** personajul principal al textului.
f) Acțiunea textului ***este/nu este*** prezentată din perspectiva lui Arpagic.

Amintește-ți!

Cuvintele-cheie sunt cuvintele care au o mare importanță într-un text.

17

N-a reușit să promoveze în grupa mare)
Drept care, după multă gândire și mult dichis[8],
Am găsit o soluție de compromis[9]:

Și, plină de zel[10],
M-am apucat să-i scriu un bilețel

(Nu mă îndoiam că știe să citească anume
După ce înfulecase atâtea volume):

„Mult stimate domnule Șoarece,
Mă văd nevoită să vă scriu deoarece

Vă respect lecturile în filosofie
Și consumul neobișnuit de hârtie.

Cred că e de datoria mea să specific
Că sunteți urmărit de motanul Arpagic,

Care susține, prin miorlăituri iscusite,
Că nu se lasă până nu vă înghite,
Și se laudă în sus și în jos
Că nu va rămîne din Dumneavoastră nici un os;
Ba se împăunează peste tot
Că apoi se va linge pe bot

Drept care,
Îmi permit să vă sfătuiesc
Să plecați la plimbare
În stil englezesc,

Pentru că Arpagic e incult,
Nu se gândește mult
Până vă disecă[11]:
Nu poate suferi șoarecii de bibliotecă
Și vă înghite complet
Ca pe orice analfabet”.

Apoi am semnat și am expediat scrisoarea
Așteptând emoționată urmarea.

Dar de atunci, fără niciun rival,
Sunt în bibliotecă singurul intelectual.

[8] dichis = s.n. (în context) grija de a avea o bună orânduială.
[9] compromis = s.n. înțelegere bazată pe cedări reciproce.
[10] zel = s.n. râvnă, sârguință, ardoare.
[11] a diseca = a tăia un organism pentru a-l studia.

2. Transcrie din text trei cuvinte din câmpul lexical al termenului *carte.*

Amintește-ți!

Câmpul lexical cuprinde toate cuvintele care se referă la același domeniu din natură sau din societate și care au trăsături de sens comune.

3. Încercuiește A (Adevărat)/F(Fals), justificând alegerea cu secvențe din text.
a) Scrisoarea adresată șoarecelui are rolul de a-l determina să părăsească biblioteca. A F
Justificare: *Drept care,/Îmi permit să vă sfătuiesc/Să plecați la plimbare/În stil englezesc*
b) Scrisoarea are efect, șoarecele nu-și mai face simțită prezența în bibliotecă. A F
Justificare....
c) Spre deosebire de șoarece, motanul Arpagic nu este interesat de cărțile din bibliotecă. A F
Justificare...
d) Motanul se laudă că va reuși să prindă șoarecele intelectual. A F
Justificare...
4. Vrei să realizezi un chestionar pe care să-l aplici colegilor din clasă, pentru a afla care sunt preferințele lor de lectură. Copiază pe caiet și completează chestionarul de mai jos cu întrebările potrivite, la care colegii tăi trebuie să răspundă.

ÎNTREBARE	DA	NU
1. Model de rezolvare: Îți place să citești volume de poezii?		
2.		
3.		
4.		

Activități de post-lectură

Exprimă-ți opinia!

1. Care sunt primele tale impresii după citirea textului-suport?
2. Ți s-a părut un text dificil de înțeles? Ai avut nevoie să consulți dicționarul pentru a afla definiția unor cuvinte necunoscute?

Fii creativ!

• Completează scrisoarea de mai jos adresată Șoarecelui în care să-i explici motivele pentru care trebuie să părăsească biblioteca.

Data expedierii Locul expedierii...

Mult stimate domnule Șoarece,

.....

.....

Cu sinceritate,
Nume, prenume

Lucrează în echipă!

• Organizați-vă în echipe de 3-4 elevi. Imaginați-vă o continuare a textului dat, explicând astfel dispariția Șoarecelui din bibliotecă.

Spre exemplu, *Șoarecele poate trimite o scrisoare de răspuns dintr-o altă țară.*

Amintește-ți!

Strategiile de comprehensiune se referă la mijloacele pe care le putem folosi pentru a ne asigura că am înțeles textul, spre exemplu: împărtășirea impresiilor de lectură, utilizarea dicționarului pentru înțelegerea cuvintelor, anticiparea continuării textului, stabilirea unei relații logice între idei.

Compară!

• Selectează din text cuvintele care descriu emoțiile pe care le provoacă apariția Șoarecelui în bibliotecă și compară aceste emoții cu cele pe care le-ai fi avut tu dacă ai fi descoperit un șoarece în locuința ta.

Reține!

O strategie care ne ajută să înțelegem mai bine textul este aceea de a integra informațiile noi în universul nostru afectiv, raportându-le la emoții pe care le-am simțit la rândul nostru.

Opera literară este un text ficțional care transmite cititorului idei, dar mai ales sentimente și emoții.

FICȚIÚNE, ficțiuni, s. f. Reprezentare produsă de imaginația cuiva și care nu corespunde realității sau nu are corespondent în realitate; plăsmuire a imaginației; născocire.

Exersează!

• Justifică, în 8 — 10 rânduri, că textul *În bibliotecă* de Ana Blandiana este un text ficțional.

Recomandări:

- Identifică personajele și întâmplările care sunt produsul imaginației autorului.
- Identifică emoțiile pe care le transmite textul.

ROLUL CONTEXTULUI ÎN CREAREA SENSULUI

Amintește-ți!

Contextul are un rol important în stabilirea sensului unui cuvânt.
Sinonimele și antonimele se stabilesc în funcție de context.
Sinonimele sunt cuvinte cu formă diferită și cu sens asemănător.
Antonimele sunt cuvintele cu sens opus.

Exersează!

1. Identifică sinonimele și antonimele cuvintelor evidențiate din versurile:

*Dar nici nu puteam **să las***
*Un șoarece atât de **savant***
*La cheremul unui motan **gras***
*Și **ignorant.***

Model de rezolvare:
sinonime: *să las = să permit*
antonime: *să las ≠ să interzic*

2. Alege, din listă, sensul cuvintelor evidențiate:

Era **clar** că nu puteam aștepta ca o zevzecă
Să-mi mestece întreaga bibliotecă

Oricât **a știut** el să miaune de **tare**,
N-a reușit **să promoveze** în grupa mare

1. clar
a) care se distinge bine, deslușit; vizibil;
b) care răsună distinct, precis;
c) ușor de înțeles; evident, lămurit.

2. a ști
a) a cunoaște;
b) a putea, a fi în stare să facă ceva;
c) a ține minte, a-și aminti.

3. tare
a) cu forță, cu intensitate, cu putere;
b) extrem, teribil, grozav;
c) iute, repede.

4. a promova
a) a înainta pe cineva în funcție, în grad etc.;
b) a termina cu succes un an de învățământ;
c) a susține, a sprijini făcând să se dezvolte.

Spre exemplu,

1	C)
2	
3	
4	

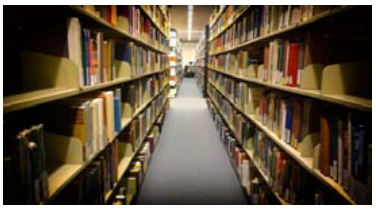

3. Completează spațiile libere cu unul dintre cuvintele alăturate, indicând sensul pe care cuvântul introdus îl are în context. (Primul exercițiu a fost rezolvat ca model.)

a) Sora mea are 4 ani. În fiecare zi, merge la *grădiniță.*
b) ... în care învăț eu are un teren de sport impresionant.
c) În sala de clasă, am adus niște rafturi și am amenajat o mică...
d) În fața casei mele, părinții au amenajat o... de flori.
e) Toată... a aplaudat elevii de gimnaziu la festivitatea de premiere.
f) Am participat la un concurs de lectură desfășurat în... școlii.

bibliotecă
grădiniță
școală

4. Alcătuiește câte două enunțuri în care cuvintele: *stil*, *drum*, *glorie*, *hârtie* să fie folosite, pe rând, în contexte diferite.

Model de rezolvare:
1. Încep sărbătorile de iarnă pe **stil** vechi.
2. În clasa a V-a am învățat că personificarea este o figură de **stil**.

20

MICUL CANTEMIR ȘI CIREȘUL

Activități de pre-lectură

Exprimă-ți opinia!

1. Privește imaginea alăturată! Ce poveste ilustrează ea?
2. Care este personajul viclean? Dar cel păcălit?
3. Ce calități și ce defecte au personajele din imagine?

Compară!

Citește începutul textului *Micul Cantemir și cireșul* de George Bălăiță:

Puiul de vulpe pe care micul Cantemir îl primi în dar de la nevasta frumoasă a pădurarului nu știa să vorbească. Era spre sfârșitul iernii. Nici până la mijlocul lui aprilie el nu reuși să învețe vreun cuvânt. Micul Cantemir își spuse că, probabil, acesta este adevărul despre vulpi, deși el nu văzuse vreo vulpe mută. E drept, băiatul nu văzuse până în această primăvară niciun fel de vulpe. Dar în cărțile pe care le citise, vulpile vorbeau românește și erau atât de viclene, încât reușeau să înșele cu ușurință corbi, urși și alte vietăți, ba chiar și oameni.

1. Care este diferența dintre vulpea pe care o primește copilul și cea care apare în cărțile pe care le citește el?
2. Ești surprins de faptul că vulpea este considerată de micul Cantemir un personaj viclean sau ai mai întâlnit această descriere și în alte texte?

Reține!

O strategie care ne ajută să înțelegem mai bine textul este aceea de a integra informațiile noi în universul nostru de cunoaștere, raportându-le la ceea ce știm deja.

Observă exemplul de mai jos:

În fragmentul: *La o măsuță de sticlă, cu picioare de aur, răsucite la capetele de jos, Andersen, cu fața lui prelungă și bună, scria povești, în timp ce foaia de hârtie acoperită cu rune negre era luminată de un sfeșnic cu flacără rece. Lângă el se afla orga de sticlă la care cânta o laponă mică, mică*, autorul face aluzie la povestitorul Andersen și la lumea hibernală din povestea *Crăiasa Zăpezii*.

Descoperă!

În text apar aluzii la unele aspecte ale realității sau la alte texte care s-ar putea să nu îți fie cunoscute. Folosește enciclopedii sau alte resurse online și află mai multe informații despre:

- cetatea Crăciuna: *cu toată graba lui, cireșul dădu drumul unui râs așezat, de grosimea zidului cetății Crăciuna.*
- Calea Lactee: *ocolind fiecare stea odată, iar luceferii de două ori și Calea Laptelui întreagă.*
- balada *Miorița*: *fluiere de os, fluiere de fag, fluiere de soc.*

Știai că...?

Hans Christian Andersen este un scriitor danez, celebru pentru poveștile sale *Crăiasa Zăpezii, Mica sirenă, Hainele cele noi ale împăratului* și *Rățușca cea urâtă*.

Recomandare: Află mai multe informații urmărind videoclipul din manualul digital!

George Bălăiță este unul din cei mai importanți prozatori ai literaturii române contemporane. Volumul *Întâmplări din noaptea soarelui de lapte* (1968) conține mai multe texte narative scurte, al căror personaj principal este un copil, micul Cantemir.

Activități de lectură

MICUL CANTEMIR ȘI CIREȘUL

de George Bălăiță

Citește!

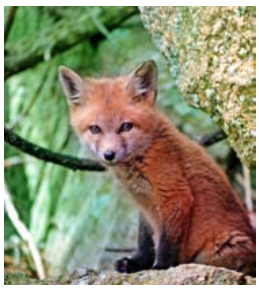

Puiul de vulpe pe care micul Cantemir îl primi în dar de la nevasta frumoasă a pădurarului nu știa să vorbească. Era spre sfârșitul iernii. Nici până la mijlocul lui aprilie el nu reuși să învețe vreun cuvânt. Micul Cantemir își spuse că, probabil, acesta este adevărul despre vulpi, deși el nu văzuse vreo vulpe mută. E drept, băiatul nu văzuse până în această primăvară niciun fel de vulpe. Dar în cărțile pe care le citise, vulpile vorbeau românește și erau atât de viclene, încât reușeau să înșele cu ușurință corbi, urși și alte vietăți, ba chiar și oameni. Oamenii câștigau întotdeauna; cu toate acestea, vulpile continuau să-i înșele în alte povești. Iată un amănunt la care micul Cantemir nu se opri. „Vulpile, își spunea el, au alte obligații. Cred că numai cele foarte înțelepte ajung să vorbească și nu tocmai una foarte înțeleaptă s-o fi lăsat prinsă de nevasta pădurarului. Sau poate abia spre bătrânețe reușesc și ele să îndruge[1] vreo vorbă, două, iar pentru asta trebuie multă răbdare”.

Puiul adus în traista vărgată[2] cu roșu, verde, negru semăna cu un cățel. Botul însă se ascuțea mereu, iar ochii străluceau atât de puternic, încât micul Cantemir se gândi să-l folosească noaptea în loc de lanternă. De când își dorea el o lanternă care să nu semene cu o lanternă!

Într-o seară, după căderea întunericului, micul Cantemir ieși din casă cu gând să mai dea o raită pe la culcușul puiului de vulpe. [...] Puiul de vulpe dormea în cușca verde a câinelui Bob. În jurul gâtului avea o curelușă subțire, prinsă cu o sfoară de belciugul ușii. Câinele Bob lipsea, fusese trimis la țară, la bunici, era cam bolnav. [...]

Abia apucă băiatul să facă trei pași și întunericul se pierdu treptat în lumina unui soare de lapte, ascuns privirilor. Această lumină făcu neprețuite pietrele drumului și gardurile se legănau moi și acoperișurile caselor cântau stins și se uneau între ele ca niște valuri inofensive[3], iar pământul pe care călca băiatul deveni atât de elastic, încât fiecare pas era un zbor și o cădere încetinită, și se auzeau fluiere de os, fluiere de fag, fluiere de soc și un cimpoi cu foalele[4] din piele de drac și multe clopote de aramă fierbinte

[1] a îndruga = vb. a pronunța nedeslușit cuvintele.
[2] vărgat = adj. cu dungi, dungat.
[3] inofensiv = adj. care nu face rău; nevătămător.
[4] foale = s.n. burduful plisat al unor instrumente muzicale.

1. Transcrie următoarele enunțuri în caiet. Încercuiește A (Adevărat) sau F (Fals), justificând alegerea cu secvențe din text.

a) Micul Cantemir are o vulpe care vorbește. A F
Justificare: *Puiul de vulpe [...] nu știa să vorbească.*

b) Numele puiului de vulpe este Bob. A F
Justificare...

c) Băiatul s-a atașat de puiul de vulpe. A F
Justificare...

d) Puiul de vulpe are niște ochi strălucitori. A F
Justificare...

2. Completează spațiile libere cu informații selectate din text:
a) Vulpea pe care a prins-o nevasta pădurarului nu este înțeleaptă, având în vedere că...
b) Micul Cantemir iese din casă, după lăsarea întunericului, deoarece...
c) Vulpea pe care o primește în dar băiatul doarme în cușca cățelului, pentru că...
d) Micul Cantemir are senzația că pământul pe care calcă este elastic, atunci când...

și clopote de argint înghețate. Prin nouri de sare și ger ajungea muzica aceasta în urechile băiatului, sunete reci și misterioase, ecoul celor mai adânci depărtări.

Acum băiatul se afla sub cireșul de lângă poarta grădinii și văzu cum, începând de la vârful vârfului, cireșul se acoperă cu brumă albă. Dar frig nu se simțea. Iar bruma se întindea stăruitoare, fără lăcomie, de neînlăturat însă și, ajunsă la poale, se întoarse cu altă putere spre vârf, cuprindea mereu mai groasă creangă cu creangă. Băiatul alergă câțiva pași înapoi. Muzica ce ați ascultat-o cu el se desfăcu în acorduri lungi de orgă și, întorcând capul, micul Cantemir zări în stânga, acolo unde era Polul Nord, un cub de gheață verde, mult mai limpede ca apa. La o măsuță de sticlă, cu picioare de aur, răsucite la capetele de jos, Andersen, cu fața lui prelungă și bună, scria povești, în timp ce foaia de hârtie acoperită cu rune[5] negre era luminată de un sfeșnic cu flacără rece. Lângă el se afla orga de sticlă la care cânta o laponă[6] mică, mică. Degetele ei pluteau pe clape, ușoare ca aburul aurorei boreale; avea plete negre și breton retezat chiar deasupra sprâncenelor;

— Hei, băiete, spuse deodată cireșul.

Micul Cantemir vru să răspundă că acum e ocupat, l-ar interesa mai degrabă lumea nouă pe care o văzuse și ar fi dat orice să-și poată trece mâna pe luciul părului de lac al micii lapone.

Dar când se întoarse, limba lui, parcă

tăiată, nu-l mai asculta și nu mai voi să-l ajute la făcutul cuvintelor.

În fața lui, bruma groasă, care acoperise în întregime coroana cireșului, se desfăcea în milioane de stele, milioane de artificii aprinse odată cu un singur chibrit. Iar fiecare stea se făcu o floare albă și în fiecare floare albă se topi un sunet rece, tot mai stins, ultimul sunet de orgă.

— Băiete, spuse încă odată cireșul. Nu te mira de nimic: începe, vezi bine, am înflorit. Asta se întâmplă în fiecare an. N-ar fi mare lucru. Dar acum e altceva. Ia aminte: începe; mai bine zis a început. Ești dintre cei norocoși. Cere-mi numaidecât ce ai de cerut! Repede. Trebuie să plec la consiliu[7]...

Limba micului Cantemir se dezmorți. Cuvintele se îngrămădiră atât de multe în gura lui, că primele douăzeci și nouă ieșiră împreună. Se auzi un fel de mmmcccaabbbunddiiiiirunsttualllmeooo, cât se poate de caraghios. Cu toată graba lui, cireșul dădu drumul unui râs așezat, de grosimea zidului cetății Crăciuna.

[5] rune = s. f. (la pl.) caractere grafice ale celor mai vechi alfabete germanice și scandinave.

[6] lapon, -ă = s.m, s.f., persoană care face parte dintr-o populație băștinașă din regiunile extrem-nordice ale Europei.

[7] consiliu = s.n. colectiv organizat, cu sarcini de conducere, de administrare sau de avizare etc. a activității unei organizații, firme, societăți comerciale, instituții etc.; (în context) întâlnire, sfat.

3. Transcrie din text:
   a) patru cuvinte din câmpul lexical al termenului *natura*. Spre exemplu, *cireș*,...
   b) patru cuvinte din câmpul lexical al termenului *muzica*. Spre exemplu, *orgă*,...
4. Identifică anotimpul în care are loc acțiunea din text.
5. Transcrie în caiet varianta corectă de răspuns:
   1. Micul Cantemir observă că muzica este produsă de un instrument muzical la care cântă:
a) povestitorul; b) *lapona*; c) cireșul; d) Andersen.
   2. Cireșul nu are prea multă răbdare cu micul Cantemir, deoarece:
a) nu dorește să discute; b) pleacă la o întâlnire; c) tocmai înflorise; d) era trist.
   3. Băiatul descoperă că bruma albă care acoperă cireșul este formată din:
a) rouă înghețată; b) milioane de stele; c) flori; d) hârtie.
   4. Replica *Cere-mi numaidecât ce ai de cerut!* exprimă:
a) o constatare; b) o întrebare; c) o mirare; d) un îndemn.

23

Băiatul se pomeni băgat până la gât într-un morman de floare albă, floare obișnuită de cireș...

— Băiete, băiete, își tot sălta umerii grei bătrânul cireș, cum ai auzit că ai de luat ceva, ți-a venit graiul cât ai zice pește. Ia spune: pește!

— Pește, spuse el.

— Ia spune de-a-ndăratelea, să văd, știi?

— Etșep, zise într-o suflare băiatul.

— Bravo, bravo, băiete! N-ar fi rău să înveți limba asta și de la coadă la cap (pentru ca s-o știi mai bine de la cap la coadă, cum se cuvine), poate ai să ajungi poet.

— Eu vreau să mă fac inginer, zise micul Cantemir.

— Am spus poate, făcu cireșul. Nu e obligatoriu; dar cine te crede? [...]

Cireșul își scoase o rădăcină lungă, noduroasă și se scărpină în creștet. Micul Cantemir reuși să-și elibereze o mână. De altfel nu stătea rău, era ca în pilota de puf, minus îndemnul mătușilor sale: „Închide ochii și dormi". Ca și cum s-ar putea dormi și fără să închizi ochii! [...]

Cireșul se scutură din vârf până la rădăcină. Nu căzură flori. Ar mai fi vrut băiatul să audă muzica ciudată pe care o ascultase. Vine acum spre el? Nu, ce auzea acum era poate ecoul ecoului ei rătăcit – poți ști? – pe drumul norilor vineții sau al norilor portocalii, pe drumul apelor, pe drumul de ceață, ocolind fiecare stea odată, iar luceferii de două ori și Calea Laptelui întreagă.

Și nimic din ce ați văzut până acum.

Acolo unde se uita băiețașul, se vedea prin lumina soarelui de lapte cușca verde a câinelui Bob, dar câinele Bob visa acum pisici negre și speriate, visa în odihna lui de la țară un ciolan cu măduvă proaspătă, niciun concurent, și mai visa o prietenă sinceră și înțelegătoare, cu botul alb și urechile mici, abia pătată pe șale cu galben și cenușiu, cu labe moi și ochi candizi. În locul câinelui Bob, la umbra casei lui, stătea acum puiul de vulpe adus de Maria cea frumoasă, stăpâna pădurii și a pădurarului. Puiul de vulpe dormea. Și el visa. Ziua și noaptea strigau în el strămunii trăiți în păduri și morți acolo, umblând în libertate și călcând după pofta inimii lumea jivinelor, iarna, vara, toamna, primăvara, cântând la lună și făcând ospețe și nunți lungi în poieni ascunse pe veci străinilor, în bucurie și desfătare, da, acești strămuni strigau din depărtarea sângelui și puiul de vulpe îi auzea cu sângele, cu ochii, cu șira spinării, cu măruntaiele, iar în dinții lui ascuțiți chemarea strămunilor trimitea fulgere scurte și dureroase.

Dar el tăcea, bea lapte dulce de vacă blândă și se îmblânzea mereu și se lingușea sub mâna omului, torcea ca pisicile și se zbenguia ca iezii, iar omul îi dădea crezare.

— Am plecat, zise cireșul. Ține minte, băiete, ține minte...

— Ia și asta, strigă băiatul. Mi-e prea cald.

— Ai dreptate, spuse cireșul. Era să uit.

Sprinten ca un acrobat, cireșul se aplecă, în jurul lui se iscă un vânt slab și băiatul se mișca acum în voie, numai mirosul florii de cireș plutea stăruitor.

6. Completează tabelul cu figurile de stil pe care le identifici în secvențele date.

SECVENȚĂ	FIGURĂ DE STIL
...micul Cantemir zări [...] un cub de gheață verde, mult mai limpede ca apa.	*comparație*
— Am plecat, zise cireșul. Ține minte, băiete, ține minte...	
De altfel nu stătea rău, era ca în pilota de puf, minus îndemnul mătușilor sale: „Închide ochii și dormi".	
—Ai dreptate, spuse cireșul. Era să uit.	

Amintește-ți!

Personificarea este o figură de stil prin care sunt atribuite însușiri umane unor ființe necuvântătoare (animale, plante), unor lucruri sau fenomene ale naturii.

Comparația este figura de stil care constă în asocierea a doi termeni, pe baza însușirilor comune, în vederea evidențierii însușirilor unuia dintre termeni.

7. Identifică tema/temele textului. Spre exemplu, *una din temele textului este copilăria.*

24

Activități de post-lectură

Amintește-ți!

Textul narativ prezintă o succesiune de întâmplări la care participă unul sau mai multe personaje.

Exersează!

• Alcătuiește HARTA TEXTULUI narativ *Micul Cantemir și cireșul* de George Bălăiță, răspunzând la întrebările: Cine?; Când?; Unde?; Ce?. Folosește ca model schema de mai jos:

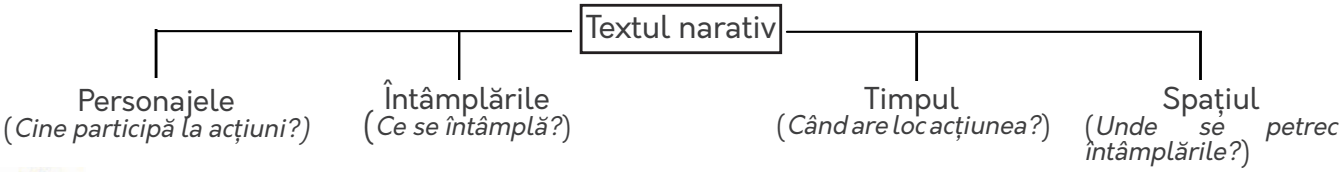

Observă!

Reprezentarea vizuală și ierarhizată a informației, folosind doar cuvinte-cheie (cunoscută sub denumirea de HARTĂ MENTALĂ), reprezintă o strategie care permite o mai bună înțelegere a textului.

Fii creativ!

• Alcătuiește HARTA PERSONAJULUI micul Cantemir. Poți folosi cuvinte-cheie, desene și emoticoane. Spre exemplu, poți folosi schema de mai jos, completând-o cu câteva cuvinte-cheie

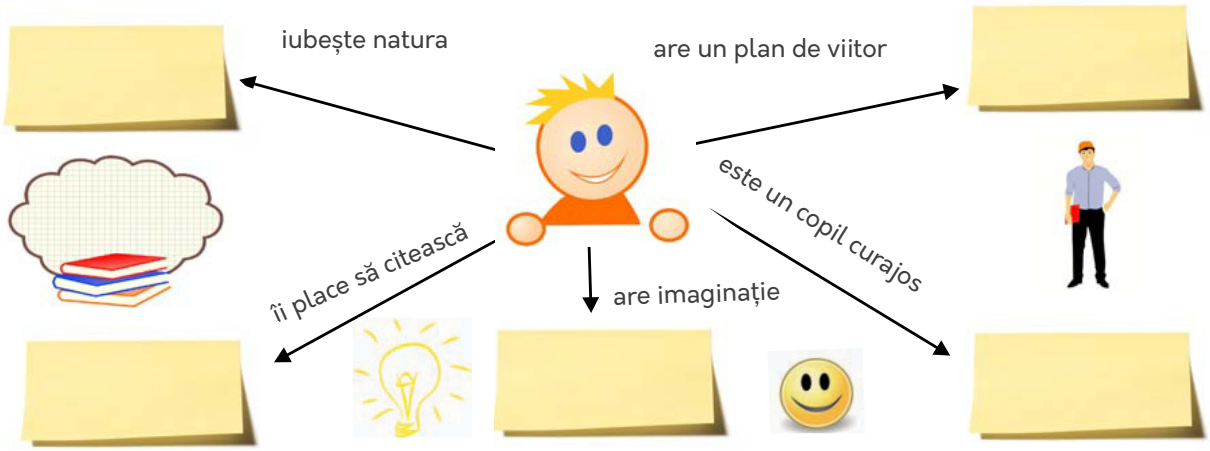

Activitate interdisciplinară

•Alcătuiește o hartă mentală, având în centru cuvântul-cheie: CIREȘ.

Spre exemplu,

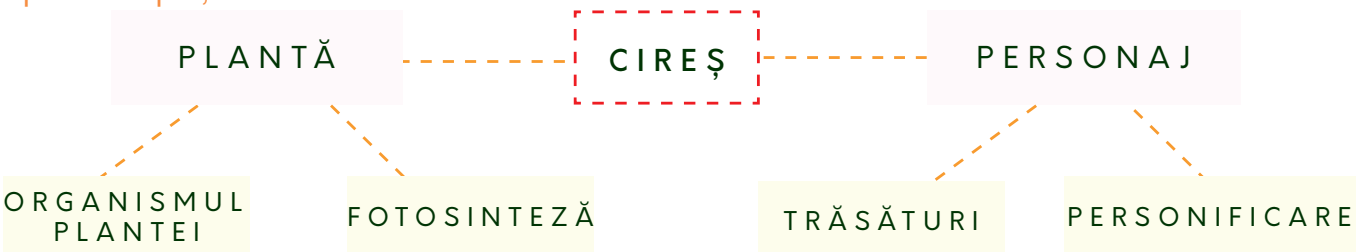

25

REZUMATUL

Activități de pre-redactare

Exersează!

• Citește primele trei paragrafe ale textului *Micul Cantemir și cireșul* de George Bălăiță și alcătuiește planul simplu de idei.

Amintește-ți!

Planul simplu de idei conține ideile principale ale textului, redate în ordinea apariției lor în text. Ideea principală este un enunț care conține informația esențială care apare într-un fragment.

Reține!

Rezumatul este un tip de text oral sau scris, care prezintă succint esențialul dintr-un text literar sau nonliterar. El este mai scurt decât textul de bază, amănuntele nesemnificative sunt eliminate, informația fiind simplificată.

Text de bază	Rezumat
Într-o seară, după căderea întunericului, micul Cantemir ieși din casă cu gând să mai dea o raită pe la culcușul puiului de vulpe. Nu era lună. O singură stea, departe, cea mai de sus. Puiul de vulpe dormea în cușca verde a câinelui Bob. În jurul gâtului avea o curelușă subțire, prinsă cu o sfoară de belciugul ușii. Câinele Bob lipsea, fusese trimis la țară, la bunici, era cam bolnav. [...]	*Într-o seară, micul Cantemir iese din casă și merge la culcușul puiului de vulpe care doarme.*

Observă!

Informația din textul de bază poate fi simplificată, prin identificarea în text a răspunsurilor la următoarele întrebări:

TEXT

CINE?	CE FACE?	CÂND?	UNDE?
micul Cantemir	*iese... merge...*	*într-o seară*	*la culcușul puiului...*

Exersează!

• Citește următorul text care prezintă finalul filmului de animație *Regatul de gheață*:

Dar tânăra prințesă îl zări apoi pe Hans pregătindu-se s-o lovească pe Elsa cu sabia.

Cu ultimele puteri, Anna se aruncă în fața surorii sale. Sabia lui Hans coborî asupra ei exact în clipa când trupul Annei se transformă într-o stană de gheață. Elsa își îmbrățișă sora împietrită.

— Of, Anna! strigă ea, izbucnind în lacrimi.

Și atunci se petrecu un lucru miraculos: prințesa începu să se topească!

— Un gest de iubire adevărată va topi până și o inimă înghețată, spuse Olaf, dându-și seama ce se petrecuse.

— Desigur, dragostea! strigă Elsa uitându-se la Anna. Asta era! Elsa descoperise secretul care o putea ajuta să-și controleze magia: doar iubirea putea aduce vara înapoi. Și, astfel, după multă vreme, Arendelle redeveni un tărâm fericit.

(cdn4.libris.ro, text adaptat)

• Alege varianta corectă de răspuns: *Anna se sacrifică pentru sora sa, Elsa, care reușește să dezghețe regatul înghețat* **este/nu este** **rezumatul textului de mai sus.**

26

Activități de redactare

Exersează!

• Alcătuiește, în scris, rezumatul textului *Micul Cantemir și cireșul* de George Bălăiță.

Recomandări:

1. Citește textul de mai multe ori pentru a-l înțelege!
2. Împarte textul în fragmente logice!
3. Formulează ideile principale ale textului, în ordinea apariției lor în text!
4. Redactează rezumatul stabilind legăturile logice dintre enunțuri!

Atenție!

În rezumat, spre deosebire de textul pe care dorești să-l rezumi, **nu poți folosi**:

— dialogul;
— descrierea;
— cuvinte sau expresii care se folosesc numai în anumite regiuni ale țării;
— cuvintele sau expresiile populare;
— figuri de stil;
— enunțurile exclamative, imperative sau interogative;
— verbe și pronume la persoana I;
— verbe la modul indicativ, timpul imperfect/perfect simplu/mai-mult-ca-perfect;
— citate din text.

Activități de post-redactare

Evaluare colegială

După ce termini de corectat lucrarea, aceasta va ajunge la profesor care o va înmâna unui coleg/ unei colege pentru a fi evaluată. Colegul tău/colega ta va completa la sfârșitul lucrării tale sau pe o pagină distinctă următorul chestionar de evaluare:

ASPECTE POZITIVE	ASPECTE CARE TREBUIE ÎMBUNĂTĂȚITE

Observațiile primite din partea colegului tău/colegei tale te pot ajuta să descoperi care sunt secvențele din lucrare care trebuie rescrise în vederea îmbunătățirii ei.

Revizuiește lucrarea și predă-o pentru a fi evaluată de profesor.

Progresează!

1. Copiază pe caiet și alege varianta corectă: A (Adevărat) sau F (Fals), pentru fiecare dintre enunțurile următoare:

a) Rezumatul prezintă pe scurt conținutul textului de bază. A F
b) Rezumatul conține informații referitoare la autorul textului de bază. A F
c) Rezumatul respectă ordinea în care se desfășoară întâmplările în textul de bază. A F
d) Rezumatul conține verbe și pronume la persoana I. A F
e) Rezumatul conține descrierea personajului principal. A F

2. Rezumă, în 10 — 15 rânduri, cartea preferată sau un film care ți-a plăcut în mod deosebit.

27

ȘI V-AM SPUS POVESTEA AȘA

Activități de pre-lectură

Exprimă-ți opinia!

1. Îți place să citești basme? Motivează-ți răspunsul!
2. Basmele fac parte din categoria „Cărți pentru copii” (7 — 12 ani) sau „Cărți pentru copii” (12 ani +)?
3. Care este eroul tău preferat dintr-un basm? Care sunt calitățile sale deosebite?

Dezvoltă-ți vocabularul!

•Corelează cuvântul cu definiția sa:

1. blog	a) prezentare succintă (la apariție) a unei opere literare sau științifice, cu comentarii și aprecieri critice.
2. replică	b) vorbă, frază, expresie, afirmație care conține o ușoară batjocură la adresa cuiva sau a ceva, folosind de obicei semnificații opuse sensului lor obișnuit.
3. recenzie	c) o publicație online care conține articole periodice actualizate neîntrerupt ce au de obicei un caracter personal.
4. ironie	d) parte finală a unui fragment de dialog, care solicită intervenția interlocutorului.

Activități de lectură

POVEȘTI REPOVESTITE, DESPRE *ȘI V-AM SPUS POVESTEA AȘA* DE FLORIN BICAN

Citește!

de Laura Câlțea

În drum spre Sinaia, dacă faci stânga spre Posada, urmând drumul îngust plin de căruțe, s-ar putea să ajungi în Fantascalia la timp pentru a sărbători Paștele Cailor. Și, dacă ai noroc să ajungi la timp, vei putea participa la întâlnirea anuală a eroilor de poveste, care se adună pentru a asculta o poveste împletită din mai multe povești... Cam ăsta e punctul de pornire al cărții lui Florin Bican, *Și v-am spus povestea așa*: o familie obișnuită (mama, tata și copilul), în drum spre Sinaia, se abat puțin de la drum și se trezesc în mijlocul unei povești, cum altfel?, incredibile. [...]

Inclusă la categoria „Cărți pentru copii” (7 — 12 ani, dar și 12+), cartea *Și v-am spus povestea așa* de Florin Bican va fi, în mod sigur, interesantă pentru aceștia, dar sunt convinsă că va fi absolut savuroasă pentru adulți. Într-un stil lejer, amuzant și jucăuș, Florin Bican amestecă basmele și poveștile populare românești pe care a trebuit să le învățăm pentru diferite examene (începând, evident, cu acea lungă definiție a basmului) și să le prezinte dintr-o perspectivă surprinzătoare: cea a calului năzdrăvan care-i însoțește pe toți eroii și Feții-Frumoși. [...]

Relaxantă și amuzantă, povestea poate fi înțeleasă și gustată de copii — avem eroi, avem animale vorbitoare, avem lumi fantastice în care se luptă binele și răul, avem de toate —, dar ironia din spatele întâmplărilor și replicilor poate fi apreciată cel mai bine de copiii mari.[...]

Mie mi-a plăcut mult, mult, cartea asta. Și m-am bucurat nu doar pentru experiența literară pe care mi-a oferit-o, ci și pentru că o astfel de carte (adresată copiilor și care folosește drept materie primă elemente ale literaturii române) a fost scrisă de un autor român pentru cititorii români.

(fragmente, *Blogul unei cititoare de cursă lungă*, lauracaltea.ro)

1. Transcrie următoarele enunțuri în caiet. Încercuiește A (Adevărat) sau F (Fals), justificând alegerea cu secvențe din text.

a) Eroii basmelor se întâlnesc în fiecare an. A F
Justificare: *...vei putea participa la întâlnirea anuală a eroilor de poveste.*

b) Fantascalia nu este departe de Sinaia. A F
Justificare...

c) Cartea lui Florin Bican este apreciată numai de copii. A F
Justificare...

d) Ironia cărții este apreciată în special de copiii mai mici. A F
Justificare...

2. Completează spațiile libere cu informații selectate din text:

a) Personajele cărții *Și v-am spus povestea așa* ajung în Fantascalia, după ce *se abat de la drum.*

b) Cei care ajung la timp pentru a sărbători *Paștele Cailor* au ocazia să...

c) Copiii sunt interesați de această carte deoarece...

d) Laura Câlțea apreciază cartea pentru că...

Activități de post-lectură

Exprimă-ți opinia!

1. Care este prima ta impresie de lectură?
2. Ți-ar plăcea să citești în întregime textul scris de Laura Câlțea? Motivează-ți răspunsul!
3. Textul pe care l-ai citit este o recenzie a cărții scrise de Florin Bican, *Și v-am spus povestea așa* . Ți-ar plăcea să citești această carte? Motivează-ți răspunsul!
4. Laura Câlțea își transmite emoțiile provocate de lectura cărții lui Florin Bican? Motivează-ți răspunsul!
5. Fantascalia este un tărâm fabulos al basmelor, în care se sărbătorește *Paștele Cailor*. De ce crezi că se întâmplă acest lucru? Corelează informațiile de mai jos pentru a formula un răspuns:

• În basm, eroul este ajutat de calul său cu puteri supranaturale să depășească probele dificile.
• Acțiunea din basm se desfășoară într-un timp nedeterminat, fabulos: A fost odată ca niciodată.

Fii creativ!

• Alcătuiește un text narativ de 10–15 rânduri, în care să povestești o întâmplare din Fantascalia, la care să ia parte calul lui Făt-Frumos.
Spre exemplu, calul merge la o școală specială pentru a învăța să zboare etc.

Autoevaluare

• Completează următorul chestionar de autoevaluare:

CRITERII	D A	N U
1. Textul are introducere, cuprins, concluzie.		
2. Textul are elementele specifice textului narativ: personaje, acțiuni.		
3. Textul este corect, respectă normele limbii literare.		

Compară!

• Indică trei deosebiri dintre o recenzie și un rezumat.
Spre exemplu, *recenzia conține opiniile unor cititori, spre deosebire de rezumat.*

29

OMONIMELE

Descoperă!

• Citește următoarele enunțuri:

a) Printre nouri de sare și ger ajungea muzica aceasta în urechile băiatului.

b) El sare ca să prindă mingea.

1. Ce sens are cuvântul *sare* în primul enunț? Dar în al doilea?
2. Ce parte de vorbire este cuvântul *sare* în primul enunț? Dar în al doilea?
3. Există vreo asemănare de sens între cuvântul *sare* din primul enunț și același cuvânt din cel de-al doilea enunț?

Reține!

Omonimele sunt cuvinte care au aceeași formă, dar sens complet diferit.

Ele apar în DEX în articole diferite. Cifra pusă la unele cuvinte-titlu din definiție indică numărul de ordine al omonimelor.

Spre exemplu,

BAN[1], *bani*, s.m. 1. Unitate monetară egală cu a suta parte dintr-un leu; 2. (La pl.) Avere în numerar, parale.

BAN[2], *bani,* s.m. 1. Titlu purtat de dregătorul delegat de domn în guvernarea Olteniei; 2. Persoană care deținea acest titlu. 3. Guvernator al unei regiuni de graniță în regatul Ungariei.

Observă!

Omonimele pot fi:

- aceeași parte de vorbire (omonime lexicale): *ban*, *lac*;
- părți de vorbire diferite (omonime lexico-gramaticale): *nouă*, *poartă*, *vin*.

Omonimele lexicale pot fi:

- totale (formele cuvintelor rămân identice): *leu*, plural *lei*;
- parțiale (formele cuvintelor nu rămân identice): *masă* (plural *mese/mase*), *bandă* (plural *bande/benzi*), *corn* (plural *coarne/cornuri/corni*).

Omografele sunt cuvintele care se scriu la fel, dar se pronunță diferit. Ele se deosebesc prin accentuare: véselă/vesélă, acéle/acelé etc.

Omofonele sunt cuvintele care se pronunță la fel, dar se scriu diferit: *ne-am/neam*, *m-ai/mai*, *într-una/întruna* etc.

Exersează!

1. Alcătuiește enunțuri cu omofonele: *deloc, de loc; altădată, altă dată; decât, de cât.*
2. Selectează din listă omonimele totale: *han, liliac, râs, banc.*
3. Selectează, din lista alăturată, cuvintele potrivite în context:

a) În cartier sunt mai multe *bande* rivale.

b) Nu am mai găsit... izolatoare la magazin.

c) Pe autostradă sunt mai multe... pe fiecare sens de mers.

d) Bunica are câteva... de magnetofon.

e) Un extraterestru poate avea mai multe... .

f) Poliția a arestat niște... ai mafiei locale.

g) Pentru a rezolva problema avem nevoie de mai multe... luminate.

h) Unii... ai revoluționarilor s-au întâlnit să discute planul.

bande
benzi
capi
capete

4. Alcătuiește o compunere în care să folosești omonimele: *poartă/poartă, leu/leu.*

30

CUVINTELE POLISEMANTICE

Amintește-ți!

Cuvântul poate avea:
- un singur sens: sensul propriu, de bază;
- două sau mai multe sensuri: sensul propriu, de bază +/- unul sau mai multe sensuri secundare sau figurate.

Reține!

Cuvintele care au un singur sens se numesc cuvinte monosemantice. Spre exemplu, *cupru, inginer etc.*

Cuvintele care au două sau mai multe sensuri, mai mult sau mai puțin apropiate, se numesc cuvinte polisemantice. Spre exemplu, *carte*, *a învăța, bun etc.*

Exersează!

1. Demonstrează prin trei enunțuri scurte că verbul *a face* și substantivul *drum* sunt cuvinte polisemantice.

Recomandare: folosește dicționarul pentru a afla sensurile cuvintelor.

2. Identifică sinonimul pentru fiecare dintre următoarele sensuri ale verbului polisemantic *a merge:*

a) Bebelușul *merge* deja prin cameră. *merge = umblă*
b) Laptopul *merge* în limita unor parametrii.
c) Elevul *merge* la cursul de informatică.
d) Afacerea lui *merge* bine.
e) Aceste culori *merg* bine în acest tablou.

3. Alcătuiește cinci enunțuri prin care să demonstrezi că verbul *a ține* este polisemnatic, precizând sensul din fiecare enunț:

Recomandare: Folosește dicționarul pentru a afla sensurile verbului *a ține.*

Spre exemplu, *El ține în brațe un copil* (*a ține = a purta*).

Compară!

• Privește următoarele imagini. Observi vreo asemănare între sensul cuvântului *vas* din prima imagine și din cea de-a doua? Între sensurile cuvintelor *port*[1] și *port*[2] din ultimele două imagini este vreo legătură?

Pe masă e un vas. Piratul este pe vas. Am ajuns în port[1]. Acesta e un port[2] tradițional

VAS = cuvânt polisemantic

PORT[1], PORT[2] = omonime

Atenție!

CUVÂNTUL POLISEMANTIC	OMONIMELE
— are sensuri între care există un element comun; — sensurile sunt înregistrate în același articol de dicționar, cu cifre/simboluri diferite.	— au sensuri foarte diferite, între ele nu există nicio legătură; — sunt înregistrate în articole de dicționar diferite.

31

O MIE DE VIEȚI ÎNTR-O CARTE

Text 1

Un cititor trăiește o mie de vieți înainte de a muri, a spus Jogen. *Omul care nu citește niciodată trăiește doar una.* (George R. R. Martin, *Dansul dragonilor*)

Mie îmi plac cărțile pentru că, așa cum spune și George R. R. Martin, când citești cărți e ca și cum ai trăi mai multe vieți într-una. Am să-ți povestesc despre locurile unde cărțile se simt acasă – în bibliotecă. Există biblioteci mai mici sau mai mari (unele biblioteci conțin doar câteva rafturi, altele conțin milioane de cărți), există biblioteci pentru oameni mari și câteva care au cărți doar pentru copii.

Bibliotecile sunt utile în special când ai nevoie de o carte pe care nu o găsești într-o librărie, de exemplu, dacă nu ai spațiu acasă să depozitezi mai multe cărți, sau, pur și simplu, nu îți poți permite să cumperi o anumită carte. Cărțile stau frumos aliniate în rafturi, în camere speciale unde ai acces doar cu permise de la bibliotecar (un fel de paznic al cărților). Acestea sunt așezate pe categorii, în ordine alfabetică, în limbi diferite – există un întreg sistem despre cum funcționează o bibliotecă pe care bibliotecarul îl cunoaște.

Privește imaginile de mai jos. Ce bibliotecă ai dori să vizitezi?

(Monica Popescu, *O mie de vieți într-o carte*, text adaptat, *Ghidul pozneț de cultură*, nr. 13, aprilie 2017)

Biblioteca Universității „Gh. Asachi” din Iași

Biblioteca Municipală din Stuttgart

Text 2

Tradițiile, obiceiurile, portul popular și folclorul sunt comori inestimabile care definesc un popor, făcându-l unic, statornic și nemuritor.

Niciun popor nu poate exista fără comunicare, fără schimb de valori. Valorile fiecărui neam vin din vechime, îl individualizează și îl caracterizează.

Pentru a ne defini identitatea avem nevoie să știm cine suntem, de unde venim, care ne sunt rădăcinile sau, altfel spus, care ne sunt strămoșii. Nu degeaba există la atâtea popoare cultul strămoșilor, iar tradiția poporului se transmite mai departe cu fiecare generație pentru a conserva ceea ce este specific.

Unul din sentimentele care ar trebui să marcheze pozitiv spiritul tineretului nostru este iubirea de trecut, dorința de transmitere de obiceiuri și tradiții. Datoria noastră este de a-i face să înțeleagă că ceea ce înainte de toate face o națiune este conștiința comunității de soartă; un trecut și un prezent comun este o misiune a viitorului.

Vă invităm să strângem nestematele folclorului și să-l transmitem mai departe ca pe o relicvă[1] sfântă urmașilor.

Cărțile propuse spre lectură conțin un imens material despre tradițiile etnografice[2] și folclorice, bogatele și frumoasele creații populare, fiind destinate unui cerc larg de cititori: *Folclor din Moldova* de Ludmila Romanciuc-Dutcovschi, 2012; *Sărbători, tradiții, ritualuri, mituri* de Julia Maria Cristea; *Folclor muzical din Moldova* de Constantin Rusnac, 1997 etc.

(*Expoziție virtuală: Tradiția — leagănul civilizației*, Biblioteca Maria Drăgan, Chișinău, filialamariadragan.wordpress.com, text adaptat)

[1] relicvă, *relicve* = s.f. obiect valoros rămas din trecut.

[2] etnografic = adj. care aparține etnografiei (știință care studiază felul de trai, viața materială și spirituală a popoarelor).

Compară!

• Bifează, în tabelul de mai jos, căsuța potrivită pentru a arăta cărui text îi corespunde fiecare din afirmațiile din stânga:

	TEXT 1	TEXT 2	AMBELE TEXTE	NICIUN TEXT
1. Textul promovează citirea cărților de folclor				
2. Textul prezintă modul de organizare al unei biblioteci.				
3. Textul este nonliterar.				
4. Textul este preluat de pe internet.				

Exprimă-ți opinia!

• Împărtășește colegilor opinia ta în legătură cu următoarele secvențe din textele-suport:
a) *Un cititor trăiește o mie de vieți înainte de a muri.* (George R. R. Martin, *Dansul dragonilor*)
b) Valorile fiecărui neam vin din vechime, îl individualizează și îl caracterizează.
c) Unul din sentimentele care ar trebui să marcheze pozitiv spiritul tineretului nostru este iubirea de trecut.

Joc de rol

• Imaginează-ți că vizitezi Biblioteca Universității „Gh. Asachi" din Iași sau Biblioteca Municipală din Stuttgart. Alcătuiește un dialog de 15–20 de replici între tine și bibliotecară/un alt cititor pe care l-ai întâlnit acolo.
• Interpretează dialogul în fața clasei cu ajutorul unui coleg/unei colege.
Recomandare: Stabilește scopul vizitei tale la bibliotecă și titlurile cărților pe care ai dori să le împrumuți.

Metodă complementară de evaluare

1. Alcătuiește o prezentare, folosind mijloacele IT, în care să evidențiezi valorile culturii populare în spațiul românesc.
Recomandări:
• Alege două texte folclorice care te-au impresionat în mod deosebit și prezintă un rezumat al lor.
Spre exemplu, *Aleodor Împărat* și *Greuceanu.*
• Evidențiază câteva din valorile pe care le transmit aceste texte.
Spre exemplu, *prietenie, cinste etc.*
• Găsește imagini/filmulețe video reprezentative pentru textele alese.
Prezintă liber în fața clasei.

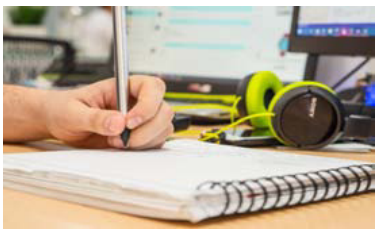

2. Alcătuiește un referat de 200–300 de cuvinte, cu titlul: *Biblioteca, instituție de cultură.*
Recomandări:
Folosește mai multe surse de documentare (cărți, enciclopedii, resurse online) pentru a prezenta:
— modul în care este organizată o bibliotecă;
— activitățile culturale pe care le poate organiza o bibliotecă;
— două biblioteci celebre din România și/sau din străinătate.

Activitate practică

• Alcătuiește un poster prin care să prezinți și să promovezi biblioteca școlii/biblioteca localității tale.
Recomandări: Folosește un carton de dimensiunea A3, pe care să poți realiza un colaj de fotografii/un desen/însoțite de mesaje/cuvinte-cheie.

Evaluare

Lui Morris Lessmore îi plăceau la nebunie cuvintele. Îi plăceau poveștile. Îi plăceau cărțile.

Însăși viața lui era o carte pe care-o scrisese chiar el, ordonat, pagină după pagină. O deschidea în fiecare dimineață și scria despre bucurii și necazuri, despre tot ce știa și ce spera.

Însă fiecare poveste are părțile ei neplăcute. Într-o bună zi, cerul se întunecă. Vântul se porni să bată și bătu întruna...până când tot ce știa Morris se împrăștie–chiar și cuvintele din cartea lui.

Morris nu mai știa ce să facă sau încotro s-o apuce. Așa că începu să rătăcească. Și tot rătăci.

Pe urmă avu parte de o întâmplare fericită. În loc să se uite în jos, așa cum se obișnuise, Morris Lessmore se uită în sus. Și văzu o domniță frumoasă, care plutea pe cer deasupra lui.

Domnița se ținea de un mănunchi sărbătoresc de cărți zburătoare care o trăgeau după ele.

Morris se întrebă dacă putea să zboare și cartea lui. Dar nu putea. De fiecare dată se prăbușea la pământ cu o bufnitură aducătoare de tristețe.

Domnița zburătoare știa că Morris avea nevoie doar de o poveste bună, așa că i-o trimise pe cea care-i plăcea cel mai mult. Cartea se dovedi un tovarăș de drum cumsecade și-l îndemnă pe Morris s-o urmeze.

(William Joyce, *Fantasticele cărți zburătoare ale dlui Morris Lessmore)*

1.	Identifică tema textului.	0,5p
2.	Identifică două cuvinte din câmpul lexical al termenului *carte*.	0,5p
3.	Alcătuiește, pe rând, enunțuri în care cuvântul *drum* să fie folosit cu sensul de bază și cu sensul secundar.	0,5p
4.	Construiește un enunț cu sensul figurat al cuvântului *carte.*	0,25p
5.	Demonstrează prin trei enunțuri scurte că verbul *a urma* este un cuvânt polisemantic.	0,75p
6.	Alcătuiește enunțuri în care să folosești omonimele: *dar/dar*, cer/cer.	0,5p
7.	Scrie rezumatul textului.	2p
8.	Redactează o compunere de 100 — 120 de cuvinte în care să-ți imaginezi o posibilă continuare a textului.	4p

• Pentru conținut vei primi 2,5 p, pentru redactare: 1,5 p.

Se acordă 1 punct din oficiu.

UNITATEA 2

MODELE ȘI ANTIMODELE

Conținuturi din programa școlară:

Comunicare orală
- Performarea actelor de limbaj: relația dintre structura lingvistică a actului de limbaj, intenția de comunicare și efectul actului de limbaj

Lectură
- Textul narativ în versuri
- Interpretarea limbajului figurat (enumerația)
- Versificație: Măsura versurilor

Redactare
- Etapele scrierii cu accent pe planul textului, redactarea ciornei și a lucrării pe baza planului

Elemente de construcție a comunicării
- Ortoepie și ortografie
- Structura fonologică a cuvintelor: diftong, triftong, hiat
- Despărțirea în silabe (principiul fonetic)

Elemente de interculturalitate
- Valori ale culturii populare în spațiul românesc

HAGI TUDOSE

Activități de pre-ascultare

Exprimă-ți opinia!

• Copiază pe caiet următoarele scheme (care se aseamănă unor flori de lotus) și scrie în căsuțele libere (pe petale) trăsăturile morale pe care le asociezi termenilor din centru. Prezintă rezultatele obținute de tine, în fața clasei, într-un discurs de cel mult două minute.

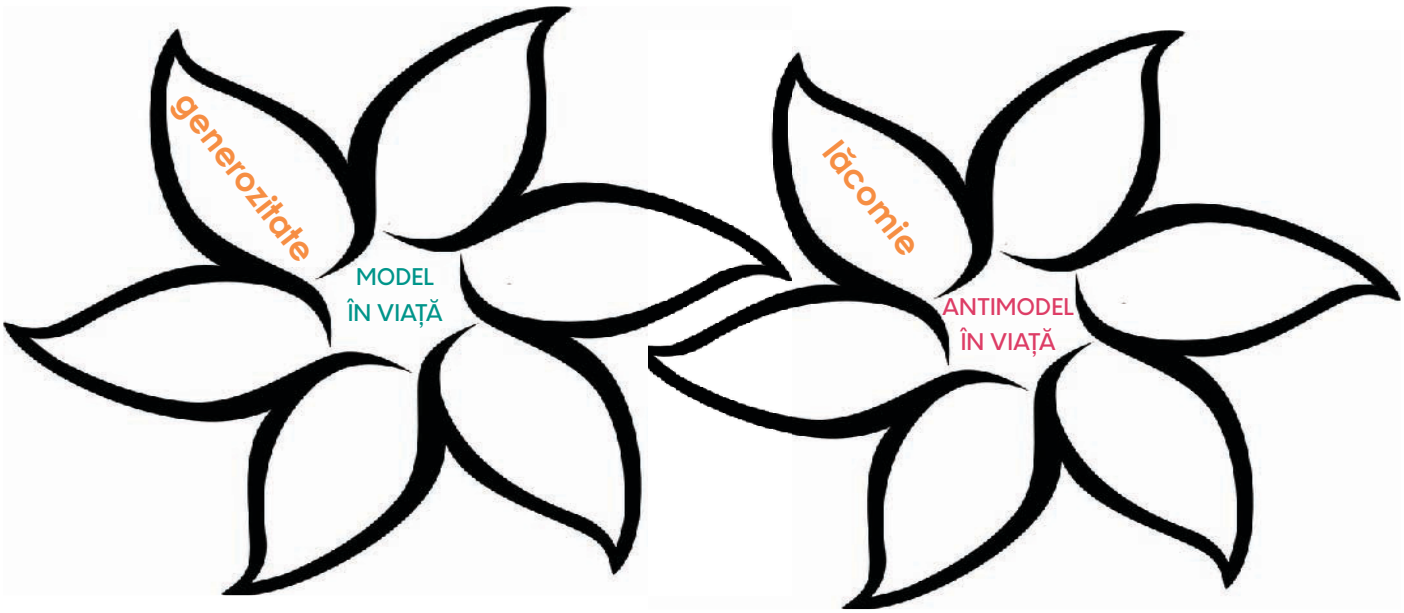

Dezvoltă-ți vocabularul!

1. Completează enunțurile următoare cu unul dintre cuvintele definite mai jos:
   1. După ce s-a întors din pelerinaj, oamenii l-au numit *hagiu.*
   2. Neavând unde să stea, s-a... la casa unei rude.
   3. Avusese grijă de îmbrăcămintea sa, hainele sale nu ajunseseră... .
   4. La început, fusese... la o... .
   5. În drum spre casă, și-a cumpărat un... .

a) simit, *simiți* = s. m. Covrig turtit făcut din cocă mai moale, presărat cu semințe de susan.
b) de (-a) surda = degeaba, inutil; fără rost.; în zadar, degeaba.
c) calfă, *calfe* = s. f. Lucrător care, după o perioadă de ucenicie, lucra un timp la patronul său.
d) hărtănit, *-ă, hărtăniți, -te* = adj. (pop.) care este făcut bucăți; ferfenițit, sfâșiat, zdrențuit.
e) aciolat, *aciolată* = (cuvânt rar) stabilit într-un anumit loc.
f) găitănărie, *găitănării* = s.f. (învechit) locul în care se făceau sau se vindeau ornamente făcute din fir de metal sau șiret (împletit ori răsucit) de lână, mătase etc., cusut ca ornament la unele obiecte de îmbrăcăminte.
g) hagiu, *hagii* = s. m. (învechit) creștin sau musulman care a făcut un pelerinaj și s-a închinat la locurile considerate de religiile respective ca fiind sfinte; 2. titlu onorific ce se dobândea după întoarcerea dintr-o asemenea călătorie (și sub forma *hagi*).

2. Identifică antonimele următoarelor cuvinte:
   a) lăcomie;
   b) egoism;
   c) ipocrizie;
   d) indiferență.

36

Activități de ascultare propriu-zisă

Ascultă!

1. Vei asculta (accesând formatul digital al manualului) un fragment din spectacolul de teatru radiofonic *Hagi Tudose* (dramatizare a textului narativ scris de Barbu Ștefănescu Delavrancea). În timp ce vei asculta Textul 2, din nou, vei scrie în caiet răspunsurile corecte.
Spre exemplu, 1 = b)

1. Hagi Tudose locuia împreună cu:
a) mama sa; b) nepoata sa; c) fiica sa.

2. Leana este:
a) mama lui Hagi Tudose; b) nepoata lui Hagi Tudose; c) fiica lui Hagi Tudose.

3. Când era mic, Hagi Tudose fusese un copil:
a) cuminte; b) obraznic; c) orgolios.

4. Hagi Tudose nu obișnuia să sărbătorească:
a) Crăciunul; b) Paștele; c) niciuna din cele două sărbători.

2. Transcrie enunțurile de mai jos. Completează-le, folosind cuvinte din textul ascultat:
(Primul exercițiu a fost rezolvat ca model.)

a) — Mori de frig! crăpi!... Așa te-am pomenit *lacomă* nemulțumitoare!
b) Ajuns calfă la găitănărie, vorbea frumos și cu ___ în mijlocul tovarășilor săi.
c) Ce lucru poate fi mai luminat ca un jeratec de ___ întinși pe o masă.
d) Niște risipitori... În viața voastră n-o să gustați adevărata ___.

Activități de post-ascultare

Exprimă-ți opinia!

1. Care crezi că este rolul comunicării paraverbale (tonul vocii, ritmul vorbirii, accentuarea unor cuvinte) într-un spectacol de teatru radiofonic?
2. Prezintă-ți în fața clasei opinia referitoare la secvența: *E destul să te gândești ce poți face cu banii, ca să guști bucuria lucrului pe care nu l-ai cumpărat. Ai simțit bucuria?... De ce să-l mai cumperi?*
3. Subliniază varianta care corespunde informațiilor din text și motivează-ți alegerea.
Hagi Tudose ***este/nu este*** avar.
4. În opinia ta, Hagi Tudose este un model sau un antimodel de comportament? Motivează-ți răspunsul!

5. Alege emoticonul potrivit pentru a ilustra sentimentele pe care ți le-a provocat textul ascultat, motivându-ți alegerea.

A	B	C	D

Joc de rol

•Alcătuiește un rezumat oral al textului ascultat. Prezintă apoi, cu ajutorul unui coleg/unei colege, o întâmplare, folosind numai pantomima.

Progresează!

• Citește textul narativ *Hagi Tudose* de Barbu Ștefănescu Delavrancea!
• Vizionează filmul *Hagi Tudose* (1980, regia Silviu Jicman)!

37

Activitate interdisciplinară

• Alcătuiește o prezentare folosind mijloacele IT, referitoare la o personalitate implicată în activități caritabile.

CARITÁTE s. f. Atitudine miloasă, plină de generozitate față de cineva; filantropie.

Recomandări:

• Începe construcția unei prezentări cu un plan scris mai întâi pe o foaie de hârtie.

• Textele trebuie să fie scurte, clare, cu o mărime potrivită, pentru a putea fi citite cu ușurință. Textele trebuie să fie însoțite de imagini.

• Dacă adaugi imagini, ai grijă să fie de calitate, să fie sugestive și să aibă un text de explicații.

• Calculează cu atenție durata prezentării; o prezentare este considerată bună dacă nu depășește o jumătate de oră și maximum 20 de diapozitive.

• Ai grijă la modul în care vorbești: cât de tare sau cât de încet; atenție și la ritmul vorbirii, la gesturi! Este recomandat să repeți acasă și la locul prezentării pentru a nu avea surprize neplăcute!

Evaluare colegială

• Completează chestionarul de mai jos, evaluând prezentarea colegului tău folosind mijloacele IT, folosind calificativele: FB (foarte bine), B (bine), S (suficient) și I (insuficient)

Criterii de evaluare	Calificativ
1. Documentarea prezentării (informațiile sunt suficiente, corecte)	
2. Elaborarea prezentării (diapozitivele respectă regulile elaborării unei prezentări)	
3. Prezentarea (discurs liber în fața clasei, comunicarea paraverbală și nonverbală)	

Exersează!

Alege diapozitivele care respectă recomandările de mai sus. Motivează-ți alegerea!

1 a)

1 b)

2 a)

2 b)

38

Activități de pre-producere a mesajului oral

SCRISOAREA III (FRAGMENTE)

de Mihai Eminescu

Citește!

La un semn deschisă-i calea și se-apropie de cort
Un bătrân atât de simplu, după vorbă, după port.
— Tu ești Mircea?
— Da-mpărate!
— Am venit să mi te-nchini,
De nu, schimb a ta coroană într-o ramură de spini.
— Orice gând ai, împărate, și oricum vei fi sosit,
Cât suntem încă pe pace, eu îți zic: Bine-ai venit!
Despre parte închinării însă, doamne, să ne ierți;
Dar acu vei vrea cu oaste și război ca să ne certi,
Ori vei vrea să faci întoarsă de pe-acuma a ta cale,
Să ne dai un semn și nouă de mila măriei tale...
De-o fi una, de-o fi alta... Ce e scris și pentru noi,
Bucuroși le-om duce toate, de e pace, de-i război.
— Cum? Când lumea mi-e deschisă, a privi gândești că pot
Ca întreg Aliotmanul[1] să se-mpiedice de-un ciot?
O, tu nici visezi, bătrâne, câți în cale mi s-au pus!
Toată floarea cea vestită a întregului Apus,
Tot ce stă în umbra crucii, împărați și regi s-adună
Să dea piept cu uraganul ridicat de semilună[2]. [...]
Și de crunta-mi vijelie tu te aperi c-un toiag?
Și, purtat de biruință, să mă-mpiedec de-un moșneag?
— De-un moșneag, da, împărate, căci moșneagul ce privești
Nu e om de rând, el este domnul Țării Românești.
Eu nu ți-aș dori vreodată să ajungi să ne cunoști,
Nici ca Dunărea să-nece spumegând a tale oști. [...]
Te fălești că înainte-ți răsturnat-ai valvârtej
Oștile leite[3]-n zale de-mpărați și de viteji?
Tu te lauzi că Apusul înainte ți s-a pus?...
Ce-i mâna pe ei în luptă, ce-au voit acel Apus?
Laurii voiau să-i smulgă de pe fruntea ta de fier,
A credinții biruință căta orice cavaler.
Eu? Îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul...
Și de-aceea tot ce mișcă-n țara asta, râul, ramul,
Mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este,
Dușmănit vei fi de toate, făr-a prinde chiar de veste;
N-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid
Care nu se-nfiorează de-a ta faimă, Baiazid!

Mircea cel Bătrân

[1] aliotman (cuvânt învechit, cu sens colectiv) = totalitatea poporului turc, Imperiul Otoman.
[2] semilună, *semiluni* = s.f. (în context) Imperiul Otoman.
[3] leit,-ă, *leiți, -te* = adj. îmbrăcat într-o haină care cade perfect pe corp.

Dezvoltă-ți vocabularul!

1. Alcătuiește oral enunțuri prin care să demonstrezi că următoarele cuvinte sunt polisemantice: *a se închina*, *bătrân*, *cavaler*, *a ridica*.
2. Oferă câte un sinonim pentru următoarele grupuri de cuvinte:
   a) a face cale-ntoarsă =
   b) a da un semn =
   c) a se pune în calea cuiva =
   d) a da piept cu cineva/cu ceva =

Exersează vorbind!

1. Care este tema textului?
2. Care sunt personajele textului?
3 Care sunt trăsăturile morale ale personajelor ce ies în evidență? Motivează-ți răspunsul!
Recomandare: poți alege trăsături din următoarea listă sau poți să adaugi o trăsătură nouă: *modestie, politețe, demnitate, curaj, patriotism, aroganță, egocentrism, impulsivitate, agresivitate*.
4. Identifică atitudinea emițătorului în următoarele enunțuri din textul-suport:
   a) „— Tu ești Mircea?”
   b) „— Cum? Când lumea mi-e deschisă, a privi gândești că pot
      Ca întreg Aliotmanul să se-mpiedice de-un ciot?”
   c) „— Am venit să mi te-nchini,
      De nu, schimb a ta coroană într-o ramură de spini.”
   d) „Ce-i mâna pe ei în luptă, ce-au voit acel Apus?”

Compară!

• Compară modul în care este descris Mircea cel Bătrân de Mihai Eminescu în textul-suport (versul 2) și modul în care este reprezentat de pictorul medieval (portretul alăturat textului-suport).

Descoperă!

Intenția de comunicare influențează modul în care este alcătuit și transmis mesajul. La rândul său, mesajul produce un efect la nivelul interlocutorului.

Spre exemplu, urmărește relația dintre intenția de comunicare, mesaj și efectul lui asupra interlocutorului, în versurile 5 — 14.

Intenția vorbitorului (scopul urmărit)	⟷	Mesajul (versurile 5 — 6)	→	Efectul (răspunsul obținut, versurile 7 — 14)
Sultanul dorește să obțină Țara Românească fără luptă.		• cererea e formulată direct: *Am venit să mi te-nchini;* • apelează la amenințări pentru a intimida: *De nu, schimb a ta coroană într-o ramură de spini..*		• solicitarea este respinsă cu demnitate: *Despre parte închinării însă, doamne, să ne ierți*; • este propusă o soluție diplomatică de evitare a conflictului: *Ori vei vrea să faci întoarsă de pe-acuma a ta cale.*

Exersează!

• Completează schema de mai jos cu informații din text, urmărind relația dintre intenția de comunicare, mesaj și efectul acestuia asupra interlocutorului, în versurile 15 — 38.

Intenția vorbitorului (scopul urmărit)	⟷	Mesaj (versurile 15 — 22)	→	Efectul (răspunsul obținut, versurile 23 — 38)

Știai că...?

Mihai Eminescu a publicat cinci poezii intitulate „Scrisori”. *Scrisoarea III* are un subiect istoric și a fost publicată în revista *Convorbiri literare* în 1881. Fragmentele reproduse fac parte din secvența confruntării dintre Mircea cel Bătrân și Baiazid, înaintea bătăliei de la Rovine (1395).

Activități de producere a mesajului oral

Joc de rol

• Interpretează textul-suport în fața clasei, cu ajutorul unui coleg/unei colege.

Recomandări:

• Citește replicile de mai multe ori pentru a înțelege mesajul textului.
• Folosește toate tipurile de comunicare: comunicare verbală, nonverbală și paraverbală!

Activitate interdisciplinară

Lucrează în echipă!

Folosind noile tehnologii, alcătuiește împreună cu echipa ta o prezentare a unui subiect la alegere din următoarele două, respectând scopurile precizate:

Subiectul 1: opera literară *Scrisoarea III* de Mihai Eminescu

Scopul este acela de a vă informa colegii în legătură cu subiectul acestei opere eminesciene.

Subiectul 2: mănăstirea Cozia, ctitoria lui Mircea cel Bătrân

Scopul este acela de a vă determina colegii să viziteze acest monument.

Recomandări:

• Stabiliți planul lucrării și câte diapozitive sunt necesare (fără a depăși 20), documentați-vă folosind mai multe surse de informare.
• Alegeți imaginile potrivite, în funcție de scopul propus, respectând drepturile de autor.
• Alegeți partea muzicală potrivită, respectând drepturile de autor.
• Pregătiți-vă discursul pe care îl veți prezenta publicului.

Activități de post-producere a mesajului oral

Autoevaluare

La sfârșitul prezentării echipei tale, completează următoarea grilă de evaluare:

CRITERII	D A	N U
1. Prezentarea a fost documentată, fiind folosite mai multe surse de informare.		
2. Prezentarea a respectat scopul impus de cerință.		
3. Prezentarea a captat atenția colegilor.		
4. Prezentarea a respectat normele limbii literare.		

Evaluare colegială

La sfârșitul prezentărilor, răspunde oral la următoarele întrebări:

• Care dintre prezentările colegilor tăi ți-a plăcut cel mai mult? Motivează-ți alegerea!
• Care dintre prezentările colegilor tăi a respectat cel mai bine scopul impus de cerință?
• Care sunt lucrurile care ar trebui îmbunătățite în prezentările colegilor tăi?

CÂINELE ȘI CĂȚELUL

Activități de pre-lectură

Exprimă-ți opinia!

1. Care este opinia ta în legătură cu următoarele afirmații referitoare la egalitatea dintre oameni:
a) Toți oamenii sunt egali în fața legii.
b) Trebuie să promovăm egalitatea de șanse în educație.
2. Cu ce trăsături de caracter asociezi animalele următoare? Motivează-ți opinia!
Model de rezolvare: vulpea = viclenie

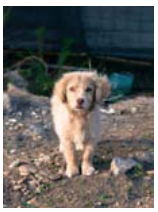

Activitate practică

• Realizează două marionete de mână care să reprezinte două animale din fotografiile de mai sus și prezintă în fața clasei un scurt dialog între ele, din care să reiasă trăsăturile lor de caracter.
Recomandare: Folosește manualul digital pentru realizarea marionetelor! Urmează instrucțiunile din videoclip!

Știai că...?

Grigore Alexandrescu este un poet român din secolul al XIX-lea. A publicat mai multe volume de versuri: *Poezii*, *Meditații*, *Fabule*.

Fabula este un text narativ în versuri în care se prezintă defecte umane cu scopul îndreptării lor, prin intermediul unor animale, plante, obiecte personificate.

Dezvoltă-ți vocabularul!

1. Indică forma actuală, literară, a cuvintelor evidențiate din următoarele versuri:
a) „Și că nu au mândrie, nici *capriții* deșarte”;
b) „Și *simțământul* vostru îl cinstesc, frații mei”..
2. Menționează sinonime pentru cuvintele evidențiate din versurile:
a) „Cât îmi sunt de *urâte* unele dobitoace”;
b) „Toate iau o schimbare și lumea se *cioplește*”;
c) „Și că nu au *mândrie*, nici capriții deșarte”;
d) „Gândirea voastră, zise, îmi pare *minunată*”.
3. Indică rolul semnelor de punctuație din versurile:
a) — „Noi, frații tăi? răspunse Samson plin de mânie”;
b) — „Dar ziceați...” — „Și ce-ți pasă? Te-ntreb eu ce ziceam?”

Amintește-ți!

Semnele de punctuație sunt: punctul, semnul întrebării, semnul exclamării, virgula, două puncte, ghilimelele, linia de dialog, linia de pauză, punctele de suspensie, punctul și virgula.

Activități de lectură

Citește!

CÂINELE ȘI CĂȚELUL

de Grigore Alexandrescu

„Cât îmi sunt de urâte unele dobitoace[1],
Cum lupii, urșii, leii și alte câteva,
Care cred despre sine că prețuiesc ceva!
De se trag din neam mare,
Asta e o-ntâmplare:
Și eu poate sunt nobil, dar s-o arăt nu-mi place.
Oamenii spun adesea că-n țări civilizate
Este egalitate.
Toate iau o schimbare și lumea se cioplește,
Numai pe noi mândria nu ne mai părăsește.
Cât pentru mine unul, fiștecine știe
C-o am de bucurie
Când toată lighioana[2], măcar și cea mai proastă,
Câine sadea[3] îmi zice, iar nu domnia-voastră.”
Așa vorbea deunăzi[4] cu un bou oarecare
Samson, dulău de curte, ce lătra foarte tare.
Cățelul Samurache, ce ședea la o parte
Ca simplu privitor,
Auzind vorba lor,
Și că nu au mândrie, nici capriții[5] deșarte[6],
S-apropie îndată
Să-și arate iubirea ce are pentru ei:
„Gândirea voastră, zise, îmi pare minunată,
Și simțământul vostru îl cinstesc, frații mei.”
— „Noi, frații tăi? răspunse Samson plin de mânie,
Noi, frații tăi, potaie[7]!
O să-ți dăm o bătaie
Care s-o pomenești.
Cunoști tu cine suntem, și ți se cade ție,
Lichea[8] nerușinată, astfel să ne vorbești?”
— „Dar ziceați...” — „Și ce-ți pasă? Te-ntreb eu ce ziceam?
Adevărat vorbeam,
Că nu iubesc mândria și că urăsc pe lei,
Că voi egalitate, dar nu pentru căței.”

Aceasta între noi adesea o vedem,
Și numai cu cei mari egalitate vrem.

[1] dobitoc -oacă = s. n., s. m. și f., adj. 1. s. n. animal patruped (domestic). 2. (Om) lipsit de inteligență sau de bun-simț.
[2] lighioană, *lighioane* = s. f. 1. animal (sălbatic). 2. Fig. om de nimic; mișel.
[3] sadea = adj. (invariabil) care nu este amestecat cu altceva, de un singur fel; pur, curat.
[4] deunăzi = (cuvânt popular) zilele trecute, nu de mult, acum câteva zile.
[5] capriciu, *capricii* = s. n. dorință trecătoare, adesea extravagantă, manifestată cu încăpățânare; gust schimbător.
[6] deșert = adj. (în context) fără fond, zadarnic.
[7] potaie, *potăi* = s.f. câine slab, neîngrijit sau leneș, javră; (sens figurat) om lipsit de caracter, netrebnic.
[8] lichea, *lichele* = s.f. om fără caracter, lipsit de demnitate, netrebnic; secătură.

1. Identifică în text patru cuvinte din câmpul lexical al termenului *animal*.
2. Transcrie următoarele enunțuri în caiet. Încercuiește Adevărat (A) sau Fals (F), justificând alegerea cu secvențe din text:
   a) Animalele puternice sunt mândre de statutul lor superior. A F
   Justificare:...
   b) Samurache este impresionat de discursul câinelui. A F
   Justificare:...
   c) Samson acceptă opinia lui Samurache. A F
   Justificare:...
   d) Samurache dorește să fie egal numai cu cei care sunt mai puternici decât el. A F
   Justificare:...
3. Identifică personajele care apar în textul-suport.
4. Copiază pe caiet ideile de mai jos, în ordinea în care apar în text:
   a) Samson îl amenință pe cățel cu bătaia.
   b) Samson afirmă că nu dorește să vorbească public despre descendența sa nobiliară.
   c) Samson declară că este bucuros că ceilalți nu i se adresează cu domnia voastră.
   d) Samurache dorește să fie egal cu Samson
5. Identifică în text un indice temporal.

Activități de post-lectură

Exersează!

TEXTUL NARATIV

1. Completează tabelul cu versuri în care apar modurile de expunere menționate.

NARAȚIUNE	DIALOG	DESCRIERE
Spre exemplu, *S-apropie îndată* *Să-și arate iubirea ce are pentru ei:*	Spre exemplu, *— „Dar ziceați...” — „Și ce-ți pasă? ...*	Spre exemplu, *Samson, dulău de curte, ce lătra foarte tare.*

2. Împarte textul în fragmente logice. Alcătuiește planul dezvoltat de idei al textului.
3. Alcătuiește rezumatul textului pe baza planului dezvoltat de idei.
4. Alcătuiește o compunere de 150–250 de cuvinte, în care să prezinți particularitățile textului narativ, valorificând textul *Câinele și cățelul* de Grigore Alexandrescu.

Recomandări:

În compunerea ta trebuie:
- să precizezi două particularități ale textului narativ literar;
- să exemplifici cele două particularități ale textului narativ literar prin valorificarea textului dat;
- să respecți cerința.

Fii creativ!

- Alcătuiește un text narativ, de 150 — 250 de cuvinte, în care personajele să fie un câine și un cățel.

Recomandări:

În compunerea ta trebuie:
- să respecți succesiunea logică a întâmplărilor;
- să precizezi două elemente ale cadrului spațio-temporal;
- să îmbini narațiunea cu un alt mod de expunere (dialog sau descriere);
- să respecți precizarea numărului de cuvinte.

44

TEXTUL ÎN VERSURI

În Dicționarul explicativ al limbii române (DEX), cuvântul *vers* este definit astfel:

VERS, versuri = s. n. unitate prozodică elementară, alcătuită dintr-unul sau mai multe cuvinte, potrivit unei scheme și determinată fie de cantitatea silabelor, fie de accent, fie de numărul silabelor; fiecare dintre rândurile care alcătuiesc strofele unei poezii; (la pl.) poezie.

Reține!

Numărul silabelor dintr-un vers formează măsura metrică a poeziei.
Spre exemplu, măsura metrică a primului vers al textului *Câinele și cățelul* de Grigore Alexandrescu este de 14 silabe.

Exersează!

1. Copiază tabelul pe caiet și completează-l cu măsura metrică a versurilor indicate.

NUMĂRUL VERSULUI	2	6	6	8	10	12	25	31	36
MĂSURĂ METRICĂ									

Exprimă-ți opinia!

1. Care crezi că este semnificația ultimelor două versuri, reproduse mai jos?

Aceasta între noi adesea o vedem,
Și numai cu cei mari egalitate vrem.

2. Exprimă-ți opinia în legătură cu afirmația de mai jos:

Egalitatea de șanse este conceptul conform căruia toate ființele umane sunt libere să-și dezvolte capacitățile personale și să aleagă fără limitări impuse de roluri stricte.

(http://success-romania.ro)

Observă!

În textul său, *Câinele și cățelul*, Grigore Alexandrescu prezintă principiul egalității dintre oameni, în societate, prin intermediul unor personaje din lumea animalieră, care au anumite defecte morale.

Completează pe caiet schema de mai jos cu trei trăsături ale personajelor:

Metodă complementară de evaluare

• Alcătuiește un proiect care să susțină importanța egalității de șanse în educație.

Recomandări:
Folosește mai multe surse de documentare (cărți, enciclopedii, dicționare, resurse online).
Alcătuiește un plan și respectă părțile componente ale unei compuneri: introducere, cuprins, concluzie.
Folosește noile tehnologii în elaborarea și prezentarea proiectului.

Progresează!

• Află mai multe informații despre personajul biblic Samson și explică de ce autorul a ales acest nume pentru personajul său.

45

DIFTONG, TRIFTONG, HIAT

Exersează!

• Identifică sunetele care compun cuvintele evidențiate din următoarele versuri:

Toate iau o schimbare și lumea se cioplește,
Numai pe noi mândria nu ne mai părăsește.

Amintește-ți!

Vocalele sunt sunete care se pronunță fără ajutorul altor sunete. Ele pot forma singure o silabă. [A], [Ă], [Î] sunt tot timpul vocale.

Consoanele sunt sunete care se rostesc cu ajutorul unor vocale. Ele nu pot forma singure o silabă.

Semivocalele sunt sunete asemănătoare cu vocalele. Ele se rostesc împreună cu o vocală și nu pot forma singure o silabă.

[E], [I], [O], [U] pot fi vocale și semivocale în contexte diferite.

Grupurile de litere ce, ci, ge, gi, che, chi, ghe, ghi pot nota unul sau două sunete în funcție de context.

Observă!

Cuvântul TOATE conține în silaba [TOA] un grup de sunete format din vocala [A] și semivocala [O] și consoana [T].

Reține!

Grupul de două sunete alcătuit dintr-o vocală și o semivocală, pronunțate în aceeași silabă, se numește **diftong.**

Descoperă!

Descoperă toate cuvintele care conțin diftongi în versurile de mai sus.

Observă!

Cuvântul IAU este format dintr-o singură silabă care conține vocala [A] și semivocalele [I] și [U].

Reține!

Grupul de trei sunete alcătuit dintr-o vocală și două semivocale, pronunțate în aceeași silabă, se numește **triftong.**

Descoperă!

Descoperă toate cuvintele care conțin triftongi în următoarea propoziție:

La Zoo am văzut doi lei, o leoaică, trei tigrii și două tigroaice.

Observă!

În cuvântul MÂNDRIA sunt două vocale [I] și [A] care sunt pronunțate în silabe diferite.

Reține!

Grupul alcătuit din două vocale alăturate, pronunțate în silabe diferite, se numește **hiat.**

Descoperă!

Descoperă toate cuvintele care conțin hiat în următoarea propoziție:

Poetul meu preferat a scris mai multe poezii despre istoria țării noastre.

Exersează!

1. Identifică diftongii din versurile:
Oamenii spun adesea că-n țări civilizate
Este egalitate.
2. Identifică triftongul din enunțul:
Voiau să recitească poezia *Câinele și cățelul.*
3. Identifică vocalele în hiat din versul:
— Noi, frații tăi? răspunse Samson plin de mânie.
4. Precizează ce grupuri de sunete există în cuvintele din următorul enunț:
Scriitorii tineri caută încontinuu noutatea în domeniul literar.
5. Alege seria de cuvinte care conține vocale în hiat:
a) *stea, aer, pion, ființă, zoolog*;
b) *asteroid, aer, pion, stea, zoolog*;
c) *asteroid, aer, pion, ființă, zoolog*;
d) *asteroid, aer, stea, ființă, zoolog.*
6. Completează tabelul cu încă trei exemple potrivite de cuvinte care conțin diftongul indicat:

A I	U I	O A	I A	A U
nai, ...	*sui*, ...	*moară*, ...	*piatră*, ...	*sau*, ...

7. Identifică în careul alăturat cuvântul care conține triftong.

U	N	A	M	A	C	S	A	T	S	E
F	I	N	I	M	I	O	A	R	Ă	S
I	M	I	N	Â	T	A	R	O	T	E
O	I	M	T	N	I	R	I	A	U	E
R	C	A	S	A	R	T	O	T	L	L
Z	I	L	E	C	E	Ă	T	A	I	E

Recapitulează FONETICA!

1. Câte litere și câte sunete au cuvintele: *lighioană*, *lichea*, *ziceam*, *Samurache*, *exact*, *existență?*
2. Identifică tipurile de sunete din cuvintele: *îmi*, *țări*, *eu*, *ziceați*, *ei*.
Recomandare: Consultă DOOM2 pentru a vedea care sunt valorile sunetelor [E], [I].
3. Citește cu voce tare următoarele enunțuri.
a) El are o haină nouă.
b) Ce persoană haină!
Observă pronunțarea diferită a cuvântului *haină*. Ce înțeles are acest cuvânt în primul exercițiu? Dar în al doilea?
4. Identifică enunțurile adevărate:
a) În versul *Și numai cu cei mari egalitate vrem* sunt trei cuvinte care conțin diftong. A F
b) În versul *Adevărat vorbeam* este un singur cuvânt care conține diftong. A F
c) În versul *Samson, dulău de curte, ce lătra foarte tare* sunt două vocale în hiat. A F

Progresează!

• Alcătuiește o compunere gramaticală, în care să folosești cel puțin trei cuvinte care să conțină triftongi. Subliniază aceste cuvinte.

47

BIVOLUL ȘI COȚOFANA

Activități de pre-lectură

Exprimă-ți opinia!

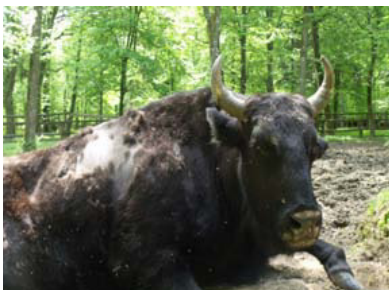

1. Privește imaginile! Ce înfățișează ele?
2. Ce legătură crezi că există între imagini și titlul textului scris de George Topîrceanu (reprodus pe pagina următoare)?

Recomandare: Citește primele două versuri ale textului!

Activitate interdisciplinară

• Află mai multe informații despre funcțiile fundamentale ale viețuitoarelor prezentate în fotografiile de mai sus și prezintă-le în fața clasei, sub forma unui pliant/desen/afiș/compunere.

Recomandări:

• Folosește mai multe surse de documentare!

• Realizează produsele de prezentare a informației cu mijloace TIC, utilizând terminologia specifică biologiei.

Dezvoltă-ți vocabularul!

1. Alcătuiește trei enunțuri prin care să demonstrezi că verbul *a trece* este polisemantic, precizând sensul din fiecare enunț:

Recomandare: Consultă DEX-ul pentru a afla sensurile verbului *a trece*.

2. Alcătuiește un enunț cu omonimul cuvântului *port* din text.
3. Explică semnificația secvenței: „gospodar cu greutate”.

Recomandare: Identifică sensul din text al cuvântului *greutate*. În DEX, acesta e definit astfel:

GREUTÁTE, *greutăți,* s. f. I. 1. Apăsare pe care o exercită un corp asupra unei suprafețe (orizontale) pe care se sprijină; însușirea unui corp de a fi greu; forță care se exercită asupra unui corp sau cu care un corp este atras de Pământ. 2. Corp, obiect etc. având o masă (relativ) mare (și cărat de cineva sau de ceva). Fig. Senzație de apăsare (fiziologică sau morală), de oboseală, de neliniște. 3. Bucată de metal de formă caracteristică și cu masa etalonată, care servește la stabilirea masei ori greutății altor corpuri (prin cântărire). 4. Halteră. II. 1. Dificultate, piedică în realizarea unui lucru. 2. Influență, trecere, putere. 3. Gravitate; asprime.

Știai că...?

George Topîrceanu este un scriitor român de la începutul secolului XX. Operele sale reprezentative sunt volumele de versuri: *Balade vesele și triste*, *Parodii originale* și romanul *Minunile Sfântului Sisoe*, publicat după moartea sa.

• Folosește manualul digital pentru a afla mai multe informații despre George Topîrceanu.

48

Activități de lectură

BIVOLUL ȘI COȚOFANA

de George Topîrceanu

Citește!

Pe spinarea unui bivol mare, negru, fioros,
Se plimba o coțofană
Când în sus și când în jos.
Un cățel trecând pe-acolo s-a oprit mirat în loc:
— Ah, ce mare dobitoc!
Nu-l credeam așa de prost
Să ia-n spate pe oricine...
Ia stai, frate, că e rost
Să mă plimbe și pe mine!

Cugetând așa, se trage îndărăt să-și facă vânt,
Se pitește la pământ
Și de-odată - zdup! - îi sare
Bivolului în spinare...

Ce s-a întâmplat pe urmă nu e greu de-nchipuit.
Apucat cam fără veste, bivolul a tresărit,
Dar i-a fost destul o clipă să se scuture, și-apoi
Să-l răstoarne,
Să-l ia-n coarne
Și cât colo să-l arunce, ca pe-o zdreanță în trifoi.

— Ce-ai gândit tu oare, javră? Au, crezut-ai că sunt mort?
Coțofana, treacă-meargă, pe spinare o suport
Că mă apără de muște, de țânțari și de tăuni[1]
Și de alte spurcăciuni...
Pe când tu, potaie proastă, cam ce slujbă poți să-mi faci?
Nu mi-ar fi rușine mie de viței și de malaci[2],
Bivol mare și puternic, gospodar cu greutate,
Să te port degeaba-n spate?...

[1] tăun, *tăuni* = s. m. nume generic dat unor insecte diptere asemănătoare cu muștele, de culoare brună, cu pete gălbui pe pântece, ale căror femele înțeapă vitele și omul pentru a se hrăni cu sângele lor, transmițând totodată boli virotice și bacteriene.

[2] malac, *malaci,* -ce = s. m. și f. pui al bivoliței; (sens figurat) greoi și leneș.

1. Identifică personajele din textul dat.
2. Ce atitudine are bivolul față de coțofană? Selectează varianta potrivită din listă, motivându-ți alegerea:
a) admirație; b) recunoștință; c) mânie; d) indiferență; e) acceptare.
3. Ce atitudine are bivolul față de cățel? Selectează varianta potrivită din listă, motivându-ți alegerea:
a) admirație; b) recunoștință; c) mânie; d) indiferență; e) dezaprobare.

49

LECTURĂ

4. Completează spațiile libere cu informații selectate din text:
   a) Coțofana se plimba pe spinarea bivolului deoarece...
   b) Cățelul încearcă să sară și el pe spinarea bivolului pentru că...
   c) Cățelul este lovit de bivol după ce...
   d) Bivolul consideră că spre deosebire de coțofană, cățelul...
5. Asociază personajele cu tipurile umane pe care le reprezintă:

1. bivolul	a) om superficial, care vrea să profite de ceilalți;
2. coțofana	b) om mândru, preocupat de imaginea sa;
3. cățelul	c) om care nu iese în evidență.

6. Transcrie din text un indice de loc.
7. Alege varianta potrivită de răspuns:
   Acțiunea nu este fixată într-un anumit timp și spațiu deoarece:
   a) situația prezentată e universal valabilă;
   b) reperele temporale și spațiale sunt nesemnificative pentru desfășurarea acțiunii.

Activități de post-lectură

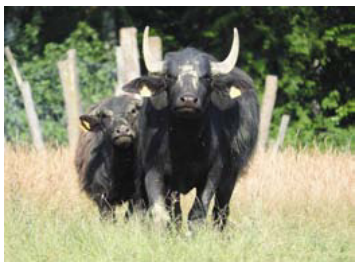

Descoperă!

1. Ce rol are virgula în versul: *Pe spinarea unui bivol mare, negru, fioros*?
2. Ce rol are înșiruirea adjectivelor: *mare*, *negru*, *fioros*?

Reține!

Enumerația este o figură de stil ce constă în înșiruirea unor termeni între care există o legătură logică pentru a scoate în evidență un anumit aspect.

Spre exemplu, în primul vers al textului-suport, enumerația conturează portretul fizic al personajului.

Exprimă-ți opinia!

- De ce crezi că în titlu nu sunt menționate toate personajele textului?
- Care este opinia ta în legătura cu următoarea afirmație: *Binele trebuie răsplătit cu un alt bine*.

Exersează!

TEXTUL NARATIV ÎN VERSURI

1. Identifică și exemplifică modurile de expunere prezente în text.
2. Împarte textul în fragmente logice. Alcătuiește planul dezvoltat de idei al textului.
3. Alcătuiește rezumatul textului pe baza planului dezvoltat de idei.
4. Alcătuiește o compunere de 150 — 250 de cuvinte, în care să prezinți particularitățile textului narativ, valorificând textul *Bivolul și coțofana* de George Topîrceanu.

Recomandări:

În compunerea ta trebuie:
— să precizezi două particularități ale textului narativ literar;
— să exemplifici cele două particularități ale textului narativ literar prin valorificarea textului dat.

5. Alcătuiește două enunțuri care să conțină enumerații și precizează care este rolul acestei figuri de stil.
6. Copiază tabelul pe caiet și completează-l cu măsura metrică a versurilor indicate.

NUMĂRUL VERSULUI	2	6	6	8	10	12	17	20	27
MĂSURĂ METRICĂ									

DESPĂRȚIREA ÎN SILABE

Exersează!

1. Desparte în silabe toate cuvintele din versul *Ce s-a întâmplat pe urmă nu e greu de-nchipuit?*
2. Care este măsura metrică a versului reprodus la exercițiul anterior?

Descoperă!

REGULILE DESPĂRȚIRII ÎN SILABE
(V = VOCALĂ, C = CONSOANĂ)

V + C +V	CĂ-ȚEL	Când o consoană se află între două vocale despărțirea se face înaintea consoanei.
diftong/triftong + C + V	ȘCOA-LĂ	Când o consoană se află între un diftong sau un triftong și o vocală despărțirea se face înaintea consoanei.
V + C + C + V	FUL-GER O-BRAZ	Când un grup de două consoane se află între vocale despărțirea se face între cele două consoane. Dacă în grupul de două consoane, a doua consoană este „l” sau „r” și prima este „b”, „c”, „d” , „f”, „g”, „h”, „p”, „t”, „v”, despărțirea în silabe se face înaintea întregului grup: *tablă, obraz, african, tigru, dovleac.* Cuvintele care conțin consoane duble se despart conform acestei reguli: *interregional, înnoda.*
V+ C + C + C + V	AS-TRU JERT-FĂ	Când un grup de trei sau mai multe consoane se află între vocale, despărțirea se face între prima și a doua consoană. În grupurile „lpt”, „mpt”, „mpț”, „ncș”, „nct”, „ncț”, „ndv”, „rct”, „rtf”, „stm” despărțirea se face între a doua și a treia consoană: *lincși, punctaj, arctic, sandviș* etc.
V + diftong sau triftong	VO-IOS	Dacă o vocală este urmată de un diftong sau de un triftong, despărțirea se face între vocală și diftong sau triftong: a*ceea, baie, voios.*
diftong + diftong	STEA-UA	Când există doi diftongi alăturați, despărțirea se face între cei doi diftongi: *foaie, ploaie, steaua.*

Exersează!

1. Desparte în silabe următoarele cuvinte: *sculptură, codru, funcție, agrafă, jertfă, covrig, cinste, leoaică, ploaie, ticsit, duioase, obraz.*
2. Transcrie în caiet forma corectă de despărțire în silabe a următoarelor cuvinte:
   a) vâr-stnic/vârs-tnic; Model de rezolvare: *vârst-nic*
   b) atle-tic/a-tle-tic;
   c) arc-tic/ar-ctic;
   d) func-ți-e/fun-cți-e.
3. Copiază în caiet enunțurile și completează căsuțele alăturate cu numărul silabelor fiecărui cuvânt:
   a) excelent ☐ d) bivolului ☐
   b) remarcabil ☐ e) spinare ☐
   c) a reflecta ☐ f) gospodar ☐
4. Transcrie următoarele enunțuri în caiet. Încercuiește Adevărat (A) sau Fals (F).
   a) Cuvântul *somptuos* se desparte în silabe *somp-tu-os.* A F
   b) Cuvântul *sublinia* se desparte în silabe *su-bli-ni-a.* A F

ETAPELE SCRIERII

Activități de pre-redactare

Amintește-ți!

Etapele scrierii sunt:

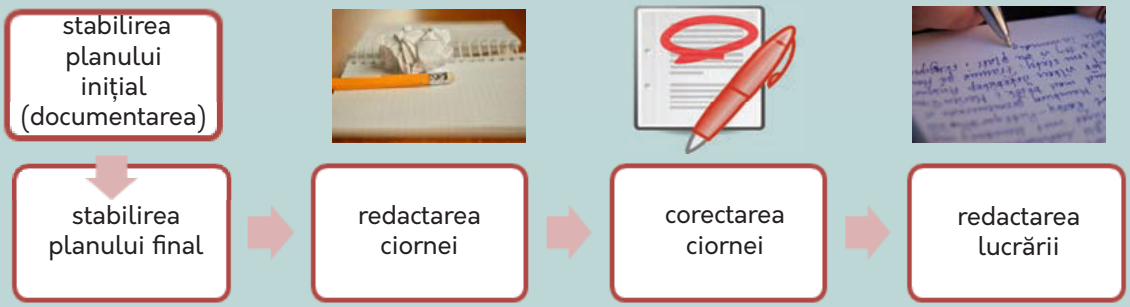

Descoperă!

În elaborarea unei lucrări, este important să alcătuiești un plan pe baza căruia vei redacta ciorna și lucrarea.

Spre exemplu, pentru cerința *Alcătuiește o compunere de 100–200 de cuvinte, destinată publicării pe un blog, despre importanța muncii în echipă.*, urmează etapele prezentate mai jos.

Stabilirea planului inițial (documentarea)	Definirea cuvântului-cheie din cerință (folosirea surselor de documentare: cărți, dicționare, resurse online etc.)	ECHÍPĂ, echipe, s. f. Grup de oameni care, sub conducerea unui șef, îndeplinesc în același timp o muncă sau o acțiune comună. ◇ Spirit de echipă = legătură spirituală între membrii unei echipe, care stă la baza conlucrării lor. Grup de sportivi constituit într-o formație, în cadrul căreia se antrenează, sub conducerea unui specialist, și participă la competiții. Fiecare dintre cele două formații care își dispută un meci (de fotbal, baschet, hochei, polo etc.).
	Limitarea temei la un subiect particular	Subiecte particulare: — munca în echipă în cadrul unor proiecte școlare; — munca în echipă în diverse meserii; — munca în echipă în sport etc.
	Stabilirea scopului lucrării	— să transmită o opinie referitoare la munca în echipă; — să convingă cititorii să adopte o atitudine pozitivă față de munca în echipă.
Planul final	Respectarea părților componente ale unei compuneri	— introducere; — cuprins; — încheiere.
Redactarea ciornei	Redactarea ideilor principale și secundare	— aranjarea ideilor în succesiune logică; — verificarea textului din punctul de vedere al corectitudinii.
Corectarea ciornei	Verificarea textului (conținut, formă)	— verificarea exprimării logice a ideilor; — verificarea textului din punctul de vedere al corectitudinii.
Redactarea lucrării	Prezentarea formei finale a lucrării	— respectarea așezării textului în pagină; — scrisul trebuie să fie citeț, să nu conțină ștersături.

Activități de redactare

Exersează!

1. Scrie câteva secvențe din compunerea referitoare la importanța muncii în echipă, completând paragrafe care încep cu:
   - *Munca în echipă reprezintă...*
   - *La început, ...; Apoi, ...; În sfârșit,...; În încheiere,...*
2. Privește imaginile de mai jos și prezintă-le într-un enunț.

3. Prezintă, în 3 — 5 rânduri, semnificația următoarei afirmații:
„Munca în echipă este cea care îi face pe oamenii obișnuiți capabili de rezultate neobișnuite.”
(Pat Summitt)

4. Alcătuiește o compunere de 100 — 200 de cuvinte, destinată publicării pe un blog, despre importanța muncii în echipă, pornind de la afirmația antrenoarei de baschet, Pat Summitt: „Munca în echipă este cea care îi face pe oamenii obișnuiți capabili de rezultate neobișnuite.”

Activități de post-redactare

Evaluare colegială

Lucrarea ta va fi evaluată de un coleg/de o colegă care va completa următoarea fișă de evaluare:

Fișa de evaluare			
		Da	Nu
Planificarea	Au fost respectate etapele scrierii în elaborarea lucrării.		
Introducerea	Respectă cerința.		
	Captează atenția cititorilor.		
Cuprinsul	Este organizat în paragrafe.		
	Între paragrafe este o relație logică.		
Încheierea	Respectă subiectul propus.		
	Nu conține nicio idee nouă.		
Ortografia	A fost verificată, textul nu conține greșeli de ortografie.		
Punctuația	A fost verificată, textul nu conține greșeli de punctuație.		
Lizibilitatea	Forma finală a lucrării are un scris citeț, fără ștersături.		

Consultă fișa de evaluarea pentru a-ți îmbunătăți lucrarea.

FĂ BINE!

Text 1

Faptele bune trebuie împărțite cu generozitate, în stânga și-n dreapta, să le găsim apoi când vom avea nevoie de ele. Fă altora numai ceea ce ai dori ca aceștia să-ți facă! Numai cei care seamănă binele pe cărările vieții vor culege roadele sale dulci. Nu face niciodată rău, fiindcă se poate întoarce împotriva ta!

Proverb latinesc:	Să nu faci altuia ceea ce nu vrei să ți se facă ție. (Quod tibi fieri non vis alteri ne faceris.)
Proverbe românești:	Cine face bine, bine găsește. Cine face rău, rău-l însoțește. Cine sapă groapa altuia cade el într-însa. Fapta bună laudă pe om. Cine seamănă vânt culege furtună.
Proverb francez:	Fapta rea tot, cândva, se pedepsește.
Proverb grecesc:	În tinerețe fă-ți provizii de fapte bune, iar la bătrânețe, de înțelepciune!
Proverb italian:	Nu e niciodată prea târziu să faci un bine.
Proverbe englezești:	Un rău provoacă altul. E mai ușor să dărâmi decât să clădești. O faptă bună nu e niciodată inutilă.

(Avram Arina, *Enciclopedia înțelepciunii. 107 învățăminte din proverbele lumii,* text adaptat)

Text 2

[Când profesorul de științe sociale le dă ca temă elevilor săi să se gândească la o idee care ar putea schimba lumea și s-o pună în aplicare, Trevor, un puști de 12 ani, vine cu idea de a ajuta trei oameni, iar aceștia, la rândul lor, să ajute mai departe trei oameni, astfel încât lumea să fie mai bună. În fragmentul următor, Jerry, un om al străzii pe care Trevor îl invită să locuiască în garajul familiei lui, îi explică mamei lui Trevor, Arlene, în ce constă ideea fiului ei.]

Așa că i-am explicat ce înseamnă „dă mai departe". Am luat un băț. Am schițat în noroi. În întuneric. A trebuit să ne mijim amândoi ochii ca să vedem. Era frig, dar ea avea de ales. Ar fi putut fi acasă la căldură. Asta însemna ceva. Cum îmi dădeam seama ce anume?

Am desenat trei cercuri. Și i le-am explicat. Așa cum puștiul mi le explicase mie.

— Vedeți, ăsta sunt eu, i-am zis. Iar astea două, nu știu. Alți doi, cred. Pe care îi va ajuta el. Vedeți, șmecheria e să fie ceva important. Ceva ce nu ai face pentru oricine. Poate pentru mama ta sau pentru sora ta. Dar nu pentru altcineva. Ceva ce nu ai face pentru oricine. El a făcut asta pentru mine. Eu trebuie să fac pentru alți trei. Ceilalți doi trebuie să facă și ei pentru trei. Aceștia nouă, trebuie s-o facă la rândul lor pentru câte trei. Asta înseamnă douăzeci și șapte.

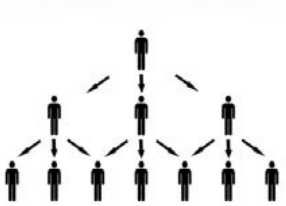

Ei, bine, eu nu sunt prea bun la matematică. Dar puștiul a calculat totul. O să fie pe bune, foarte pe bune, repejor de tot. Nici n-o să-ți poți crede ochilor cât de repede. Va ajunge la mii de oameni, pe negândite.

Așadar, sunt aici, în genunchi. Desenând toate cercurile astea în noroi. În număr de trei. Crescând din noroi. Nici n-o să-ți crezi ochilor cât de repede. Ne uităm la cercurile astea, gândindu-ne că toată treaba este extraordinară. Doar că nu va fi. Pentru că, ei bine, știm cu toții că nu va fi. Pentru că oamenii nu vor, de fapt, să dea mai departe. Cu toții vor să fie ajutați, dar atâta tot.

Știu că amândoi gândim așa.

(Catherine Ryan Hyde, *Dă mai departe*)

54

Compară!

1. Bifează în tabelul de mai jos căsuța potrivită pentru a arăta cărui text îi corespunde fiecare dintre afirmațiile din stânga:

	Text 1	Text 2	Ambele texte	Niciun text
1. Textul conține reproducerea unor proverbe.				
2. Textul este narativ, literar.				
3. Textul este reprodus dintr-o carte.				
4. Textul este o postare de pe internet.				

2. Urmărește secvența din filmul *Pay It Forward*, care corespunde scenei din carte reproduse în manual (curpinsă între minutele 30–36) și răspunde la următoarele întrebări:

a) Care sunt diferențele dintre textul cărții și scenariul filmului?

b) Bifează imaginea potrivită pentru sentimentele pe care ți le-a provocat vizionarea secvenței de film. Motivează-ți alegerea!

Justificare:...	Justificare:...

Exprimă-ți opinia!

1. Care din proverbele reproduse în Textul 1 ți-a plăcut cel mai mult? Motivează-ți alegerea!
2. Care este opinia ta despre soluția *dă mai departe* pe care a găsit-o Trevor?
3. Cum ai fi rezolvat tu tema pe care a primit-o Trevor la ora de științe sociale?
4. Crezi că ai putea fi un model pentru cei din jurul tău? Motivează-ți răspunsul!

Metodă complementară de evaluare

Alcătuiește o culegere de 5 texte folclorice (proverbe, balade, basme etc.) care să promoveze necesitatea de a face bine, de a-i ajuta pe cei care se află în situații dificile.

Recomandări:

Folosește mai multe surse de documentare pentru a identifica textele care corespund cerinței.

Însoțește textele selectate cu imagini/desene relevante, realizate de tine, folosind sau nu mijloace IT.

Îți poți prezenta culegerea:

— sub forma unei broșuri, adăugând o copertă și o pagină de cuprins;

— sub forma unei prezentări folosind noile tehnologii, adăugând un diapozitiv pentru titlu și unul pentru cuprins.

Lucrează în echipă!

• Vrei să realizezi un chestionar pe care să-l aplici colegilor tăi din clasă pentru a afla care sunt opiniile lor în legătură cu importanța generozității în relațiile dintre oameni. Completează chestionarul următor cu întrebările potrivite, la care colegii tăi trebuie să răspundă cu DA sau NU.

Întrebare	DA	NU
1.		
2.		
3.		
4.		

55

Evaluare

Într-o vreme, la-nceput
Și-ntr-un leat[1] nemaiștiut,
Care, nu pot să însemn,
Casele erau de lemn
Și ulucile[2] de scânduri,
Ca și azi, întinse rânduri,
Puse strâmb și cap în cap
Și proptite cu proțap[3].
Dar zburau cu fiecare
Vânt mai tare,
Case, garduri și pătule[4];
Și în timpurile toate
Grijile erau destule.
Le-adunai împrăștiate
Și-ncepea din nou și iar
Truda muncii în zadar,
Ca să scoli din clătinare
Iarăș doagele[5]-n picioare
Și din nou să le anini[6]
Cu te miri ce rădăcini.

Năzdrăvan, cum altul nu-i,
Un băiat al nimănui
Născoci, atunci, un cui.
Și l-a scos și arătat.
Cuiul nou o săptămînă
A umblat din mână-n mână.

A fost strâns și pipăit,
Pus pe limbă, mirosit,
Niciun om nu înțelege
Cuiul țeapăn cum să lege,
Fără funii și curele,
Scândurile între ele.
Năzdrăvanul și golanul
Îl înfipse cu ciocanul.

Zice unul : — „Dragul meu,
Așa cui făceam și eu,
Poate chiar mai dichisit[7],
Însă, vezi, nu m-am gândit”.

(*Cuiul* de Tudor Arghezi)

[1] leat, *leaturi* = s.n. (în context) an, dată.
[2] ulucă, *uluci* = s.f. (în context) gard din scânduri.
[3] proțap, *proțapuri* = s. n. prăjină groasă de lemn, bifurcată la un capăt.
[4] pătul, *pătule* = s. n. hambar pentru cereale.
[5] doagă, *doage* = s. f. fiecare dintre bucățile de lemn (puțin încovoiate) care formează corpul unor vase strânse în cercuri.
[6.] anina, anín = (cuvânt popular) a agăța.
[7] dichisit-ă, dichisiți, -te = adj. (pop. și fam.) gătit frumos, aranjat cu gust; împodobit.

1. Identifică măsura metrică a primelor două versuri. 0,5p
2. Identifică diftongii din versurile: *Năzdrăvanul și golanul/Îl înfipse cu ciocanul* și precizează tipul de sunete care compun aceste grupuri. 1p
3. Desparte în silabe cuvintele: *scândurile*, *proptite*, *umblat*, *născoci*. 1p
4. Transcrie o repetiție din text. 0,5p
5. Prezintă, în 3 — 5 rânduri, semnificația ultimelor patru versuri. 1p
6. Alcătuiește o compunere de 100 — 200 de cuvinte, în care să prezinți două particularități ale textului narativ literar, valorificând textul-suport. 2p
   • Pentru conținut vei primi 1,5 p, pentru redactare: 0,5 p.
7. Redactează o compunere de 150 — 200 de cuvinte, în care să prezinți două particularități ale textului narativ în versuri, valorificând textul-suport.
   În compunerea ta, vei avea în vedere:
   — să precizezi două trăsături ale textului narativ în versuri;
   — să prezinți detaliat două trăsături, valorificând două secvențe din textul-suport;
   — să existe un echilibru între părțile compunerii (introducere, cuprins și încheiere). 3p
   • Pentru conținut vei primi 2,25 p, pentru redactare: 0,75 p.

Se acordă 1 punct din oficiu.

56

UNITATEA 3

MĂRTURII DIN TRECUT

Conținuturi din programa școlară:

Comunicare orală
Atitudini comunicative: interes, curiozitate, implicare
Lectură
Instanța comunicării narative: personajul
Momentele subiectului/etapele acțiunii
Redactare
Transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă
Elemente de construcție a comunicării
Verbul. Moduri verbale și timpurile lor: conjunctivul și condiționalul-optativ
Posibilități combinatorii ale verbului. Prepoziția
Elemente de interculturalitate
Valori etice în legendele popoarelor

57

ÎN VIZITĂ LA MUZEE

Activități de pre-ascultare

Exprimă-ți opinia!

1. Privește imaginile! Ce înfățișează ele?
2. Ce elemente îți atrag atenția în fiecare dintre cele două imagini?
3. Identifică două deosebiri între cele două imagini.

Dezvoltă-ți vocabularul!

Citește următorul text. Asociază cuvintele numerotate cu definițiile oferite mai jos.
Model de rezolvare: 1 = e)

Despre muzee

Muzeul Național de Artă al României deține o serie de colecții[1] de artă românească. Conservarea[2] acestora este esențială pentru existența unei națiuni. Exponatele[3] sunt întreținute în condiții optime[4], iar patrimoniul[5] acestui muzeu intră în circuitul național al bunurilor culturale. Autorii lucrărilor expuse reprezintă nume de seamă ale culturii române.

Definiții:

a) obiect expus în cadrul unui muzeu;
b) totalitatea bunurilor care aparțin unei colectivități;
c) cele mai bune;
d) menținere într-o stare nealterată;
e) serie de obiecte care aparțin aceleiași categorii.

Descoperă!

În Dicționarul explicativ al limbii române (DEX), cuvântul *autor* este definit astfel:
AUTÓR, -OÁRE, autori, -oare, s. m. și f. 1. Persoană care creează o operă literară, artistică, științifică sau publicistică. 2. Persoană care face, produce sau comite ceva.

Observă!

În enunțul *Autorii lucrărilor expuse reprezintă nume de seamă ale culturii europene*, cuvântul *autor* are primul sens din dicționar.

Exprimă-ți opinia!

1. Care sunt autorii de opere literare preferați?
2. Care sunt autorii de opere artistice preferați?

Lucrează în echipă!

PĂLĂRIILE GÂNDITOARE

Clasa este împărțită în 6 grupe, fiecare reprezentând o „pălărie”, un anumit punct de vedere.

Elevii primesc indicații referitoare la rezolvarea cerinței din partea profesorului.

Cerința: Înființarea unui muzeu al școlii în care învățăm.

Membrii echipelor: alb, roșu, galben, negru și verde vor susține în fața clasei o prezentare scurtă, care va sintetiza opiniile exprimate în grup. Membrii echipei albastre, care au rol de jurați, își expun opiniile critice în legătură cu modul în care s-au prezentat celelalte echipe.

Recomandare: Folosește manualul digital! Urmărește o înregistrare a acestei activități!

Pălăria albă = *informații*

Elevii din această grupă vor strânge informații despre școlile care au deja un muzeu, despre modul în care este organizat un muzeu.

Pălăria roșie = *emoții*

Pălăria roșie prezintă emoțiile asociate vizitării unui muzeu.

Exemplu: *Mi-e teamă să nu ating ceva din greșeală. Mă bucur să văd ceva frumos etc.*

Pălăria galbenă = *beneficii*

Membrii echipei galbene trebuie să prezinte beneficiile înființării unui muzeu al școlii.

Exemplu: *Va promova imaginea școlii.*

Pălăria neagră = *riscuri*

Pălăria neagră se gândește care sunt posibilele riscuri. Ea este pesimistă, negativistă și se opune argumentelor aduse de pălăria galbenă.

Exemplu: *Vizitatorii ar putea fi dezamăgiți de exponate.*

Pălăria verde = *creativitate*

Pălăria verde este deosebit de creativă, folosește cerința ca sursă de inspirație a unei opere artistice (literare, muzicale, artistice sau dramatice).

Exemplu: *echipa verde poate să alcătuiască un afiș (text și desen)/un scurt discurs (text și mișcare scenică)/un cântec (text, muzică, dans) prin care să-i îndemne pe elevi să viziteze muzeul.*

Pălăria albastră = *spirit critic*

Membrii echipei albastre observă modul în care lucrează colegii lor.

Pălăria albastră are rolul de a alcătui o grilă după care va evalua prezentarea fiecărei echipe.

Evaluare colegială

Model de grilă de evaluare	Foarte bine	Bine	Trebuie îmbunătățit
1. Respectarea cerinței	3p	1p	0p
2. Corectitudinea exprimării	3p	1p	0p
3. Prezentarea în fața clasei	2p	1p	0p
4. Originalitate	2p		0p
TOTAL			

Activități de ascultare propriu-zisă

Ascultă!

• Vei asculta (accesând formatul digital al manualului) două texte referitoare la două muzee din București.

1. Citește cu atenție următorul chestionar. În timp ce vei asculta Textul 3A din nou, vei scrie în caiet răspunsurile corecte.

1. Muzeul Național de Istorie a României are:
a) 50 de săli; b) 55 de săli; c) 60 de săli.

2. Patrimoniul muzeului cuprinde:
a) 600 000 de piese; b) 650 000 de piese; c) 6000 de piese.

3. În muzeu se regăsesc colecții de:
a) hărți; b) animale; c) plante.

4. Motivul închiderii unora dintre expoziții este:
a) vânzarea muzeului; b) dărâmarea muzeului; c) reparațiile capitale ale muzeului.

2. În timp ce vei asculta Textul 3B, vei indica prin bifare propozițiile adevărate. (Primul exercițiu a fost rezolvat ca model.)

1. Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa” împlinește 183 de ani de la înființare.
2. În anul 1903, Grigore Antipa demonstra necesitatea existenței unei clădiri speciale pentru muzeu.
3. Primele săli ale muzeului au fost deschise în 1908.
4. Grigore Antipa nu a fost membru al Academiei Române.

Numărul propoziției	Propoziție adevărată
1	
2	
3	
4	

Activități de post-ascultare

Exersează vorbind!

1. Răspunde la următoarele întrebări, folosind informațiile din textul ascultat.
a) Când se împlinesc 45 de ani de la inaugurarea Muzeului Național de Istorie a României?
b) Care este suprafața muzeului?

2. Exprimă-ți opinia în legătură cu următoarea afirmație.
În prezent, unul dintre obiectivele importante ale Muzeului este acela de a continua viziunea inovatoare a fondatorului său.
3. Alcătuiește un dialog, împreună cu un coleg/o colegă, în care să-ți exprimi curiozitatea în legătură cu vizitarea Muzeului Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa”.
4. Ți-ar plăcea să vizitezi Muzeul Național de Istorie a României? Motivează-ți răspunsul!
Recomandare: Folosește manualul digital pentru a vedea o prezentare a acestui muzeu.

Fii creativ!

•Alcătuiește un afiș prin care să promovezi un muzeu pe care l-ai vizitat.
Recomandare: Folosește noile tehnologii!

Activități de pre-producere a mesajului oral

SECRETE DIN MUZEE ADUNATE

Citește!

Spune-mi sincer, îți place la muzeu? Când eram mică, mie nu-mi plăcea deloc. Ce era să-mi placă? O clădire mare, cu multe obiecte vechi, cu niște etichete din care nu înțelegeam mai nimic, unde eram dusă, că voiam sau nu, cu clasa sau cu părinții. Nu, nu-mi plăcea deloc.

Însă, crescând, am aflat tot felul de secrete care au transformat muzeele în niște locuri super interesante, pline de povești. Unul dintre cele mai importante (pe care mulți adulți încă nu îl știu!) este... să nu citești eticheta! Nu citi eticheta decât după ce te-ai uitat cu mare atenție la obiectul expus și ți-ai pus întrebări.

Nu mă crezi? Hai să facem un experiment! Privește lucrarea de mai jos cu multă atenție și observă:

Cum sunt îmbrăcați oamenii? Ca în zilele noastre? În costume populare românești, așa cum ai avut și tu probabil la vreo serbare sau cum ai văzut la televizor?

Cum sunt casele? Crezi că sunt la sat sau la oraș? Sunt vechi sau noi?

Cum sunt copacii, cum sunt pământul și păsările?

În funcție de răspunsurile tale, stabilește dacă este o lucrare veche sau nouă, dacă reprezintă un subiect din România și ce anotimp este.

Vezi cât de multe lucruri ai aflat doar privind lucrarea? La fel poți face cu orice alt lucru, de exemplu, cu un tablou din casa ta sau din clasă sau cu un obiect care nu știi la ce folosește.

Ca să nu te mai țin în suspans îți spun unde se găsește tabloul original, la Muzeul Regal de Arte Frumoase din Bruxelles, Belgia, dar o variantă foarte asemănătoare a acestei lucrări se găsește și în țara noastră, la Muzeul Național de Artă din București. Iar pe etichetă scrie: Pieter Breughel cel Bătrân, *Peisaj de iarnă cu capcană pentru păsări.*

Îți lansez o provocare! Mergi la un muzeu (poate fi și unul online), caută o lucrare, prima dată privești, încerci să ghicești titlul lucrării și să descoperi cât mai multe indicii despre ce a vrut să transmită autorul operei, apoi citești eticheta.

Joacă plăcută!

(Cristina Toma, *Ghidul pozneț de cultură*, nr. 1, iulie 2015, text adaptat)

COMUNICARE ORALĂ

Exprimă-ți opinia!

1. Ai fost în vizită la un muzeu?
2. Ți-ar plăcea să vizitezi Muzeul Național de Artă al României? Motivează-ți răspunsul!

Reține!

Atitudinea comunicativă reprezintă modul în care interlocutorii reacționează într-o situație de comunicare.

Atitudini	Exemple
•interes	*Mă interesează să aflu mai multe detalii despre înființarea Muzeului Satului.*
•curiozitate	*Ce știi despre noua expoziție deschisă la Muzeul de Istorie?*
•implicare	*Să mergem la muzeu mâine!*

Exersează!

• Identifică atitudinea emițătorului în următoarele enunțuri din textul-suport, alegând etichetele potrivite.

a) *Nu mă crezi? Hai să facem un experiment!* — implicare
b) *Vezi cât de multe lucruri ai aflat doar privind lucrarea?*
c) *Îți lansez o provocare!*
d) *Cum sunt îmbrăcați oamenii?*

implicare
curiozitate
interes

Activități de producere a mesajului oral

Exersează!

1. Recitește textul *Secrete din muzee adunate* de Cristina Toma și prezintă tabloul în fața clasei, răspunzând la întrebările din text.

Recomandări:
• Vorbește liber!
• Menține interesul colegilor tăi în timp ce vorbești!
• Fii atent la reacția colegilor tăi, pentru a vedea dacă te înțeleg!

2. Realizează o prezentare care să aibă ca titlu *Muzeul meu preferat.*

Recomandări:
• Prezintă principalele colecții/exponate!
• Transmite următoarele atitudini: interes, curiozitate, implicare!

Activități de post-producere a mesajului oral

Evaluare colegială

• La sfârșitul prezentărilor, completează următorul chestionar de evaluare cu note de la 1 la 10.

Recomandare: Vei aprecia atât conținutul prezentării (informații variate, corecte, referitoare la subiectul ales), cât și modul în care a fost realizată prezentarea (folosirea corectă a mijloacelor IT, prezentare liberă în fața clasei etc.)

Prezentare	Calitatea informațiilor prezentate	Calitatea modului de prezentare	Total

• Care dintre prezentările colegilor tăi ți-a plăcut cel mai mult? Motivează-ți alegerea!
• Care sunt lucrurile care ar trebui îmbunătățite la răspunsurile colegilor tăi?

SOBIESKI ȘI ROMÂNII

Activități de pre-lectură

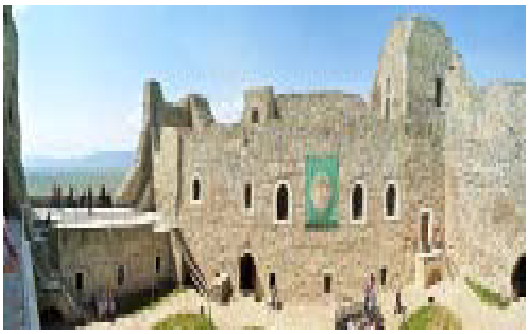

Exprimă-ți opinia!

1. Ce reprezintă imaginile de mai sus?
2. Îți stârnesc curiozitatea? Motivează-ți răspunsul!
3. Ți-ar plăcea să poți călători în trecut, în perioada medievală? Motivează-ți răspunsul!

Dezvoltă-ți vocabularul!

1. Scrie forma actuală a cuvintelor evidențiate din următoarele exemple din text.
   a) pe la sfârșitul lui ***septemvrie*** 1686; Model de rezolvare: septembrie
   b) această oaste [...] e aceea ce ***a îngiosit;***
   c) ***pre*** numele patronului meu;
   d) am apucat de-a dreptul ***piste*** codri.
2. Asociază îmbinările de cuvinte evidențiate cu verbul din listă care are un înțeles asemănător:

1. fără a îndrăzni ***să-și deie piept fățiș;***	a) a porunci;
2. îndată ***dete poruncă*** să se înșire oastea către cetate;	b) a se preda;
3. dușmanii ***și-au luat drumul*** spre țara lor;	c) a pleca;
4. spune că ***închinăm*** cetatea.	d) a înfrunta.

3. Asociază cuvintele evidențiate din următoarele citate din text cu sensul lor:

1. a-și privi oastea ticăloșită de lipsa ***merindelor***	a) mâncare;	b) mere.
2. izbânzi atât de ***lesnicioase***	a) lenește;	b) ușoare.
3. ***solul*** veni la palat	a) pământul;	b) trimisul.
4. voi ***ați cutezat*** a vă împotrivi mie	a) ați îndrăznit;	b) ați dorit.

Știai că...?

Costache Negruzzi a publicat textul *Sobieski și românii* în volumul *Păcatele tinereților* (1857). Operele sale reprezentative sunt: *Alexandru Lăpușneanul*, *Amintiri de junețe*, *O alergare de cai*.
Recomandare: Folosește manualul digital pentru afla mai multe informații despre acest autor!

Progresează!

- Află mai multe informații despre istoria Cetății Neamț și notează-le în caiet.

Recomandări: Folosește mai multe surse de documentare: cărți, enciclopedii, resurse online.
Urmărește videoclipul din manualul digital!

63

Activități de lectură

SOBIESKI ȘI ROMÂNII

de Costache Negruzzi

Citește!

Pe drumul ce duce către cetatea Neamțului, pe la sfârșitul lui septembrie 1686, se vedea o oaste mergând. După un trup de lănceri[1] ce deschidea marșa[2], urmau douăsprezece tunuri mari trase de boi, apoi o ceată de ofițeri călări în fruntea cărora erau trei; unul în floarea vârstei, posomorât, gânditor, necăjit, și doi mai bătrâni. Tustrei în haine poloneze. În sfârșit venea duiumul oștei: trăsuri, bagaje, pedestrași[3], șleahtă[4] pospolită[5], amestecați, în neregulă, cu steagurile strânse, cu capul plecat, cu armele răsturnate, cu întristarea pe față și cu durerea în inimă. Nu se auzea nici surlă, nici dobă, numai tropotul cailor, și pasul oamenilor ce abia se mișcau, pentru că de zece zile caii n-au ros decât coaja copacilor, și oamenii s-au hrănit numai cu poame.

Și însă această oaste, în stare așa ticăloasă, e acea ce a îngiosit de atâte ori trufia semilunii, iar acei trei fruntași ofițeri sunt hatmanii[6] lablonovski și Potoțki, și cel din mijlocul lor însuși Ion Sobiețki, regele Poloniei.

Și cum să nu fie supărat și necăjit vestitul rege? El, Sobiețki, fala leșilor, eroul creștinătății, mântuitorul Vienii, să fie nevoit pentru a doua oară a da pas turcilor, a se trage dinaintea tătarilor și a moldovenilor, a-și privi oastea ticăloșită de lipsa merindelor, horopsită[7] de dușmanii carii îl urmează mișelește, fără a îndrăzni să-și deie piept fățiș cu el, și fac pradă tot ce cade, tot ce rămâne pe urmă; a nu întâmpina în drumul său decât o fioroasă pustietate!

Cum am zis, mergea încet și gânditor. Hatmanii lângă dânsul păstrau tăcere, respectând supărarea sa de care și ei se împărtășeau.

— Ce castel e acesta? întrebă Sobiețki când, rădicând capul, zări pe sprinceana dealului, înălțându-se trufașă dinaintea lui, cetățuia Neamțu. Cu bună seamă vrun cuib a tâlharilor acestor de moldoveni!

— La vreme de război, aici domnii Moldovei obicinuiesc a-și trimite averile lor, răspunse Potoțki.

— Așa! Să mergem dar să-l luăm. Oh! voi să-mi răzbun pre Cantemir care mă înșală, și mă făcu să pierd atâța viteji!

— Eu aș zice să lăsăm cetatea aceasta, zise lablonovski, și să ne urmăm drumul înainte. Avem tunuri de câmp, nu de asalt.

— Ba, pre numele patronului meu! nu va zice lumea că o cetate s-a arătat dinaintea lui Sobiețki fără a i se cuceri? N-avem tunuri? Vom lua-o dar cu mâinile.

— Numele măriei tale e destul tun, zise Potoțki.

Trufia polonului, măgulindu-se de această groasă lingușire, fața i se însenină la ideea unei izbânzi atât de lesnicioase și îndată dete poruncă să se înșire oastea către cetate.

În cetățuie se afla optsprezece plăieși[8], trimiși de ispravnicul[9] de Neamț pentru străjuire, în lipsa garnizoanei, care era la Fălcii pe lângă domnul Cantemir, unde tăbărâse armia[10] turcească.

[1] lăncer, *lănceri* = s.m. – forma literară *lăncier* – soldat înarmat cu lance.
[2] marșă = s.f. (în context) grup de soldați care se deplasează în marș.
[3] pedestraș, *pedestrași* = s.m. (în trecut, spre deosebire de călăreț, călăraș) ostaș care se deplasează sau acționează pe jos.
[4] șleahtă, *șlehte* = s. f. 1.ceată; 2. nume dat, în trecut, nobilimii poloneze; corp de armată alcătuit din nobili polonezi.
[5] pospolit, *pospolită* = adj. care aparține unui corp de armată alcătuit din nobili polonezi.
[6] hatman, *hatmani* = s.m. titlu purtat în perioada medievală de marii comandanți ai armatei.
[7] horopsită = adj. – forma literară *oropsită* – asuprită, prigonită, sărmană, prăpădită.
[8] plăieș, *plăieși* = s.m. locuitor de la graniță însărcinat cu paza frontierei țării în părțile de munte, grănicer.
[9] ispravnic, *ispravnici* = s.m. dregător care aducea la îndeplinire o poruncă domnească, conducător al unui ținut.
[10] armie = s.f. (cuvânt învechit) armată, oaste.

Cu câteva ceasuri mai nainte sosise încă un tânăr plăieș, a cărui cal asudat păștea înșelat troscotul[11] ce creștea pe lângă ziduri. [...]

— Eu — știți că m-ați trimis la Iași să văd ce mai este. După ce s-au dus leșii, m-am luat cât colea pe urma lor până la Cotnar, unde m-am întâlnit cu căpitanul Turculeț, care mi le-au spus; ș-apoi, după ce am văzut că dușmanii și-au luat drumul spre țara lor, am apucat de-a dreptul piste codri... Dar oare ce buciumă[12] străjerul[13]?

— Fă-i semn să se coboare de pe zid, și să vie încoace.

Nu trecu mult și plăieșul de strajă viind, spuse că o oaste mare se apropie de cetate.

Îndată toți alergară pe ziduri.

— Leșii sunt! strigă tânărul ce venise de curând și pre care l-am auzit vorbind; și-au schimbat drumul, și vin aici...

— La porți, flăcăi! zise bătrânul. Încuiați-le și grămădiți bolovanii pe ziduri. Așezați-vă toți pe la metereze[14]. Să nu zică leahul[15] c-au intrat într-o cetate românească, ca într-o țarină[16] pustie.

— Dar noi suntem numai nouăsprezece și asta-i o oaste întreagă, observă unul; cum se ...

— Taci, mucosule! îl curmă bătrânul. Te temi că-i pieri! Mare pagubă! un mișel[17] mai puțin.

Vânătorul astfel înfruntat se trase rușinat și se sui pe ziduri.

În vremea aceasta, oastea se apropiese. Regele trimise un ofițer ca să vorbească cu cei din cetate.

Solul veni la poartă. Bătrânul îl salută de pe zid.

— Bine ai venit, domnule, ce poftești de la noi?

— Măria-sa regele Poloniei, mare duce de Lituania ș.c.l. (urma titlurile), vă face cunoscut că să vă închinați și să-i cuceriți cetatea împreună cu toate averile și merindele; atunci garnizoana va fi slobodă a ieși cu arme și bagaje, fără a i se face nimică, iar cutezând a se împotrivi, cetatea se va

cotropi, și garnizoana se va trece subt ascuțișul sabiei.

— Du răspuns măriei sale, zise bătrânul, că laude și îngroziri de aste am mai auzit noi, și tot nu ne-am spăriet. Mai bine măria sa și-ar căuta de drum și ar da pace unor oameni care nu i-au făcut nimică. Cetatea n-avem gând să i-o dăm cu una, cu două, macar că nu sunt în ea nici averi, nici merinde. Tot ce-i putem da este plumbul din pușce, pre care i-l vom trimite noi de pe ziduri, fără să se mai ostenească să vie înăuntru.

— Plecați-vă, zise trimisul, și nu vă puneți capul în primejdie.

— Nu purta grijă de capul nostru, domnule. Gândiți mai bine la al vostru.

— Încă o dată vă întreb, vă închinați ori ba?

— Ba.

Parlamentarul[18] se duse.

Asaltul începu. Tunurile așezate pe scaune de lemn băteau necontenit cetatea. Plăieșii răspundeau cu gloanțe care nu făceau greș. Fiește care împușcătură obora câte unul din vrăjmași, și mai ales din ofițeri, asupra cărora erau țintite flintele[19] lor. Leșii piereau fără a face spor.

În ziua dintâi, doi vânători pieriră. A doua zi și a treia zi mai căzură cinci și se răniră doi. A patra zi căzu împușcat însuși comandantul artileriei leșești, dar mai pieriră trei din moldoveni. Numărul bravilor scădea pe toată ziua. Seara, adunându-se pe lângă foc, văzură că au sfârșit și munițiile și merindele[20].

— Ce este de făcut, tată? întrebă tânărul vânător pe bătrânul, care, rănit la un picior, sta

[11] troscot = s.m. plantă cu tulpina întinsă pe pământ, cu numeroase frunze mici, cu flori verzi, pe margine roșii sau albe.
[12] a buciuma = vb. (în context) a spune ceva tuturor, în gura mare, a anunța.
[13] străjer, *străjeri* = s.m. (cuvânt învechit) paznic, santinelă, gardă.
[14] meterez, *metereze* = s.n. întăritură militară de apărare, fortificație, redută, parapet.
[15] leah, *leși* = s. m. și f. (cuvânt învechit) polonez.
[16] țarină, *țarini* = s.f. câmp cultivat; ogor, arătură; teritoriul unei comune (cu pământ arabil, pășuni, păduri etc.)
[17] mișel, -ea, *mișei, -ele* = adj., s.m. și f. 1.(om) de nimic, ticălos, nemernic; (om) laș, fricos. 2. (învechit) om sărac, nevoiaș.
[18] parlamentar, *parlamentari* = s.m. (în context) trimis, sol, persoană delegată să ducă tratative.
[19] flintă, *flinte* = s.f. pușcă cu fitil, cu țeavă lungă, cocoș și cremene, folosită în trecut; sâneață.
[20] merinde, *merinde*, s.f. hrană (rece) pe care o ia cineva când pleacă la drum sau la lucru.

65

întins pe o laviță[21].

— Câți au pierit d-ai noștri?

— Zece.

— Și nu mai avem nici praf, nici merinde?

— Nu.

— Dacă-i așa, apoi mâini dimineață, urcă-te pe poartă și leagă în vârful săneții[22] un ștergar[23] alb; spune că închinăm cetatea, cu tocmală să ne lesă slobozi[24] să ieșim și să ne ducem unde vom voi.

Așa se urmă. Leșii primiră toate condițiile cerute. Oastea se înșiră în două rânduri, lăsând prin mijlocul ei loc ca să treacă garnizoana, și poarta se deschise.

Atunci, în loc de o strajă numeroasă, se văzură ieșind șese oameni, din care trei duceau pe umerele lor pe alți trei ce erau răniți.

— Ce este aceasta? strigă Sobiețki răpezindu-se călare înaintea lor. Ce sunteți voi?

— Străjerii din cetate, răspunse bătrânul rănit, din spatele fiiului său.

— Cum! atâța sunteți?

— Zece din noi au pierit din mila măriei tale.

— Voi ați cutezat a vă împotrivi mie și a-mi omorî atâța viteji? zise regele. O, asta nu se va trece așa! urmă turbat de mânie; trebui o pildă pentru cei asemine vouă, și pilda va fi groaznică și vrednică de faptă. Nu meritați a muri de sabie, ci de streang.

— Spânzurați-i!

Pe loc ostașii încungiurară pre plăieși, carii, depuind jos răniții, își făcură semnul crucii și, răzămându-se pe sănețe, se uitau cu nepăsare la pregătirile ce se făceau pentru moartea lor. Ofițerii priveau cu înduioșare această scenă.

— Fie-mi iertat, sire, zise atunci Iablonovski, apropiindu-se cu respect de regele care ședea posomorât și mânios, a arăta măriei tale că acești viteji n-au făcut decât datoria lor, datorie patriotică și vrednică de toată lauda, și că au avut norocirea a câștiga făgăduința marelui Sobiețki că vor fi slobozi și nesupărați.

— Îți mulțămesc, vrednice al meu tovarăș de arme, zise Sobiețki ca deșteptat din somn, îți mulțămesc că m-ai oprit de a face o faptă defăimată[25]. Ai cuvânt; oamenii aceștii s-au purtat vitejește. Să li se deie fiecăruia câte cincizeci de zloți. Apoi, înturnându-se către români: Voinicilor, zise, sunteți slobozi, mergeți în pace și spuneți copiilor și fraților voștri că ați avut cinstea a vă împotrivi cinci zile regelui de Polonia.

Îndată se făcu loc moldovenilor, carii, luându-și răniții, se îndreptară către munți, în vreme ce oastea se cobora încet la vale; iar cetatea cu porțile deschise, purtând pe zidurile sale urmele bombelor dușmănești, rămase singură pe culmea înverzită, ca un mare schelet de uriaș.

[21] laviță, *lavițe* = scândură lată fixată pe țăruși de-a lungul unui perete, pe care se stă.
[22] săneață, *sănețe* = s.f. pușcă primitivă cu cremene.
[23] ștergar, *ștergare* = s.n. bucată dreptunghiulară de pânză, care servește ca prosop sau ca podoabă în casele țărănești.
[24] slobod, *slobozi* = adj. care se găsește în stare de libertate, care nu este închis, întemnițat.
[25] defăimat, *defăimată* = adj. (în context) înjositor, condamnabil, ticălos.

1. Identifică locul și timpul desfășurării acțiunii.
2. Precizează personajele din textul citat.
3. Transcrie următoarele enunțuri în caiet. Încercuiește Adevărat (A) sau Fals (F), justificând alegerea cu secvențe din text:
   a) Oastea poloneză se întorcea învingătoare. A F
   Justificare:...
   b) În cetatea Neamțului se aflau 19 plăieși. A F
   Justificare:...
   c) Sobieski vrea să-i omoare pe supraviețuitori. A F
   Justificare:...
   d) Pototki îl sfătuiește pe rege să-i elibereze pe plăieși. A F
   Justificare:...
4. Completează spațiile libere cu informații selectate din text:

a) Armata poloneză se retrăgea în liniște, deoarece...
b) Iablonovski nu vrea să atace cetatea pentru că...
c) Solul le cere plăieșilor...
d) Sobieski le dă bani plăieșilor după ce ...

66

Activități de post-lectură

PERSONAJUL

Exprimă-ți opinia!

1. Privește imaginea alăturată! Înfățișează ființe reale?
2. Care este diferența dintre personajele textului studiat și personajele din imaginea alăturată?

Amintește-ți!

Personajul este o ființă imaginară care participă la întâmplările dintr-un text narativ.
Personajele pot fi principale, secundare, episodice.

Reține!

Personajele dintr-un text literar pot fi:
- individuale (reprezintă un singur individ), spre exemplu, *Aleodor Împărat, Greuceanu etc.*
- colective (reprezintă un grup de personaje), spre exemplu, *țărănimea, boierii, soldații* etc.

Exersează!

1. Transcrie în caiet tabelul și bifează răspunsul corect, valorificând informațiile din text:

Personajul	Principal	Secundar	Individual	Colectiv
Sobieski				
Iablonovski				
Potoțki				
românii				

2. Transcrie și asociază prin unire următoarele replici cu trăsăturile personajului Sobieski.

1. — Așa! Să mergem dar să-l luăm. Oh! voi să-mi răzbun pre Cantemir care mă înșală, și mă făcu să pierd atâța viteji!
2. — Ba, pre numele patronului meu! nu va zice lumea că o cetate s-a arătat dinaintea lui Sobieți fără a i se cuceri? N-avem tunuri? Vom lua-o dar cu mâinile.
3. — Îți mulțămesc, vrednice al meu tovarăș de arme, zise Sobieți ca deșteptat din somn, îți mulțămesc că m-ai oprit de a face o faptă defăimată.
4. — Voi ați cutezat a vă împotrivi mie și a-mi omorî atâța viteji? zise regele. O, asta nu se va trece așa!

a) impulsivitate
b) onoare
c) mânie
d) orgoliu

Activitate interdisciplinară

• Află mai multe informații despre regele Sobieski și explică, în 5 —10 rânduri, secvența din text: *Sobieți, fala leșilor, eroul creștinătății, mântuitorul Vienii.*
Recomandare: Folosește manualul digital!

Joc de rol

• Interpretează dialogurile din text, în fața clasei, cu ajutorul unui coleg/unei colege.
Recomandări:
Citește replicile de mai multe ori pentru a înțelege mesajul textului!
Folosește toate tipurile de comunicare: comunicare verbală, nonverbală și paraverbală!

67

MOMENTELE SUBIECTULUI/ETAPELE ACȚIUNII

Descoperă!

<table>
<tr><th>Etapele acțiunii</th><th>Momentele subiectului</th><th>Textul studiat
Sobieski și românii de Costache Negruzzi</th></tr>
<tr><td>Situația inițială</td><td>Expoziționea</td><td rowspan="2">• Citește primele trei paragrafe ale textului!
• Unde au loc întâmplările?
• Când se petrece acțiunea?
• Ce personaje poți identifica în text?
• Care sunt trăsăturile personajelor?</td></tr>
<tr><td colspan="2">Situația inițială/Expoziționea prezintă locul și timpul desfășurării acțiunii, dar și unele dintre personaje.</td></tr>
<tr><td>Cauza care declanșează acțiunea</td><td>Intriga</td><td>• Citește fragmentul din text cuprins între secvențele: Cum am zis... și ...să se înșire oastea către cetate.
• Ce eveniment determină o schimbare în cursul întâmplărilor?</td></tr>
<tr><td>Desfășurarea acțiunii</td><td>Desfășurarea acțiunii</td><td rowspan="2">• Citește fragmentul din text cuprins între secvențele: În cetățuie se afla... și ...poarta se deschise.
• Ce întâmplări au loc după ce regele Sobieski decide să cucerească cetatea?
• Care sunt personajele pe care le poți identifica în acest fragment de text?</td></tr>
<tr><td colspan="2">Desfășurarea acțiunii este cel mai amplu moment al subiectului și prezintă succesiunea întâmplărilor după modificarea situației inițiale.</td></tr>
<tr><td>Situația dificilă</td><td>Punctul culminant</td><td rowspan="2">• Citește fragmentul din text cupris între secvențele: Atunci, în loc de o strajă... și ...această scenă.
• Ce se întâmplă în momentul în care plăieșii ies din cetate?
• Care sunt sentimentele pe care ți le trezește reacția regelui polon?</td></tr>
<tr><td colspan="2">Situația dificilă/Punctul culminant reprezintă momentul de maximă intensitate din text.</td></tr>
<tr><td>Situația finală</td><td>Deznodământul</td><td rowspan="2">• Citește fragmentul din text cuprins între secvențele: — Fie-mi iertat... și ... schelet de uriaș.
• Cum se încheie textul?
• Care este opinia ta despre finalul textului?</td></tr>
<tr><td colspan="2">Situația finală/Deznodământul reprezintă sfârșitul acțiunii.</td></tr>
</table>

• Asociază următoarele acțiuni cu o etapă a acțiunii/un moment al subiectului.

a) Oastea polonă, care se întoarce înfrântă dintr-o bătălie cu turcii, în 1686, trece pe lângă cetatea Neamțului. *a) = Situația inițială/Expoziționea*

b) Zărind cetatea Neamțului, regele Sobieski decide să o cucerească.
c) Cetatea este apărată de optsprezece plăieși.
d) Un plăieș tânăr, sosit de la Iași, îi anunță pe ceilalți că oștirea polonă se află în retragere.
e) Străjerul anunță apropierea armatei conduse de regele polon.
f) Sobieski trimite un sol, cerând ca plăieșii să-i predea cetatea.
g) Un plăieș bătrân refuză solicitarea regelui.
h) Asaltul cetății durează câteva zile.
i) Plăieșii sunt nevoiți să se predea pentru că au rămas fără provizii.
j) Spre surpriza regelui polon, din cetate ies șase plăieși, dintre care trei sunt răniți.
k) Mânios, Sobieski decide să-i omoare pe plăieși pentru că au îndrăznit să lupte împotriva sa.
l) Hatmanul Iablonovski îl convinge pe rege să renunțe la condamnarea plăieșilor.
m) Sobieski îi eliberează pe moldoveni, lăudându-le curajul.

68

VERBUL

Amintește-ți!

Verbul își schimbă forma în funcție de mod, timp, persoană și număr.

Modul indicativ	Timpul	prezent	ÎNVĂȚ, SCRIU, CITESC
		imperfect	ÎNVĂȚAM, SCRIAM, CITEAM
		perfect simplu	ÎNVĂȚAI, SCRISEI, CITII
		mai-mult-ca-perfect	ÎNVĂȚASEM, SCRISESEM, CITISEM
		viitor	VOI ÎNVĂȚA, VOI SCRIE, VOI CITI

Modul imperativ	persoana a II-a, singular	ÎNVAȚĂ! SCRIE!
		CITEȘTE!
	persoana a II-a, plural	ÎNVĂȚAȚI! SCRIEȚI!
		CITIȚI!

Exersează!

1. Precizează modul și timpul verbelor evidențiate:
   a) Românii ***au apărat*** cetatea.
   b) Pototki îl ***lingușea*** pe rege.
2. Citește următorul fragment din textul studiat. Indică, pentru verbele evidențiate, modul, timpul numărul și persoana.

— Îți ***mulțămesc***, vrednice al meu tovarăș de arme, ***zise*** Sobiețki ca deșteptat din somn, îți mulțămesc că m-***ai oprit*** de a face o faptă defăimată. Ai cuvânt; oamenii aceștii s-au purtat vitejește. Să li se deie fiecăruia câte cincizeci de zloți . Apoi, înturnându-se cătră români: Voinicilor, zise, sunteți slobozi, ***mergeți*** în pace și spuneți copiilor și fraților voștri că ați avut cinstea a vă împotrivi cinci zile regelui de Polonia.

Model de rezolvare: *mulțămesc* = verb, mod indicativ, timp prezent, persoana I, singular.

3. Pune verbele dintre paranteze la timpul potrivit:

Armata poloneză (*a se întoarce* — imperfect) *se întorcea* spre propria țară. În drumul ostașilor, (*a se ivi* — prezent) ... o cetate. Polonezii (*a dori* — perfect compus)... să o cucerească. Deși (*a fi* — imperfect)... doar nouăsprezece, plăieșii nu (*a vrea* — perfect compus) ... să cedeze fără luptă.

4. Transformă verbele din următoarele enunțuri de la timpul prezent la timpul imperfect:
   a) Sobieski vede cetatea. Model de rezolvare: *Sobieski vedea cetatea.*
   b) Armata poloneză este înfrântă.
   c) Românii se apără.
   d) Plăieșii închină cetatea, dacă sunt liberi.
5. Copiază pe caiet tabelul și completează-l cu informațiile referitoare la verbe.

verb	Mod	Timp	Persoană	Număr
cânt	indicativ	prezent	I	singular
am să merg				
visa				
uitase				
mergeam				
vizitez				

verb	Mod	Timp	Persoană	Număr
au râs				
vor decide				
cântă!				
citii				
merseserăm				
mergeți!				

69

MODUL CONJUNCTIV

Exprimă-ți opinia!

Să fii cel mai bun TU care poți fi!

• Ce fel de acțiune exprimă verbele subliniate?

a) „*Să mergem* dar *să*-l *luăm*...”
b) „Eu aș zice *să lăsăm* cetatea aceasta...”
c) Ar fi fost o dovadă de lașitate *să fi abandonat* lupta.
d) *Să fi avut* mai mulți soldați, moldovenii ar fi obținut victoria.

Reține!

Modul conjunctiv exprimă o acțiune posibilă, realizabilă.

FORMELE VERBULUI LA MODUL CONJUNCTIV — TIMPUL PREZENT
„SĂ” + FORME ALE VERBULUI DE CONJUGAT

persoana	a uita	a crea	a afla	a vedea	a scrie	a citi	a simți	a urî
I, sg.	să uit	să creez	să aflu	să văd	să scriu	să citesc	să simt	să urăsc
a II-a, sg.	să uiți	să creezi	să afli	să vezi	să scrii	să citești	să simți	să urăști
a III-a, sg.	să uite	să creeze	să afle	să vadă	să scrie	să citească	să simtă	să urască
I, pl.	să uităm	să creăm	să aflăm	să vedem	să scriem	să citim	să simțim	să urâm
a II-a, pl.	să uitați	să creați	să aflați	să vedeți	să scrieți	să citiți	să simțiți	să urâți
a III-a, pl.	să uite	să creeze	să afle	să vadă	să scrie	să citească	să simtă	să urască

FORMELE VERBULUI LA MODUL CONJUNCTIV — TIMPUL PERFECT
„SĂ” + VERBUL AUXILIAR „(A) FI” + PARTICIPIUL VERBULUI DE CONJUGAT

persoana	a uita	a crea	a afla	a vedea	a scrie	a citi	a simți	a urî
I, sg.	să fi uitat	să fi creat	să fi aflat	să fi văzut	să fi scris	să fi citit	să fi simțit	să fi urât
a II-a, sg.	să fi uitat	să fi creat	să fi aflat	să fi văzut	să fi scris	să fi citit	să fi simțit	să fi urât
a III-a, sg.	să fi uitat	să fi creat	să fi aflat	să fi văzut	să fi scris	să fi citit	să fi simțit	să fi urât
I, pl.	să fi uitat	să fi creat	să fi aflat	să fi văzut	să fi scris	să fi citit	să fi simțit	să fi urât
a II-a, pl.	să fi uitat	să fi creat	să fi aflat	să fi văzut	să fi scris	să fi citit	să fi simțit	să fi urât
a III-a, pl.	să fi uitat	să fi creat	să fi aflat	să fi văzut	să fi scris	să fi citit	să fi simțit	să fi urât

Exersează!

1. Completează enunțurile cu verbe la modul conjunctiv.
   a) În interiorul unui muzeu nu trebuie *să vorbim la telefon.*
   b) Dacă dorim să fotografiem un exponat, suntem obligați să...
   c) Pentru a afla mai multe informații despre colecțiile muzeului este indicat ...
   d) Ghidul ne-a rugat... dacă avem nelămuriri în legătură cu ceea ce am văzut la muzeu.
2. Alcătuiește un dialog de 8 — 10 replici între tine și colegul tău, în care să folosești 4 verbe la modul conjunctiv.

MODUL CONDIȚIONAL-OPTATIV

Exprimă-ți opinia!

• Ce fel de acțiune exprimă verbele subliniate?

a) „Mai bine măria sa și-*ar căuta* de drum..”

b) Dacă Sobieski și-*ar fi continuat* drumul, asaltul *nu ar fi început.*

c) *Aș vrea* să vizitez Cetatea Neamț, în vacanța de vară.

d) *Aș fi mers* acolo anul trecut dacă *aș fi avut* timp

Aș putea fi mai atent!

Reține!

Modul condițional-optativ exprimă o acțiune care depinde, în realizare, de altă acțiune.

FORMELE VERBULUI LA MODUL CONDIȚIONAL-OPTATIV — TIMPUL PREZENT
VERBUL AUXILIAR „A AVEA” + INFINITIVUL VERBULUI DE CONJUGAT

persoana	a uita	a crea	a afla	a vedea	a scrie	a citi	a simți	a urî
I, sg.	aș uita	aș crea	aș afla	aș vedea	aș scrie	aș citi	aș simți	aș urî
a II-a, sg.	ai uita	ai crea	ai afla	ai vedea	ai scrie	ai citi	ai simți	ai urî
a III-a, sg.	ar uita	ar crea	ar afla	ar vedea	ar scrie	ar citi	ar simți	ar urî
I, pl.	am uita	am crea	am afla	am vedea	am scrie	am citi	am simți	am urî
a II-a, pl.	ați uita	ați crea	ați afla	ați vedea	ați scrie	ați citi	ați simți	ați urî
a III-a, pl.	ar uita	ar crea	ar afla	ar vedea	ar scrie	ar citi	ar simți	ar urî

FORMELE VERBULUI LA MODUL CONDIȚIONAL-OPTATIV — TIMPUL PERFECT
VERBUL AUXILIAR „A AVEA” + VERBUL AUXILIAR „A FI” +
PARTICIPIUL VERBULUI DE CONJUGAT

persoana	a uita	a crea	a afla	a vedea	a scrie	a citi	a simți	a urî
I, sg.	aș fi uitat	aș fi creat	aș fi aflat	aș fi văzut	aș fi scris	aș fi citit	aș fi simțit	aș fi urât
a II-a, sg.	ai fi uitat	ai fi creat	ai fi aflat	ai fi văzut	ai fi scris	ai fi citit	ai fi simțit	ai fi urât
a III-a, sg.	ar fi uitat	ar fi creat	ar fi aflat	ar fi văzut	ar fi scris	ar fi citit	ar fi simțit	ar fi urât
I, pl.	am fi uitat	am fi creat	am fi aflat	am fi văzut	am fi scris	am fi citit	am fi simțit	am fi urât
a II-a, pl.	ați fi uitat	ați fi creat	ați fi aflat	ați fi văzut	ați fi scris	ați fi citit	ați fi simțit	ați fi urât
a III-a, pl.	ar fi uitat	ar fi creat	ar fi aflat	ar fi văzut	ar fi scris	ar fi citit	ar fi simțit	ar fi urât

Exersează!

1. Completează enunțurile cu verbe la modul condițional-optativ.
   a) *Aș dori* să fac o programare la Muzeul Național de Artă Contemporană.
   b) ... dacă aș mai fi găsit un bilet disponibil.
   c) Pentru a scrie un articol despre muzeu...
   d) Dacă știam că vom merge să vedem expoziția de fluturi...
2. Transcrie enunțul alegând varianta corectă: *Ați fi/A-ți fii/A-ți* fi fost încântați de această vizită.

71

Exersează!

1. Completează tabelul de mai jos cu informațiile referitoare la verbe:

verb	Mod	Timp	Persoană	Număr
să viziteze	conjunctiv	prezent	a III-a	singular
aș fi știut				
ar cere				
să ceri				
să fi lăudat				
ai fi petrecut				

2. Treceți verbele *a fi* și *a ști* la modurile conjunctiv și condițional-optativ, timpul prezent, toate persoanele.

Model de rezolvare: (eu) să fiu, (tu) să fii...

3. Analizează verbele evidențiate din următoarele enunțuri, menționând: modul, timpul, persoana și numărul.

a) Hai ***să facem*** un experiment!
b) Ca ***să nu*** te mai ***țin*** în suspans, îți spun unde se află tabloul original.
c) Regele trimise un ofițer ca ***să vorbească*** cu cei din cetate.

Model de rezolvare: să facem = verb, modul conjuntiv, timpul prezent, persoana I, numărul plural.

4. Transcrie enunțurile în caiet și subliniază verbele la modul condițional-optativ și conjunctiv.

a) Am mers să mâncăm.
b) Ai fi crezut că minte?
c) Mi-ar plăcea să mergem la munte!

Recapitulează VERBUL!

1. Notează în dreptul fiecărui enunț modul și timpul la care se află verbul/verbele evidențiate:

a) ***Nu ajunsese*** la timp pentru că ***a întârziat*** trenul.
b) ***Am fi mers*** în tabără, dacă vremea ne-***ar fi permis***.
c) ***Aș vrea să putem*** cânta împreună.
d) — ***Mergi*** la masă! îi ***spune*** mama lui Ionel.

Model de rezolvare: nu ajunsese = modul indicativ, timpul mai-mult-ca-perfect.

2. Identifică verbele la moduri personale din fragmentul următor, precizând modul și timpul.

Însă, crescând, am aflat tot felul de secrete care au transformat muzeele în niște locuri super interesante, pline de povești. Unul dintre cele mai importante (pe care mulți adulți încă nu îl știu!) este... să nu citești eticheta! Nu citi eticheta decât după ce te-ai uitat cu mare atenție la obiectul expus și ți-ai pus întrebări.

Model de rezolvare: am aflat = modul indicativ, timpul perfect compus.

3. Construiește enunțuri în care verbul *a cânta* să fie (pe rând) la:

- modul indicativ, timpurile perfect compus și viitor;
- modul conjunctiv, timpurile prezent și perfect;
- modul condițional-optativ, timpurile prezent și perfect.

4. Completează enunțurile cu forma potrivită a verbelor din paranteză:

a) Mi- (*a dori*)... să fi plecat ieri la munte. Model de rezolvare: Mi-aș fi dorit să fi plecat ieri la munte.
b) Ți- (*a spune*) ce s-a întâmplat, dar nu te-am văzut ieri.
c) Lui i-(*a da*) un premiu pentru răspunsul pe care mi l-a dat.

5. Alcătuiește un dialog, de 6 — 8 replici, între Sobieski și hatmanii săi, în care să folosești 10 verbe la modurile conjunctiv și condițional-optativ.

- Subliniază verbele pe care le-ai folosit în dialogul tău și precizează modurile și timpurile indicate.

72

POSIBILITĂȚILE COMBINATORII ALE VERBULUI. PREPOZIȚIA

Observă!

• Ce parte de vorbire sunt cuvintele evidențiate? Care este rolul acestor cuvinte în enunțuri?

Nu purta grijă ***de*** capul nostru ….
Plăieșii răspundeau ***cu*** gloanțe...
Urcă-te ***pe*** poartă și leagă ***în*** vârful săneții un ștergar alb.

Amintește-ți!

Prepoziția face legătura între o parte de propoziție și partea de vorbire pe care o determină; în structurile date, face legătura între o parte de propoziție și verbele pe care le determină.

Prepozițiile pot fi alcătuite:

– dintr-un singur termen: *cu, de, pe, în, la, sub, după, lângă, fără, între, pentru, printre, până etc.*
– din mai mulți termeni: *de la, de pe, pe lângă, de prin, de sub, de după, pe după, pe la etc.*

Exersează!

1. Transcrie textul de mai jos și indică prepozițiile prin subliniere.

Pe drumul ce duce către cetatea Neamțului, pe la sfârșitul lui septembrie 1686, se vedea o oaste mergând. După un trup de lănceri ce deschidea marșa, urmau douăsprezece tunuri mari trase de boi, apoi o ceată de ofițeri călări în fruntea cărora erau trei; unul în floarea vârstei, posomorât, gânditor, necăjit, și doi mai bătrâni. Tustrei în haine poloneze. În sfârșit venea duiumul oștei: trăsuri, bagaje, pedestrași, șleahtă pospolită, amestecați, în neregulă, cu steagurile strânse, cu capul plecat, cu armele răsturnate, cu întristarea pe față și cu durerea în inimă. Nu se auzea nici surlă, nici dobă, numai tropotul cailor, și pasul oamenilor ce abia se mișcau, pentru că de zece zile caii n-au ros decât coaja copacilor, și oamenii s-au hrănit numai cu poame.

2. Transcrie enunțurile alegând forma corectă din următoarele structuri:

a) Plăieșii s-au desprins dintr-un grup/într-un grup.
b) El se ocupă de studiul istoriei/cu studiul istoriei Cetății Neamț.
c) Mă gândesc ceva/la ceva.
d) Pleacă din cei rămași/dintre cei rămași.
e) S-a preocupat cu literatura/de literatură.
f) Insistă pe cererea/asupra cererii de a studia mai mult despre istoria românilor.
g) Românii se predau sub condiția/cu condiția să fie lăsați liberi.
h) Lucrez asupra referatului/ la referatul despre Costache Negruzzi.
i) S-a discutat asupra textului „Sobieski și românii”/despre textul „Sobieski și românii”.

Model de rezolvare: Plăieșii s-au desprins dintr-un grup.

Joacă-te!

• Prepozițiile din textul următor s-au amestecat. Așază-le la locul potrivit!

Am citit un text …. Costache Negruzzi. A fost un scriitor … texte istorice, … care a descris personalități marcante ale istoriei naționale. … școală, am discutat textul Sobieski și românii, … care este prezentată vitejia plăieșilor moldoveni … lupta cu regele Poloniei, Sobieski. Iese … evidență un bătrân moldovean, care întruchipează modelul … vitejie.

Lista prepozițiilor: în, de, în, despre, în, de, în, la

73

TRANSFORMAREA VORBIRII DIRECTE ÎN VORBIRE INDIRECTĂ

Activități de pre-redactare

Compară!

• Citește următoarele două texte. Stabilește o asemănare și o deosebire între Textul A și Textul B

A. — Ce este de făcut, tată? întrebă tânărul vânător pe bătrânul, care, rănit la un picior, sta întins pe o laviță.
— Câți au pierit d-ai noștri?
— Zece.
— Și nu mai avem nici praf, nici merinde?
— Nu.
— Dacă-i așa, apoi mâini dimineață, urcă-te pe poartă și leagă în vârful săneții un ștergar alb; spune că închinăm cetatea, cu tocmală să ne lesă slobozi să ieșim și să ne ducem unde vom voi.

B. Tânărul vânător îl întreabă pe bătrânul rănit la picior care stătea pe o laviță ce este de făcut.
Bătrânul întreabă câți au pierit dintre ai lor. Răspunsul este că au pierit zece.
Bătrânul vrea să știe dacă mai au praf și merinde, iar răspunsul este negativ. Atunci, bătrânul îi spune tânărului ca a doua zi să se urce pe poartă și să lege în vârful săneții un ștergar alb, să spună că închină cetatea cu condiția să fie lăsați slobozi să iasă și să se ducă unde vor dori.

Reține!

Vorbirea directă reprezintă reproducerea cuvintelor unei persoane/unui personaj.
Vorbirea indirectă reprezintă relatarea spuselor unei persoane/unui personaj.

Descoperă!

1. Identifică semnele de punctuație care au dispărut în trecerea din vorbire directă în vorbire indirectă.
2. Precizează persoana verbelor și a pronumelor din primul text! La ce persoană apar acestea în al doilea text?

Atenție!

Transformări în trecerea de la vorbirea directă la vorbirea indirectă:
• dispare linia de dialog;
• nu apare semnul exclamării;
• verbele și pronumele la persoanele I și a II-a apar la persoana a III-a;
• sunt prezente verbe care semnalează replicile și care sunt urmate de cuvinte precum: *că, să, unde, dacă* etc.

Observă!

Vorbirea directă:
a) — Eu acum vreau să citesc o carte interesantă, spune oftând Maria.
Linie de dialog — persoana I — verb al zicerii

Vorbire indirectă
b) Maria spune oftând că în acest moment vrea să citească o carte interesantă.
Verb al zicerii — cuvânt de legătură — pers. a III-a

74

Activități de redactare

Exersează!

1. Transformă replicile următoare în vorbire indirectă:

a) — Bună, Ioana! Ce mai faci?
— Bună, Daria! Acum, mai bine. Mi-a trecut gripa și mă întorc la școală. Eram curioasă ce ați făcut la ora de română.
— Mă bucur că ești mai bine. La română, am discutat despre „Sobieski și românii” de Costache Negruzzi. Îți trimit temele pe e-mail.
— Mulțumesc, aștept. E greu textul?
— Nu chiar. Problema este limbajul vechi.
— În regulă, aștept notițele pe e-mail. La revedere!
— La revedere!

Model de rezolvare: Daria o salută pe Ioana și o întreabă ce mai face.

b) — Bună, Mihai! Ce carte citești acum?
— Bună, Elena! Citesc o piesă de teatru, *Apus de soare* de Barbu Ștefănescu Delavrancea.
— Istorică?! Nu știam că îți place istoria. Care este personajul principal?
— Sunt mai multe personaje principale. Piesa prezintă sfârșitul domniei lui Ștefan cel Mare.
— Am înțeles. Îți recomand să citești *Taina cavalerilor* de Ioan Dan!
— Se referă tot la domnia lui Ștefan cel Mare?
— Nu. Acțiunea are loc în timpul domniei lui Mihai Viteazul.
— Mulțumesc pentru recomandare. Voi împrumuta cartea de la bibliotecă.
— Sper să îți placă! Pe mine acest roman a reușit să mă captiveze.

2. Scrie un dialog de 5 — 7 replici despre textul *Sobieski și românii* de Costache Negruzzi. Transformă dialogul în vorbire indirectă.

Fii creativ!

• Imaginează-ți că ești reporter și îi iei un interviu lui Sobieski, după ce a plecat din Moldova. Scrie trei întrebări pe care i le-ai adresa și trei răspunsuri ale lui Sobieski. Transformă dialogul în vorbire indirectă.

Activitate de post-redactare

Evaluare colegială

• După ce ai terminat de scris, schimbă caietul cu colega/colegul de bancă și evaluează lucrarea acestuia/acesteia folosind chestionarul următor:

	Criterii	Da	Nu
1.	Este eliminată linia de dialog.		
2.	Verbele și pronumele sunt la persoana a III-a.		
3.	Sunt reproduse exact cuvintele vorbitorilor.		
4.	Respectă normele de ortografie.		
5.	Respectă normele de punctuație.		
6.	Textul este lizibil, așezat corect în pagină.		

75

VALORI ETICE ÎN LEGENDELE POPOARELOR

Text 1

S-aprinsese-n luptă Hroiot cel tiran.
Când s-abate calul marelui Ștefan,
Purice-i oferă calul său îndată.
Domnul nu ajunge scara ridicată.
— Doamne! Moviliță mă voi face eu,
Ca să poți să-ncaleci după gâtul meu!
Zice și se pleacă. Ștefan, fără muncă,
Prin mijlocu-acesta pe fugar s-aruncă.
— Purice, sărace! De voi câștiga,
În movilă-naltă eu te voi schimba.
Omul este mare, nu prin al său nume,
Naștere, avere, ci prin fapte bune; [...]

Zice, pleacă, învinge. Hroiot se umilă.
Purice aprodul s-a făcut Movilă.

*Ștefan cel Mare și Aprodul Purice*de Theodor Aman (1875)

(Dimitrie Bolintineanu, *Aprodul Purice*, *Legende sau basme naționale*)

Știai că...?

Aprodul Purice a fost un boier din suita lui Ștefan cel Mare, care i-a salvat viața într-una dintre bătăliile cu turcii. El este întemeietorul neamului Movileștilor, ai cărui reprezentanți au ajuns pe tronul Moldovei: Ieremia Movilă, Simion Movilă, Constantin Movilă etc.

Stema familiei Movilești (1599)

Text 2

Precum se povestește – poate cu sfatul lui Merlin – Arthur s-a dus într-o pădure, unde creștea un stejar falnic. Vârful lui se-nălța la cer, acest stejar fiind semănat de însuși zeul Gwydion. Arthur a pus să îl reteze, și a făcut din lemn o masă, ce n-avea cap, și n-avea coadă. O masă mare și rotundă. La masă puteau să încapă o sută cincizeci de persoane. Și regele a dat de știre:

— Câți or să stea în jurul Mesei – o sută cincizeci de viteji – regi, sau baroni, sau cavaleri, vor fi egali toți între ei. Vor avea cinste deopotrivă. Datoria lor cea dintâi este s-ajute pe cei slabi, bătrânii și femeile. Să lupte pentru libertate, contra năvălitorilor. Onoarea să le fie scumpă, cum li-e Lumina ochilor. Purtările cât mai alese. Și toate biruințele să și le-nchine fiecare – ca un omagiu meritat – acelei doamne căreia i-a dăruit și inima. Astăzi, când au scos capu-n lume Invidia și Lăcomia, cavalerii Mesei Rotunde vor trebui să-i ocrotească pe cei lipsiți de apărare și-astfel să apere dreptatea.

Regele Arthur și cavalerii Masei Rotunde (1470)

(Alexandru Mitru, *Arthur și cavelerii Mesei Rotunde*, *Din marile legende ale lumii*)

76

Compară!

• Bifează, în tabelul de mai jos, căsuța potrivită pentru a arăta cărui text îi corespunde fiecare din afirmațiile din stânga:

	TEXT 1	TEXT 2
1. Purice îi oferă calul lui Ștefan.	X	
2. Stejarul a fost semănat de zeul Gwydion.		
3. La masă puteau să stea 150 de persoane.		
4. Aprodul se transformă în moviliță pentru Ștefan.		
5. Regele vestește că toți cavalerii vor fi egali.		

Metodă complementară de evaluare

• Alcătuiește un referat/o prezentare folosind noile tehnologii intitulată: *Eroii populari din legendele românești*

Recomandări:

• Alege 3 eroi pe care îi consideri reprezentativi și motivează-ți alegerea printr-un enunț.
• Prezintă succint principalele acțiuni și trăsături (fizice/morale) ale eroilor.
• Poți folosi informații din textul citat, dar și din alte texte.

Regele Arthur (1385)

Activitate interdisciplinară

• Află mai multe informații despre regele Arthur folosind mai multe surse de documentare și răspunde într-un text scurt, de 80 —100 de cuvinte, la următoarele întrebări:

A existat sau nu un rege Arthur?
Este el un personaj istoric sau numai unul legendar?

Recomandare: Află informații despre persoanele reale care au fost asociate de istorici cu regele Arthur: Lucius Artorius Castus (un general roman din secolul al II-lea), Ambrosius Aurelianus (un general roman din secolul al V-lea) etc.

Metodă complementară de evaluare **Lucrează în echipă!**

• Realizează o prezentare, folosind noile tehnologii, care să aibă ca temă „Valori etice în legendele popoarelor”.

Proiectul se va realiza în grupe de 4-5 elevi. Atenție la rolurile pe care trebuie să le stabiliți pentru fiecare membru al echipei!

Fiecare echipă va prezenta proiectul în fața clasei în 10 — 15 minute. Prezentarea va conține:
• valorile pe care le transmit legendele popoarelor;
• exemplificarea acestora prin elemente reprezentative din operele literare;
• identificarea unor elemente comune textelor alese.

Evaluare colegială

• La sfârșitul prezentărilor, completează pentru fiecare echipă următoarea fișă de evaluare:

Criterii	Da	Nu
1. Prezentarea este realizată în urma unei documentări.		
2. Prezentarea are introducere, cuprins, concluzie.		
3. Prezentarea a captat atenția publicului, a fost interesantă.		
4. Cei care au prezentat au vorbit liber în fața publicului.		
5. Textul prezentării este corect, respectă normele limbii literare.		

77

Evaluare

— Cum te numești?
— Edmond Dantès.
— Ce profesie ai?
— Marinar.
— De când ești aici?
— De pe 28 februarie 1815.
— Pentru ce ai fost închis?
— Sunt nevinovat.
— Dar de ce ești acuzat?
— Că am complotat pentru întoarcerea împăratului.
— Cum?! Pentru întoarcerea împăratului? Împăratul a fost deci detronat?
— A abdicat la Fontainebleau în 1814 și a fost exilat pe insula Elba. Dar dumneata de când ești ici, de nu știi toate astea?
— Din 1811.
Dantès s-a cutremurat; acel om făcuse patru ani de închisoare mai mult decât el.
— Este foarte bine, nu mai săpa, a spus vocea vorbind destul de repede; doar spune-mi la ce înălțime se află gaura pe care ai săpat-o?
— La nivelul podelei. [...]
— M-am înșelat, desenele mele incorecte m-au păcălit, o linie greșită pe schema mea echivalează cu cincisprezece picioare în realitate și am crezut că zidul în care sapi este cel al fortărețeI!
— Dar asta nu înseamnă că ajungeai în mare?
— Exact asta voiam.
— Și dacă nu reușeai?
— M-aș fi aruncat în apă, aș fi înotat și aș fi ajuns pe una din insulele care înconjoară castelul If, fie pe insula Tiboulen, fie chiar pe coastă și atunci aș fi fost salvat.
— Ai fi putut deci să înoți până acolo?
— Dumnezeu mi-ar fi dat puterea s-o fac. Dar acum totul e pierdut. [...]
— Dar spune-mi cel puțin cine ești... cine ești?
— Sunt... sunt... numărul 27.
(Alexandre Dumas, *Contele de Monte Cristo*)

1. Identifică un personaj din textul citat. 0,5p
2. Transcrie următoarele enunțuri. Încercuiește Adevărat (A) sau Fals (F), justificând alegerea cu secvențe din text:
   a) Edmond Dantès este închis pentru complot. A F
   Justificare: ....
   b) Gaura spartă se află la nivelul tavanului. A F
   Justificare: ... 1p
3. Completează spațiile libere cu informații selectate din text.
   a) Edmond Dantès este de profesie ...
   b) Interlocutorul lui Edmond este ... 1p
4. Transcrie un verb la modul conjunctiv și unul la condițional-optativ. 1p
5. Precizează modul următoarelor verbe: *a abdicat*, *ajungeai*. 1p
6. Alcătuiește un enunț în care verbul *a reuși* să fie folosit la modul condițional-optativ, timpul perfect. 1p
7. Indică valoarea verbului *a avea* în contextul: „ce profesie ai?”. 0,5p
8. Transformă în vorbire indirectă ultimele unsprezece replici. 3p

Se acordă 1 punct din oficiu.

78

UNITATEA 4

CĂLĂTORIA

Conținuturi din programa școlară:

Comunicare orală
- Strategii de concepere și de comprehensiune a textului oral: parafrazare, informații explicite și implicite, rezumare

Lectură
- Dialogul în textul literar
- Instanțele comunicării narative: autorul, naratorul
- Narațiunea la persoana I/la persoana a III-a

Redactare
- Tipar textual de structurare a ideilor: narativ

Elemente de construcție a comunicării
- Predicatul nominal. Verbul copulativ *a fi*; numele predicativ
- Acordul numelui predicativ
- Subiectul neexprimat (inclus, subînțeles)

Elemente de interculturalitate
- Valori ale culturii populare în spațiul românesc

CĂLĂTORIA LUI APOLODOR

Activități de pre-ascultare

Exprimă-ți opinia!

1. Privește imaginile! Ce înfățișează ele?
2. Cu ce mijloc de transport îți place să călătorești? Motivează-ți răspunsul!
3. Care este destinația de vacanță preferată? Motivează-ți alegerea!
4. Realizează harta unui traseu pe care ți-ar plăcea să călătorești.

Dezvoltă-ți vocabularul!

1. Asociază cuvintele evidențiate în următoarele secvențe cu definiția lor:

Spre exemplu: 1 a)

1. „*a zăbovit* în Argentina”
2. „*A izbutit* Apolodor”
3. „și-*a debarcat* triumfător”
4. „în *triluri* lungi, răsunătoare”

a) a întârzia;
b) a coborât;
c) cântece;
d) a reușit.

Activitate interdisciplinară

1. Vei asculta un text referitor la un pinguin care pornește în căutarea familiei. El ajunge din Argentina în Golful Terror din Antarctica. Observă harta! Ce mijloc de transport crezi că va alege?
2. Află mai multe informații despre Antarctica și prezintă-le colegilor!

Recomandare: Folosește manualul digital și extrage informațiile esențiale din videoclip!

80

Activități de ascultare propriu-zisă

Ascultă!

1. Transcrie următoarele enunțuri. În timp ce vei asculta Textul 4, vei indica prin bifare informațiile adevărate:

1. Apolodor a trecut prin Argentina.	A	F
2. În largul mării era cald.	A	F
3. Apolodor a ajuns în Antarctica.	A	F
4. Când a ajuns Apolodor, toate rudele au fost triste.	A	F

2. Alege varianta corectă de răspuns:

1. Apolodor a ajuns în Antarctica în luna:
a) ianuarie; b) martie; c) mai.
2. Când Apolodor a văzut Antarctica:
a) ploua; b) era vânt; c) era cald.
3. Apolodor a ajuns în Golful:
a) Benin; b) Mexic; c) Terror.
4. Apolodor a fost întâmpinat de:
a) oameni; b) alți pinguini; c) urși polari.

Activități de post-ascultare

Exersează vorbind!

1. Prezintă în fața clasei momentul debarcării lui Apolodor, pornind de la următoarele enunțuri:
a) Și-a debarcat triumfător/Pe gheața Golfului Terror...
b) Și-a fost o mare sărbătoare/Pe coasta Golfului Terror.

Recomandări: Fii atent la corectitudinea exprimării!
Trasmite informațiile în mod clar!
Solicită colegilor să-ți indice aspectele pe care nu le-au înțeles din prezentarea ta.

Atenție!

În cazul în care colegii tăi nu înțeleg mesajul oral pe care îl transmiți, poți folosi parafrazarea. Parafrazarea reprezintă exprimarea cu alte cuvinte a conținutului unui text.

Spre exemplu:

Pe coasta Golfului Terror s-a adunat tot neamul lui Apolodor. ⇨ Toată familia lui Apolodor l-a întâmpinat în Golful Terror.

Joc de rol

• Alcătuiți, în echipă de 3-4 persoane, un dialog între Apolodor și familia sa în momentul revederii după o lungă perioadă de timp. Interpretați dialogul în fața clasei.

Recomandare:
Folosiți atât informațiile explicite (din text), cât și pe cele implicite în crearea dialogului.

Reține!

informații explicite	sunt transmise în mod direct. Spre exemplu, *Apolodor ajunge în Antarctica. (Când a zărit Apolodor/Antarctica, printre ghețari.../Și-a debarcat triumfător)*
informații implicite	trebuie deduse din context. Spre exemplu, *se poate deduce că Apolodor este un pinguin din Antarctica, având în vedere că întreaga lui familie locuiește acolo.*

81

Activități de pre-producere a mesajului oral

TOATE PÂNZELE SUS

Citește!

de Radu Tudoran

— Unde ducem cufărul, boierule? întrebă unul din hamali.

— Căutați o birjă; vin și eu numaidecât! porunci călătorul ciudat.

Apoi se apropie de locomotivă, aruncă asupra ei un ochi cercetător și, ridicând capul, îi zîmbi mecanicului într-un chip care arăta că nu-s la primul lor schimb de priviri.

— Ei, mulțumit de călătorie, domnule? îl întrebă mecanicul, de sus.

— De la Barboși încoace ai lăsat-o mai domol, răspunse Anton Lupan, căruia să-i spunem pe numele lui, o dată ce i l-am aflat.

Mecanicul ridică din umeri, vrând să arate că nu-i vina lui:

— E terasamentul slab... Și p-ormă, podurile astea de lemn! Aud că o să le schimbe, ori o să le întărească. La anu' o să mergem cu patruzeci de kilometri pe oră...

După ce mai schimbă cîteva cuvinte cu omul de pe locomotivă, călătorul nostru își luă rămas bun de la el și se îndreptă spre ieșire, nu înainte de a arunca o privire asupra construcțiilor din jur. Era vădit că înnoirile acestea îl interesau cum nu se poate mai mult. Aceeași dorință de a vedea totul, de a afla, de a nu scăpa nimic din ochi îl făcuse să coboare prin gări, în timpul opririlor mai lungi, să cerceteze șinele, traversele[1], macazurile[2], semafoarele, să intre în vorbă cu mecanicul, ca și când ar fi fost inspector la drumul de fier. În spatele gării, hamalii încărcau anevoie cufărul într-o birjă micuță, cu un singur cal.

— Dumneata suie-te colea, pe capră, boierule, că-n spate nu mai ai loc! zise birjarul, uitându-se amărât, când la cufăr, când la calul slăbuț.

— N-avea grijă de mine, răspunse stăpânul cufărului. Eu am să merg pe jos.

— Încotro o luăm?

— Mână în port!

Birjarul ridică sprâncenele, mirat:

— În port? D-apoi acu' nu-i niciun vapor!

— Dumneata mână, și-om vedea acolo ce-o fi.

Zicând acestea, călătorul porni la deal, spre oraș, cu pelerina și cu șapca la subsuoară, cu micul geamantan în mână, lăsîndu-l pe birjar singur, ca și cum nu i-ar mai fi păsat de el; de bună seamă, sau era un om cu capul în nori, sau avea o încredere desăvârșită în semenii săi și mai cu seamă în birjari.

Ajungând în port își aruncă ochii în sus și-n jos, pe cheiul aproape pustiu, și nezărindu-și mușteriul nicăieri rămase încurcat, în așteptarea lui.

[1] traversă, *traverse* = s.f. bară de lemn, de metal sau de beton armat care se așază transversal sub șinele de cale ferată.

[2] macaz, *macazuri* = s.n. dispozitiv montat la bifurcarea a două linii de tren, care permite trecerea vehiculului de pe o linie pe alta.

Exersează vorbind!

1. Identifică personajele din textul de mai sus.
2. Subliniază cuvântul care nu are legătură cu celelalte. Folosește un dicționar dacă este necesar.

a) tren, locomotivă, mașină;
b) mecanic, șofer, călător;
c) port, vapor, geamantan;
d) șină, macaz, port.

3. Transformă secvențele în care apare dialogul în vorbire indirectă.

Recomandare: Recapitulează lecția referitoare la vorbirea indirectă, pagina 74.

Activitate de producere a mesajului oral

Exersează vorbind!

• Realizează rezumatul oral al fragmentului citat din *Toate pânzele sus* de Radu Tudoran.

Recomandări:

- •Recapitulează lecția referitoare la rezumat, pagina 26.
- •Transformă vorbirea directă în vorbire indirectă.
- •Folosește timpul prezent sau perfect compus al verbelor.
- •Nu folosi citate din textul rezumat.

Atenție!

• Formularea: „a rezuma pe scurt” este incorectă deorece *a rezuma* înseamnă a prezenta pe scurt conținutul unei lucrări, al unei expuneri.

Recomandări:

- • Prezintă evenimentele așa cum apar, fără interpretare.
- • Folosește timpul prezent sau perfect compus al verbelor.
- • Transformă vorbirea directă în vorbire indirectă.
- • Nu cita din textul rezumat.

Activități de post-producere a mesajului oral

Evaluare colegială

1. La sfârșitul exercițiului, completează următorul chestionar pentru a evalua rezumatul oral al colegului tău/colegei tale:

Aspecte pozitive	Aspecte care trebuie îmbunătățite

2. Care dintre rezumatele colegilor tăi ți-a plăcut cel mai mult? Motivează-ți alegerea!

Progresează!

1. Alege una dintre ipotezele expuse mai jos și notează cât mai multe argumente.

• Anton Lupan a procedat bine având încredere în birjar.

• Anton Lupan nu ar fi trebuit să aibă încredere în birjar.

Organizați o dezbatere, permițând întreruperea/reluarea textului oral pentru a realiza ipoteze noi, pentru a le confirma/infirma.

Spre exemplu, pentru argumentul: *Anton Lupan avea încredere că birjarul îi va aduce bajajele în port, pentru că acolo urma să-l plătească.* contra-argument este: *Birjarul ar fi putut fura bagajele care puteau valora mai mult decât ar fi primit pentru transportul lor.*

Recomandări:

• Nu întrerupe persoana cu care vorbești! Așteaptă-ți rândul la cuvânt!

• Nu vorbi în același timp cu altcineva! Suprapunerea vocilor face ca mesajul să nu mai poată fi înțeles corect.

• În clasă, solicită luarea/predarea cuvântului prin ridicarea mâinii.

• Respectă dreptul fiecăruia de a se exprima! Nu monopoliza discuția!

2. Vizionează primul episod al serialului *Toate pânzele sus* (TVR, 1976, regia Mircea Mureșan) și alcătuiește un rezumat oral al acestuia în fața clasei.

83

D-L. GOE...

Activități de pre-lectură

Exersează!

1. Indică patru cuvinte pe care le asociezi cu imaginea alăturată.
2. Citește primele două paragrafe ale textului. Identifică personajele. Unde se află acestea?
3. Care crezi că va fi tema textului?

Știai că...?

Ion Luca Caragiale a fost un important scriitor român din secolul al XIX-lea.

El s-a născut în satul Haimanale (care astăzi îi poartă numele) din județul Dâmbovița.

Operele sale reprezentative sunt textele în proză: *D-l. Goe...*, *Vizită...*, *Bùbico...*, *Bacalaureat*, *Un pedagog de școală nouă*, *Două loturi*, *În vreme de război* și piesele de teatru: *O noapte furtunoasă*, *O scrisoare pierdută*.

Activitate interdisciplinară

1. Localizează pe hartă Casa Memorială *I. L. Cargiale*! Care este cel mai apropiat oraș important? În ce regiune este situată?
2. Planifică un traseu cu trenul pentru a ajunge la acest obiectiv cultural, pornind din localitatea în care înveți.
3. Identifică particularitățile regiunii din perspectiva cunoașterii geografice și culturale.

Dezvoltă-ți vocabularul!

1. Scrie forma actuală a cuvintelor evidențiate din următoarele exemple din text.

a) Ca să nu mai *rămâie* repetent... *rămână*
b) Eu vreau *să vie*...
c) Dar noi n-am *declaratără*?
d) Și pe *dasupra* un leu și 25 de bani.
e) Cine mă pupă... uite!...*ciucalată*...

Casa Memorială I. L. Caragiale

2. Asociază cuvintele evidențiate cu sinonimele potrivite:

a) Puțin ne i*mportă*...
b) Dar cu multă *bunăvoință* din partea unor tineri politicoși
c) Vezi, dacă nu te-*astâmperi*?
d) Asta e ușor *de constatat*.

1. a se potoli;
2. de observat;
3. a interesa;
4. îngăduință.

84

Activități de lectură

D-L. GOE...

de I. L. Caragiale

Citește!

Ca să nu mai rămâie repetent și anul acesta, mamă mare, mamițica și tanti Mița au promis tânărului Goe să-l ducă-n București de 10 mai.

Puțin ne importă[1] dacă aceste trei dame[2] se hotărăsc a părăsi locul lor spre a veni în Capitală numai de hatârul[3] fiului și nepoțelului lor. Destul că foarte de dimineață, dumnealor, frumos gătite, împreună cu tânărul Goe, așteaptă cu multă nerăbdare, pe peronul din urbea[4] X, trenul accelerat care trebuie să le ducă la București. Adevărul e că, dacă se hotărăște cineva să asiste la o sărbătoare națională așa de importantă, trebuie s-o ia de dimineața. Trenul în care se vor sui ajunge în Gara de Nord la opt fără zece a.m[5]. D. Goe este foarte impacient[6] și, cu un ton de comandă, zice încruntat:

— Mamă mare! de ce nu mai vine?... Eu vreau să vie!

— Vine, vine acuma, puișorul mamii! răspunde cucoana.

Și sărută pe nepoțel; apoi îi potrivește pălăria.

Tânărul Goe poartă un frumos costum de marinar, pălărie de paie, cu inscripția pe pamblică: le Formidable, și sub pamblică biletul de călătorie înfipt de tanti Mița, că „așa țin bărbații biletul".

— Vezi ce bine-i șade lui — zice mamă mare — cu costumul de marinel?

— Mamițo, nu ți-am spus că nu se zice marinel?

— Da' cum?

— Marinal...

— Ei! ziceți voi cum știți; eu zic cum am apucat. Așa se zicea pe vremea mea, când a ieșit întâi moda asta la copii — marinel.

— Vezi, că sunteți proaste amândouă? întrerupe tânărul Goe. Nu se zice nici marinal, nici marinel...

— Da' cum, procopsitule[7]? întreabă tanti Mița cu un zâmbet simpatic.

— Mariner...

— Apoi de! n-a învățat toată lumea carte ca d-ta! zice mam' mare, și iar sărută pe nepoțel și iar îi potrivește pălăria de mariner.

Dar nu e vreme de discuții filologice[8]: sosește trenul — și nu stă mult.

Trenul este plin... Dar cu multă bunăvoință din partea unor tineri politicoși, cari merg până la o stație apropiată, se fac locuri pentru dame. Trenul a plecat... Mam' mare își face cruce, apoi aprinde o țigară... Goe nu vrea să intre în cupeu[9]; vrea să șadă în coridorul vagonului cu bărbații.

— Nu!... nu e voie să scoți capul pe fereastră, mititelule! zice unul dintre tineri lui d. Goe, și-l trage puțin înapoi.

— Ce treabă ai tu, urâtule? zice mititelul smucindu-se.

Și după ce se strâmbă la urâtul, se spânzură iar cu amândouă mânile de vergeaua de alamă și scoate iar capul. Dar n-apucă să răspunză ceva urâtul, și mititelul își retrage îngrozit capul gol înăuntru și-ncepe să zbiere.

— Mamițoo! mam' maree! tantii!

— Ce e? Ce e? sar cocoanele.

— Să oprească! zbiară și mai tare Goe, bătând din picioare. Mi-a zburat pălăria! să oprească!!!

[1] a importa = vb. (în context) a prezenta importanță pentru cineva.
[2] damă = s.f. (cuvânt vechi) doamnă.
[3] hatâr = s.n. (cuvânt popular) plăcere, plac.
[4] urbe = s.f. oraș, localitate.
[5] a.m. = (prescurtare) antemeridian, înainte de prânz.
[6] impacient = adj. nerăbdător, neliniștit, îngrijorat.
[7] procopsit = adj. – forma literară *pricopsit* – (în context) învățat, instruit, educat.
[8] filologic = adj. (în context) care se referă la studiul limbii.
[9] cupeu = s.n. (în context) compartiment de călători într-un vagon de tren.

85

Tot într-un timp, iacătă conductorul intră să vază cine s-a suit de la stația din urmă.

— Biletele, domnilor!

Cocoanele arată biletele dumnealor, explicând d-lui conductor de ce nu poate și Goe să facă același lucru: fiindcă biletul era în pamblica pălăriei, și, dacă a zburat pălăria, firește c-a zburat cu pamblică și cu bilet cu tot. Dar avea bilet...

— Parol![10] chiar eu l-am cumpărat! zice tanti Mița.

Conductorul însă nu înțelege, pretinde bilet; dacă nu, la stația apropiată, trebuie să-l dea jos pe d. Goe. Așa scrie regulamentul: dacă un pasager n-are bilet și nu declară ca n-are bilet, i se ia o amendă de 7 lei și 50 de bani, și-l dă jos din tren la orice stație.

— Dar noi n-am declaratără? strigă mamița.

— Ce e vinovat băiatul dacă i-a zburat pălăria? zice mam mare.

— De ce-a scos capul pe fereastră? eu i-am spus să nu scoată capul pe fereastră! zice cu pică[11] urâtul.

— Nu-i treaba dumitale! ce te-amesteci d-ta? zice tanti Mița urâtului...

— Uite ce e, cucoană–zice conductorul– trebuie să plătiți un bilet...

— Să mai plătim? n-am plătitără o dată?

— Și pe dasupra un leu și 25 de bani.

— Și pe dasupra?...

— Vezi, dacă nu te-astâmperi? zice mamița, și-l zguduie pe Goe de mână.

— Ce faci, soro? ești nebună? nu știi ce simțitor e? zice mam mare.

Și, apucându-l de mâna cealaltă, îl smucește[12] de la mamița lui, tocmai când trenul, clănțănind din roate, trece la un macaz. Din smucitura lu mam mare într-un sens, combinată cu clătinătura vagonului în alt sens, rezultă că Goe își pierde un moment centrul de gravitate și se reazimă în nas de clanța ușii de la cupeu. Goe începe să urle... în sfârșit, n-au ce să facă. Trebuie să se hotărască a plăti biletul, pe care are să-l taie conductorul din carnetul lui. Păcat însă de pălărie!... Ce-o să facă d. Goe la București cu capul gol? și toate prăvăliile[13] închise!... s-ar întreba oricine, care nu știe câtă grije are mam mare și câtă prevedere. Cum era să plece băiatul numai cu pălăria de paie? Dacă se întâmplă să plouă, ori răcoare? Și mam mare scoate din săculețul ei un beret[14] tot din uniforma canonierii[15] le Formidable.

— Te mai doare nasul, puișorule? întreabă mam' mare.

— Nu... răspunde Goe.

— Să moară mam' mare?

— Să moară

— Ad', să-l pupe mam' mare, că trece!

Și-l pupă în vârful nasului; apoi, așezându-i frumos beretul:

—Parcă-i șade mai bine cu beretul!... zice mam' mare scuipându-l să nu-l deoache, apoi îl sărută dulce.

— Cu ce nu-i șade lui bine? adaogă tanti Mița, și-l scuipă și dumneaei și-l sărută.

— Lasă-l încolo! că prea e nu știu cum!... Auzi d-ta! pălărie nouă și biletul! zice mamița, prefăcându-se foarte supărată.

— Să fie el sănătos, să poarte mai bună! zice mam' mare.

Dar mamița adaogă:

— Da' pe mamițica n-o pupi?

— Pe tine nu vreau! zice Goe cu humor[16].

— Așa? zice mamița. Lasă!... și-și acopere ochii cu mâinile și se face că plânge.

— Las' că știu eu că te prefaci! zice Goe.

— Ți-ai găsit pe cine să-nșeli! zice mam' mare.

Mamița începe să râză; scoate din săculeț ceva și zice:

— Cine mă pupă... uite!... ciucalată!

Mamița pupă pe Goe, Goe pe mamița și, luând bucata de ciucalată, iese iar în coridor.

[10] Parol! = (din limba franceză) Pe cuvânt! Serios!
[11] pică = s.f. (cuvânt popular) ură, dușmănie.
[12] a smuci = vb. a trage brusc și cu putere pentru a scoate sau a deplasa din locul unde se află.
[13] prăvălie, prăvălii = s.f. local în care se vând diferite mărfuri, magazin.
[14] beret = – forma a cuvântului *beretă* – bască, șapcă marinărească fără cozoroc.
[15] canonieră, *canoniere* = s.f. navă mică de război folosită la patrulare, escortare, servicii de pază etc.
[16] cu humor = (în context) fără chef.

— Puișorule, nu mai scoate capul pe fereastră!... E lucru mare, cât e de deștept! zice mam' mare.

— E ceva de speriat, parol! adaogă tanti Mița.

Pe când Goe își mănâncă afară ciucalata, cocoanele se dau în vorbă de una, de alta... Trenul aleargă acuma de spre Crivina către Periș.

— Ia mai vezi ce face băiatul afară, mamițo! zice mamița către mam' mare.

Mam' mare se ridică bătrânește și se duce în coridor:

— Goe! puișorule! Goe! Goe!

Goe nicăieri.

— Vai de mine! țipă cucoana, nu-i băiatul! Unde e băiatul!... s-a prăpădit băiatul!

Și toate cucoanele sar...

— A căzut din tren băiatul! Țață, mor!

Dar deodată, cu tot zgomotul trenului, se aud bubuituri în ușa compartimentului unde nu intră decât o persoană.

— Goe! maică! acolo ești?

— Da!

— Aide! zice mam' mare, ieși odată! ne-ai speriat.

— Nu pot! zbiară Goe dinăuntru.

— De ce?... te doare la inimă[17]?

— Nu! nu pot...

— E încuiat! zice mam' mare, vrând să deschidă pe dinafară.

— Nu pot deschide! zbiară Goe desperat.

— Vai de mine! îi vine rău băiatului înăuntru!

În sfârșit, iacătă conductorul cu biletul: primește paralele și liberează pe captiv, pe care toate trei cocoanele îl sărută dulce, ca și cum l-ar revedea după o îndelungată absență. Și mam' mare se hotărăște să stea în coridor, pe un geamantan străin, să păzească pe Goe, să nu se mai întâmple ceva puișorului. Puișorul vede o linie de metal în colțul coridorului, care are la capătul de sus o mașină cu mâner. Se suie-n picioare pe geamantan, pune mâna pe mânerul mașinii și începe să-l tragă.

— Șezi binișor, puișorule! să nu strici ceva! zice mam' mare.

Trenul își urmează drumul de la Periș către Buftea cu mare viteză. Dar pe la mijlocul kilometrului 24, deodată s-aude un șuier, apoi semnalul de alarmă, trei fluiere scurte, și trenul se oprește pe loc, producând o zguduitură puternică. Ce e? ce e?... Toți pasagerii sar înspăimântați la ferestre, la uși, pe scări..

— Goe! puișorule! Goe! strigă tanti Mița și se repede afară din compartiment.

Goe este în coridor... De ce s-a oprit trenul?

Cineva, nu se știe din ce vagon, a tras semnalul de alarmă. Din ce vagon?... Asta e ușor de constatat; manivela[18] semnalului nu se poate trage decât rupându-se ața înnodată și cu nodul plumbuit. Personalul trenului umblă forfota, examinând roatele tamponate cu toată presiunea, așa de tamponate că-i trebuie vreo zece minute mecanicului să-și încarce iar pompa de aer comprimat și să poată urni trenul din loc. În toată vremea asta, conductorii și șeful trenului aleargă din vagon în vagon și cercetează aparatele semnalelor de alarmă.

Cine poate ghici în ce vagon era ruptă ața plumbuită și răsturnată manivela? Ciudat! tocmai în vagonul de unde zburase mai adineauri pălăria marinerului! Cine? cine a tras manivela? Mam' mare doarme în fundul cupeului cu puișorul în brațe. Nu se poate ști cine a tras manivela.

Trenul se pornește în sfârșit, și ajunge în București cu o întârziere de câteva minute. Toată lumea coboară. Mam' mare așază frumușel beretul lui Goe, îl scuipă pe puișor să nu-l deoache, îl întreabă dacă-l mai doare nasul și-l sărută dulce.

Apoi cocoanele se suie cu puișorul în trăsură și pornesc în oraș:

— La bulivar[19], birjar! la bulivar!...

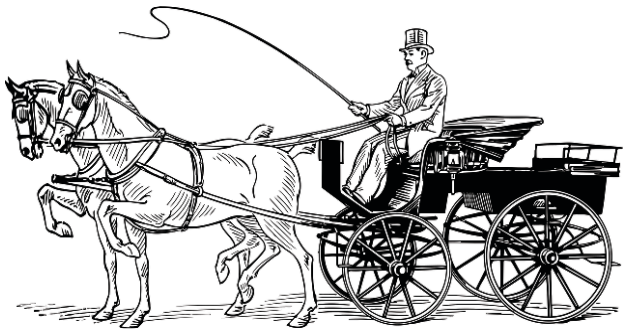

[17] a te durea la inimă = (exprimare populară) a te durea stomacul, a avea crampe abdominale.

[18] manivelă = s.f. pârghie care servește la acționarea unui mecanism.

[19] bulivar = (utilizare incorectă a cuvântului francez boulevard), bulevard.

1. Identifică patru cuvinte din câmpul lexical al *călătoriei*.
2. Alege varianta corectă de răspuns, în funcție de ceea ce exprimă fiecare enunț: *constatare, ordin, îndemn, justificare.*
   a) „— Eu vreau să vie!”
   b) „— Vezi ce bine-i șade lui – zice mam’mare – cu costumul de marinel?”
   c) „— Nu! nu e voie să scoți capul pe fereastră, mititelule!”
   d) „— Goe! maică! acolo ești?”
3. Transcrie următoarele enunțuri în caiet. Încercuiește Adevărat (A) sau Fals (F), justificând alegerea cu secvențe din text:
   a) Călătoria la București are loc în data de 10 mai. A F
   Justificare:...
   b) Un tânăr îl învață pe Goe să scoată capul pe fereastra trenului. A F
   Justificare:...
   c) Biletul de tren al lui Goe trebuie plătit din nou. A F
   Justificare:...
   d) Trenul s-a oprit când a fost tras semnalul de alarmă. A F
   Justificare:...
4. Completează spațiile libere cu informații selectate din text:
   a) Doamnele pleacă la București, deoarece...
   b) Goe nu vrea să intre în compartiment, pentru că...
   c) Conductorul vine în compartiment ca să...
   d) Goe o sărută pe mama lui după ce...
5. Stabilește ordinea logică și temporală a următoarelor idei ale textului, apoi notează pe caiet doar cifrele corespunzătoare acestora în casete.
   1. Mamița îi oferă lui Goe ciocolată pentru a se liniști.
   2. Trenul ajunge la destinație.
   3. Între personaje are loc o discuție în contradictoriu în legătură cu forma corectă a cuvântului *marinar*.
   4. Mam’mare, mamițica și tanti Mița hotărăsc să meargă împreună cu Goe la București.
   5. În tren, Goe scoate capul pe fereastră și își pierde pălăria și biletul.
   6. Goe se blochează în toaleta vagonului.
   7. Mam’ mare îi ia apărarea lui Goe care e certat de mamița.
   8. Goe trage semnalul de alarmă.
   9. Goe își pierde echilibrul și se lovește de clanță.
   10. Personalul trenului încearcă să afle cine a tras semnalul de alarmă.

Spre exemplu,

4									

6. Completează schema de mai jos folosind informațiile din text:

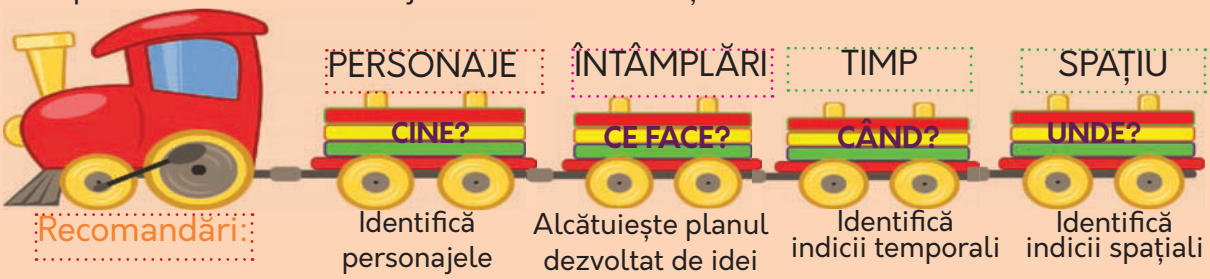

7. Alcătuiește rezumatul textului *D-l. Goe...* de I. L. Caragiale.

88

Activități de post-lectură

DIALOGUL ÎN TEXTUL LITERAR

Observă!

• Care este primul semn de punctuație pe care-l observi în secvența de mai jos? Ce rol are el?

— Te mai doare nasul, puișorule? întreabă mam' mare.
— Nu... răspunde Goe.

Amintește-ți!

Linia de dialog indică începutul unei replici.
Schimbul de replici dintre două sau mai multe persoane se numește dialog.

Exprimă-ți opinia!

1. Citește replicile următoare. Care este atitudinea lui Goe față de celelalte personaje?

a) — Vezi, că sunteți proaste amândouă? întrerupe tânărul Goe.
b) — Ce treabă ai tu, urâtule? zice mititelul smucindu-se.
c) — Las' că știu eu că te prefaci! zice Goe.

2. Citește replicile următoare. Care este atitudinea lui **mam' mare** față de Goe?

a) — Vezi ce bine-i șade lui – zice **mam' mare** – în costumul de marinel?
b) — Ți-ai găsit pe cine să înșeli! zice **mam' mare**.
c) — E lucru mare, cât e de deștept, zice **mam' mare**!

Exersează!

1. Identifică în secvența dialogată de mai jos elemente ale comunicării paraverbale (spre exemplu, tonul vocii, ritmul vobirii etc.).

— Mamițoo! mam' maree! tantii...
— Ce e? Ce e? sar cocoanele.
— Să oprească! zbiară și mai tare Goe, bătând din picioare. Mi-a zburat pălăria! să oprească!!!

2. Citește secvența dialogată de mai jos și alege varianta potrivită pentru a completa enunțul următor:

— Aide! zice mam' mare, ieși odată! ne-ai speriat.
— Nu pot! zbiară Goe dinăuntru.
— De ce?... te doare la inimă?
— Nu! nu pot...
— E încuiat! zice mam' mare, vrând să deschidă pe dinafară.
— Nu pot deschide! zbiară Goe desperat.

Acțiunea are loc într-un ritm:
a) alert;
b) monoton.

Reține!

Într-un text literar, dialogul este un mod de expunere prin care este redată o discuție dintre două sau mai multe personaje.

Dialogul este utilizat pentru a dinamiza acțiunea sau pentru a evidenția trăsăturile personajelor.

Compară!

• Compară cele două secvențe din text. La ce trăsătură a personajului Goe se referă?

a) Ca să nu mai rămâie repetent și anul acesta, mam' mare, mamițica și tanti Mița au promis tânărului Goe...

b) — Da' cum, procopsitule? întreabă tanti Mița cu un zâmbet simpatic.
— Mariner...
— Apoi de! n-a învățat toată lumea carte ca d-ta! zice mam' mare, și iar sărută pe nepoțel...

BÙBICO

Activități de pre-lectură

Exprimă-ți opinia!

1. Privește imaginile de mai jos. Ce reprezintă fiecare?
2. În care dintre cele două compartimente ți-ar plăcea să călătorești? Motivează-ți răspunsul!

Dezvoltă-ți vocabularul!

1. Scrie forma actuală a cuvintelor evidențiate din următoarele exemple din text.
   a) *Aci*. O damă singură...
   b) *auz* o mârâitură...
   c) simte *cânele*...
   d) eu îl *țiu* bine...
2. Asociază cuvintele/grupurile de cuvinte evidențiate din citatele următoare cu definiția lor.
   1. ca pe un *făcător de rele;*
      a) răutăcios; b) răufăcător.
   2. trec *de acolo până colo*;
      a) din loc în loc; b) pe loc.
3. Asociază cuvintele evidențiate cu sinonimele potrivite:

a) *Se apropie mai întâi cu oarecare **sfială**...*
b) *Zice cocoana cu multă **satisfacție.***
c) *În timp ce cocoana-mi **povestește**.*
d) *E o **minciună!***

1. neadevăr,
2. timiditate;
3. mulțumire;
4. relatează.

Fii creativ!

Alcătuiește o compunere narativă de 100 — 150 de cuvinte, pornind de la una din imaginile alăturate.

Recomandare:
Respectă etapele acțiunii/momentele subiectului.

Imaginea 1

Imaginea 2

90

Activități de lectură

BÙBICO
(FRAGMENTE)

de I. L. Caragiale

Citește!

Nouă ceasuri și nouă minute... Peste șase minute pleacă trenul. Un minut încă și se-nchide casa. Repede-mi iau biletul, ies pe peron, alerg la tren, sunt în vagon... Trec de colo până colo prin coridor, să văz în care compartiment aș găsi un loc mai comod... Aci. O damă singură, și-fumează, atât mai bine! Intru și salut, când auz o mârâitură și văz apărând dintr-un paneraș[1] de lângă cocoana capul unui cățel lățos, plin de funde de panglici roșii și albastre, care-ncepe să mă latre ca pe un făcător de rele intrat noaptea în iatacul[2] stăpânii-si.

— Bùbico! zice cocoana... șezi mumos, mamă! „Norocul meu, gândesc eu, să trăiesc bine!.. ” [...]

— Cuțu, cuțu! Bùbico băiatul! Bùbi!

Bùbico, dând din coadă, se apropie mai întâi cu oarecare sfială și îndoință, apoi, încurajat de blândețea mea, apucă frumos bonbonul și-ncepe să-l clefăie[3].

— Vezi că v-ați împrietinit! zice cocoana cu multă satisfacție de această apropiere.

Apoi îmi spune genealogia[4] favoritului... Bùbico este copilul lui Garson și al Gigichii, care era soră cu Zambilica a Papadopolinii, ceea ce, care va să zică, însemnează că Zambilica este mătușa lui Bùbico după mamă... În timp ce cocoana-mi povestește, eu, înfrânându-mi aversiunea[5] și dezgustul în favoarea unui scop înalt, întrebuințez cele mai înjositoare mijloace spre a intra în bunele grații ale nepotului Zambilichii. Și-n adevăr, Bùbico se tot apropie de mine, până se lasă să-l iau în brațe. Simt că mi se bate inima de teamă ca nu cumva, printr-o mișcare, ori privire, să trădez un plan mare ce l-am croit în adâncul conștiinței mele. Cocoana nu se poate mira îndestul de prietenia ce-mi arată Bùbico, pe când eu cultiv[6] cu stăruință această prietenie atât de scumpă mie, prin mângâieri și bonboane.

— Ei vezi! cum v-ați împrietenit... Ce e, Bùbico? ce e, mamă? iubești pe domnul? da?

Și Bùbico răspunde, gudurându-se-n brațele mele:

— Ham!

— Așa? ai trădat-o care va să zică pe mamițica?... craiule!

Bùbico: Ham! ham!

— Trebuie să fii om bun! Nu trage el la fitecine...

— Firește, coconiță; simte cânele; are instinct.

Când zic acestea, iată că trenul se oprește în Crivina. Pe peron se aud lătrături și ceartă de câni. Bùbico dă să se smucească din brațele mele; eu îl țiu bine; el începe să latre îndârjit către fereastra vagonului. Trenul pornește iar, și Bùbico, întorcând capul către partea de unde s-aude depărtându-se cearta semenilor lui, latră mereu; eu îl mângâi, să-l potolesc; el, când nu se mai aude nimic, ridică botul spre tavan și începe, în brațele mele, să urle... în brațele mele! [...]

Intrăm pe podul Prahovii... Mă-ntorc, iau o bonboană, i-o arăt lui Bùbico, care s-apropie de mine bâțâind frumușel din coadă.

„Pe memoria lui Plutone și a fidelului său Cerber! zic eu în gând; jur că au mințit acei cari au cântat instinctul cânilor! E o minciună! Nu există!”

Bùbico îmi ia bonboana; îl iau în brațe și mă dau lângă fereastră, ridicându-l în dreptul deschizăturii. Aerul răcoros, trecându-i pe la bot, face mare plăcere lui Bùbico. Scoate limba și respiră din adânc.

— Să nu-l scapi pe fereastră!... pentru Dumn...

[1] paner, *panere* = s.n. obiect făcut dintr-o împletitură de nuiele, de obicei mai mic decât coșul.
[2] iatac, *iatacuri* = s.n. (cuvânt învechit) cameră (mică) de culcare; dormitor.
[3] a clefăi = vb. a mânca zgomotos și neplăcut privirii, a închide și a deschide gura plescăind.
[4] genealogie, *genealogii* = s.f. urmărire a originii membrilor unei familii pentru a stabili gradul lor de înrudire.
[5] aversiune = s.f. repulsie față de cineva sau ceva, dezgust, antipatie profundă, ură.
[6] a cultiva = vb. (în context) a căuta să câștige sau să mențină prietenia, bunăvoința, încrederea cuiva.

LECTURĂ

Dar n-apucă mamițica să rostească-ntreg sfântul nume al creatorului, și Bùbico dispare ca un porumbel alb în neagra noapte, înapoi spre București, zburând–la Zambilica, probabil. Mă-ntorc cu fața spre cocoana și, prezentându-i mânile goale, strig exasperat:

— Doamnă!

Un răcnet!... A-nnebunit cocoana!

— Repede, doamnă, semnalul de alarmă!

O duc la semnal și o-nvăț cum să-l tragă.

Pierdută de durere, execută mișcarea cu o supremă energie. Trenul, stop! pe loc. Cletinătură colosală. Emoție generală-ntre pasajeri.

— Cine? cine a dat alarma?

— Dumneaei zic eu către personalul trenului, arătând pe cocoana leșinată.

Trenul se pune din nou în mișcare. La Ploiești, cocoana s-a deșteptat din leșin; zdrobită de nenorocire, trebuie să răspunză la proces-sul-verbal[7] ce i se dresează pentru întrebuințarea semnalului. Pe când, în mijlocul pasajerilor grămădiți, cocoana se jelește, eu m-apropiu de urechea ei și, c-un rânjet diabolic, îi șoptesc răspicat:

— Cocoană! eu l-am aruncat, mânca-i-ai coada!

Ea leșină iar... Eu trec ca un demon prin mulțime și dispar în noaptea neagră...

[7] proces-verbal = s.n. act prin care se constată un fapt, un delict.

1. Identifică personajele din text.
2. Alege varianta corectă de răspuns, în funcție de ceea ce exprimă fiecare enunț: constatare, îndemn, curiozitate.
   a) „— Bùbico! zice cocoana... șezi mumos, mamă!”
   b) „— Vezi că v-ați împrietenit!”
   c) „— Ce e, Bùbico? ce e, mamă? Iubești pe domnul?”
3. Explică folosirea ultimului semn de punctuație din text.
4. Transcrie următoarele enunțuri în caiet. Încercuiește Adevărat (A) sau Fals (F), justificând alegerea cu secvențe din text:
   a) În compartimentul în care intră călătorul se află o doamnă. A F
   Justificare:...
   b) Bùbico vine în brațele călătorului. A F
   Justificare:...
   c) Zambilica este bunica lui Bùbico, din partea mamei. A F
   Justificare:...
   d) În gara din Crivina este liniște. A F
   Justificare:...
5. Alcătuiește planul dezvoltat de idei al textului-suport.
6. Alcătuiește rezumatul textului-suport.
7. Identifică momentele subiectului în textul-suport.

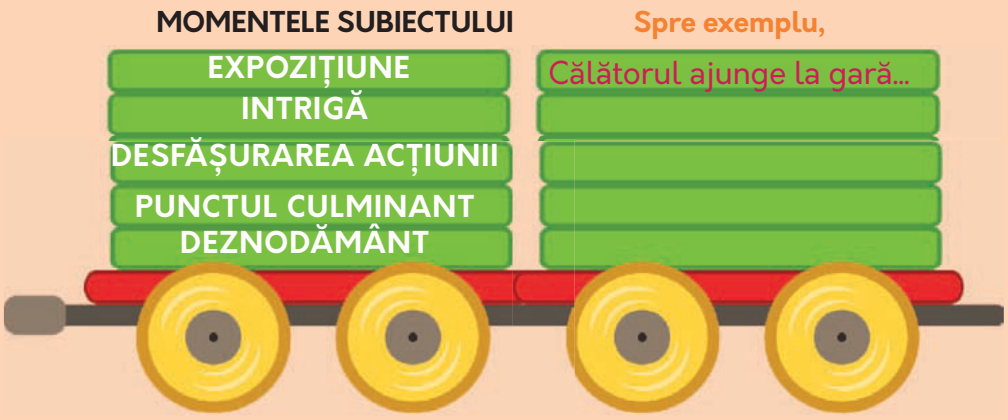

92

Activități de post-lectură

AUTORUL ȘI NARATORUL
NARAȚIUNEA LA PERSOANA I/A III-A

Descoperă!

1. Cine este autorul textului *Bùbico*?
2. Cine povestește întâmplările care au loc în text? Este menționat numele său în text?
3. La ce persoană sunt povestite întâmplările?

Reține!

Autorul unui text literar reprezintă persoana reală, care imaginează și scrie opera literară.

Naratorul nu este o persoană reală, este o „voce" căreia autorul îi încredințează misiunea de a povesti întâmplările.

Naratorul poate povesti fără a se implica în acțiune, asemenea unui observator. În acest caz, narațiunea este relatată la persoana a III-a. Spre exemplu, *D-l. Goe...* de I. L. Caragiale este o narațiune la persoana a III-a

Naratorul poate fi un participant la acțiune, un personaj care povestește doar întâmplările la care ia parte. În acest caz, narațiunea are loc la persoana I. Spre exemplu, *Bùbico* de I. L. Caragiale este o narațiune la persoana I.

Exprimă-ți opinia!

1. Privește imaginea de mai jos. Ce reprezintă ea?
2. Care sunt diferențele dintre realitate și opera literară?

REALITATE
AUTOR

OPERA LITERARĂ
NARATOR

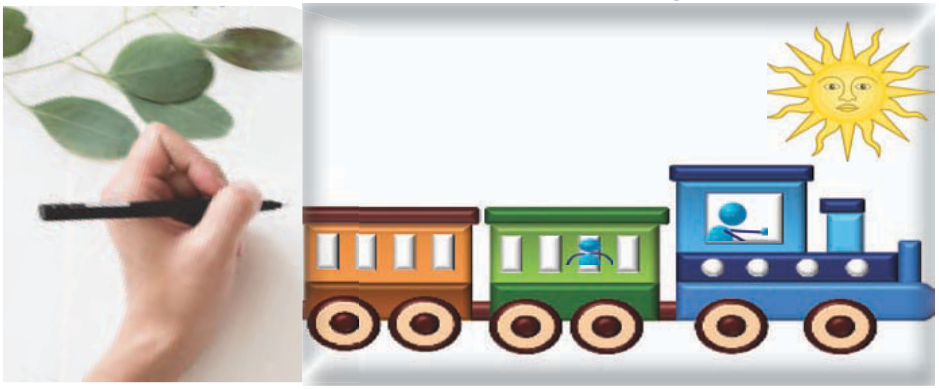

Exersează!

• Identifică persoana verbelor la care se povestește (I/a III-a) din secvențele următoare:

Model de rezolvare: În primul exemplu, verbele (*iau*, *ies*, *alerg*, *sunt*) sunt la persoana I.

a) Repede-mi iau biletul, ies pe peron, alerg la tren, sunt în vagon...

b) Trenul se pornește în sfârșit, și ajunge în București cu o întârziere de câteva minute.

c) Micul Cantemir își spuse că, probabil, acesta este adevărul despre vulpi, deși el nu văzuse vreo vulpe mută.

d) Eu trec ca un demon prin mulțime și dispar în noaptea neagră...

Fii creativ!

1. Alcătuiește o narațiune la persoana I, de 10–15 rânduri, în care să prezinți o întâmplare ce are loc în timpul unei călătorii cu trenul.
2. Rescrie narațiunea, povestind întâmplările la persoana a III-a.

VERBUL *A FI*

Compară!

• Citește enunțurile de mai jos.

1. a) Bùbico este un cățel răsfățat.
   b) Bùbico este în tren.
2. a) La casa de bilete nu este nimeni.
   b) Călătorul este nerăbdător.
3. a) Goe a fost la București cu trenul.
   b) Goe este neastâmpărat.
4. a) În tren este un compartiment liber.
   b) Compartimentul este liber.
5. a) Nu știu cât este biletul până la Sinaia.
   b) Biletul este scump.
6. a) Întâlnirea a fost acum o săptămână.
   b) Întâlnirea a fost importantă.

1. Indică enunțurile în care verbul *a fi* poate fi înlocuit cu verbele *a se afla, a exista, a se găsi, a costa, a se petrece, a merge.*
2. Indică enunțurile în care verbul *a fi* nu are înțeles de sine stătător.

Model de rezolvare:

1a) a fi = nu are înțeles de sine stătător. 1b) a fi = a se afla.

Reține!

Verbul ***a fi***

- poate fi înlocuit cu verbele *a se afla, a exista, a se găsi, a costa, a se petrece, a merge.* — verb predicativ (formează singur predicatul)
  Spre exemplu,
  Bùbico este în tren. (*este* = *se află*)
  este = predicat verbal
- nu are sens de sine stătător — verb copulativ (nu formează singur predicatul)

Amintește-ți!

Verbul *a fi* este verb auxiliar, atunci când ajută la formarea:

- timpului viitor anterior: *voi fi citit, voi fi călătorit...*
- timpului perfect al modului conjunctiv: *să fi citit, să fi călătorit...*
- timpului perfect al modului condițional-optativ: *aș fi citit, aș fi călătorit...*

Exersează!

• Indică ce fel de verb este *a fi* (predicativ, copulativ, auxiliar) în enunțurile de mai jos, completând spațiile libere:

Model de rezolvare: a) este = verb *copulativ*

a) Roald Dahl este scriitorul meu preferat.
b) El este autorul cărții *Marele uriaș prietenos* (The Big Friendly Giant)
c) Aș fi terminat de citit această carte, dacă aș fi avut timp.
d) Personajul principal al cărții, Sophie, a fost pe Tărâmul Uriașilor.
e) Călătoria ei în acel ținut fantastic este foarte interesantă.
f) Voi fi terminat de citit cartea până la sfârșitul săptămânii viitoare.

PREDICATUL NOMINAL, VERBUL COPULATIV, NUMELE PREDICATIV

Descoperă!

Citește următoarea propoziție: Bùbico este un cățel răsfățat.
1. Ce fel de verb este *a fi*? Poate forma el singur predicatul?
2. Care este subiectul propoziției?
3. Ce se spune despre subiectul propoziției? Identifică cuvântul care indică o caracteristică a acestuia.

Reține!

Verbul copulativ *a fi* este o parte componentă a predicatului nominal împreună cu numele predicativ.

PREDICAT NOMINAL = VERB COPULATIV + NUME PREDICATIV

Numele predicativ are rolul de a preciza caracteristica, însușirea subiectului. El poate fi:
• simplu (alcătuit dintr-un singur termen);
• multiplu (alcătuit din mai mulți termeni). Între elementele care alcătuiesc numele predicativ multiplu se pune virgulă sau „și”.

Numele predicativ poate fi exprimat prin mai multe părți de vorbire:
Goe este un copil. (un copil = nume predicativ exprimat prin substantiv)
Goe este nepoliticos. (nepoliticos = nume predicativ exprimat prin adjectiv)

Exersează!

1. Identifică predicatele nominale din următoarele enunțuri și analizează părțile de vorbire prin care sunt exprimate, după modelele de rezolvare date.

Modele de rezolvare:

este un cățel = predicat nominal alcătuit din verbul copulativ *este*, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, și numele predicativ *un cățel*, exprimat prin substantiv comun, gen masculin, număr singular, articulat cu articolul nehotărât *un*.

este foarte impacient = predicat nominal alcătuit din verbul copulativ *a fi*, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, și numele predicativ *foarte impacient* exprimat prin adjectiv propriu-zis, se acordă în gen și număr cu subiectul (masculin, singular), gradul superlativ absolut.

a) Bùbico este un cățel răsfățat.
b) Dl. Goe este foarte impacient și, cu un ton de comandă, zice...
c) Bùbico este răsfățat.
d) Goe a fost obraznic cu tânărul din tren.
e) Bùbico era cuminte, dacă primea dulciuri.
f) Goe și Bùbico sunt personajele mele preferate din opera lui I. L. Caragiale.

2. Alege răspunsul corect.

Câte predicate nominale sunt în următoarele enunțuri?
a) Pe masă este cartea care m-a impresionat pentru că este foarte frumoasă. a)1 b) 2
b) El e medic așa cum și-a dorit de când era mic și nu știa să își fi dorit să fie vreodată poet. a)2 b)3

3. Alcătuiește o compunere de 100–150 de cuvinte despre o călătorie într-o altă localitate, folosind cel puțin cinci predicate nominale. Subliniază predicatele nominale din textul tău și analizează-le conform modelelor de la exercițiul 1.

4. Construiește două propoziții în care verbul copulativ care intră în alcătuirea predicatului nominal să fie la două moduri diferite.

95

ACORDUL NUMELUI PREDICATIV

Observă!

• Citește enunțul.

Hainele și bagajele călătorului sunt frumoase.

hainele și bagajele = subiect multiplu

frumoase = nume predicativ, exprimat prin adjectiv, genul feminin, numărul plural.

Atenție!

În cazul în care subiectul multiplu este exprimat prin substantive nume de ființe de genuri diferite, numele predicativ exprimat prin adjectiv va fi la genul masculin, numărul plural.

În cazul unui subiect multiplu exprimat prin substantive nume de lucruri, de genuri diferite, numele predicativ exprimat prin adjectiv se acordă în gen cu substantivul cel mai apropiat.

Exersează!

1. Realizează acordul următoarelor adjective cu funcția sintactică de nume predicativ:

a) Bomboanele, ciocolatele și napolitanele sunt prea ... (*dulce*).

b) Câinii și pisicile sunt... (*ager*).

c) Merele și perele sunt... (*dulci*).

d) Mihai și Ionel sunt... (*cuminte*).

2. Alcătuiește cinci propoziții în care să îl prezinți pe Bùbico. Folosește predicate nominale, subliniază-le și spune prin ce sunt exprimate numele predicative.

Recapitulează PREDICATUL!

1. Analizează părțile de vorbire prin care sunt exprimate predicatele verbale sau nominale din enunțurile de mai jos:

a) I. L. Caragiale a fost un autor care a scris multe texte pentru copii.

b) Unul dintre personajele care apărea în textele sale era copilul răsfățat.

c) Școala reprezintă o sursă de inspirație pentru scriitor.

d) Bùbico este personaj în textul care poartă acest titlu.

2. Construiește două propoziții cu predicate verbale și două propoziții cu predicate nominale exprimate prin verbe la modul imperativ.

3. Alcătuiește trei enunțuri în care verbul *a fi* să fie, pe rând, predicativ, auxiliar și copulativ.

4. Scrie patru propoziții cu nume predicativ multiplu. Explică modul în care ai realizat acordul acestuia cu verbul copulativ și cu subiectul.

Fii creativ!

• Alcătuiește o compunere narativă (100–150 de cuvinte) în care să folosești cel puțin patru predicate nominale. Subliniază predicatele nominale și identifică numele predicative din componența lor.

Recomandare:

• Compunerea ta va avea următorul final:

Mi-am dat seama, în final, că există posibilitatea de a călători în timp și de a afla multe lucruri minunate și necunoscute despre civilizațiile trecute.

96

SUBIECTUL NEEXPRIMAT (INCLUS, SUBÎNȚELES)

Observă!

• Citește enunțurile:
a) *Bùbico* este copilul lui Garson și al Gigichii.
b) *... trenul* se oprește în Crivina.

• Ce părți de propoziție sunt cuvintele evidențiate?
• La ce întrebări răspund?

Reține!

Subiectul este partea principală de propoziție care arată:
• cine face acțiunea exprimată de un verb;
• cine are însușirea sau caracteristica exprimată de numele predicativ din componența predicatului.

Observă!

Citește enunțurile:
a) Repede-mi iau biletul.
b) Vezi că v-ați împrietenit!
c) Apoi îmi spune genealogia favoritului.

• Cine face acțiunea în enunțurile alăturate?
• Ce element/elemente indică autorul acțiunii?

Reține!

Există propoziții în care subiectul nu este exprimat.
Acest subiect poate fi:
•inclus – când poate fi dedus din desinența verbului (persoanele I și a II-a, singular și plural)
Spre exemplu, *Am văzut acea piesă de teatru.* (am văzut = verb, persoana I, numărul singular)
•subînțeles – când a fost exprimat într-o propoziție anterioară.
Spre exemplu, *Maria a fost la teatru. A spus că i-a plăcut mult piesa.*

Exersează!

1. Identifică subiectele următoarelor propoziții:
a) A fost un autor care a scris multe texte pentru copii.
b) Ai fost un copil răsfățat.
c) Reprezintă o sursă de inspirație pentru scriitor.
d) Este un personaj în text.
2. Construiește două propoziții cu subiecte neexprimate (incluse) și două propoziții cu subiecte neexprimate (subînțelese).

Recapitulează SUBIECTUL

• Completează tabelul cu propozițiile potrivite, astfel încât subiectul acestora să fie exprimat prin:

a) substantiv comun	Exemplu:
b) substantiv propriu	Exemplu:
c) pronume personal	Exemplu:
d) pronume personal de politețe	Exemplu:

97

TEXTUL NARATIV

Activități de pre-redactare

Exersează!

1. Citește cu atenție următoarea cerință:
Redactează un text narativ de 150 — 200 de cuvinte în care să prezinți o întâmplare reală petrecută în timpul unei călătorii.
În compunerea ta, trebuie:
a) să respecți succesiunea logică a evenimentelor;
b) să precizezi două elemente ale contextului spațio-temporal;
c) să ai un conținut adecvat cerinței;
d) să respecți limita de spațiu indicată.

2. Citește următoarele enunțuri și ordonează-le în succesiunea din text.
a) Doamna este însoțită de un câine.
b) Naratorul ajunge târziu la gară.
c) Naratorul încearcă să devină prieten cu Bùbico.
d) Ajunge într-un compartiment cu o doamnă singură.

Activități de redactare

Exersează!

1. Alcătuiește planul de idei al unei compuneri narative despre vacanța de iarnă. Prezintă-l în fața colegilor.
2. Scrie un text narativ de 150 — 200 de cuvinte, care să reprezinte continuarea textului *Bùbico* de I. L. Caragiale.
În compunerea ta, trebuie:
a) să respecți succesiunea logică a evenimentelor;
b) să precizezi două elemente ale contextului spațial și temporal;
c) să ai un conținut adecvat cerinței;
d) să respecți limita de spațiu indicată.

Activități de post-redactare

Autoevaluare

Completează fișa de autoevaluare pentru a vedea ce trebuie revizuit în compunerea ta.

CRITERII	DA	NU
• respectarea succesiunii logice a evenimentelor;		
• precizarea celor două elemente ale contextului spațial și temporal;		
• conținut adecvat cerinței;		
• respectarea limitelor de spațiu indicate;		
• folosirea unui vocabular adecvat.		
Am verificat ortografia.		
Am verificat punctuația.		
Textul este așezat corect în pagină, ușor de citit.		

COMPLEMENTUL (I)

Observă!

Citește enunțurile:
Am văzut-*o pe Elena*.
Va pleca *cu autobuzul la școală*.

1. Ce părți de propoziție sunt cuvintele evidențiate?
2. Care este partea de vorbire pe care o determină. La ce întrebări răspund?

Reține!

Complementul este partea secundară de propoziție care determină, în general, un verb și răspunde la întrebările: pe cine?, ce?, cui?, despre cine?, despre ce?, cu ce? unde? când? cum? etc.
Spre exemplu: Vorbesc cu Elena despre Matei. Cu cine?, Despre ce?
El duce niște cărți în clasă. Ce?, Unde?

Joacă-te!

Folosește un zar pentru a avansa pe tabla de joc . Primul care ajunge la școală câștigă.

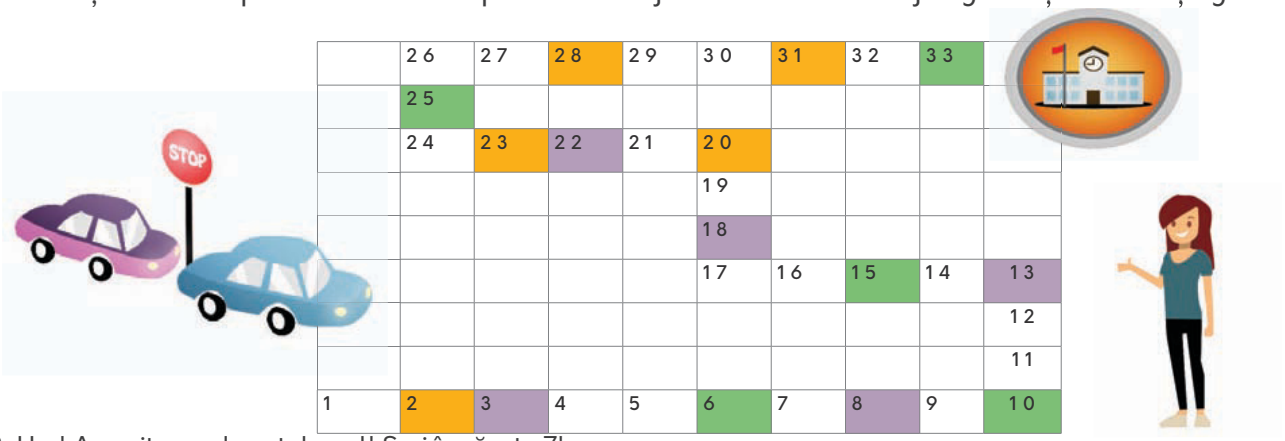

2: Ura! A venit repede autobuzul! Sari în căsuța 7!
3: Stai pe loc un joc ca să identifici complementele din enunțul: *Ți-ai uitat acasă ghiozdanul.*
6: Dacă rezolvi cerința, sari în căsuța 9, dacă nu, stai un joc. Cerință: *Alcătuiește un enunț interogativ care să conțină cuvântul „școală" cu funcția sintactică de complement.*
8: Stai un joc pentru că vorbești la telefon cu mama! Replica ta trebuie să conțină un complement.
10. Dacă rezolvi cerința, sari în căsuța 12, dacă nu, stai un joc. Cerință: *Alcătuiește un enunț asertiv care să conțină cuvântul „invariabil" cu funcție sintactică de complement.*
13: Un turist străin te întreabă cum poate ajunge la stația de autobuz. Ești amabil și îi oferi indicații. Tradu într-o limbă de circulație internațională enunțurile: *„Bună ziua! Trebuie să mergeți drept pe stradă"*! Dacă rezolvi cerința, sari în căsuța 17, dacă nu, stai un joc.
15: Dacă rezolvi cerința, sari în căsuța 19, dacă nu, stai un joc. Cerință: *Alcătuiește un enunț negativ care să conțină un cuvânt cu funcția sintactică de complement.*
18: Atenție! Drumul este blocat, a avut loc un accident de circulație. *Alcătuiește un enunț în care substantivul „mașină" să aibă funcția de complement.* Dacă reușești, sari în căsuța 19. Dacă nu reușești, treci înapoi la căsuța 16.
20: Dacă rezolvi cerința, sari în căsuța 22, dacă nu, stai un joc. Cerință: *Alcătuiește un enunț care să conțină un substantiv propriu cu funcția de complement.*
22: Te întorci acasă (la START) ca să-ți iei caietul de teme! Trebuie să fii mai atent când pleci de acasă!
23: Dacă rezolvi cerința, sari în căsuța 22, dacă nu stai un joc. Cerință: *Alcătuiește un enunț care să conțină două complemente.*
25: Mai ai puțin până la școală. Te uiți la ceas pentru a vedea dacă ai întârziat. Pentru că ești punctual, sari în căsuța 27.
28: Dacă rezolvi cerința, sari la 30, dacă nu, stai un joc. Cerință: *Folosește cuvântul* școală *într-un enunț astfel încât să aibă funcția sintactică de complement.*
31: Dacă rezolvi cerința, sari la 33, dacă nu, stai un joc. Cerință: *Identifică un complement în textul de la 91.*
33: Permiți unui grup de elevi să iasă din curtea școlii. Pentru că ești politicos, ai câștigat jocul! Felicitări!

99

ÎN VIZITĂ LA MOȘ CRĂCIUN

Text 1

Moș Crăciun, Gabi, Ignat și Bianca stăteau în picioare, iar în fața lor se afla un grup de copii care colinda:

Scoală, gazdă bună, scoală, nu mai sta,
Florile sunt dalbe, flori de măr,
Că venim acuma a vă colinda,
Florile sunt dalbe, flori de măr.
Omul bun ne va primi
Și cu drag ne va cinsti. [...]

Copiii erau îmbrăcați în costume populare. Băieții aveau ițari și cămeși albe, erau încinși cu niște chimire late, cu fel de fel de buzunărașe, și își țineau în mâini căciulile de astrahan cu marginea întoarsă. Fetele purtau fote și bundițe de miel, iar pe cap aveau baticе înnodate frumos sub bărbie. [...] Când terminară de cântat, moșul le dădu câte două mere, opt nuci și patru covrigi.

Colindătorii își luară rămas bun și ieșiră în gerul de afară. [...] Copiii pășiră pe zăpadă fără să lase nicio urmă, apoi se ridicară încet printre fulgii încremeniți în aerul înghețat, plutind peste vârful brazilor, peste văi și munți, făcându-se din ce în ce mai mici, la fel ca un stol de rândunele care pleacă toamna spre țările calde.

Gabi și Mihai rămăseseră cu gurile căscate de uimire:

— Moș Crăciun, întrebă Mihai, cum zboară copiii aceștia?

— Apăi, nepoate, zise moșul, ăștia nu-s copii. Sunt visele lor, [...] vin să mă colinde visele copiilor care se gândesc la mine.

(T. O. Bobe, *Darul lui Moș Crăciun*)

Text 2

Apărută inițial în 1985 și transformată în 2004 într-o ecranizare de mare succes (unul dintre filmele mele preferate de Crăciun), Expresul Polar este o carte-album, care ne îndeamnă să visăm și să credem în minunăția Crăciunului, în frumusețea darurilor și a petrecerii zilelor de sărbătoare alături de familie.

Povestea probabil o știți: un copil primește o vizită surpriză în ajunul Crăciunului, un Expres Polar care îl va duce spre Polul Nord, acolo unde se va întâlni cu Moșul. Ce poate fi mai frumos decât atmosfera din acest tren: „Trenul era plin de copii, cu toții în pijamale și halate. Am cântat colinde și am mâncat bomboane umplute cu nuga albă ca zăpada. Am băut cacao caldă și densă ca bucățile de ciocolată topită."

Polul Nord era „un oraș enorm, care stătea singur pe acoperișul lumii, plin de fabrici unde se făceau toate jucăriile de Crăciun."

(*Cărți pentru copii: Expresul Polar de Chris van Allsburg* de Jovi Ene, filme-carti.ro, text adaptat)

100

Compară!

1. Bifează, în tabelul de mai jos, căsuța potrivită pentru a arăta cărui text îi corespunde fiecare dintre afirmațiile din stânga:

	TEXT 1	TEXT 2
1. Un grup de copii colindă.		
2. *Expresul Polar* este o carte album pentru Crăciun.		
3. Un copil se întâlnește cu Moș Crăciun la Polul Nord.		
4. Copiii purtau costume populare.		

2. Textele se referă la aceeași sărbătoare. Care este aceea?
3. Alege unul dintre textele de mai sus. Prezintă în fața clasei trăirile pe care le ai avut atunci când l-ai citit!

Progresează!

1. Identifică modul în care erau îmbrăcați copiii în Textul 1.
2. Tu știi cum arată un costum popular din zona în care trăiești?

Metodă complementară de evaluare

• Realizează un proiect care să aibă ca temă „Valori ale culturii populare în spațiul românesc”. Pune în evidență elementele specifice culturii populare românești.

Recomandări:

Proiectul se va realiza în grupe de 4–5 elevi. Atenție la rolurile pe care trebuie să le stabiliți pentru fiecare membru al echipei!

Prezentarea va conține:

• enumerarea unor elemente specifice culturii populare românești;
• precizarea acelor elemente care sunt importante pentru tine/ prezentarea elementelor specifice culturii populare din zona în care trăiești.

Poți utiliza atât desene și fotografii pentru ilustrarea elementelor specifice, cât și tehnologiile moderne!

Fiecare echipă va prezenta proiectul în fața clasei în 10–15 minute.

Evaluare colegială

	Model de grilă de evaluare	Foarte bine	Bine	Trebuie îmbunătățit!
1	Prezentarea unor elemente specifice culturii populare românești	2p	1p	0p
2	Precizarea acelor elemente care sunt importante pentru tine/ prezentarea elementelor specifice culturii populare din zona în care trăiești	2p	1p	0p
3	Prezentarea convingătoare și captivantă în fața clasei	2p	1p	0p
4	Folosirea unui limbaj adecvat	2p	1p	0p
5	Originalitate	1p		0p

101

Evaluare

A șasea planetă **era o planetă** de zece ori mai mare. Era locuită de un domn bătrân care scria cărți uriașe.
— Ia te uită! Iată un explorator! exclamă el când îl zări pe micul prinț.
Micul prinț se așeză pe masă gâfâind un pic. Călătorise deja atât de mult!
— De unde vii? îi spuse domnul cel bătrân.
— Ce e cartea asta groasă? spuse micul prinț. Ce faceți aici?
— Sunt geograf, spuse domnul cel bătrân.
— Ce înseamnă geograf?
— Este un savant care știe unde se află mările, fluviile, orașele, munții și deșerturile.
— Asta **e foarte interesant!** Iată în sfârșit o adevărată meserie! Și aruncă o privire în jur peste planeta geografului. Nu mai văzuse încă o planetă atât de maiestuoasă. E foarte frumoasă planeta dumneavoastră. Are și oceane?
— N-am de unde să știu, zise geograful.
— Ah! (Micul prinț era dezamăgit.) Dar munți?
— N-am de unde să știu, zise geograful.
— Dar orașe și fluvii și deșerturi?
— Nici asta n-am de unde să știu, zise geograful.
— Păi, sunteți geograf?
— Exact, zise geograful, dar nu sunt explorator. Duc lipsă totală de exploratori.

(Antoine de Saint-Exupéry, *Micul prinț*)

1. Analizează părțile de vorbire prin care sunt exprimate predicatele evidențiate. 2p
2. Precizează tipul subiectelor din enunțurile: 2p
   a) De unde vii?
   b) Sunt geograf.
   c) Este un savant.
   d) Păi, sunteți geograf?
3. Indică modul de expunere predominant din text. 1p
4. Identifică tipul de narațiune din textul dat și oferă un argument pentru alegerea ta. 1p
5. Alcătuiește rezumatul fragmentului citat. 1p
6. Alcătuiește o continuare a textului (100–150 de cuvinte), îmbinând dialogul cu narațiunea și cu descrierea. 2p

Se acordă 1 punct din oficiu.

102

UNITATEA 5

ÎN EUROPA

Conținuturi din programa școlară:

Comunicare orală

Strategii de ascultare activă: verificarea gradului de înțelegere a mesajului prin formularea unor întrebări de clarificare, de reformulare

Lectură

Strategii de interpretare: discuții pe marginea textelor citite

Redactare

Tipar textual de structuare a ideilor: explicativ
Prezentarea textului: tabele
Elemente auxiliare în scriere (paranteze, sublinieri)

Elemente de construcție a comunicării

Substantivul. Substantive colective. Substantive defective
Cazul. Articolul genitival. Punctuația vocativului
Corelarea funcției sintactice cu cazul morfologic
Posibilități combinatorii ale substantivului
Pronumele personal (flexiune cazuală)
Pronumele reflexiv (diferența dintre pronumele reflexiv și pronumele personal)
Posibilități combinatorii ale pronumelui
Aspecte ortografice

Elemente de interculturalitate

Limba română în Europa; comunitatea lingvistică a vorbitorilor de limbă română de pretutindeni

VALORI ROMÂNEȘTI ÎN EUROPA

Activități de pre-ascultare

Exprimă-ți opinia!

1. Privește imaginile! Ce înfățișează ele?
2. De ce crezi că obiectele de mai jos prezintă imaginea unor personalități?
3. Poți da trei exemple de personalități de origine română celebre în Europa?

Dezvoltă-ți vocabularul!

Completează următorul careu cu termenii potriviți, definiți mai jos. Ține cont de secvențele de cuvinte care au fost deja introduse, pentru a te ajuta.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1			T	E	H									
2									T	O	R			
3				M	E	C	A							
4		C	O	N										
5							A				P	L	A	N
6				D	O	C	U							
7							B		L	I	N	G	V	
8	C	E	N	T	E									

ORIZONTAL:
1. Totalitate a mașinilor, mecanismelor și aparatelor aflate în întrebuințare.
2. Persoană care a inventat, a creat, a născocit ceva pentru întâia oară.
3. Disciplină tehnică al cărei obiect îl constituie construcția și funcționarea mașinilor, îndeosebi a pieselor și a mecanismelor care servesc la transmiterea mișcării.
4. Idee generală care reflectă corect realitatea; noțiune.
5. Mașină de zburat, avion.
6. Film sau scriere care prezintă fapte reale, cu valoare de document.
7. Scris în două limbi.
8. Sărbătorire a 100 de ani de la un eveniment.

VERTICAL:
8. Vei descoperi numele unui domnitor al Moldovei (1693, 1710-1711), o personalitate culturală la nivel european.

104

Activități de ascultare propriu-zisă

Ascultă!

• Vei asculta (accesând formatul digital al manualului) trei texte referitoare la valori românești în Europa.

1. Transcrie următoarele enunțuri. În timp ce vei asculta Textul 5A din nou, vei completa spațiile libere folosind cuvintele potrivite.
a) Seria de... „Gândit în România” este dedicată inventatorilor români.
b) Cu acest prilej va fi prezentat albumul... „Mari români de pretudinteni”.
c) Albumul a fost realizat după un... de Mihai Vișinescu.
d) Între personalitățile prezentate în album se numără: Dimitrie... , Dora D'Istria, Constantin Brâncuși.

2. Transcrie următoarele enunțuri. În timp ce vei asculta Textul 5B din nou, vei indica prin bifare informațiile adevărate.
a) Traian Vuia s-a născut într-o comună din județul Timiș.
b) Când era mic, jucăria lui preferată era un aeroplan pe care și l-a construit singur.
c) Aeroplanul Vuia nr. 1 a zburat cu o instalație ajutătoare legată de sol.
d) Centenarul zborului efectuat de Traian Vuia a fost sărbătorit la 18 martie 2006.

3. Transcrie următoarele enunțuri. În timp ce vei asculta Textul 5C din nou, vei sublinia varianta corectă de răspuns.
a) Capodoperele lui Constantin Brâncuși ***sunt/nu sunt*** filmate în stadiu de construcție.
b) Filmul ***prezintă/nu prezintă*** și imagini de la montarea *Coloanei fără sfârșit*.
c) Durata filmului ***este/nu este*** de două ore.
d) Filmul care conține imagini cu mare valoare istorică din perioada 1923 — 1938 ***este/nu este*** mut.

Activități de post-ascultare

Exprimă-ți opinia!

1. Care crezi că este rolul documentarelor/albumelor referitoare la activitatea marilor personalități ale României?
2. Ți-ar plăcea să vizionezi un documentar referitor la Traian Vuia? Motivează-ți răspunsul!
3. Ți-ar plăcea să vizitezi Ansamblul sculptural Constantin Brâncuși de la Târgu-Jiu? Motivează-ți răspunsul!

Descoperă!

• Află mai multe informații despre un român celebru în Europa și prezintă aceste informații în fața clasei.

Recomandări: Folosește mai multe surse de documentare!
Prezentarea ta poate conține imagini/schițe/scheme/tabele relevante.

Fii creativ!

• Desenează pe o foaie A4 un afiș prin care să promovezi opera unei personalități prezentate în textele ascultate. Poate fi o carte, un tablou, o sculptură, o invenție etc.

Recomandări: Folosește noile tehnologii pentru a realiza afișul!
Expune afișul în sala de clasă și invită-ți colegii și profesorii să-l vadă!

Activități de pre-producere a mesajului oral

STEAGURI ȘI SEMNIFICAȚII

Citește!

Simbol național, drapelul care i-a însuflețit pe români în momente grele de luptă, dar și de bucurie, este sărbătorit în fiecare an în 26 iunie. Data a fost aleasă în amintirea zilei când, în timpul Revoluției de la 1848, tricolorul roșu-galben-albastru a fost adoptat ca simbol al națiunii române.

Semnificația culorilor drapelului

Roșul semnifică sângele înaintașilor noștri vărsat pe pământul românesc de-a lungul veacurilor. El îndeamnă ca dragostea față de neam și de țară să fie la fel de aprinsă ca focul roșului din steag.

Galbenul exprimă grandoarea țării, prestigiul și virtutea.

Albastrul semnifică seninul cerului, al cugetului și al gândirii neamului românesc, credința și puterea cu care suntem legați de pământul patriei.

Istoria drapelului național

În timpul Revoluției de la 1848 Tricolorul a fost adoptat ca simbol al națiunii, iar în 22 iunie 1861, Alexandru Ioan Cuza l-a decretat ca fiind drapelul civil oficial al Principatelor Unite.

(*26 Iunie — Ziua drapelului național*, stiri.tvr.ro, text adaptat)

Acesta este drapelul european. Simbolizează nu numai Uniunea Europeană, ci și unitatea și identitatea Europei într-un sens mai larg. Cercul format din stele aurii reprezintă solidaritatea și armonia între popoarele Europei.

Numărul de stele nu are nicio legătură cu numărul de state membre. Sunt douăsprezece stele deoarece această cifră simbolizează perfecțiunea, plenitudinea[1] și unitatea. Prin urmare, drapelul rămâne nemodificat indiferent de numărul de state membre.

Încă de la înființarea sa în 1949, Consiliul Europei a fost conștient de necesitatea de a da Europei un simbol cu care locuitorii săi să se poată identifica. La 25 octombrie 1955, Adunarea Parlamentară a luat în unanimitate decizia de a alege ca emblemă[2] un cerc de 12 stele aurii pe un fond albastru.

La 8 decembrie 1955, Comitetul de Miniștri a adoptat acest simbol ca drapel european.

Astfel, atât Consiliul Europei, cât și Uniunea Europeană sunt reprezentate prin drapelul și emblema europeană. Acesta a devenit simbolul prin excelență al identității europene și al Europei unite.

Descriere geometrică

Emblema are forma unui drapel dreptunghiular albastru. Lățimea este egală cu 2/3 din lungime. Cele douăsprezece stele aurii sunt situate la distanțe egale și formează un cerc imaginar. Centrul este reprezentat de punctul de intersecție al diagonalelor dreptunghiului. Raza cercului este egală cu 1/3 din lățimea drapelului. Fiecare dintre stele are cinci colțuri situate pe circumferința unui cerc imaginar. Raza acestuia este egală cu 1/18 din lățimea drapelului. Toate stelele sunt dispuse vertical, adică au un colț orientat în sus și două colțuri situate pe o linie dreaptă imaginară perpendiculară pe catarg.

Stelele sunt dispuse la fel ca orele de pe cadranul unui ceas.

(*Ghid grafic pentru reprezentarea drapelului european*, http://publications.europa.eu)

[1] plenitudine = s.f. dezvoltare completă, integrală; deplinătate, totalitate.

[2] emblemă, *embleme* = s.f. obiect reprezentând o figură care poartă în mod convențional un anumit înțeles.

Exersează!

1. Scrie în coloana din dreapta câte un enunț care să conțină informațiile solicitate în coloana din stânga.

ÎNTREBARE	RĂSPUNS
1. Când sărbătorim Ziua drapelului național?	
2. În ce an a fost ales Tricolorul ca simbol oficial al statului român?	
3. Ce semnificație au culorile drapelului național?	
4. Cine a decretat Tricolorul ca drapel oficial al Principatelor Unite?	

2. Scrie în coloana din stânga câte o întrebare al cărei răspuns să fie enunțul formulat în coloana din dreapta.

ÎNTREBARE	RĂSPUNS
1.	Steagul Uniunii Europene conține douăsprezece stele.
2.	Această cifră nu reprezintă numărul de state membre.
3.	Decizia a fost luată de Adunarea Parlamentară la 25 octombrie 1955.
4.	Emblema are forma unui drapel dreptunghiular albastru.

Activități de producere a mesajului oral

Exersează vorbind!

1. Prezintă oral colegilor drapelul național, folosind informațiile din text.
Recomandare: La sfârșitul prezentării, adresează colegilor două întrebări pentru a verifica faptul că au înțeles conținutul prezentării tale.
2. Prezintă oral colegilor drapelul Uniunii Europene, folosind informațiile din text.
Recomandare: La sfârșitul prezentării, adresează colegilor două întrebări pentru a verifica faptul că au înțeles conținutul prezentării tale.

Observă!

• Verificarea gradului de înțelegere a unui mesaj se poate face prin formularea unor întrebări de clarificare, de reformulare.

Activități de post-producere a mesajului oral

Exprimă-ți opinia!

1. Este importantă cunoașterea semnificației culorilor unui drapel? Motivează-ți răspunsul!
2. Este utilă cunoașterea descrierii geometrice a unui steag? Motivează-ți răspunsul!

Activitate interdisciplinară

• Pentru dimensiunea standard a unui steag al Uniunii Europene (150 cm x 90 cm), calculează aria cercului imaginar, format din cele 12 stele, ținând cont de datele prezentate în textul de la pagina anterioară: „Raza cercului este egală cu 1/3 din lățimea drapelului”.

Progresează!

• Află mai multe informații despre un steag al unei țări europene și prezintă-le, oral, în fața clasei.

107

SUBSTANTIVUL. SUBSTANTIVE COLECTIVE

Exersează!

• Identifică substantivele din următoarele enunțuri și menționează felul lor: comune sau proprii
a) Echipa noastră purta drapelul României.
b) Cercul format din stele aurii reprezintă solidaritatea și armonia între popoarele Europei.

Amintește-ți!

Substantivul este partea de vorbire care denumește obiecte (ființe, lucruri, fenomene ale naturii, nume de acțiuni, de stări sufletești etc.).

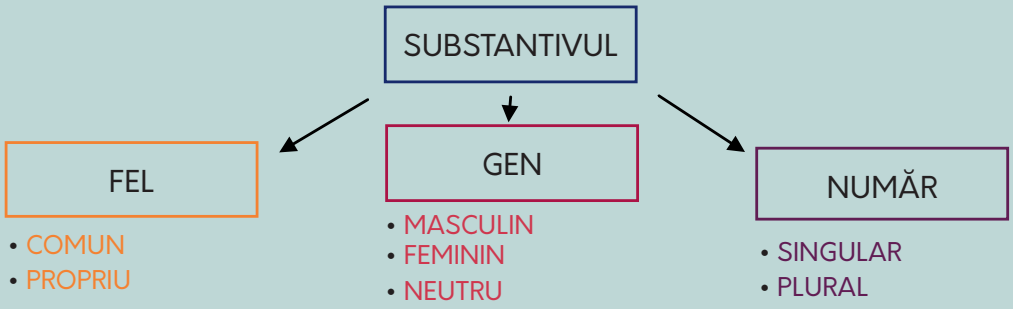

Substantivul poate fi articulat sau nearticulat.
Articolul însoțește un substantiv, arătând în ce măsură obiectul denumit de acesta este cunoscut vorbitorilor.

Observă!

În enunțul *Echipa noastră purta drapelul României,* substantivul *echipa* are formă de singular, dar un înțeles de plural pentru că o echipă este formată din mai mulți membri.

Reține!

Substantivele colective au la forma de singular înțeles de plural deorece denumesc o colectivitate (o mulțime sau un grup de obiecte/de ființe de același fel).
Spre exemplu: *grup, clasă, echipă, mulțime, boierime, burghezie, stol, roi, popor, oaste* etc.

Descoperă!

• Identifică substantivele colective din următoarele enunțuri:
a) Clasa mea a fost la parada militară organizată de armata română de 1 Decembrie.
b) La Paris a luat naștere o asociație culturală la inițiativa tinerimii române.
c) La Grădina Zoologică din Berlin am văzut un stol de flamingo.
d) În fața Muzeului Louvre aștepta un grup mare de oameni.

Atenție!

Un grup a plecat spre obiectivul turistic.
• Acordul dintre subiect (exprimat printr-un substantiv colectiv) și predicat se face la numărul singular.
O mulțime de turiști a ajuns/au ajuns la Veneția.
• Atunci când substantivul colectiv e determinat de un alt substantiv la plural și are funcția sintactică de subiect, acordul cu predicatul se poate face atât la numărul singular, cât și la numărul plural.

108

SUBSTANTIVE DEFECTIVE

Observă!

În enunțul *Cercul format din stele aurii reprezintă solidaritatea și armonia între popoarele Europei.*, substantivele *solidaritate* și *armonie* nu au forme de plural.

Reține!

Substantivele defective sunt substantivele care nu au forme pentru ambele numere. Astfel, unele substantive pot avea numai forma de singular (sunt defective de plural), altele pot avea numai forma de plural (sunt defective de singular).

SUBSTANTIVE DEFECTIVE DE PLURAL		
	categorie	exemple
1.	alimente	*miere*
2.	materii	*aur*, *fier*
3.	însușiri umane, stări	*curaj*, *foame*
4.	sporturi	*fotbal*, *tenis*
5.	discipline de învățământ	*istorie*
6.	epoci istorice	*feudalism*
7.	religii	*creștinism*

SUBSTANTIVE DEFECTIVE DE SINGULAR		
	categorie	exemple
1.	alimente	*tăiței*
2.	părți ale corpului	*șale*
3.	pluralități	*aplauze*

Descoperă!

• În Dicționarul explicativ al limbii române, cuvintele *defectiv* și *flexiune* sunt definite astfel:

DEFECTÍV, -Ă, *defectivi*, -e, adj. (Despre cuvintele flexibile) Care are flexiunea incompletă, lipsit de unele forme gramaticale, care nu se întrebuințează la toate formele gramaticale.
FLEXIÚNE, *flexiuni,* s. f. 1. Încovoiere, îndoire; mlădiere. Mișcare de îndoire a unui segment al corpului pe un alt segment situat deasupra sa. 2. Totalitatea schimbărilor pe care le suferă forma unui cuvânt pentru a exprima diferite raporturi gramaticale.

Exersează!

1. Identifică substantivele defective din următoarele enunțuri și menționează tipul lor: defective de singular sau defective de plural.
   a) De la magazin am cumpărat: mazăre, fasole, tăiței, sare și zahăr.
   b) În zori, vom începe pregătirea pentru meciul de handbal care va avea loc peste trei zile.
   c) Apreciez la ea entuziasmul și devotamentul cu care își susține echipa favorită.
   d) În timpul intonării imnului național s-a făcut liniște în sală.
   e) La Muzeul Național al Țăranului Român am văzut o pereche de itari.
2. Alege seria de cuvinte care conține numai substantive defective de plural:
   a) algebră, sclavagism, catolicism, înțelepciune, aur, cinste, orez, fier, grâu, măruntaie, lene;
   b) fizică, sclavagism, catolicism, înțelepciune, argint, cinste, orez, fier, grâu, sânge, lene;
   c) algebră, sclavagism, catolicism, argint, cinste, orez, fier, șale, icre, fier, câlți, fasole, lene;
   d) geometrie, sclavagism, catolicism, înțelepciune, argint, cinste, orez, aplauze, sânge, lene;
   e) istorie, sclavagism, catolicism, înțelepciune, argint, ochelari, orez, fier, grâu, sânge, lene.

109

CAZUL SUBSTANTIVULUI

Observă!

În enunțurile de mai jos, substantivul *coleg* își modifică forma în funcție de număr și de gen:

a) *Colegul* meu este în clasă. — *colegul* = substantiv, gen masculin, număr singular.
b) *Colegii* mei sunt în clasă. — *colegii* = substantiv, gen masculin, număr plural.
c) *Colega* mea este în clasă. — *colega* = substantiv, gen feminin, număr singular.
d) *Colegele* mele sunt în clasă. — *colegele* = substantiv, gen femnin, număr plural.

În enunțurile de mai jos, substantivul *coleg* își modifică forma în funcție de contextul în care apare:

a) *Colegul* meu este în clasă. — *Colega* mea scrie poezii.
b) L-am văzut în clasă *pe colegul* meu. — Am văzut-o *pe colega* mea.
c) I-am dat *colegului* meu o carte! — I-am dat *colegei* mele un caiet.
d) Cartea *colegului* este pe bancă. — Caietul *colegei* este acolo.
e) *Colegule*, vino în clasă! — *Colega*, înscrie-te la concurs!

Reține!

Cazul este forma pe care o ia substantivul pentru a exprima legătura sa cu alte cuvinte din propoziție. În limba română sunt cinci cazuri:
nominativ (N), acuzativ (Ac), dativ (D), genitiv (G) și vocativ (V)

CAZUL NOMINATIV

Formele substantivului în N nearticulat		
GEN	NUMĂR	EXEMPLE
M	SG.	coleg
	PL	colegi
F	SG	colegă
	PL	colege
N	SG	caiet
	PL	caiete

Formele substantivului în N articulat cu articolul hotărât		
GEN	NUMĂR	EXEMPLE
M	SG.	colegul
	PL	colegii
F	SG.	colega
	PL	colegele
N	SG	caietul
	PL	caietele

Formele substantivului în N articulat cu articolul nehotărât		
GEN	NUMĂR	EXEMPLE
M	SG.	un coleg
	PL.	niște colegi
F	SG	o colegă
	PL	niște colege
N	SG	un caiet
	PL	niște caiete

CORELAREA CAZULUI NOMINATIV CU FUNCȚIA SINTACTICĂ

Reține!

În cazul nominativ, substantivul are funcție de subiect sau de nume predicativ.

Exemple: Băiatul a plecat la școală.
Mama mea este profesoară.

Model de analiză:

băiatul = substantiv comun, gen masculin, număr singular, caz N, articulat cu articolul hotărât (u)l, funcție sintactică de subiect.

profesoară= *substantiv comun, gen feminin, număr singular, caz N, nearticulat, funcție sintactică de nume predicativ.*

Exersează!

• Alcătuiește 10 propoziții cu substantive în cazul nominativ și analizează-le, conform modelului de mai sus.

110

CAZUL ACUZATIV

Observă!

• Substantivele colorate cu albastru în enunțurile de mai jos au aceeași formă cu substantivele în cazul nominativ, dar nu au funcția de subiect sau de nume predicativ:
a) Fata l-a văzut *în clasă pe colegul* său.
b) Colegul mi-a oferit *un buchet de flori* și *bomboane*.

Descoperă!

• Analizează substantivele evidențiate în enunțurile de mai sus conform modelului și descoperă ce funcții sintactice au cuvintele colorate cu albastru.
Model de rezolvare:
în clasă = substantiv comun, gen feminin, număr singular, însoțit de prepoziția *în*, funcția sintactică de complement
de flori = substantiv comun, gen feminin, număr plural, însoțit de prepoziția *de*, funcția sintactică de atribut.

CORELAREA CAZULUI ACUZATIV CU FUNCȚIA SINTACTICĂ

Reține!

Substantivul în cazul acuzativ are funcția de complement sau de atribut, fiind însoțit, de obicei, de prepoziții.

SUBSTANTIVUL ÎN CAZUL ACUZATIV

- COMPLEMENT — când determină un verb și răspunde la întrebările: *pe cine?, pe ce?, pentru cine?, pentru ce?, la cine?, la ce?, despre cine?, despre ce?, cu cine?, de la cine?, unde? când? cum?*
- ATRIBUT — când determină un substantiv și răspunde la întrebările: *care?, ce fel de?*

Exersează!

1. Identifică substantivele în cazurile nominativ și acuzativ din enunțurile de mai jos și analizează-le conform modelului de rezolvare de mai sus:
a) Drapelul este un simbol național care i-a însuflețit pe români în momentele grele de luptă.
b) Tricolorul are o semnificație deosebită pentru români.
c) Uniunea Europeană are ca emblemă un cerc de 12 stele aurii pe un fond albastru.
d) Românii din Europa sărbătoresc Ziua drapelului național.
2. Alcătuiește câte un enunț în care substantivele *prieten* și *drapel* să fie în cazul acuzativ și analizează-le.
3. Transcrie în caiet și asociază prin unire cele trei coloane, indicând cazul și funcția sintactică a cuvintelor evidențiate.

a) Vreau să călătoresc ***în Europa***.	N	SUBIECT
b) Acesta este ***albumul*** despre care ți-am spus.		NUME PREDICATIV
c) ***Cercetătorii*** români sunt cunoscuți peste tot în lume.	AC	ATRIBUT
d) El a câștigat o medalie ***de aur*** pentru invenția sa.		COMPLEMENT

111

CAZUL DATIV

Observă!

• Substantivele colorate cu verde în enunțurile de mai jos au o formă diferită de cea a substantivelor în cazul nominativ sau în cazul acuzativ.

a) I-am oferit *mamei* un buchet de flori.
b) I-a spus *colegului* ce s-a întâmplat.
c) Le-am transmis *Ioanei* și *Floricăi* mesajul primit.

Formele substantivului în cazul D articulat cu articolul hotărât		
GEN	NUMĂR	EXEMPLE
M	SG.	colegului
	PL	colegilor
F	SG	colegei
	PL	colegelor
N	SG	caietului
	PL	caietelor

Formele substantivului în cazul D articulat cu articolul nehotărât		
GEN	NUMĂR	EXEMPLE
M	SG.	unui coleg
	PL.	unor colegi
F	SG	unei colege
	PL	unor colege
N	SG	unui caiet
	PL	unor caiete

Descoperă!

• Analizează substantivele colorate cu verde din enunțurile de mai sus conform modelului și descoperă ce funcție sintactică au și la ce întrebare răspund.

Model de rezolvare:

mamei = substantiv comun, număr singurar, gen feminin, articulat cu articolul hotărât *-(e)i*, funcția sintactică de complement. Substantivul răspunde la întrebarea *cui?* adresată verbului *am oferit.*

CORELAREA CAZULUI DATIV CU FUNCȚIA SINTACTICĂ

Reține!

Substantivul care are funcția sintactică de complement, determinând un verb, și care răspunde la întrebarea *cui?* este în cazul dativ (D).

Atenție!

Substantivele proprii de gen masculin (nume de persoane), precum și substantivele proprii de gen feminin (nume de persoane) terminate în consoană sau de origine străină sunt precedate de articolul hotărât *lui* atunci când se află în cazul dativ.

Spre exemplu:

I-am spus adevărul *lui Radu*.
I-am spus adevărul *lui Carmen.*

Exersează!

1. Trece substantivele din paranteză în cazul D. Primul exemplu a fost rezolvat ca model.

Radu i-a trimis *Ancăi* lucrarea sa referitoare la semnificația drapelului național. Anca i-a sugerat... (*Radu*) să facă unele corecturi și să îi trimită... (*Olga*) textul pentru că ea va face prezentarea. El i-a mulțumit ... (*colegă*) sale pentru sfaturi.

2. Identifică substantivele în cazul D din enunțurile următoare și precizează funcția lor sintactică:

a) Mihai i-a cumpărat fratelui său o tabletă.
b) Îi cer prietenei mele să mă ajute pentru a termina prezentarea.
c) El i-a adus Mariei o carte despre steagurile lumii.

CAZUL GENITIV

Observă!

• Substantivele colorate cu mov în enunțurile de mai jos au aceeași formă cu cea pentru cazul dativ, dar nu au funcția de complement.

a) Buchetul *mamei* este superb.
b) Reacția *colegului* m-a impresionat.
c) Prezentarea *Ioanei* și *a Floricăi* mi-a plăcut foarte mult.

Descoperă!

• Analizează substantivele colorate cu mov din enunțurile de mai sus conform modelului și descoperă ce funcție sintactică au și la ce întrebare răspund.

Model de rezolvare:

mamei = substantiv comun, număr singurar, gen feminin, articulat cu articolul hotărât *-(e)i*, funcția sintactică de atribut. Substantivul răspunde la întrebarea ***al cui?*** adresată substantivului *buchetul.*

CORELAREA CAZULUI GENITIV CU FUNCȚIA SINTACTICĂ

Reține!

Substantivul care are funcția sintactică de atribut, determinând un substantiv, și care răspunde la întrebările: *al, a, ai, ale cui?* este în cazul genitiv.

Substantivul în cazul genitiv poate fi însoțit de articolul genitival.

Spre exemplu: Prezentarea cea interesantă ***a*** *Ioanei* a fost despre Traian Vuia.

ARTICOLUL GENITIVAL

FORMELE ARTICOLULUI GENITIVAL			
	MASCULIN	FEMININ	NEUTRU
SINGULAR	al	a	al
PLURAL	ai	ale	ale

Model de analiză:

Caietul verde *al colegului meu* este pe masă.

al colegului = substantiv comun, gen masculin, număr singular, caz G, articulat cu articolul hotărât *-lui,* însoțit de articolul genitival *al.*

Reține!

Articolul genitival se acordă în gen și număr cu substantivul determinat și nu cu substantivul în genitiv pe care îl însoțește.

Într-o enumerare de substantive în cazul genitiv, articolul genitival trebuie reluat înaintea fiecărui substantiv. Prezentarea cea interesantă *a Ioanei* și *a Mariei* a fost despre Traian Vuia.

Exersează!

1. Completează spațiile libere cu forma corectă a articolului genitival. Primul exemplu a fost rezolvat ca model.

a) Pisica cea frumoasă ***a*** lui Mihnea este afară.
b) Manualul de sport... Ioanei este acasă.
c) Cartea de matematică... colegei mele este acolo.
d) Am citit cărțile de istorie... Ancăi.
e) Am văzut în parc câinii simpatici... colegilor.

2. Identifică substantivele în cazul G din următoarele enunțuri și precizează funcția lor sintactică:

Roșul semnifică sângele înaintașilor noștri vărsat pe pământul românesc de-a lungul veacurilor. Galbenul exprimă grandoarea țării, prestigiul și virtutea. Albastrul semnifică seninul cerului, al cugetului și al gândirii neamului românesc, credința și puterea cu care suntem legați de pământul patriei.

CAZUL VOCATIV

Descoperă!

Ce exprimă substantivele colorate cu roșu în enunțurile de mai jos?
a) Băiete, ajută-mă!
b) Maria, deschide cartea!
c) Domnilor, vă rugăm să vă închideți telefoanele!

Reține!

Substantivul în cazul vocativ exprimă o chemare adresată cuiva pentru a-i atrage atenția.
Substantivul în cazul vocativ nu are funcție sintactică.

Substantivele în cazul vocativ pot avea:

- o formă proprie, construită cu desinențele:
  - –e: *băiete!, Ioane!* (la genul masculin);
  - –o: *fato!*, *Mario!* (la genul feminin).
- aceeași formă cu substantivele în nominativ: Tată! Maria!
- o formă construită cu ajutorul articolului hotărât:
  - –(u)le: *Fiule*, *Puiule*;
  - –lor: *fetelor*, *domnilor*.

PUNCTUAȚIA VOCATIVULUI

Atenție!

Substantivul în cazul vocativ se desparte prin virgulă de restul propoziției.
Spre exemplu, *Alexandra, vino!*
Nu se despart prin virgulă termenii unei formule de adresare:
Spre exemplu, *Doamna dirigintă, veniți repede!*
Nu se desparte prin virgulă substantivul în vocativ de determinantul său:
Spre exemplu, *Prietenă dragă, am venit!*
Substantivele în vocativ au o intonație specifică.
După substantivul în vocativ se pune semnul exclamării dacă urmează un îndemn.
Spre exemplu, *Mihai!* Grăbește-te!

Exersează!

1. Identifică substantivele în cazul vocativ din următoarele enunțuri și analizează-le, conform modelului.
a) Mamă, vreau să îți spun ceva despre concursul de ieri.
Model de rezolvare:
mamă = substantiv comun, gen feminin, număr singular, caz V, fără funcție sintactică.
b) Doamnelor și domnilor, vă rog să luați loc! Spectacolul va începe în curând.
c) Ancuța, unde ți-ai lăsat ghiozdanul? Nu îl găsesc.
d) Andrei! Vino! Îți sună telefonul.
2. Alcătuiește patru enunțuri cu substantive în cazul vocativ și subliniază semnul de punctuație folosit.
3. Transcrie enunțurile și completează căsuțele libere cu inițiala cazului în care se află substantivele colorate din enunțurile de mai jos. Primul exercițiu a fost rezolvat ca model.

V

a) Maria, ești la școală! Am vorbit acum cu doamna profesoară și mi-a zis.
b) Maria este la școală. Am vorbit acum cu doamna profesoară și mi-a zis.
c) George, citește! Cartea pe care ai împrumutat-o este foarte interesantă.

114

POSIBILITĂȚILE COMBINATORII ALE SUBSTANTIVULUI

Exersează!

1. Identifică atributele exprimate prin substantive în textele de mai jos.
Menționează cazul substantivului respectiv și cuvântul pe care îl determină.
Primul exercițiu a fost rezovat ca model.

a) Pe drapel putem vedea un cerc format din forme cu colțuri care reprezintă solidaritatea și armonia popoarelor europene.

Model de rezolvare: cu colțuri = atribut exprimat prin substantiv în cazul Ac, determină substantivul *forme*.

b) Centrul cercului imaginar este reprezentat de punctul de intersecție al diagonalelor dreptunghiului. Raza cercului este egală cu 1/3 din lățimea drapelului.

c) Numărul de stele nu are nicio legătură cu numărul de state membre.

d) Stelele sunt dispuse la fel ca orele de pe cadranul unui ceas.

2. Alege varianta corectă și transcrie-o în caiet.

a) În timpul iernii, m-am ferit ***contra răcelii/de răceală***.

b) ***Din punctul de vedere/Din punct de vedere*** al disciplinei, nu sunt probleme.

c) Mi-am exprimat opinia ***ca și/ca*** prieten.

d) El ***și-a călcat inima/și-a călcat pe inimă*** când a acceptat propunerea.

e) Trebuie să fim atenți la efectele consumului abuziv și nerațional ***al/ale*** dulciurilor.

f) Vor fi expuse piese din cele trei categorii reprezentative de ***cristaluri/cristale***: obiecte ornamentale și utilitare, vaze și accesorii pentru birou.

Recapitulează SUBSTANTIVUL!

1. Identifică substantivele din textul următor și menționează cazul substantivelor și funcția lor sintactică.

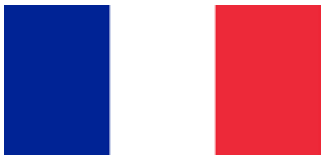

Drapelul național al Franței este format din trei benzi verticale egale având culorile albastru, alb și roșu. El este o combinație de culori ale stemei pariziene și culoarea regală. Se aseamănă cu steagul României.

Model de rezolvare: drapelul = substantiv, cazul N, funcția sintactică de subiect.

2. Indică funcția sintactică și cazul substantivelor evidențiate în următorul text:

Schema ***culorilor de pe drapelul Germaniei*** a jucat ***un rol*** important ***în istoria țării*** și a avut diferite ***semnificații***. ***Culorile drapelului*** modern sunt asociate cu democrația republicană și reprezintă ***unitatea*** și libertatea germană.

Model de rezolvare: culorilor = atribut exprimat prin substantiv în cazul G.

3. Alcătuiește cinci enunțuri (câte unul pentru fiecare caz), în care substantivul *elev* să fie în N, Ac, D, G și V.

4. Identifică substantivele articulate în textul următor și menționează tipul articolului (hotărât/nehotărât/genitival).

Drapelul național al Belgiei este un tricolor cu trei benzi verticale egale având culorile neagră, galbenă și roșie; designul a fost inspirat de drapelul Franței.

5. Grupează substantivele enumerate mai jos, în tabel, conform cerințelor:
Listă de substantive: măruntaie, dreptate, șale, sete, grâu, baschet, herghelie, țărănime, nobilime, pietriș, cârd, înțelepciune, catolicism, secară, câlți.

Substantive colective	Substantive defective de singular	Substantive defective de plural
măruntaie,...	*șale,*...	*dreptate,*...

115

O SCRISOARE DE PRIETENIE

Activități de pre-lectură

Exprimă-ți opinia!

1. Îți place să călătorești?
2. Ai fost vreodată într-o țară europeană?
3. Când ești plecat din localitate, cum îți legătura cu cei apropiați?
4. Obișnuiești să scrii scrisori?
5. Ce legătură crezi că există între titlul textului și imaginile alăturate?

Știai că...?

• Muzeul Ermitaj este situat în centrul orașului Sankt Petersburg (Rusia). Astăzi este unul dintre cele mai mari muzee din lume, cu mai mult de 60.000 de piese expuse în aproximativ 1.000 de săli.

• În Florența (Italia) se află Galeria Uffizi, care conține o colecție impresionantă de opere artistice aparținând unor artiști celebri: Leonardo da Vinci, Michelangelo, Botticeli, Rafael, Tițian etc. Orașul este considerat de mulți artiști o adevărată capitală a artei.

Fii creativ!

Alcătuiește, pe o foaie separată de hârtie, o scrisoare către un prieten în care să-i relatezi o întâmplare petrecută în timpul unei călătorii reale sau imaginare.

Recomandări:

Scrisoarea ta trebuie:

• să aibă data și locul expedierii în colțul din dreapta sus;
• să aibă o formulă de adresare urmată de o virgulă (*Dragă prietene,*/*Dragă Mihai* etc.);
• să respecte cele trei părți ale conținutului: introducere, cuprins, încheiere;
• să aibă o formulă de încheiere și semnătura.

Activitate practică

Alcătuiește o carte poștală care să ilustreze localitatea în care înveți și care să fie adresată unui prieten.

Recomandări:

• Pentru a realiza imaginea, poți folosi o fotografie sau un desen realizat de tine.
• Textul cărții poștale trebuie să conțină elementele specifice ale unei scrisori, prezentate mai sus.

Folosește manualul digital! Urmează instrucțiunile din videoclip!

Activități de lectură

O SCRISOARE DE PRIETENIE

Citește!

Mergi pe Calea Victoriei la numărul 192, apoi oprește-te și citește această scrisoare!

Doamnei L. V., București

Draga mea prietenă,

Mă întrebi cum mi-am petrecut ultimii ani departe de casă, dar cred că mi-ar fi mult mai ușor să-ți desenez o hartă decât să scriu. După ce am fugit de la Sankt-Petersburg, m-am simțit în sfârșit liberă. Am aflat mai târziu dintr-o scrisoare că cele două peisaje pentru care primisem medalia de argint la Muzeul Ermitaj au fost distruse. Am fost foarte necăjită, pentru că țineam mult la ele. Cu vremea am început să pictez mai puțin și să mă dedic mai mult scrisului. De atunci am avut parte de nenumărate călătorii și tot nenumărate au fost mințile luminate și artiștii uimitori pe care i-am întâlnit în drumurile mele. Cu toate acestea gândurile mi se îndreaptă mereu spre țară.

Nimic nu mă bucură mai mult decât să povestesc străinilor despre istoria și viața noastră. Am fost întrebată de multe ori de ce toate cărțile mele sunt în franceză. Dar cum altfel aș putea să le înfățișez țara mea francezilor și Europei întregi dacă nu pe limba lor?

Îmi e atât de dor de plimbările lungi pe care le făceam seara pe malul Dâmboviței mele scumpe. Mai ții minte când am mers de-a lungul apei până am ajuns la mahala? Papa a fost foarte îngrijorat atunci și a umblat cu trăsura prin tot orașul să ne caute. Dar nici acum nu pot uita chipurile femeilor pe care le-am văzut în seara aceea. Câtă frumusețe pe fețele unor femei atât de simple și de sărace, cât de puternice și de mândre mi s-au părut.

Dora D□istria

Nu erau cu nimic mai prejos decât toate mătușile mele de viță nobilă, deși mama nu a fost de acord atunci când i-am povestit. Femeile au fost nedreptățite atâtea secole în toată Europa, nu doar la noi și mi-ar plăcea să schimb măcar puțin lucrurile.

Ultima mea carte se numește *Des femmes par une femme* (*Despre femei de o femeie*). Am scris cele două volume cu gândul să fac un pic de dreptate în această privință și poate cândva vor fi traduse în românește.

Am păstrat pentru finalul scrisorii mele și o veste bună. Ieri am primit un plic pe care era tipărită emblema Curții de la București. Și în plic o invitație scrisă de însuși principele Carol cu rugămintea de a veni în țară special pentru a primi medalia de aur Bene Merenti, acordată de Curtea Regală pentru rezultate literare extraordinare. În curând voi fi acasă, draga mea.

Aș vrea să stau măcar câteva luni, dacă nu chiar un an. Sunt nerăbdătoare să vă revăd pe tine și pe scumpul meu București.

Au trecut atâția ani!

Cu multă dragoste,

Dora D□istria (Elena ta)
Villa d Istria, via Leonardo da Vinci, Florența
3 septembrie 1875

Florența, Italia

117

LECTURĂ

Cum ar fi să poți vedea ce se afla aici (pe Calea Victoriei la numărul 192) înainte de a fi construită această casă? Sau să-i poți vedea pe cei care au pus piciorul pe locul în care te-ai oprit tu acum? Nu e greu deloc atunci când ai la îndemână o mulțime de cărți.

Dora D□stria

Despre casa aceasta se spune, de exemplu, că a fost mai întâi o grădină mare și frumoasă pe care a primit-o ca zestre Ecaterina Foca atunci când s-a căsătorit cu Mihai Ghica. Cei doi sunt părinții Elenei Ghica, una dintre primele scriitoare române. Ar fi prea puțin orice aș spune despre ea pentru că a fost o personalitate extraordinară, a călătorit poate mai mult decât orice femeie din epoca ei, a scris zeci de cărți, majoritatea despre țara noastră, a pictat, a cântat, a colaborat cu cele mai cunoscute reviste ale vremii, a fost chiar una dintre primele femei alpiniste și una dintre primele femei care au vorbit despre drepturile femeilor.

Spre finalul vieții s-a mutat definit la Florența, în Italia, unde avea câțiva prieteni și nu a mai făcut altceva decât să scrie. Toate cărțile ei sunt în limba franceză. Le găsești în marile biblioteci ale lumii, traduse în foarte multe limbi, mai puțin în limba română pentru că nu au fost traduse încă. Dacă le vei căuta vreodată, să ții minte că nu le-a semnat cu numele său adevărat, Elena Ghica, ci a folosit un pseudonim: Dora D□stria. Pseudonimul ei s-ar putea traduce ca dor de țară sau de Dunăre, pentru că numele vechi al fluviului este Istru.

Casa pe care o ai în fața ochilor se numește Casa Manu pentru că, mai târziu, părinții Dorei au vândut grădina unui boier care a construit această casă. Apoi, peste câțiva ani generalul Gheorghe Manu a cumpărat-o cu 8000 de galbeni de la boier și a transformat-o într-un loc de întâlnire al aristocrației din București. Aici, regele Carol I și regina Elisabeta au participat la unul dintre primele lor baluri bucureștene.

(Iulia Iordan, *Casa Manu*, în volumul *Da' de ce să mă întorc în timp,* text adaptat, fragment)

1. Completează spațiile libere cu exemple din text:
a) Data expedierii scrisorii este...
b) Locul expedierii scrisorii este:...
c) Formula de adresare folosită de expeditor este:...
d) Formula de încheiere folosită de expeditor este...
e) Destinatarul scrisorii este:...
f) Expeditorul scrisorii este...

2. Transcrie următoarele enunțuri pe caiet. Încercuiește Adevărat (A) sau Fals (F), justificând alegerea cu secvențe din text.
a) Dora D□stria regretă că două dintre picturile ei au fost distruse. A F
Justificare...
b) Dora D□stria a scris numai în limba franceză pentru că nu vorbea românește. A F
Justificare...
c) Când primește invitația Principelui Carol, Dora D□stria se află în provincie. A F
Justificare...
d) Dora D□stria și-a petrecut ultimii ani din viață în Italia, la Florența. A F
Justificare...
e) Casa Manu a fost construită de familia Ghica în locul unei grădini. A F
Justificare...

3. Completează spațiile libere cu informații din text.
a) Dora D□stria nu poate uita o plimbare de-a lungul Dâmboviței, deoarece...
b) Ea militează pentru respectarea drepturilor femeilor considerând...
c) Putem reconstitui istoria unui loc, dacă...
d) Cărțile scrise de Dora D□stria pot fi găsite în marile biblioteci ale lumii, pentru că...
e) Casa Manu a fost construită după ce...

Activități de post-lectură

Exprimă-ți opinia!

1. Este importantă cunoașterea istoriei unei construcții (casă, palat, castel etc.)?
2. Ți-ai dori să afli mai multe informații despre o construcție importantă din localitatea ta? Motivează-ți răspunsul!

Lucrează în echipă!

Activitate interdisciplinară

Să discutăm despre text!

- Alege unul din subiectele prezentate mai jos. Ele au legătură cu textul citit și se regăsesc în conținuturile programelor școlare de clasa a VI-a, pentru disciplinele menționate.
- Documentează-te folosind mai multe surse de informare.
- Formează o echipă împreună cu alți doi colegi care au ales același subiect și organizați un grup de discuții. Acesta se poate desfășura atât în clasă, cât și în mediul online, cu acordul părinților.
- Alcătuiește o listă de idei care au rezultat în urma discuției și prezintă-le clasei.
- Ascultă opiniile colegilor din alte echipe și notează eventualele lor întrebări.

Geografie — Subiect: **Prezentarea unui oraș european**
Domeniu de conținut: Europa — identitate geografică (Oameni și locuri)
Discutați despre un mare oraș europen: Florența, Sankt-Petersburg, București, identificând particularitățile lui din perspectiva cunoașterii geografice, istorice și culturale.

Educație socială — Subiect: **Rolul femeii în societate**
Domeniu de conținut: Persoana și societatea interculturală
Discutați despre discriminarea femeilor, segregare de gen (tendința femeilor sau a bărbaților de a avea ocupații diferite).

Istorie — Subiect: **România la sfârșitul secolului al XIX-lea**
Domeniu de conținut: Secolul naționalităților (Românii și modernitatea)
Discutați despre modernizarea țărilor române în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și despre începutul domniei lui Carol I.

Consiliere și dezvoltare personală — Subiect: **Rolul scriitorului în societate**
Domeniu de conținut: Managementul carierei
Discutați despre caracteristicile ocupației, conținut, responsabilități, condiții de lucru, instrumente/echipamente de lucru, calități personale și contraindicații.

Reține!

Între strategiile de interpretare a textului literar se înscriu și discuțiile pe marginea textului citit. Acestea pot genera diferite puncte de vedere, în funcție de aspectele selectate.

Fii creativ!

- Imaginează-ți o discuție între un turist și un localnic pe marginea istoriei/arhitecturii Casei Manu. Folosește informațiile din imaginile de mai jos și din alte surse de documentare pentru a alcătui un dialog de 15 — 20 de replici.

PREZENTAREA TEXTULUI: TABELE CORELATE CONȚINUTULUI

Activități de pre-redactare

Exprimă-ți opinia!

• Privește pagina alăturată! Ea face parte din albumul *Mari români de pretutindeni* și oferă informații referitoare la viața și activitatea Dorei D□stria.
• Ce rol crezi că au imaginile asociate textului? Sunt ele necesare pentru înțelegerea informațiilor?
• Alte elemente vizuale (desene, grafice, scheme, diagrame) pot însoți prezentarea activității unui scriitor într-un album?

Compară!

• Citește tabelul cronologic de mai jos și identifică elementele comune dintre acesta și textul-suport *O scrisoare de prietenie*.

1828	Se naște Elena Ghica, fiica marelui ban al Craiovei, Mihail Ghica.
1842	Emigrează împreună cu familia la Viena, Berlin și Dresda.
1849	Se stabilește la Sankt Petersburg și expune mai multe tablouri la diferite expoziții.
1855	Devine prima femeie care a escaladat vârful Mönch din Alpii Elvețieni (4105 m).
1857 1860	Publică mai multe culegeri de texte din folclorul românesc și câteva lucrări feministe, printre care *Les Femmes en Orient* (Femeile în Orient).
1865	Se stabilește definitiv în Florența, Italia.
1869	Publică *Des femmes, par une femme* (Despre femei, de o femeie).
1875	Devine prima femeie care primește Ordinul „Bene Merenti”.
1888	Moare la Florența.

Reține!

Informațiile din tabele pot completa sau explica informațiile prezentate într-un text.

Activitate de redactare

Exprimă-ți opinia!

• Alcătuiește o scurtă prezentare, în 150–200 de cuvinte, a unui scriitor român sau străin care te-a impresionat în mod deosebit. Însoțește textul prezentării tale de un scurt tabel cronologic care să indice principalele momente din viața și activitatea autorului respectiv.
Recomandare: Folosește mai multe surse de documentare (dicționare ale autorilor români, enciclopedii, resurse online)!

Activitate de post-redactare

Evaluare colegială

• După ce ai terminat de scris, schimbă caietul cu colega/colegul de bancă și evaluează lucrarea acestuia/acesteia folosind chestionarul următor:

Aspecte pozitive	Aspecte care trebuie îmbunătățite

TEXTUL EXPLICATIV

Activități de pre-redactare

Observă!

• Pornind de la datele prezentate în tabelul cronologic de la pagina 138, pot fi formulate unele întrebări.
Spre exemplu,

1842	Emigrează împreună cu familia la Viena, Berlin și Dresda.

⇩

De ce emigrează Dora D□istria împreună cu familia la Viena, Berlin și Dresda în 1842?

Citește!

Sunt mai multe cauze care explică fenomenul emigrației, unele dintre ele sunt oferite chiar de definiția cuvântului: **a emigra** = a pleca din țara de origine și a se stabili definitiv sau temporar în alta, forțat de împrejurări sociale, politice, economice etc. Care dintre aceste cauze explică plecarea din țară a Dorei D□istria, în 1842?

Dora D□istria este un pseudonim literar, adică e numele folosit de autoarea operelor literare și artistice pentru a-și ascunde identitatea. În realitate, numele ei era **Elena Ghica**. Ea făcea parte dintr-o veche familie nobilă, fiind nepoata domnitorului de la acea vreme, **Alexandru Dimitrie Ghica**. Din acest motiv, a avut acces încă din copilărie la o educație aleasă (spre deosebire de mulți alți copii de vârsta ei) învățând de mică numeroase limbi străine, spre exemplu: greaca veche, greaca modernă, latina, franceza, italiana, engleza și germana. Acest statut privilegiat este pus sub semnul întrebării în 1842. În acel an, unchiul său, Alexandru Dimitrie Ghica, a fost detronat de Poartă (de Imperiul Otoman) din cauza nerespectării unor prevederi ale Regulamentului organic. **Regulamentul organic** era de fapt un text de lege asemănător unei constituții, fiind promulgat, adică pus în aplicare, în 1831, de către autoritățile imperiale rusești. Alexandru Dimitrie Ghica își pierde astfel sprijinul puterilor străine (Rusia, Imperiul Otoman), spre deosebire de Gheorghe Bibescu, care este impus de acestea ca domnitor.

Tabel cronologic (Țara Românească)

1821	revoluție
1822—1828	Grigore al IV-lea Dimitrie Ghica
1828—1834	ocupația rusă
1831	introducerea Regulamentului organic
1834—1842	**Alexandru Dimitrie Ghica**
1842—1848	Gheorghe Bibescu
1848	revoluția pașoptistă

În concluzie, emigrarea familiei Ghica (din care făcea parte scriitoarea) în 1842 are o cauză politică, explicată de contextul istoric.

Descoperă!

1. Identifică cele trei părți ale textului:
a) introducerea (formularea unei întrebări);
b) cuprinsul (oferirea unor explicații pentru a răspunde la întrebarea inițială);
c) încheierea (formularea unei concluzii);
2. Completează tabelul cu informații din text. Primele exemple au fost completate ca model.

1. definiții	2. reformulări	3. exemple	4. comparații	5. element vizual
a emigra	*adică numele...*	*greaca, latina...*	*spre deosebire de alți copii*	*portretul domnitorului*

121

REDACTARE

Reține!

Textul explicativ oferă informații care au rolul de a clarifica, de a răspunde la o anumită întrebare (*De ce? Ce înseamnă? Cum se folosește?* etc.), formulată în mod clar sau nu.

Exemple de texte explicative: articolele din dicționare, enciclopedii, texte din manuale etc.

Exersează!

• Recitește textul-suport de la pagina anterioară și subliniază varianta corectă de răspuns:

a) În text sunt folosite verbe la persoana I/a III-a singular și plural.
b) În text ***apar/nu apar*** substantive în cazul vocativ.
c) În text ***apar/nu apar*** enunțuri exclamative.
d) În text ***apar/nu apar*** enunțuri imperative.
e) Textul-suport ***este/nu este*** un text explicativ.

Exprimă-ți opinia!

1. Care este rolul elementului vizual ce însoțește textul explicativ de la pagina 120?
2. Ce informații suplimentare conține tabelul cronologic? Sunt ele utile pentru înțelegerea textului?

ELEMENTE AUXILIARE ÎN SCRIERE (PARANTEZE, SUBLINIERI)

Descoperă!

• Textul conține mai multe cuvinte care sunt scrise între paranteze sau care sunt subliniate.
• Identifică aceste cuvinte și alege pentru fiecare caz în parte rolul pe care îl au:
a) oferă o explicație, o precizare ori un amănunt;
b) scoate în evidență elementele importante ale textului.

Amintește-ți!

Parantezele rotunde sunt un semn de punctuație care încadrează precizări și explicații.

Activități de redactare

Exersează!

Alege-ți o personalitate de origine română care s-a remarcat la nivel european și află mai multe informații despre aceasta.
Alcătuiește un text de 150–200 de cuvinte, în care să explici de ce personalitatea aleasă de tine este o valoare românească în Europa.

Recomandări:

Poți alege una dintre personalitățile enumerate în textele pe care le-ai ascultat: Traian Vuia, Constantin Brâncuși, Petrache Poenaru etc. sau îți poți alege un scriitor/un actor/un artist/un sportiv român contemporan care s-a remarcat prin meritele sale deosebite.

Folosește elemente auxiliare în scriere (paranteze, sublinieri)!

Adaugă textului explicativ scris de tine un tabel cronologic și imagini relevante!

Activitate de post-redactare

Evaluare colegială

După ce ai terminat de scris, schimbă caietul cu colega/colegul de bancă și evaluează lucrarea acestuia/acesteia folosind chestionarul următor:

Aspecte pozitive	Aspecte care trebuie îmbunătățite

PRONUMELE PERSONAL (FLEXIUNE CAZUALĂ)

Exersează!

• Subliniază pronumele personale în textul de mai jos și menționează cu ce substantive pot fi înlocuite:

Dora D[illegible]istria este un pseudonim literar. În realitate, numele ei era Elena Ghica. Ea făcea parte dintr-o veche familie nobilă.

Amintește-ți!

Pronumele personal este partea de vorbire flexibilă care înlocuiește un substantiv într-o comunicare. El își modifică forma în funcție de persoană, de număr și de caz. Pronumele personal stă în același caz cu substantivul căruia îi ține locul și are funcția sintactică a acestuia.

	Formele pronumelui personal (flexiunea cazuală)									
Caz	**Context**		**Singular**				**Plural**			
		Forme	Persoana I	Persoana a II-a	Persoana a III-a		Persoana I	Persoana a II-a	Persoana a III-a	
					genul masculin	genul feminin			genul masculin	genul feminin
N.	***Cine*** *citește?*		eu	tu	el	ea	noi	voi	ei	ele
Ac.	***Pe cine*** *văd?*	nonclitice	(pe)mine	(pe) tine	(pe) el	(pe) ea	(pe) noi	(pe) voi	(pe) ei	(pe) ele
		clitice	mă, m-	te	îl, l-	o	ne	vă, v-	îi, i	le
D.	***Cui*** *ofer?*	nonclitice	mie	ție	lui	ei	nouă	vouă	lor	lor
		clitice	îmi, mi	îți, ți	îi, i	îi, i	ne, ni	vă, v-, vi	le, li	le, li
G.	***A cui*** *carte?*				(a) lui	(a) ei			(a) lor	(a) lor
V.	*Citește!*			Tu!				Voi!		

Observă!

• Pronumele personal nu are forme pentru G decât pentru persoana a III-a, singular și plural.
• Pronumele personal nu are forme pentru V decât pentru persoana a II-a singular și plural.
• La cazurile acuzativ și dativ, pronumele personal are forme accentuate sau nonclitice (colorate în tabel cu mov) și forme neaccentuate sau clitice[1] (colorate în tabel cu verde).

ANTICIPAREA SAU RELUAREA PRIN CLITICE PRONOMINALE ÎN CAZUL UNOR COMPLEMENTE

Descoperă!

• Identifică formele clitice și nonclitice ale pronumelui personal și analizează-le conform modelului.

Model de rezolvare:

a) Pe el nu l-am întrebat. *pe el* = formă nonclitică, Ac; *l-* = formă clitică, Ac.
Complementul exprimat prin pronumele personal *pe el* este reluat prin cliticul pronominal *l-*.
b) Noi i-am dat ei o carte. *ei* = formă nonclitică, D; *i-* = formă clitică, D.
Complementul exprimat prin pronumele personal *ei* este reluat prin cliticul pronominal *i-*.
c) Pe ele le-au chemat azi.
d) Vouă nu vi s-a dat un răspuns clar.
e) Pe mine m-a surprins.
f) Lor li s-au acordat distincții.

[1]clitic = cuvânt legat de altul anterior sau posterior, făcând corp cu el.

123

Exersează!

1. Identifică pronumele personale din textul următor și grupează-le în tabel, în funcție de cazul în care se află. Primul exemplu a fost completat ca model.

Eu citesc în fiecare zi de plăcere. Scriitorii mei preferați sunt: Ana Blandiana și Mircea Cărtărescu. Ana Bladiana m-a cucerit prin frumusețea versurilor sale. Mama a citit toate cărțile scrise de ea și m-a îndemnat și pe mine să le citesc. Le-am oferit și verișorilor mei din Italia volumul de versuri al cărui personaj este Arpagic. Ei s-au oferit să îl traducă îl limba italiană pentru a-l da și prietenilor de la școală. Mircea Cărtărescu este astăzi un scriitor român foarte cunoscut în Europa. Am citit cartea lui, *Enciclopedia Zmeilor*, operă literară care l-a impresionat și pe fratele meu mai mare. El l-a întâlnit pe scriitor la târgul Gaudeamus și l-a rugat să-i ofere un autograf. Când voi fi mare, sper să ajung și eu un scriitor pe care voi, cei care iubiți lectura, să îl apreciați.

N	Ac	D	G
eu	m-(a cucerit)	le-(am oferit)	lor

2. Analizează pronumele din textul de mai jos, conform modelului:

a) Sunt nerăbdătoare să vă revăd pe tine și pe scumpul meu București.

b) Toate cărțile ei sunt în limba franceză. Le găsești în marile biblioteci ale lumii, traduse în foarte multe limbi, mai puțin în limba română pentru că nu au fost traduse încă. Dacă le vei căuta vreodată, să ții minte că nu le-a semnat cu numele său adevărat, Elena Ghica.

Model de rezolvare:

pe tine = pronume personal, persoana a II-a, numărul singular, însoțit de prepoziția *pe*, cazul Ac, formă accentuată (nonclitică), funcția sintactică de complement.

3. Încercuiește litera corespunzătoare răspunsului corect:

1. În enunțul: *Am văzut-o așteptând să intre în Muzeul Literaturii. o* este:

a) articol nehotărât; b) pronume personal; c) numeral.

2. În enunțul: *Mihai mi-a dat stiloul pe care i l-am împrumutat surorii lui.* sunt:

a) două pronume în D; b) trei pronume în D; c) patru pronume în D.

3. În enunțurile: *Voi! Alergați mai repede! Tu, concentrează-te! Uite, el a terminat cursa!* sunt:

a) două pronume în V; b) trei pronume în V; c) patru pronume în V.

4. În enunțul: *Desenele ei mi-au plăcut mai mult decât picturile lor.* pronumele *ei* este:

a) în cazul N; b) în cazul D; c) în cazul G.

POSIBILITĂȚI COMBINATORII ALE PRONUMELUI PERSONAL

Observă!

• În general, pronumele personale apar singure, neînsoțite de determinări.

Spre exemplu, *Ea ne-a recomandat să ducem telefonul lui la tine.*

• Există însă și situații în care pronumele personal este însoțit de determinări.

Spre exemplu, *Să răspundă el, de lângă fereastră (el, cel care stă lângă fereastră).*

În această fotografie este el la școală (el, când era la școală).

Exersează!

• Identifică pronumele personale care sunt însoțite de determinări și reformulează-le.

a) Tu, din față, închide ușa! Model de rezolvare: *Tu care ești în față, închide ușa!*

b) În această fotografie este ea, în vârful dealului.

c) Acest desen o prezintă pe ea mică, lângă râu.

d) Voi, de lângă geam, plecați de acolo!

e) Tu, speriată, nu te-ai mai înscris la concurs.

f) A folosit stiloul special de la mine.

124

PRONUMELE REFLEXIV

Descoperă!

DIFERENȚA DINTRE PRONUMELE REFLEXIV ȘI PRONUMELE PERSONAL

1. Ei își duc bagajul.
(Ei duc bagajul lor)

2. El le duce bagajul.
(El duce bagajul lor.)

1. Cine face acțiunea în prima propoziție? Cui aparține obiectul la care se referă acțiunea?
2. Cine face acțiunea în a doua propoziție? Cui aparține obiectul la care se referă acțiunea?
3. În care dintre cele două propoziții există o identitate între cel care face acțiunea și cel căruia îi aparține obiectul?

Reține!

Pronumele reflexiv exprimă identitatea dintre obiectul asupra căruia se exercită acțiunea verbului (complementul) și subiectul propoziției.

El se spală (pe sine).
El s-a oprit (pe sine).
Ea își face tema. (Tema este a sa.)

Pronumele personal este partea de vorbire flexibilă care înlocuiește un substantiv într-o comunicare.

El le spală. (El spală vasele.)
El a oprit-o. (El a oprit mașina.)
Ea îi face tema. (Tema este a lui.)

Formele pronumelui reflexiv (flexiune cazuală)

Caz	Forme	Singular				Plural			
		Persoana I	Persoana a II-a	Persoana a III-a		Persoana I	Persoana a II-a	Persoana a III-a	
				genul masculin	genul feminin			genul masculin	genul feminin
N.	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Ac.	nonclitice	mine	tine	sine	sine	(pe) noi	(pe) voi	–	–
	clitice	mă	te	s(e)	s(e)	ne	vă, v-	–	–
D.	nonclitice	mie	ție	sieși, sie	sieși, sie	nouă	vouă	sieși, sie	sieși, sie
	clitice	(î)mi	(î)ți	(î)și	(î)și	ne, ni	v(ă), vi	(î)și	(î)și
G.	–	–	–	–	–	–	–	–	–
V.	–	–	–	–	–	–	–	–	–

Atenție!

- Pronumele reflexiv are forme numai pentru cazurile acuzativ și dativ.
- Formele pentru persoanele I și a II-a singular și plural nu trebuie confundate cu formele pronumelui personal.

125

Exersează!

1. Identifică pronumele reflexive din următoarele enunțuri și analizează-le, conform modelului.
a) Pe sine se vede mai presus de toți ceilalți.
Model de rezolvare: pe sine = pronume reflexiv, persoana a III-a, numărul singular, cazul Ac, formă nonclitică (accentuată), funcția sintactică de complement.
b) M-am îmbrăcat gros pentru că afară ninge.
c) El și-a murdărit pantofii mergând prin ploaie.
d) Râde de cei din jur, dar la sine nu se uită.
e) Și-a reparat singur mașina.
2. Transformă formele clitice ale pronumelor personale în cazurile D și Ac în pronume reflexive, conform modelului.
a) El îi duce ghiozdanul până la școală. Model de rezolvare: El își duce ghiozdanul la școală.
b) Ea îi coase nasturele.
c) Ei îmi zâmbesc când intru în sală.
d) Ele îmi aduc laude pentru succes.

Fii creativ!

• Alcătuiește o compunere de 100 — 150 de cuvinte, despre programul tău zilnic, în care să folosești cel puțin patru pronume reflexive. Subliniază aceste pronume în lucrarea ta și analizează-le conform modelului de mai sus.

ANTICIPAREA SAU RELUAREA PRIN CLITICE PRONOMINALE ÎN CAZUL UNOR COMPLEMENTE

Descoperă!

• Identifică formele clitice și nonclitice ale pronumelui reflexiv și analizează-le conform modelului.
Model de rezolvare:
a) El se admiră pe sine însuși. *se* = formă clitică, Ac; pe sine = formă nonclitică, Ac.
(Complementul exprimat prin pronumele reflexiv *pe sine* este anticipat prin cliticul pronominal *se*.)
b) Sieși își spune zilnic minciuni. *sieși* = formă nonclitică, D; *își* = formă clitică, D.
(Complementul exprimat prin pronumele reflexiv *sieși* este reluat prin cliticul pronominal *își*.)
c) Pe tine te-ai văzut în oglindă azi?
d) Ție ți-ai stabilit planul de excursie?
e) Sieși nu își acordă vreo șansă.
f) S-a pus pe sine însuși într-o situație dificilă.

POSIBILITĂȚI COMBINATORII ALE PRONUMELUI REFLEXIV

Exersează!

Completează spațiile libere cu forma potrivită de pronume reflexiv.
a) Ana se cunoaște foarte bine *pe sine*. Își cunoaște calitățile și defectele.
b) Părinții ei au învățat-o să aibă încredere ..., să lupte pentru visul ei.
c) Mesajul Be Self Confident! poate fi tradus: Fii sigur...!
d) ... nu își atribuie toate meritele pentru reușite, apreciază echipa.
e) Ea... respectă prietenii, chiar dacă o critică uneori sau au alte opinii.
f) Ana... spune sieși să fie mai răbdătoare și să muncească mai mult.

Progresează!

• Alcătuiește o compunere de 100 —150 de cuvinte, care să se încheie cu proverbul:
Lauda de sine nu miroase a bine!

126

ASPECTE ORTOGRAFICE

Exersează!

1. Alcătuiește enunțuri cu ortogramele: *laș/l-aș, sar/s-ar, l-or/lor, mai/m-ai, moi/m-oi, var/v-ar* și explică formele din punct de vedere gramatical.

Model de rezolvare: a) L-aș întreba pe el dacă l-aș vedea.
l = pronume personal, persoana a III-a, numărul singular, caz Ac, formă clitică
aș = verb auxiliar (aș întreba = verb la modul condițional-optativ, timpul prezent, persoana a III-a, singular;
b) El nu este laș. laș = adjectiv

2. Transcrie enunțurile corectând greșelile:
a) El nu-i auzi-i vorbind despre această invenție.
b) În această privință, neam adresat conducerii.
c) Zile când să vină, mi-a recomandat el.
e) A promis că nil va dat cât de curând înapoi.
f) Trebuie săți povestesc ce am făcut ieri acolo.
g) Actrița care ția dat autograf este mătușa mea.
h) Team împrumutat ieri cu 10 lei. Te rog frumos să mii dai înapoi!
i) N-am crezut ce nea spus când ne-am întâlnit.

Fii creativ!

• Completează următorul talon de comandă, corectând greșelile.

TALON DE COMANDA
Scrieține astăzi!

Vați putea număra printre fericiții posesori ai unui robot XR5 dacă ați completa acest talon și lați trimite la adresa noastră. Trebuie doar să ne răspundeți la umătoarele întrebări:

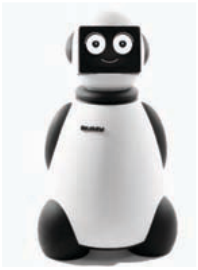

1. Ce limbi străine a-ți dori să vorbească robotul dumneavoastră. Puteți alege un număr între 1 și 10.

.....

2. Cum vați personaliza robotul pentru a vă ajuta în viața de zi cu zi?

.....

Progresează!

•Transcrie următoarele postări ale unor elevi de pe forumul portal.edu.ro, corectând greșelile care apar. Acestea sunt atât la nivel gramatical, cât și la nivelul ortografiei și al punctuației. Nu uita să scrii cu diacritice!

Utilizator 1: sa nu facezti asta!!!!!!
am facut eu odata, knd eram a 6a, credeam k nu o sa observe nimeni....dar nu mia iesit.... din cauza altor kolegi, normal.....pt k eu doar miam motivat 2sau 3 absentza, iar altzii siau pus si note:))
si faza cea mai prosta k eu am furat katalogul, kiar din kancelarie, knd nu ma vedea nimeni, normal.....!!! adik eu credeam k nu ma vede nimeni, dar erau camere.....si am ramas ku 5 la purtare....:-)
si ink eram foarte fericita:D:D:D
Utilizator 2: Ar fi cazul sa furi si o carte de gramatica de la biblioteca...
Utilizator 1: . stiu destul de bn sa scriu, nutzi fa griji pt mn....dar internetul nu e un lok unde ar trebui sa scriu corect, k doar nu scriu teza la romana akum....
pentru ce sa scriu corect??pt k sa arat kuiva k stiu sa scriu??? nu prea am nevoie.....
iarasi niste reguli si astea....iar chestia ku katalogul a fost altceva, era knd eram mai mik..... cred k nu e normal sa faci si dan astea da ai cetzi aminti.....

127

SĂRBĂTORI, PRIMĂVARA

Citește!

Sărbătorile românilor din Marea Britanie au ajuns să difere de cele păstrate cu sfințenie între Carpați și Dunăre. Iar calendarul britanic este acum adaptat pentru... tradițiile românești, susțin cei care au părăsit România în ultimii ani, pentru a-și urma visul pe insula Regatului Unit.

Prima zi a lunii martie aduce **Mărțișorul**, o podoabă de mici dimensiuni cu șnur alb-roșu, care a fost creat ca un talisman, fiind menit să poarte noroc. Culoarea albă reprezintă frigul iernii ce se încheie, iar cea roșie căldura verii ce se apropie.

Românii cu care am stat de vorbă ne-au mărturisit că păstrează an de an tradiția mărțișorului, chiar dacă sunt departe de România.

„Păstrez tradiția Mărțișorului, ne-a mărturisit Alexandru. Dacă în țară era foarte ușor să găsesc un mărțișor, aici în Londra... am fost nevoit să inventez eu unul. Neavând de unde să cumpăr, anul acesta de 1 martie, am luat două papiote, una alba și una roșie, am tăiat câteva bucăți de ață din fiecare culoare pentru a face șnurul mai gros și am împletit cele două culori. Si la final... arăta destul de bine."

În calendarul englezesc, echivalentul zilei de **8 Martie** în România este cunoscut sub numele de MotherÁDay. Această zi nu are o dată fixă, ci se sărbătorește cu fix trei săptămâni înainte de Duminica Paștelui. De obicei, MotherÁDay cade în a doua parte a lunii martie sau în prima parte a lunii aprilie.

„În familia mea, sărbătorim ambele zile", ne-a spus Cristina, o româncă de 32 de ani, stabilită în Milton Keynes. „În fiecare an, de 8 martie, o sărbătorim pe mama mea. Împreună cu fratele meu și cumnata mea cumpărăm flori, dar și un cadou, și îi urăm «La Mulți Ani!». Dar totodată sărbătorim și MotherÁDay, pentru că fiica mea învață la o școală britanică și în această zi pregătesc împreună cu profesorii felicitări pentru mame și serbări."

În **Ziua Mucenicilor**, pe 9 martie, în credința populară, se deschid mormintele și porțile Raiului, iar gospodinele gătesc în cinstea Sfinților Mucenici 40 de colaci.

„Sunt de cinci ani în Anglia și în fiecare an, pe 9 martie, sărbătoresc Ziua Mucenicilor", spune Gica, o româncă de 58 de ani, care locuiește în vecinătatea Londrei. „Pregătesc aluatul de cozonac, îl las la crescut, apoi așez mai multe bucăți din acesta în forma cifrei 8 pe o tavă, le ung cu miere și le coc la cuptor. Fiecare membru al familiei trebuie să mănânce câte unul. De obicei, nepoții mei sunt cei care se bucură cel mai mult și îmi mai cer încă unul", ne-a dezvăluit ea.

Paștele este cea mai importantă și cea mai veche sărbătoare anuală a creștinilor. În limba engleză, Paștele are numele de „Easter", după un cuvânt derivat din termenul „eastre" sau „eostre", care este vechi de 3.000 de ani. Acesta numea luna aprilie în calendarul germani. Modul britanic de a sărbători Paștele este diferit față de spiritul românesc al aceluiași eveniment creștin.

„Ouăle vopsite, friptura de miel, pasca, sarmalele specifice acestor sărbători, eu cred că nu pot să lipsească de pe masa românilor, oriunde ar trăi... ." ne-a declarat Viorica, o ardeleancă aflată de mulți ani în Marea Britanie.

(Anamaria Sandra, Oana Pădureanu, *Sărbătorile lor, tradițiile noastre*, *Diaspora românească*, www.diasporaro.com, text adaptat)

Exprimă-ți opinia!

1. Care este sărbătoarea ta de primăvară preferată? Motivează-ți alegerea!
2. Comunitatea din care faci parte are tradiții specifice cu ocazia sărbătorilor de primăvară? Motivează-ți răspunsul!

Compară!

• Care sunt asemănările și deosebirile între comunitatea românilor din Marea Britanie și comunitatea din care tu faci parte în ceea ce privește păstrarea tradițiilor unor sărbători de primăvară?
Recomandare: Folosește informațiile din textul de la pagina anterioară.

Activitate practică

Alcătuiește o felicitare în formă de floare pentru a celebra o sărbătoare a primăverii.
Recomandare: Felicitarea ta trebuie să conțină un mesaj de 80 — 100 de cuvinte.
Folosește manualul digital! Urmărește instrucțiunile din videoclip.

Fii creativ!

• Imaginează-ți că ești jurnalist și trebuie să scrii un articol pentru comunitatea românilor din diasporă. Titlul articolului tău este *Sărbătorind primăvara*.

Recomandări:
•Prezintă tradițiile unei sărbători de primăvară.
•Folosește verbe și pronume la persoana I.
•Folosește elemente expresive: figuri de stil, imagini artistice.

Lucrează în echipă!

• Grupați articolele în funcție de sărbătoarea aleasă și alcătuiți un ziar/un blog al primăverii.
• Trimiteți produsul astfel obținut comunităților de români din diasporă.

Metodă complementară de evaluare

STANDUL SĂRBĂTORILOR DE PRIMĂVARĂ

❖ Alcătuiește un proiect de prezentare a sărbătorilor tradiționale de primăvară la români sau la un alt popor.

Recomandări:

• Organizați pe câteva bănci un stand de prezentare a sărbătorii respective. El poate conține: desene, afișe, pliante, machete, referate etc. Folosiți noile tehnologii!

Fiecare echipă va avea o prezentare în fața clasei, de 10 — 15 minute, care va conține:

• informații succinte despre sărbătoarea respectivă;
• prezentarea elementelor care compun standul și legătura lor cu sărbătoarea prezentată (*spre exemplu: În acest desen, puteți vedea.../Pe ecran, puteți urmări secvențe din...* etc.);

Evaluare colegială

• La sfârșitul prezentărilor, elevii și profesorul vor completa următorul chestionar de evaluare cu note de la 1 — 10. Echipa care va obține cel mai bun punctaj va fi declarată câștigătoare.

Nr. stand	Aspectul standului	Prezentarea standului	Total
1			

Evaluare

Poeziile **lui Eminescu**, scrisorile sale, scrise altfel decât cele ce primeam obișnuit de la toți autorii, făceau să mă interesez tot mai mult de acest tânăr poet. Având a pleca în acea vară la băi **în Austria,** hotărâi să **mă** opresc la Viena câtva timp pentru a face cunoștință cu Eminescu și a petrece cu dânsul o bucată de vreme. Dar nu **l**-am înștiințat de sosirea mea, voind să-i fac o surprindere. Ajuns la Viena, mă dusei la cafeneaua Troidl din Wollzeile, unde știam că este locul **de adunare** al studenților români și **mă** așezai la o masă deoparte **lângă fereastră**, de unde, fără a fi băgat în seamă, puteam observa pe toți tinerii ce vorbeau între dânșii românește. [...] Deodată se deschide ușa și văd intrând un tânăr slab, palid, cu ochii vii și visători totodată, cu părul negru, lung, ce i se cobora aproape până la umeri, cu un zâmbet blând și melancolic, cu fruntea înaltă și inteligentă, îmbrăcat în haine negre vechi și cam roase. Cum **l**-am văzut, am avut convingerea că acesta este **Eminescu** și, fără un moment de îndoială m-am sculat de pe scaun, am mers spre dânsul și întinzându-i mâna, **i**-am zis:

— Bună ziua, domnule Eminescu.

Tânărul îmi dădu mâna și privindu-mă cu surprindere ...

— Nu vă cunosc, răspunse **el** cu un zâmbet blând.

— Vedeți ce deosebire între noi, eu **v**-am recunoscut îndată. [...]

— Poate sunteți domnul ... Iacob Negruzzi? zise el cu sfială

— Chiar el.

— Vedeți că și eu **v**-am recunoscut?

La auzul numelui meu, lățit între tinerimea studioasă din cauza *Convorbirilor literare*[1], studenții români din cafenea se grămădiră împrejurul nostru și Eminescu mi-i făcu cunoscuți. [...]

La despărțirea noastră întrebai pe Eminescu dacă i-ar plăcea să se așeze în Iași când va sfârși studiile sale.

„Aș veni bucuros, îmi răspunse el, căci Societatea Junimea are pentru mine o mare atracție, însă mai târziu. Deodată ne-am înțeles cu Slavici să punem în mișcare pentru anul viitor o mare întrunire **a studenților** români din toate părțile la mormântul lui Ștefan cel Mare din Mănăstirea Putna. Când ne-om fi îndeplinit această datorie, vin."

(Iacob Negruzzi, *Amintiri de la Junimea*)

[1] *Convorbiri literare* este titlul unei reviste importante din secolul al XIX-lea, al cărei redactor-șef a fost pentru o perioadă lungă de timp Iacob Negruzzi și la care a colaborat Mihai Eminescu.

1. Identifică persoanele care poartă o discuție în text. 0,5p
2. Transcrie următoarele enunțuri. Încercuiește Adevărat (A) sau Fals (F), justificând alegerea cu secvențe din text:
   a) Iacob Negruzzi îl întâlnește pe Mihai Eminescu pentru prima dată la Viena. A F
   Justificare...
   b) Mihai Eminescu și Iacob Negruzzi organizează o manifestare la Putna. A F
   Justificare... 2p
3. Completează spațiile libere cu informații selectate din text.
   a) Iacob Negruzzi îl întreabă pe Mihai Eminescu dacă...
   b) Mihai Eminescu a spus că va reveni în țară după ce... 1p
4. Analizează cuvintele evidențiate precizând partea de vorbire, cazul și funcția sintactică. 1p
5. Alcătuiește un enunț în care substantivul *student* să fie folosit la cazul vocativ. 0,5p
6. Indică substantivele articulate din secvența: *locul de adunare al studenților români.* 1p
7. Alcătuiește, în 80 — 150 de cuvinte, un scurt text explicativ care să răspundă la întrebarea: *De ce decide Iacob Negruzzi să se oprească la Viena în timpul călătoriei sale în Austria*? 3p

Se acordă 1 punct din oficiu.

UNITATEA 6

LUMEA ARTISTICĂ

Conținuturi din programa școlară:

Comunicare orală
- Strategii de ascultare activă: semnale nonverbale de încurajare
- Atitudini comunicative: cooperarea în activități de grup

Lectură
- Textul descriptiv literar în proză
- Epitet

Redactare
- Tipare textuale de organizare a ideilor: descriptiv, narativ-descriptiv (prezentarea unui proces ca succesiune de etape)

Elemente de construcție a comunicării
- Adjectivul. Posibilități combinatorii ale adjectivului
- Adverbul. Tipuri de adverbe (de mod, de timp, de loc)
- Gradele de comparație

Elemente de interculturalitate
- Valori etice în legendele popoarelor

DINCOLO DE CULISE

Activități de pre-ascultare

Exprimă-ți opinia!

1. Privește imaginile! Ce înfățișează ele?
2. Ai fost vreodată la un concert simfonic? Dar la un concert de muzică ușoară?
3. Ți-ar plăcea să fii muzician? Care crezi că sunt avantajele și dezavantajele acestei profesii?
4. Ți-ar plăcea să-ți întâlnești muzicianul preferat? Ce fel de persoană crezi că este acesta?

Dezvoltă-ți vocabularul!

1. Citește următorul text. Asociază cuvintele numerotate cu definițiile oferite mai jos.

Model de rezolvare: 1 = a)

În lumea muzicii

O activitate extrașcolară care mi-a plăcut în mod deosebit a fost vizionarea spectacolului *Flautul fermecat* de W. A. Mozart, spectacol inclus în actuala stagiune[1] a Operei Naționale.

Știam de la școală, de la ora de educație muzicală, care sunt personajele și momentele-cheie din libret[2], dar în sala de spectacol am simțit emoția transmisă de muzicieni. Datorită lor, am intrat în minunata lume a cântecului.

În timpul pauzei, am vizitat Muzeul Operei unde am văzut un metronom[3] și numeroase costume ale diferitelor montări[4]. La sfârșitul spectacolului, am fost împreună cu mai mulți colegi și cu doamna dirigintă în culise[5] unde am vorbit cu interpreții rolurilor importante. Am descoperit că tenorul care îl interpreta pe Tamino, personajul principal, este pasionat de pictură la fel ca mine. El ne-a îndemnat să-i admirăm o parte din lucrări la plecare, în foaierul[6] operei.

Definiții:

a) perioadă de timp determinată în cadrul fiecărui an, în care teatrele, orchestrele simfonice etc. susțin regulat reprezentații;

b) încăpere a unui teatru, în afara sălii de spectacol, destinată recreării spectatorilor în timpul pauzelor dintre acte;

c) instrument care marchează, prin bătăile regulate ale unui pendul, intervale egale de timp și care se folosește în laboratoare, în muzică etc.

d) textul unei opere muzicale, al unei operete etc.

e) spațiu scenic situat în spatele decorurilor, de unde intră actorii în scenă;

f) reprezentarea unui spectacol, punerea lui în scenă.

2. Alcătuiește enunțuri cu sensurile figurate ale cuvintelor *scenă* și *culise*.

Progresează!

- Vizionează opera *Flautul fermecat* de Wolfgang Amadeus Mozart.
- Alcătuiește un rezumat al acțiunilor prezentate în libret și prezintă-l colegilor.

Activități de ascultare propriu-zisă

Ascultă!

1. Vei asculta (accesând formatul digital al manualului) un fragment din emisiunea radio *Dincolo de culise* (Radio România Muzical).

Transcrie următoarele secvențe. În timp ce vei asculta Textul 5A din nou, vei completa spațiile libere folosind cuvintele potrivite.

a) un singur organism a cărui inimă bate ca un ***metronom*** în ritmul muzicii de pe scenă;
b) rafinamentul, tehnica sa, ... sa te fascinează;
c) Da, dragul meu..., trebuie să știi că acest Muzician are o viață necunoscută ție;
d) În alte circumstanțe, poate bucuros ar juca o partidă de .. cu tine.

2. Transcrie următoarele enunțuri. În timp ce vei asculta Textul 5B din nou, vei indica prin bifare informațiile adevărate.

a) Spectatorul este foarte impresionat de spectacolul oferit de Muzician. ☒
b) Pentru a ajunge în culise, spectatorul trece prin foaierul sălii de concert. ☐
c) Muzicianul îi oferă spectatorului un autograf. ☐
d) Muzicianul și spectatorul pot avea pasiuni comune. ☐

Activități de post-ascultare

Exprimă-ți opinia!

• La ce se referă enunțurile de mai jos? Care este reacția publicului la sfârșitul concertului?

Se termină concertul. Ropote de aplauze entuziaste te trezesc din magia grație căreia timpul își pierduse orice unitate de măsură. Minute, secunde? Cine a mai ținut cont de ele?

Descoperă!

• În Dicționarul explicativ al limbii române, cuvântul *aplauze* este definit astfel:

APLÁUZE s. f. pl. Bătăi repetate din palme în semn de mulțumire, de aprobare, de admirație.

Ce alte semnale nonverbale de aprobare, de încurajare mai cunoști?

Spre exemplu, încuviințare din cap, postură asemănătoare interlocutorului etc.

Identifică imaginile de mai jos care conțin semnale nonverbale de încurajare. Motivează-ți alegerile!

a)

b)

c)

d)

e)

f)

g)

h)

Activități de pre-producere a mesajului oral

EXERCIȚII TEATRALE

Citește!

Arta actorului: încrederea în sine și în ceilalți

Nu se poate porni în studierea profesiei de actor fără a avea o încredere majoră în propria persoană și în colectivul din care facem parte. De câte ori nu ne-am temut de realitate, de expunere, de eșec, de necunoscut și am preferat să nu încercăm din teama de a nu greși!

Încrederea în sine sau mai bine spus câștigarea încrederii până la nivelul la care suntem convinși că putem realiza orice reprezintă un obiectiv ce trebuie îndeplinit obligatoriu. Lipsa încrederii în sine duce întotdeauna la eșec. Întrebarea care se pune este dacă încrederea poate fi antrenată. Evident că da. Practica este cheia tuturor succeselor. Cu cât practici mai mult, cu atât îți iese mai bine, iar competența care vine din rezultate crește încrederea în sine.

Încrederea în ceilalți, pentru un actor, este uneori chiar mai importantă decât încrederea în sine. Teatrul este o profesie colectivă în care sprijinul asigurat de onestitatea, sinceritatea și corectitudinea partenerilor este primordial. Dacă în ceea ce privește încrederea în sine te poți antrena singur, pentru a avea încredere în ceilalți trebuie exercițiu în echipă.

(Mircea Gheorghiu, *Actorul și natura umană, curs de arta actorului*, text adaptat)

Căsuța din pădure

Toți copiii stau în picioare. În față stau cei doi pitici. Primele trei versuri sunt cântate de toți copiii: *În pădurea cu alune/Aveau casă doi pitici/ Vine pupăza și spune...* Următoarele versuri sunt cântate de copilul care interpretează pupăza. Acesta vine în față și cântă versurile: *Vreau să stau și eu aici/Pu-pu-pu, pu-pu-pu/Vreau să stau și eu aici..*

Toți copiii cântă: *Iată vine și-o broscuță/Țop, țop/țop sărind mereu.* Acum copilul care interpretează broscuța li se alătură copiilor din față și își cântă rolul: *Dacă e loc în căsuță/Tare-aș vrea să stau și eu/Țop-țop-țop, țop-țop-țop/Tare-aș vrea să stau și eu.* Apariția șoricelului este jucată la fel: toți copii cântă: *Șoricelul strigă-ndată* apoi șoricelul, *Iată și eu am venit/Casa voastră e curată/ Noroc, bine v-am găsit/Chiț-chiț-chiț, chiț-chiț-chiț/Noroc bine v-am găsit.* Ultima strofă e cântată de toți copiii...

Copiii trebuie să-și învingă timiditatea de a cânta solo și să exerseze mici roluri. Niciun copil nu trebuie să aibă un sentiment neplăcut legat de rolul său. Pot fi introduse și elemente de pantomimă în reprezentarea personajelor. Copiii trebuie întrebați și încurajați să își prezinte ideile.

(Sylvia Rotter, Dr. Brigitte Sindela, *Sus cortina...pentru viață!*, text adaptat)

Cărămizile poveștii

Descriere: Se lucrează în grupe de două persoane. Toți participanții încep cu formula: *A fost odată ca niciodată*...Primul partener începe povestea, oprindu-se după prima frază. Cel de-al doilea partener continuă, reluând fraza inițială. Jocul continuă până când cei doi parteneri creează împreună o poveste pe care amândoi o țin minte. La finalul jocului, fiecare echipă redă povestea creată vorbind simultan. De exemplu:

Partener 1: A fost odată ca niciodată un urs singur la părinți. Partener 2: A fost odată ca niciodată un urs, singur la părinți. Pe acesta îl chema Miricel și avea 10 ani. Partener 1: A fost odată ca niciodată un urs singur la părinți. Pe acesta îl chema Miricel și avea 10 ani. Într-o zi, el a plecat la joacă în pădurea mare, întunecoasă și rece etc.

(Bogdana Darie, Romina Sehlanec, Andreea Jicman, *Jocuri teatrale*, *Manual pentru clasele V-VIII*, text adaptat)

Dezvoltă-ți vocabularul!

1. Menționează câte un sinonim pentru sensul din text al cuvintelor: *eșec*, *onestitate*, *final*, *simultan.*
2. Precizează câte un antonim pentru sensul din text al cuvintelor: *major*, *succes*, *întunecos*, *încurajat.*
3. Alcătuiește trei enunțuri cu diferite sensuri ale cuvântului *rece.*

Activități de producere a mesajului oral

Exprimă-ți opinia!

1. De ce este importantă încrederea în sine și în ceilalți pentru un actor?
2. Un spectacol teatral este rezultatul muncii în echipă? Motivează-ți răspunsul!
3. Este adevărată afirmația: *Practica este cheia tuturor succeselor*? Motivează-ți răspunsul!

Joc de rol

Exercițiul teatral *Căsuța din pădure*

❖ Alcătuiește un rezumat oral al textului *Căsuța din pădure.*
❖ Interpretează întâmplările folosind numai comunicarea nonverbală (mima și pantomima).
❖ Implică-te, cu ajutorul profesorului, în rezolvarea exercițiului teatral *Căsuța din poveste*, al cărui scop este dezvoltarea cooperării în activitățile de grup.

Exercițiul teatral *Cărămizile poveștii*

❖ Implică-te, cu ajutorul profesorului, în rezolvarea exercițiului teatral *Cărămizile poveștii*, al cărui scop este dezvoltarea memoriei și a comunicării într-un grup.

Activitate practică

❖ Confecționează împreună cu un coleg/o colegă un teatru de păpuși (folosind o cutie de carton) și două/trei marionete reprezentând personajele preferate, spre exemplu: prințul, prințesa, ursul, vulpea etc. Improvizați în fața clasei un dialog de 10 — 20 de replici între personaje pe o temă de interes: prietenia, școala, jocurile preferate etc.
Recomandare: Folosiți manualul digital și urmați instrucțiunile din videoclip.

Joacă-te!

Tangram
❖ Organizați-vă în 8 echipe (2 — 4 membri).
❖ Fiecare echipă își stabilește în urma discuției un element care să reprezinte vizual grupul, adică o emblemă, spre exemplu: o pasăre/un animal/un obiect etc. Emblema va fi alcătuită cu ajutorul celor 7 piese ale jocului Tangram (confecționate din hârtie) lipite pe un carton de dimensiune A4.
❖ Produsul final va fi prezentat clasei, fiind însoțit și de câteva explicații.
Spre exemplu, *Noi ne-am ales ca emblemă o pisică deoarece tuturor ne plac animalele de companie.*
Recomandare: Folosește manualul digital pentru a afla mai multe informații despre jocul Tangram.

Activitate de post-producere a mesajului oral

Autoevaluare

• La sfârșitul activităților de producerea a mesajului oral, răspunde în scris la următoarele întrebări:
a) Care au fost aspectele pozitive ale activității în echipă? Dar aspectele negative?
b) Care a fost contribuția ta în cadrul echipei? A fost această contribuție apreciată de ceilalți?
c) Cât de importantă a fost comunicarea în echipă pentru realizarea activității?
d) Care sunt aspectele pe care le-ai îmbunătăți la următoarea activitate de grup?

FRAȚII JDERI–OPERĂ LITERARĂ ȘI FILM

Activități de pre-lectură

Exprimă-ți opinia!

1. Asociază cuvântul *frate* cu alte patru cuvinte pe care le consideri potrivite.
Exemple: *familie, prieten* etc.
2. Citește, în gând, primul paragraf al textului. Când și în ce loc este plasată acțiunea?

Observă!

• Observă definiția cuvântului *carte*. Cu ce sens este folosit acest cuvânt în primul paragraf al textului?

CÁRTE, cărți, s. f. I. 1. Scriere cu un anumit subiect, tipărită și legată sau broșată în volum. 2. Fig. Cunoștințe de scriere și de citire; învățătură, știință, cultură. 3. Registru. II. 1. (Urmat de determinări introduse prin prepoziția „de") Carnet cu date personale, care atestă sau conferă unei persoane anumite drepturi. Carte de membru. ◇ Carte de muncă = document (în formă de caiețel) care cuprinde date privitoare la activitatea unei persoane (vechime în muncă, locul de muncă) și care servește acesteia pentru anumite drepturi (pensie, retribuție, concediu etc.); carnet de muncă. 2. Bucată de carton, cu însemnări scrise sau tipărite, căreia i se dau diferite întrebuințări: pentru corespondență (carte poștală), ca permis de intrare la un concert, la o bibliotecă (carte de intrare) indicând numele (profesia, adresa etc.) unei persoane (carte de vizită) etc. III. (Înv. și pop.) 1. Scrisoare. 2. Ordin scris, emis de o autoritate. 3. Act scris, document; dovadă.

Știai că...?

Mihail Sadoveanu a scris romane istorice valoroase precum: *Șoimii* (1904), *Neamul Șoimăreștilor* (1915), *Zodia cancerului sau vremea Ducăi-Vodă* (1929), *Creanga de aur* (1933), *Frații Jderi: Ucenicia lui Ionuț* (1935), *Izvorul Alb* (1936) etc., o parte dintre acestea fiind ecranizate în regia lui Mircea Drăgan: *Nemul Șoimăreștilor* (1965), *Frații Jderi* (1974), *Ștefan cel Mare — Vaslui, 1457* (1975).

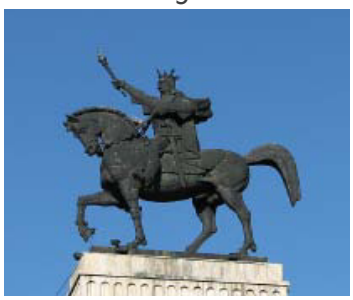

Personalitatea lui Ștefan cel Mare, domnitorul Moldovei, a constituit o sursă de inspirație pentru mai mulți scriitori români: Dimitrie Bolintineanu (*Muma lui Ștefan cel Mare*), Barbu Ștefănescu Delavrancea (*Apus de soare*), Vasile Alecsandri (*Dumbrava roșie*) etc.

Activitate interdisciplinară

1. Localizează pe hartă mănăstirea Neamț!
Care sunt orașele apropiate?
2. Care este ruta pe care ai alege-o pentru a ajunge în orașul respectiv, pornind din orașul în care înveți?
Model de rezolvare: *Plecând din București cu trenul, aș trece prin Ploiești, Buzău etc.*
Recomandare: Folosește manualul digital!

136

Activități de lectură

FRAȚII JDERI

Citește!

de Mihail Sadoveanu

Text 1

Cartea pe care o cetise cu destulă greutate Preasfințitul Iosif, punând între dânsa și ochii sfinției sale o făclie de ceară, cuprindea veste de sosire a măriei sale Ștefan-Vodă la hramul[1] sfintei mănăstiri Neamțu. Acum vestea asta o aflau și noroadele[2]. [...]

Se vorbește prin sate despre măria sa că-i om nu prea mare de stat, însă groaznic când își încruntă sprânceana. Iar când vine la o sfântă mănăstire, n-are de ce se uita groaznic. Când vine la o sfântă mănăstire (dacă vine într-adevăr și nu scornesc acești monahi[3] vorbe deșarte[4]); când vine la o sfântă mănăstire, măria sa trebuie să se uite blajin în jurul său. Vede ici un prunc; vede ici o fată, vede dincolo o nevastă. Al cui e pruncul acesta? A cui e nevasta asta? Ca un stăpân al țării ce se află, măria sa trebuie să cunoască al cui e pruncul și a cui e nevasta. [...]

Sunară trâmbiți. În prund[5], în dreptul sfintei mănăstiri, era un loc unde apa Nemțișorului fugea pe dedesubt. La acea trecătoare Preasfințitul Iosif se opri, ca să primească alaiul măriei sale.

Călărețiii își struniră caii, scântiind din coifuri și platoșe. Măria sa privi o clipă împrejurimile. Copii de casă grăbiră să coboare, ca să-i apuce frâiele și scările. Când descălecă Domnul, într-o singură mișcare călărețiii puseră piciorul la pământ. Alexăndrel-Voivod, feciorul bălan al Domniei sale, sări de-a dreptul în șa. Purta ca și părintele său, brocart[6] de Veneția, giugiuman[7] de samur[8] și marochinuri[9]. [...]

Cântărețiii soborului[10] începeau, cu glasuri destul de aspre, axion[11] pentru slava măriei sale: „Cade-se să te fericim..".

Vodă Ștefan, călcând atunci în al patruzecilea an al vieții sale, avea obrazul ars proaspăt de vântul de primăvară. Se purta ras, cu mustața ușor cărunțită. Avea o puternică strângere a buzelor și o privire verde, tăioasă. Deși scund de statură, cei dinaintea sa, opriți la zece pași, păreau că se uită la el de jos în sus.

Pe când suna încă axionul, vlădica[12] Iosif înaintă, cădelnițând între făcliile diaconilor[13], apoi, primind sfânta Evanghelie de la cei care i-o purtau, o înfățișă măriei sale ca să-i sărute icoanele de smalț, așezate în chip de cruce.

Vodă făcu semnul creștinesc și sărută Evanghelia, apoi îndemnă printr-un semn mic, din ochi, pe coconul[14] său să săvârșească același lucru.

Poporul și dregătorii[15] se aplecară adânc în fața slăvitei fețe a măriei sale.

(volumul I, fragmente, Editura Mihail Sadoveanu, www.mihailsadoveanu.com)

[1] hram, *hramuri* = s.n. patronul unei biserici creștine; serbarea patronului unei biserici.
[2] norod, *noroade* = s.n. (cuvânt învehit) popor; totalitatea credincioșilor care aparțin unui cult creștin, unei eparhii etc.
[3] monah,-ă, *monahi*,-*e* = s.m., s.f. călugăr.
[4] deșart (forma corectă *deșert*), -artă = adj. (în context) lipsit de conținut, gol, vorbe în vânt.
[5] prund, *prunduri* = s.n. mal, țărm, teren acoperit cu pietriș; prundiș; teren format din pietriș.
[6] brocart, *brocarturi* = s. n. țesătură de mătase de calitate superioară, ornamentată cu fire de aur ori de argint.
[7] giugiuman, *gugiumane* = s. n. căciulă de samur purtată, în trecut, de domni și de boieri, ca semn al demnității lor.
[8] samur, *samuri* = s. m. mamifer carnivor cu blana prețioasă, de culoare sură, cu o pată albă pe piept; zibelină.
[9] marochin, *marochinuri* = s. n. piele de capră sau, rar, de oaie sau de vițel, tăbăcită vegetal pentru a căpăta lustru.
[10] sobor, *soboare* = s. n., 1. (cuvânt învechit) adunare, întrunire, consfătuire; sfat.
[11] axion *axioane* = s. n. imn de slavă (în Biserica Ortodoxă).
[12] vlădică = s.m. (în context) episcop.
[13] diacon, *diaconi* = s. m. membru al clerului aflat pe prima treaptă a ierarhiei preoțești.
[14] cocon, *coconi* = (cuvânt învechit și popular) fiu, fecior (aparținând unor părinți din clasele sociale înalte).
[15] dregător, *dregători* = s. m. (În Țara Românească și în Moldova) demnitar la Curtea domnească.

137

Text 2

„Frații Jderi”, în topul celor mai vizionate filme românești

Sub egida „România Mare — Primul Centenar”, Filmul istoric românesc a programat duminică „Frații Jderi” (România, 1974), după romanul omonim al lui Mihail Sadoveanu. Printre scenariști se numără și fiica marelui scriitor, Profira Sadoveanu.

Filmul semnat de regizorul Mircea Drăgan în 1974, „Frații Jderi”, urmărește faptele apropiaților domnitorului Ștefan cel Mare (Gheorghe Cozorici) și implicarea lor în misiunile pe care le primesc. Firului narativ i se adaugă bătălii impresionante, trădări și povești de iubire.

Ecranizare a primei părți a romanului „Frații Jderi”, și anume „Ucenicia lui Ionuț”, producția prezintă istoria Moldovei de la sfârșitul secolului al XV–lea.

În cinematografele din România a fost vizionat de aproape 6 milioane de spectatori, după cum atestă o situație a numărului de spectatori înregistrat de filmele românești de la data premierei și până la data de 31. 12. 2007 alcătuită de CNC.

Producția se află astfel pe locul 20 în topul celor mai vizionate filme românești din toate timpurile, după cum atestă un comunicat din 2006 al Uniunii Autorilor și Realizatorilor de Film din România.

(www.tvr.ro, text adaptat)

1. Identifică personajele din Textul 1.
2. Identifică numele actorului menționat în Textul 2.
3. Transcrie următoarele enunțuri în caiet. Încercuiește Adevărat (A) sau Fals (F), justificând alegerea cu secvențe din Textul 1:
   a) Oamenii din popor erau convinși că Ștefan cel Mare va veni la mănăstire. A F
   Justificare...
   b) Ștefan cel Mare este dornic să-și cunoască supușii... A F
   Justificare...
   c) Alaiul domnesc este întâmpinat în biserică de Preasfințitul Iosif. A F
   Justificare...
   d) Ștefan cel Mare vine la mănăstire însoțit de fiica sa. A F
   Justificare...
4. Completează spațiile libere cu informații selectate din Textul 1.
a) Oamenii din popor află vestea venirii domnitorului după ce ...
b) Preasfințitul Iosif se oprește la trecătoare atunci când... .
c) Venirea alaiului domnesc este anunțată de...
d) Călărețiidescalecă după ce...
5. Identifică două cuvinte din Textul 2 care fac parte din câmpul semantic al termenului *cinematograf.*

Compară!

• Bifează în tabelul de mai jos căsuța potrivită pentru a arăta cărui text îi corespunde fiecare din afirmațiile din stânga:

Afirmații	Textul 1	Textul 2	Ambele texte	Nicun text
1. Textul este narativ.				
2. Textul este publicat pe un site.				
3. Textul conține referiri la un domnitor important.				
4. Textul prezintă istoria Țării Românești.				

138

Activități de post-lectură

TEXTUL DESCRIPTIV LITERAR ÎN PROZĂ

Descoperă!

Ce mod de expunere apare în textul de mai jos?

Vodă Ștefan, călcând atunci în al patruzecilea an al vieții sale, avea obrazul ars proaspăt de vântul de primăvară. Se purta ras, cu mustața ușor cărunțită. Avea o puternică strângere a buzelor și o privire verde, tăioasă. Deși scund de statură, cei dinaintea sa, opriți la zece pași, păreau că se uită la el de jos în sus.

Amintește-ți!

Descrierea este modul de expunere prin intermediul căruia sunt prezentate particularitățile unor obiecte, fenomene sau ființe reale/imaginare.

Descrierea apare atât în textele literare în versuri sau în proză (descrierea literară), cât și în lucrări științifice, ghiduri turistice, pliante, afișe (descrierea nonliterară).

Exersează!

Identifică în Textul 1 următoarele elemente ale textului descriptiv.

Spre exemplu,

1. Cine evocă figura domnitorului?	Naratorul textului conturează portretul domnitorului.
2. Care este atitudinea celui care descrie?	Atitudinea naratorului este una de repect.
3. Cum este descris domnitorul?	În text sunt elemente ale portretului fizic și moral.
4. Care este atitudinea domnitorului?	Domnitorul impune respect supușilor.
5. Ce tip de limbaj este folosit?	Textul conține figuri de stil. Unele cuvinte sunt învechite.

Lucrează în echipă!

METODA CIORCHINELUI

◇Completează schema următoare împreună cu un coleg/o colegă, trasând noi linii pentru a scrie cuvinte sau grupuri de cuvinte care au legătură cu elementul central. Prezentați clasei schema voastră.

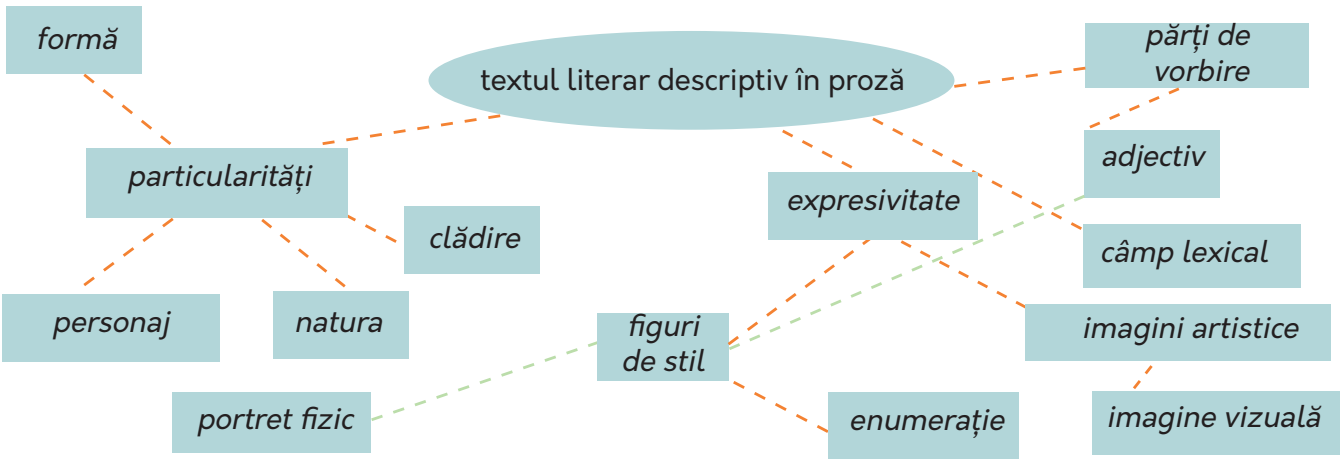

Progresează!

• Alcătuiește o compunere de 100 —150 de cuvinte, în care să demonstrezi că Textul 1 este un text literar descriptiv în proză.

Recomandare: Folosește informațiile obținute prin metoda ciorchinelui! Identifică exemple în text.

139

ADJECTIVUL

Exersează!

• Identifică partea de vorbire a cuvintelor evidențiate:
a) Avea o **puternică** strângere a buzelor și o privire **verde**.
b) Firului **narativ** i se adaugă bătălii **impresionante**, trădări și povești de iubire.

Amintește-ți!

Adjectivul este partea de vorbire flexibilă care exprimă însușirea unui obiect, fiind folosit pentru a descrie, pentru a exprima o părere despre cineva sau despre ceva. Adjectivul determină un substantiv.

Observă!

Filmul (substantiv, genul neutru, numărul singular, cazul N) interesant (adjectiv, genul neutru, numărul singular, cazul N) este la cinematograf.

Vedem (substantiv, genul neutru, numărul singular, cazul N) un film (adjectiv, genul neutru, numărul singular, cazul N) interesant.

Criticii i-au acordat (substantiv, genul neutru, numărul singular, cazul Ac) filmului (adjectiv, genul neutru, numărul singular, cazul Ac) interesant un premiu important.

Actorii (substantiv, genul neutru, numărul singular, cazul D) filmului (substantiv, genul neutru, numărul singular, cazul D) interesant au câștigat un premiu.

(substantiv, genul neutru, număr singular, cazul G) (substantiv, genul neutru, număr singular, cazul G)

Reține!

Adjectivul se acordă în gen, număr și caz cu substantivul determinat.

Recapitulează ADJECTIVUL!

1. Analizează adjectivele evidențiate din textul de mai jos conform modelului:

Celebra peliculă Frații Jderi a intrat în producție la 15 decembrie 1972, iar filmările au început la 11 mai 1973, la Mănăstirea Neamț. De altfel, regizorul Mircea Drăgan afirmase încă de la început, într-o notă adresată conducerii cinematografiei: „Toate interioarele și exterioarele vor fi filmate în cadrul unor decoruri *naturale* (Mânăstirea Neamț, Putna, Cetatea Neamțului, Hanu-Ancuței), ceea ce va duce la un grad deosebit de autenticitate și evident la costuri *foarte mici*. În ceea ce privește scena de masă cu care debutează filmul, primirea lui Ștefan cel Mare la Neamț, intenționez să o filmez «pe viu», la una din *tradiționalele* serbări *populare* care se țin anual în Moldova. Ținând seama de aceste considerente, precum și de experiența pe care am dobândit-o la alte filme *istorice*, pot afirma că «Frații Jderi» va fi un film cu un cost excepțional de scăzut și cu un *mare* coeficient de rentabilitate."

(*Din culisele cinematografiei*, adevarul.ro)

Model de rezolvare: *celebra* = adjectiv, se acordă cu substantivul *peliculă*, gen feminin, numărul singular, caz N, preia forma articolului hotărât *a* de la substantivul determinat.

2. Alcătuiește enunțuri în care adjectivul *mic* să fie la următoarele grade de comparație: pozitiv, comparativ de egalitate, superlativ relativ de superioritate, superlativ absolut de superioritate.

3. Completează enunțul cu formele articolului demonstrativ.

Premiile ... mari obținute de regizorii români ne dau speranțe că anii... buni ai cinematografiei noastre urmează să vină și că producțiile românești vor apărea în curând în concursul... vestit, Oscarul.

4. Alcătuiește enunțuri în care adjectivele *natural* și *mare* să fie însoțite de un articol demonstrativ.

Descoperă!

• Ce funcție sintactică au adjectivele din enunțurile de mai jos?

Gheorghe Cozorici avea o voce inconfundabilă, de o mare sensibilitate. Era un mare iubitor de poezie, putea să recite ore întregi versuri eminesciene.

Amintește-ți!

Adjectivul poate avea funcția sintactică de atribut.

Atributul este partea secundară de propoziție care determină un substantiv sau un substitut (un înlocuitor) al acestuia.

POSIBILITĂȚI COMBINATORII ALE ADJECTIVULUI

Exersează!

1. Completează enunțurile următoare cu prepoziția potrivită:
a) Acel costum este bun *de* aruncat.
b) El este bun...depistatul greșelilor de ortografie.
c) Bucătarul este bun... făcutul fripturii.
d) Este bun... interpret al unor roluri comice.
e) Balerina este delicată... o floare.
2. Rescrie enunțurile de mai jos, după modelul dat:
a) Teatrul trebuie să fie accesibil tuturor.
Model de rezolvare: Teatrul trebuie să fie accesibil pentru toți.
b) Exercițiul este folositor concentrării.
c) Fratele meu este apropiat Ruxandrei.
d) Ea este suficientă sieși.
3. Completează enunțurile cu adjectivele potrivite în context:
a) Florile pe care le-a primit la premieră erau..., ..., ...
Model de rezolvare: Florile pe care le-a primit la premieră erau mari, albe, parfumate.
b) Cel mai bun prieten al lui este..., ..., ...
c) Piesa în care urmau să joace era..., ..., ...
d) Călătoria pe care o vor face va fi... , ..., ...
4. Identifică funcția sintactică a adjectivelor din enunțurile de mai sus.
Model de rezolvare: mari = adjectiv, funcția sintactică de nume predicativ.

Recapitulează NUMELE PREDICATIV!

Adjectivul poate avea funcție sintactică de nume predicativ atunci când intră în componența unui predicat nominal, alături de verbul copulativ.

ASPECTE ORTOGRAFICE

Corectează toate greșelile care apar în e-mailul de mai jos.

Dragele mele prietene,
va rog sa ma ajutati sa imi gasesc argintii mei tenisi pe care iam uitat in clasa dupa sport.
colega mea de banca e jmechera zice ca nu stie nimic dar poate k a facut o gluma, poate e ceva temporal si mii da maine. Puteti sal intrebati dak stie ceva? stiu ca se crede mai superioara noua dar nu e bine ce face.
Va pup!
Mimi
Recomandare: Folosește $DOOM_2$!

ADVERBUL

Observă!

• În enunțul: ***Ieri, acolo,*** *actorul și-a interpretat* ***convingător*** *rolul* cuvintele evidențiate: *ieri* și *acolo* se referă la împrejurările în care are loc acțiunea exprimată de verbul *a interpretat*, iar cuvântul *convingător* indică modul desfășurării acțiunii.

Descoperă!

• Rescrie enunțul de mai sus, trecând substantivul *actorul* la plural.
• Care sunt cuvintele care își modifică forma? Dar cele care rămân neschimbate?

Reține!

Adverbul este partea neflexibilă de vorbire care exprimă caracteristica unei însușiri, a unei acțiuni, a unei stări, împrejurarea (locul, timpul, modul) în care se petrece o acțiune.

Exemple: mai, cam, doar, chiar, nici, măcar, tocmai, tot, acum, aici, așa etc.

Vrea **doar** să încerce.
Îl **mai** rog să ne ajute.
Așteaptă-mă **aici**!

Adverbe de loc	Adverbe de timp	Adverbe de mod
indică poziția, direcția și distanța: *aici/acolo, sus/jos, înăuntru/afară, deasupra/dedesubt, pretutindeni/nicăieri încotro, dincotro, aproape/departe*	indică timpul petrecerii acțiunii: *acum, adineaori, altăieri, aseară, azi, astă-vară, azi-noapte, poimâine, cândva, curând, deocamdată, demult, ieri, mâine, odinioară, odată, imediat, frecvent, iarăși, întotdeauna, mereu, niciodată, zilnic, rareori*	indică modul desfășurării acțiunii: *agale, adesea, altfel, asemenea, așa, bine, cumva, dinadins, zadarnic, oricum, totuna.*

Exersează!

1. Identifică adverbele din enunțurile de mai jos și cuvintele pe care le determină:
a) Deodată, din pădure a ieșit un arcaș.
Model de rezolvare:
deodată = adverb de timp, determină verbul *a ieșit*.
b) El a început imediat să tragă cu arcul.
c) Dragonul era sus, pe un munte.
d) Mâine, voi citi un nou capitol din acest roman.
e) El are o mantie mult mai frumoasă decât a ta.
f) El s-a uitat puțin supărat la adversar.

Atenție!

Adverbul poate determina:
• un verb: Merge ***repede***.
• un adjectiv: El este ***atât de*** viteaz!
• un alt adverb: Castelul este ***destul de*** departe.

Fii creativ!

• Alcătuiește o compunere de 100 — 150 de cuvinte cu titlul *O călătorie în pădure*, în care să folosești cel puțin trei adverbe de timp, trei adverbe de mod și trei adverbe de loc. Subliniază-le, folosind o culoare diferită pentru fiecare tip de adverb.

GRADELE DE COMPARAȚIE

Gradele de comparație ale adverbului se formează folosind aceleași structuri ca în cazul adjectivului.

Gradul de comparație			Exemplu
Pozitiv			bine
Comparativ		**de superioritate**	mai bine
		de egalitate	la fel de bine; tot atât de bine
		de inferioritate	mai puțin bine
Superlativ	**relativ**	de superioritate	cel mai bine
		de inferioritate	cel mai puțin bine
	absolut	de superioritate	foarte bine
		de inferioritate	foarte puțin bine

Exersează!

1. Transcrie tabelul și completează-l cu gradele de comparație ale adverbelor din următoarele enunțuri:

a) Vorbește **rar**.
b) Cântă **des**.
c) Sare **sus**.
d) Ajunge **târziu**.

Gradul de comparație			rar	des	sus	târziu
Pozitiv						
Comparativ		**de superioritate**				
		de egalitate				
		de inferioritate				
Superlativ	relativ	de superioritate				
		de inferioritate				
	absolut	de superioritate				
		de inferioritate				

2. Alcătuiește enunțuri în care adverbul *tare* să fie la următoarele grade de comparație: pozitiv, comparativ de egalitate, superlativ relativ de superioritate, superlativ absolut de superioritate.

3. Analizează adverbele evidențiate din enunțurile următoare, conform modelului.

a) A alergat ***mai repede*** decât ieri.

Model de rezolvare: mai repede = adverb de mod, gradul comparativ de superioritate.

b) Muzeul este ***foarte aproape.***
c) Cântă ***cel mai frumos***.
d) Se comportă ***la fel de politicos*** ca fratele său.

ASPECTE ORTOGRAFICE

Exersează!

1. Alcătuiește enunțuri cu următoarele forme: altădată/altă dată; altfel/alt fel; decât/de cât; defel/de fel; demult/de mult; deoparte/de o parte; întruna/într-una; niciodată/nici o dată numai/nu mai; odată/o dată.

2. Alege varianta corectă: bineînțeles/bine înțeles; vizavi/vis-à-vis; astăvară/astă-vară asemenea/asemeni; deasemenea/de asemenea.

CASTELUL DIN CARPAȚI–OPERĂ LITERARĂ ȘI FILM

Exprimă-ți opinia!

1. Privește imaginile! Ce înfățișează ele?
2. Identifică două asemănări și două diferențe între cele două imagini!
3. Ți-ar plăcea să locuiești într-un castel? Care ar fi avantajele? Dar dezavantajele?

Castelul Neuschwanstein (Germania)

Castelul Cenușăresei, Walt Disney World (S. U. A.)

Dezvoltă-ți vocabularul!

În textul lui Jules Verne, castelul din Carpați avea (înainte de a fi distrus de o explozie) „înfățișarea unei construcții feudale, gata de apărare", aflate la mare înălțime, fiind construit în secolul al XII-lea sau al XIII-lea. Castelul medieval aveau o arhitectură specifică, din care făceau parte bastioanele (fortificații cilindrice sau poligonale, construite de obicei la colțurile unei fortărețe, vezi 1) și donjonul (turnul principal, cel mai bine fortificat al unui castel medieval, vezi 2).

Castelul Haut-Koenigsbourg (Franța), secolul al XII-lea

Descoperă!

Care din următoarele castele crezi că a fost sursa inspirației pentru romanul lui Jules Verne? Motivează-ți alegerea!

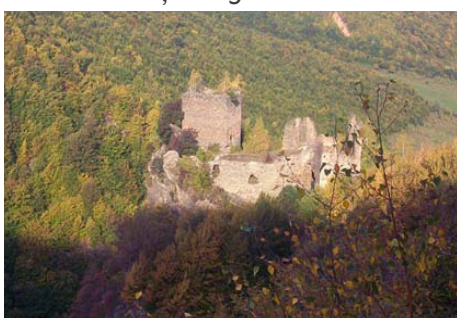

Cetatea Colț

Castelul Peleș

Castelul Bran

144

Activități de lectură

Citește!

CASTELUL DIN CARPAȚI

de Jules Verne

Text 1

Era patru după-amiaza. Soarele începea să scapete. Câteva piscuri, cu temeliile înecate într-o ceață plutitoare, erau luminate către răsărit. Spre miazăzi și apus două curmături[1] ale lanțului muntos lăsau să treacă câte un snop de raze, ca niște șuvoaie de lumină strecurate printr-o poartă întredeschisă. [...]

Cu podișuri potrivite pentru semănături, pășuni îmbelșugate, văi capricios desenate, cu piscuri severe, vărgată de ramificațiile de origine plutonică[2] ale Carpaților, Transilvania e brăzdată de numeroase cursuri de apă care sporesc Tisa și mândra Dunăre, ale cărei Porți de Fier, la câteva mile spre sud închid defileul Balcanilor pe hotarul Ungariei cu Imperiul otoman. Așa arată această veche țară a dacilor, cucerită de Traian în primul veac al erei creștine. [...]

Castelul din Carpați datează din cel de al XII-lea sau al XIII-lea secol. Pe vremea aceea, sub cârmuirea căpeteniilor sau voivozilor, mănăstiri, biserici, palate și castele se fortificau cu tot atâta grijă ca târgușoarele sau satele. Boierii și țăranii trebuiau să se păzească de atacuri de tot felul. Întâmplarea asta explică de ce vechea zidărie a cetății, bastioanele[3] și donjonul[4] îi dădeau înfățișarea unei construcții feudale, gata de apărare. Ce arhitect a ridicat-o pe podișul acela și la asemenea înălțime? Nu se știe, iar îndrăznețul artist a rămas necunoscut, de n-o fi cumva românul Manole, cel atât de falnic cântat de legendele valahe și care a zidit la Curtea de Argeș vestitul palat al lui Radu Negru. Dacă în jurul arhitectului mai stăruie îndoieli, nu există niciuna cu privire la familia care stăpânea cetățuia. Boierii Gorj stăpâneau ținutul din vremi imemorabile[5]. [...]

Către mijlocul secolului al XIX-lea, ultimul reprezentant al boierilor Gorj era Radu. Născut în

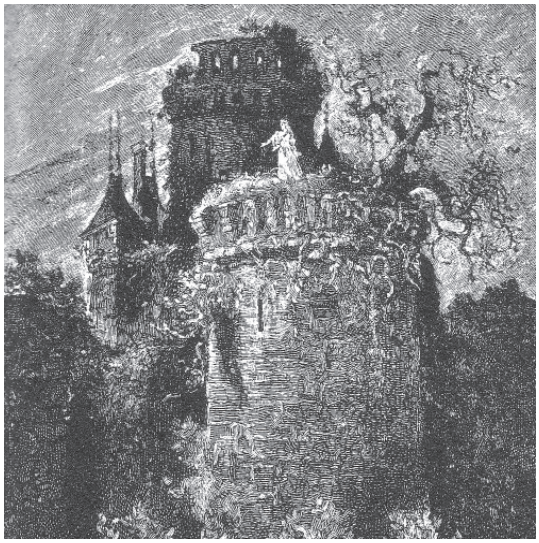

Castelul din Carpați, își văzuse familia stingându-se în jurul lui încă din primii ani ai tinereții. La douăzeci și doi de ani se pomeni singur pe lume. Fără rude, ba s-ar putea spune și fără prieteni, ce va face boierul Radu pentru a umple răgazurile plictisitoarei singurătăți care moartea o iscase în jurul său? Care-i erau gusturile, înclinațiile, aptitudinile? Nu i se cunoștea niciuna, în afara unei patimi nestăvilite pentru muzică, îndeosebi pentru cântul marilor artiști ai vremii. Atunci, lăsând în grija câtorva bătrâne slugi castelul, de pe-atunci tare părăduit[6], pieri într-o bună zi. Și tot ce se află mai târziu a fost că și-a întrebuințat averea, care era foarte însemnată, pentru a străbate cele mai de seamă centre lirice[7] ale Europei, teatrele din Germania, din Franța și Italia [...].

[Radu Gorj este un mare admirator al unei cântărețe de operă, Stilla. Înainte de a se căsători cu banul Craiovei, Frâncu Teleac, ea moare pe scenă în timpul unei arii. Cinci ani mai târziu, Frâncu Teleac face o călătorie în Transilvania și află de enigmaticul castel din Carpați.

[1] curmătură, *curmături*, s. f. =depresiune, adâncitură pe culmea unui deal sau a unui munte; prăpastie între doi munți.
[2] plutonic = adj. (despre roci eruptive) care s-a format prin acțiunea vulcanilor în adâncul scoarței terestre.
[3] bastion, *bastioane* = s. n. fortificație cilindrică sau poligonală, construită de obicei la colțurile unei fortărețe.
[4] donjonul = s. n. turnul principal, cel mai bine fortificat al unui castel medieval
[5] imemorabil = adj. care este foarte îndepărtat în timp.
[6] părăduit = adj. (despre construcții, mobile etc.) dărăpănat, degradat, stricat, distrus.
[7] centru liric = teatru liric, operă.

Într-o zi, apropiindu-se de castel, Frâncu Teleac vede imaginea Stillei sus în turn și o aude cântând. Convins că ea este în viață, că a ajuns prizoniera boierului Radu Gorj, tânărul ban intră în castel dorind să o salveze.]

După ce suci cheia ușor, Frâncu deschise ușa.

O sală spațioasă ocupa tot etajul superior al donjonului. Pe pereții ei circulari se sprijinea o boltă de chesoane[8], ale cărei nervuri se întâlneau la mijloc pentru a se contopi într-un pandantiv grosolan. Draperii grele, tapiserii vechi cu personaje acopereau pereții. Câteva mobile bătrâne, dulapuri, blidare[9], jilțuri[10], scaune fără spătar o mobilau într-un fel destul de artistic. La ferestre spânzurau perdele groase, ce nu îngăduiau lumii să fie văzută de afară. Pe jos era întins un covor gros de lână, care amortiza pașii.

Rânduiala încăperii era cel puțin ciudată și, pătrunzând înăuntru, Frâncu fu izbit mai ales de contrastul pe care-l înfățișa, după cum era cufundată în întuneric sau scăldată în lumină.

În dreapta ușii, partea din fund se pierdea într-o beznă adâncă.

Dimpotrivă, la stânga, o estradă[11] drapată în stofe negre primea o lumină puternică, provenind din vreun aparat de concentrare așezat în față, dar astfel încât să nu poată fi văzut.

La vreo doisprezece pași de estrada de care era despărțit printr-o balustradă ce-i venea până la brâu, se afla un jilț vechi, cu spătar înalt, pe care ecranul îl înconjura cu un fel de penumbră.

Lângă jilț, pe o măsuță acoperită de un covor, o cutie dreptunghiulară. Cutia, lungă de douăsprezece până la cincisprezece șchioape[12], largă de cinci sau șase, și al cărei capac, bătut în nestemate, era deschis, cuprindea un cilindru metalic.

De cum pătrunsese în încăpere, Frâncu își dădu seama că jilțul era ocupat.

Ședea, într-adevăr acolo, o ființă cu totul nemișcată, cu capul lăsat pe spătarul jilțului, cu pleoapele închise, cu brațul drept întins peste masă și mâna sprijinită pe partea anterioară a cutiei.

Era Radu Gorj. [...]

Deodată se ivi Stilla. Frâncu scăpă cuțitul pe covor.

Stilla era pe estradă, în picioare, în plină lumină, cu părul despletit, cu brațele întinse, minunat de frumoasă în costumul alb al Angelicăi din Orlando, așa cum i se arătase pe bastionul cetății. Era cu neputință să nu-l vadă pe Frâncu și cu toate acestea, Stilla nu făcea nicio mișcare pentru a-l chema... nu-și dezlipea buzele pentru a-i vorbi...Vai! Era nebună! . [...]

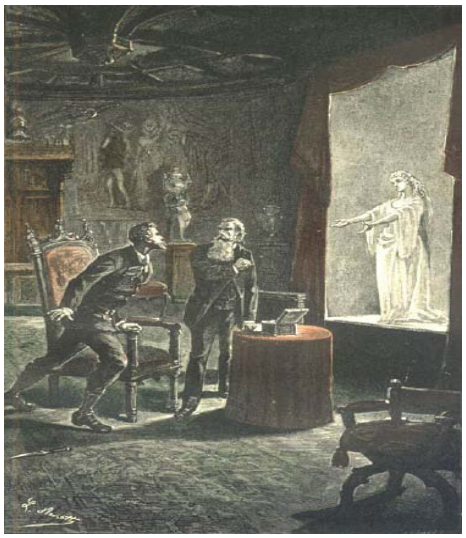

Stilla începu să cânte...

Frâncu și-a întins brațele către Stilla, ale cărei priviri arzătoare sunt ațintite asupră-i...

În clipa aceea, Radu Gorj se pleacă, ia de jos cuțitul scăpat din mâna lui Frâncu și-l îndreaptă către Stilla, încremenită...

Frâncu se aruncă spre el ca să abată lovitura ce o amenință pe nefericita nebună...

Prea târziu...Cuțitul o izbește în inimă...

Deodată se aude zgomotul unei oglinzi sfărâmate și, când mii de cioburi se împrăștie prin încăpere, Stilla piere...

Frâncu a încremenit.. Nu mai înțelege... Oare a înnebunit și el?...

Iar Radu Gorj strigă:

— Frâncu Teleac o pierde din nou pe Stilla.

(Jules Verne, *Castelul din Carpați*, fragmente)

[8] cheson, *chesoane* = s. n. (în context) Despărțitură (ca o cutie) adâncită în tavanul unei clădiri.
[9] blidar, *blidare* = s. n. (cuvânt popular) dulap cu rafturi pentru blide (vase adânci de lut din bucătăria țărănească).
[10] jilț, *jilțuri* = s. n. scaun înalt cu spetează și brațe.
[11] estradă, *estrade* = s. f. platformă de dimensiuni mici, adesea improvizată, pe care se desfășoară reprezentații artistice.
[12] șchioapă, *șchioape* = s. f. măsură populară de lungime, egală cu distanța de la vârful degetului mare până la vârful degetului arătător, când cele două degete sunt bine îndepărtate unul de altul.

Text 2

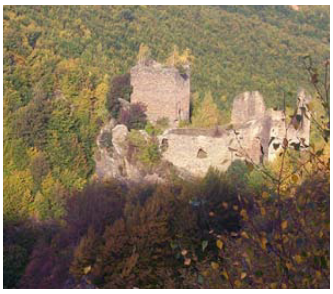

Castelul din Carpați este un film românesc din 1981, regizat de Stere Gulea. Scenariul filmului a fost scris de Nicolae Dragoș și Mihai Stoian după romanul omonim al lui Jules Verne. Vocea care interpretează bucățile de operă este a sopranei Eugenia Moldoveanu.

Subiectul filmului îl reprezintă o poveste de dragoste trăită în Italia de un tânăr militant pentru Unirea Transilvaniei cu România, tânărul boier Frâncu Slătineanu. Acesta o întâlnește pe Stilla, o celebră cântăreață de operă, la o serată organizată de contesa Dora D□istria. Aceasta este convinsă de impresar să accepte să-și înregistreze vocea, echipamentele tehnice fiind realizate cu ajutorul lui Radu Gorj, posesorul unei averi impresionante și proprietarul unui castel în Munții Carpați. Acesta plecase din Transilvania după Revoluția din 1848-1849 și se refugiase în Italia.

Cântăreață de operă italiană dispare însă în condiții obscure. Tânărul boier Frâncu Slătineanu se deplasează la castelul din Carpați unde se retrăsese Radu Gorj, boierul bătrân pasionat de muzică, care fusese implicat în dispariția femeii.

Gândindu-se că în castel ar putea să se afle Stilla, tânărul urcă la castel și reușește să pătrundă înăuntru. El ajunge în camera boierului Radu Gorj unde auzise vocea Stillei. Cu ajutorul aparatelor sale, Orfanik reușise să înregistreze imaginea în mișcare a cântăreței, precum și vocea acesteia. Boierul Radu Gorj îi spune lui Frâncu că Stilla nu mai există, ci doar iluzia sa vizuală. În acel moment, castelul începe să se cutremure și sare în aer. Tânărul boier reușește să fugă și scapă astfel cu viață.

(*Castelul din Carpați* — film din 1981, ro.wikipedia.org)

1. Identifică personajele care apar în Textul 1.
2. Transcrie trei cuvinte din Textul 2 care fac parte din câmpul lexical al termenului *muzica*.
3. Transcrie următoarele enunțuri în caiet. Încercuiește Adevărat (A) sau Fals (F), justificând alegerea cu secvențe din Textul 1.
   a) Frâncu intră în castel pentru a căuta o comoară. A F
   Justificare:...
   b) Radu Gorj o ținea pe Stilla prizonieră în castel. A F
   Justificare:...
   c) Frâncu vede o înregistrare a Stillei dintr-un spectacol. A F
   Justificare:...
4. Transcrie următoarele enunțuri în caiet. Încercuiește Adevărat (A) sau Fals (F), justificând alegerea cu secvențe din Textul 2.
   a) În film, numele personajelor este diferit față de cele din roman. A F
   Justificare:...
   b) Radu Gorj inventează un aparat ce permite înregistrarea video. A F
   Justificare:...
   c) Frâncu reușește să scape viu din explozia care distruge castelul. A F
   Justificare:...
   d) Paginile cărții sunt tipărite cu litere aurite. A F
   Justificare:...

Compară!

Completează tabelul, comparând Textul 1 cu Textul 2.

Asemănări	Deosebiri
Spre exemplu, În ambele texte apare un personaj feminin, o cântăreață de operă.	Textul 1 este un fragment din romanul scris de Jules Verne. Textul 2 este prezentarea filmului al cărui scenariu are la bază romanul lui Jules Verne.

Activități de post-lectură

Lucrează în echipă!

1. Explozia stelară

◇Tema activității este *Castelul din Carpați.*

◇ Se organizează cinci grupe de lucru.

◇ Fiecare grupă alege printr-un reprezentant o steluță colorată ce conține una din următoarele întrebări:

CE?, CINE?, UNDE?, CÂND?, DE CE ?

◇Elevii elaborează în grup 3 — 5 întrebări care să se refere la tema activității.

Spre exemplu: Ce vede Frâncu atunci când deschide ușa? Cine a scris textul? Unde are loc acțiunea?

Când are loc acțiunea? De ce vrea Frâncu să intre în castel?

◇Fiecare echipă prezintă clasei întrebările pe care le-a alcătuit în grup și sunt formulate răspunsuri la acestea.

◇Informațiile obținute prin intermediul răspunsurilor sunt organizate cu ajutorul profesorului.

Spre exemplu, la sfârșitul activității poate fi completat următorul tabel:

Acțiune	Personaje	Locul /Timpul desfășurării acțiunii	Autor

2. Metoda ciorchinelui

◇ Alcătuiește o schemă asemănătoare celei de la pagina 139. Identifică numai elementele care se regăsesc în Textul 1 și oferă pentru fiecare câte un exemplu.

Descoperă!

1. Citește enunțurile de mai jos și răspunde la întrebări.

Câteva piscuri, cu temeliile **înecate** într-o ceață **plutitoare**, erau luminate către răsărit.

Nu se știe, iar îndrăznețul artist a rămas necunoscut, de n-o fi cumva românul Manole, cel atât de **falnic** cântat de legendele valahe și care a zidit la Curtea de Argeș vestitul palat al lui Radu Negru.

a) Care este sensul cuvintelor evidențiate?

b) Ce parte de vorbire sunt cuvintele evidențiate?

2. Asociază, folosind săgeți, cele două coloane.

a) temelii înconjurate de ceață	
b) temelii înecate într-o ceață	limbaj obișnuit, folosit în comunicarea de zi cu zi
c) ceață plutitoare	
d) ceață mișcătoare	limbaj expresiv, folosit într-o operă literară
e) atât de falnic cântat	
f) atât de mult cântat	

Reține!

Epitetul este figura de stil care exprimă o însușire deosebită a unui obiect sau a unei acțiuni. Din punct de vedere gramatical, epitetul poate fi:

• adjectiv: o privire verde, tăioasă;

• adverb: se uita groaznic.

Exersează!

1. Alcătuiește cinci enunțuri în care să folosești epitete.

2. Alcătuiește o compunere de 100 —150 de cuvinte, în care să demonstrezi că Textul 1 este un text literar descriptiv în proză. Recomandare: Folosește informațiile obținute prin metoda ciorchinelui!

148

TEXTUL DESCRIPTIV

Activități de pre-redactare

Fii creativ!

Copiază pe caiet următoarea schemă și completează căsuțele libere cu figuri de stil create de tine (comparații, enumerații, epitete).

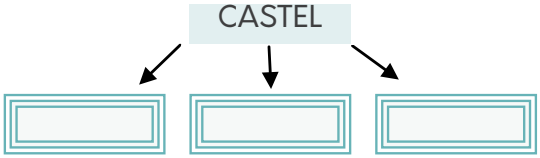

Activități de redactare

Exersează!

Alcătuiește un text descriptiv, de 150 — 200 de cuvinte, în care să prezinți un castel (real sau imaginar).

Recomandare: Poți folosi următorul plan:

Introducere:

- precizează coordonatele spațiale și temporale.

Cuprins:

- surprinde particularitățile elementelor care compun castelul (formă, culoare, mărime);
- descrie atât aspectul exterior, cât și interiorul castelului (obiectele de artă care se află în castel, principalele săli, holuri etc.);
- folosește figuri de stil și imagini artistice.

Încheiere:

- exprimă sentimentele pe care ți le produce peisajul descris.

Folosește verbe și pronume la persona I, numărul singular într-un enunț exclamativ.

Activitate de post-redactare

Evaluare colegială

• La sfârșitul redactării compunerii, completează următoarea fișă de autoevaluare:

Recomandare: Rescrie compunerea, dacă e cazul, ținând cont de aspectele care trebuie îmbunătățite.

Criterii:	Da	Nu
1. Introducerea stabilește coordonatele spațiale și temporale.		
2. Cuprinsul este organizat în paragrafe.		
3. Fiecare paragraf din cuprins surprinde o particularitate a castelului.		
4. Încheierea respectă cerința.		
5. Limbajul folosit este expresiv.		
6. Verbele sunt la modul indicativ, timpurile prezent și imperfect.		
7. Ortografia și punctuația au fost verificate.		
8. Textul este lizibil.		

TEXTUL NARATIV-DESCRIPTIV

Activități de pre-redactare

Citește!

miercuri, 21 martie

Astăzi este Ziua Internațională a Poeziei. Nu știam acest lucru înainte să ajung la școală, dar am aflat de la Bubu, colegul meu de clasă, că vom avea o oră de română... specială. A început să-mi povestească cum a fost el vara trecută în Turcia, cum s-a plimbat pe Bosfor și a mâncat baclava toată ziua, dar nu am înțeles ce legătură aveau aceste lucruri cu poezia.

A venit ora... fiecare a primit o foaie albă de hârtie pe care trebuia să scrie două catrene cu tema Primăvara. Am scris un text frumos, inspirat de Vasile Alecsandri...cu multe epitete.

Deodată, ușa s-a deschis și a intrat o tânără drăguță care a spus că ne va învăța să ne decorăm versurile folosind tehnica Ebru. Bubu mi-a dat un cot și mi-a șoptit. Ți-am spus eu!

Tânăra drăguță, cu părul auriu, pe care o cheamă Adela, ne-a spus că tehnica provine din Turcia, iar materialele folosite pentru această activitate sunt relativ accesibile tuturor: o tavă de aluminiu, cutiuțe cu vopsea specială, scobitori, o clemă.

Ne-a spus apoi care sunt etapele pe care trebuie să le urmăm și am început lucru. La început ne-am împărțit în opt echipe. Eu am nimerit cu Bubu, Anca și Mary. Pe banca noastră, am pus tava de aluminiu în care am turnat o sticlă de apă plată în care am amestecat o substanță care a îngroșat apa. A urmat a doua etapă, ne-am ales trei culori și am turnat câteva picături pe suprafața apei. Prima culoare e folosită ca fundal, trebuie să acopere întreaga suprafață a tăvii, celelalte se pun la câțiva centimetri distanță. A urmat desenul propriu-zis. Eu am fost primul și am desenat o floare, folosind o scobitoare. Adela ne-a spus că trebuie să avem gesturi lente și continue pentru a evita amestecarea culorilor. Când floarea a fost gata, am aplicat ușor foaia pe care am scris versurile pe suprafața apei și am apăsat pe hârtie pentru a goli bulele de aer. Am scos hârtia cu un clește și am pus-o pe pervaz, la uscat. Rezultatul a fost uimitor!
Sper să mai am prilejul de a picta pe apă!

Știai că...?

• Ebru este o formă tradițională de artă decorativă specifică Turciei. Acest stil se mai numește marmorat și constă în adăugarea unei substanțe naturale în apă, pentru a se obține un lichid îngroșat pe suprafața căruia se aplică vopsele insolubile în apă, fără ca acestea să se îmbine între ele. Apoi, cu ajutorul unor bețe de metal, sunt create diverse modele și forme. Când pictura este gata, aceasta poate fi transferată pe o suprafață absorbantă, cum ar fi hârtia, materiale textile sau lemnul.

(http://www.cunoastelumea.ro)

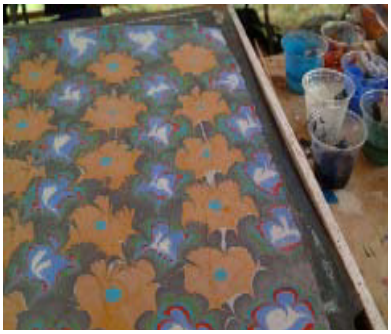

Observă!

Textul de mai sus este o pagină de jurnal:

- este menționată sus data redactării textului (*miercuri, 21 martie*);
- conține verbe și pronume la persoana I (*nu știam, eu* etc.).

Textul de mai sus este narativ-descriptiv:

- prezintă un proces: *folosirea tehnicii Ebru.*

Activități de redactare

Exersează!

1. Alcătuiește o pagină de jurnal, similară celei de la pagina anterioară, în care să prezinți modul în care ai reușit să creezi pictura alăturată, folosind tehnica Ebru.
2. Alcătuiește o poveste de 150 — 200 de cuvinte, care să îmbine elementele narative cu cele descriptive, având începutul următor:

Într-o zi frumoasă de primăvară, Bobo a plecat într-o excursie la munte ca să picteze după natură. El a văzut în depărtare un castel impunător...

Recomandare:
În compunerea ta, trebuie:
— să relatezi o întâmplare, respectând succesiunea logică a întâmplărilor;
— să precizezi două elemente ale contextului spațio-temporal, altele decât cele menționate în începutul dat;
— să integrezi două secvențe descriptive în textul narativ;
— să ai un conținut adecvat cerinței;
— să respecți precizarea privind numărul de cuvinte.

3. Alcătuiește un text narativ-descriptiv, în care să prezinți un proces ca o succesiune de etape.
Spre exemplu, poți prezenta realizarea unei flori folosind tehnica quilling (arta rulării hârtiei) sau tehnica origami (arta plierii hârtiei).
Recomandare: Află mai multe informații despre procesul pe care dorești să-l prezinți folosind mai multe surse de documentare (cărți, enciclopedii, resurse online).
Prezintă lucrarea în fața colegilor tăi, folosind noile tehnologii.

Activități de post-redactare

Evaluare colegială

Lucrarea ta va fi evaluată de un coleg care va completa următoarea fișă de evaluare:

Fișa de evaluare pentru textul narativ-descriptiv			
	Criterii	Da	Nu
Planificarea	Au fost respectate etapele scrierii în elaborarea lucrării.		
Introducerea	Introducerea respectă cerința.		
	Cuprinsul captează atenția cititorilor.		
Cuprinsul	Cuprinsul este organizat în paragrafe.		
	Fiecare paragraf prezintă o etapă a procesului.		
Încheierea	Încheierea respectă subiectul propus.		
Ortografia	Ortografia a fost verificată, textul nu conține greșeli.		
Punctuația	Puncutația a fost verificată, textul nu conține greșeli.		
Lizibilitatea	Forma finală a lucrării are un scris citeț, fără ștersături.		

Recomandare:
Consultă fișa de evaluarea și rescrie lucrarea (dacă e cazul) pentru a o îmbunătăți.

EROI DE LEGENDĂ

Citește!

Text 1

PINTEA HAIDUCUL

Pe seama celui cunoscut ca Pintea Viteazul s-au țesut numeroase balade și legende. O legendă a consemnat și Tache Papahagi, în 1925, pe vremea când cerceta graiul și folclorul Maramureșului: *Pintea a fost un viteaz mare. El a avut un cal năzdrăvan. Apoi, oamenii împăratului au vrut să-l prindă. El a stat călare pe cal, sus, pe Piatra Gutâiului. Calul a stat într-un picior de dinapoi, că se vede în piatră urma piciorului unde a stat calul. Apoi, odată a zburat calul de pe Gutâi cu Pintea călare, colo, pe Vârful Pietrii, apoi, ca gândul a zburat pe Piatra Săpânții. Viteaz ca Pintea n-a fost nimeni.*

De asemenea, se spune că haiducul ar fi inventat un aparat de zbor, dar și că ar fi ascuns în munți comori care nu au fost găsite nici astăzi, deși sunt încă căutate. Este vorba de comoara ascunsă în munții Gutâi. Existența comorii apare în folclorul transmis pe cale orală până în zilele noastre, chiar dacă amplasamentul ei diferă, potrivit specialiștilor în folclor.

(Nicolae Ghișan, *Adevărul și legendele despre Pintea Viteazul*, www.gazetanord-vest.ro, text adaptat)

Text 2

IANCU JIANU

Casa ridicată de părinții lui Iancu, încă din veacul al XVIII-lea, cea mai veche din tot orașul, este azi părăsită și goală. Și totuși, dacă întrebi despre Iancu Jianu pe oricare din oamenii ce trec grăbiți pe strada cu același nume, prin fața adresei de la numărul 9, oricare din ei îți va răspunde cu aceleași cuvinte: „eroul nostru". Fără exagerare: oricine! Orice om din Caracal, de la copil la moșneag. Imposibil să existe vreun muritor care să nu știe ceva despre boierul-haiduc. E un simbol al locului și al lor, o speranță, cumva, într-un anume spirit de dreptate. Un adevărat Robin Hood român, care le-a marcat tuturor copilăria. Localnicii aproape îl pot „vedea" și azi pe voinicul care se bătea cu poterile lui Caragea, călare pe calul lui bălan, care trecea Dunărea cu ceata lui de fârtați, ca să le incendieze turcilor Plevna și Vidinul, sau care-și unea oastea haiducească la Slatina, cu cea a prietenului său, Tudor Vladimirescu!

A fost mult idealizat, în filme și-n literatură, portretul lui Iancu.

(Bogdan Lupescu, *Balada unui boier-haiduc: Iancu Jianu*, www.formula-as.ro, text adaptat)

Text 3

ROBIN HOOD

Este unul dintre cele mai cunoscute personaje ale folclorului englez și a devenit celebru datorită îndemânării cu care mânuia arcul și sabia, precum și datorită faptului că, împreună cu trupa sa de Merry Men, lua de la bogați ca să dea celor săraci. Nu ne sunt străine nici faptele de vitejie făcute pentru a-l ajuta pe Regele Richard Inimă de Leu sau pentru a o salva pe frumoasa Marian. Toate aceste „întâmplări" se petreceau în Anglia medievală.

În cultura populară, Robin Hood este unul dintre eroii des întâlniți. De pildă, este personaj în romane de Walter Scott, Alexandre Dumas, Henry Gilbert, Robin McKinley, iar în benzile desenate apare încă de prin 1936. Nici Lego nu s-a dat înapoi în a le oferi copiilor jucării cu Robin Hood și ai săi tovarăși, iar în jocurile video, arcașul face carieră din 1985. În muzică, două opere, o operetă și câteva cântece evocă legendarul personaj. Toate sunt întrecute însă de producțiile cinematografice. În zeci de filme Robin Hood a fost personaj principal sau a apărut în diferite episoade ale unor seriale.

(*Robin Hood, adevăr sau legendă?*, www.tribuna.ro, text adaptat)

Compară!

• Asociază cele trei texte de pe pagina anterioară (Textul 1, Textul 2, Textul 3) cu cele trei imagini de mai jos [A), B), C)]. Motivează-ți alegerile!

A)

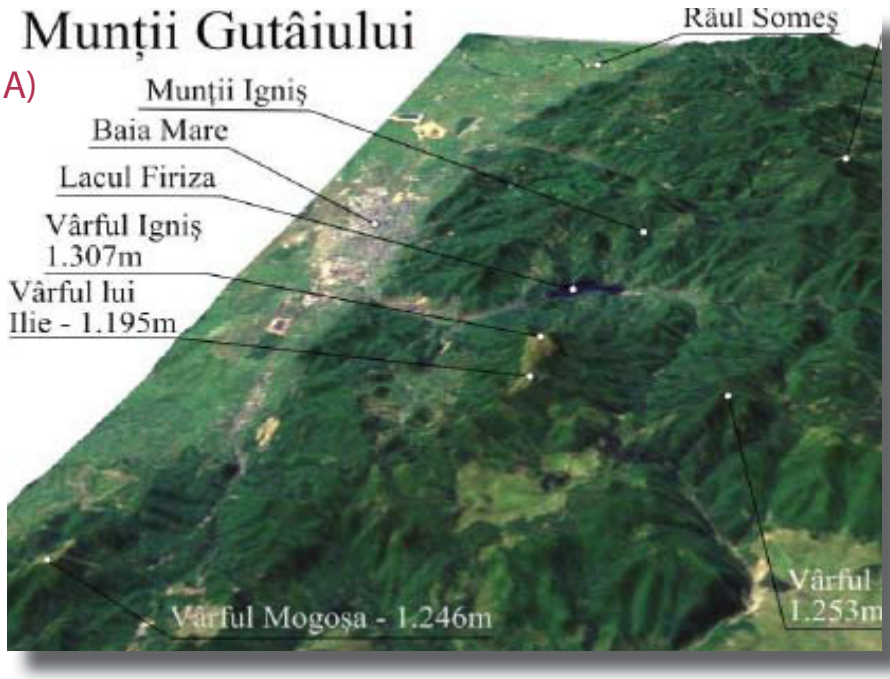

B)

C)

Lucrează în echipă!

• Alcătuiește împreună cu un coleg/o colegă o prezentare a unui erou de legendă, folosind noile tehnologii.

Recomandări:

Prezentarea ta poate cuprinde 10 — 12 diapozitive.

Prezintă principalele fapte de vitejie ale eroului ales folosind scurte secvențe de text însoțite de imagini/desene reprezentative.

Ultimul diapozitiv conține bibliografia (totalitatea resurselor pe care le-ai folosit în procesul de documentare. Pentru a cita o carte trebuie să menționezi: numele și prenumele autorului, titlul cărții, editura, anul și locul apariției cărții.)

Metodă complementară de evaluare

• Alcătuiește un referat, de cel puțin 300 de cuvinte, referitor la un model de eroism promovat în literatura română și/sau universală și în alte arte (film, teatru, artă plastică etc.).

Spre exemplu, poți alege un erou al literaturii române (Pintea Viteazul, Iancu Jianu) ale cărui fapte au fost ecranizate (*Pintea*, 1976, regizat de Mircea Moldovan; *Iancu Jianu, zapciul*, 1980, regizat de Dinu Cocea) și/sau un erou al literaturii engleze (Robin Hood) care apare în multe producții cinematografice.

Recomandări:

• Folosește mai multe surse de documentare!
• Respectă cele trei părți componente ale unei compuneri: introducere, cuprins, concluzie!
• Referatul tău poate conține desene sau imagini relevante!

Evaluare

Repede la circul ***cel mai înalt*** să vă îmbogățiți cunoștințele în asalt. Aici e ca la teatru, înțelegi totul dacă ești cu ochii în patru.

Cântă muzica, spectatorii au înlemnit: programul e nemaipomenit.

Un om pescuiește, aruncând undița în sală, ca în iazul de la moară. Din coafura unei doamne frumoase a scos două broaște-țestoase, iar din sufletul unui vecin a pescuit un rechin. Să nu credeți că toate acestea sunt minciuni sau că, Doamne ferește, la circ se întâmplă minuni.

Acrobații aceștia, care se dau peste cap în aer, pot sări așa fiindcă sorb multă cafea. Eu - las□că-s mai ușor - dacă beau două cafele, zbor! Mă ține atmosfera ca pe un aeroplan și scriu poezii pe tavan. Atenție, urmează un număr ***interesant***: dansează un elefant. Dansează ***singur***, maimuțele l-au refuzat; mi se pare că le-a călcat pe picioare.

Și acum, aoleu, un om bagă capul în gura unui leu. Doar Emil zâmbește iară: „Hm, e leu doar pe dinafară. C-am văzut eu un urs alpin și-n el era unchiul Marin.” Să știți că la circ animalele nu sunt de pâslă, ci sunt ***autentice***, sută la sută.

Bum! Bum! A apărut fachirul într-un nor de fum. Fachirul e un om extraordinar — dacă vrea, ne bagă toată fericirea în buzunar. El e spaima aricilor, fiindcă îi place să doarmă numai pe ace.

O, dar am rămas singuri. Toată lumea a plecat, că programul s-a terminat.

Așa că mergeți ***acasă***, închideți bine ușile și, dacă vreți, faceți și voi circ cu păpușile. Scufița-Roșie și încă vreo câteva domnișoare sunt bune dansatoare. Pisica se va împrieteni la cataramă cu — săraca — rândunica.

Dacă o să vi se pară ***prea mică*** trupa, priviți-o numai cu lupa. Așa o să puteți vedea ***cele mai grozave*** animale din pădurile ***ecuatoriale***.

(Marin Sorescu, *Scamatorii, scamatorii, scamatorii,* volumul *Unde fugim de-acasă?*)

1.	Identifică tema textului.	0,5p
2.	Analizează cuvintele evidențiate din punct de vedere morfologic.	2p
3.	Construiește două enunțuri în care să folosești un adverb de loc și unul de mod.	1p
4.	Construiește un enunț în care verbul *a dansa* să fie însoțit de un adverb de loc.	0,25p
5.	Identifică două figuri de stil diferite din text și menționează numele lor.	0,75p
6.	Alcătuiește un enunț în care cuvântul *leu* să fie însoțit de un epitet.	0,5p
7.	Redactează o compunere de 150 — 200 de cuvinte, în care să prezinți două particularități ale textului descriptiv literar în proză, valorificând textul-suport. În compunerea ta, vei avea în vedere: — să precizezi două trăsături ale textului descriptiv literar în proză; — să prezinți detaliat două trăsături, valorificând două secvențe din textul-suport; — să existe un echilibru între părțile compunerii (introducere, cuprins și încheiere). Redactare: unitatea compoziției: 0, 2 p.; registrul de comunicare, stilul și vocabularurul: 0,1p.; coerența textului: 0,1p.; ortografie: 0,2p.; (0 greșeli – 0,2p; 1-2 greșeli – 0,1p.; 3 sau mai multe greșeli – 0p.); punctuația: 0,2p.; (0 greșeli — 0,2p.; 1-2 greșeli – 0,1p.; 3 sau mai multe greșeli — 0p.); așezare în pagină, lizibilitate: 0,1p.; respectarea numărului de cuvinte: 0,1p	4p

Se acordă 1 punct din oficiu.

UNITATEA 7

NATURA ȚĂRII MELE

Conținuturi din programa școlară:

Comunicare orală
- Dicția, importanța ei în interacțiunile verbale

Lectură
- Textul descriptiv în versuri: pastelul
- Versificație: rima, strofa, ritmul (intuitiv)

Redactare
- Stil: proprietatea termenilor, puritate și adecvare situațională, originalitate

Elemente de construcție a comunicării
- Complementul
- Complementul direct, complementul indirect în dativ
- Anticiparea și reluarea prin clitice pronominale în cazul unor complemente
- Complementul prepozițional
- Circumstanțialul de mod, circumstanțialul de timp, circumstanțialul de loc
- Norme de punctuație (virgula)

Elemente de interculturalitate
- Limba română în Europa; comunitatea lingvistică a vorbitorilor de limbă română de pretutindeni

CASCADA BIGĂR

Activități de pre-ascultare

Exprimă-ți opinia!

• Țara noastră are numeroase locuri de o frumusețe inimaginabilă care impresionează prin spectacolul pe care îl oferă privitorului elementele naturii. Imaginile de mai jos prezintă două dintre acestea. Privește-le cu atenție și spune ce reprezintă fiecare dintre ele.

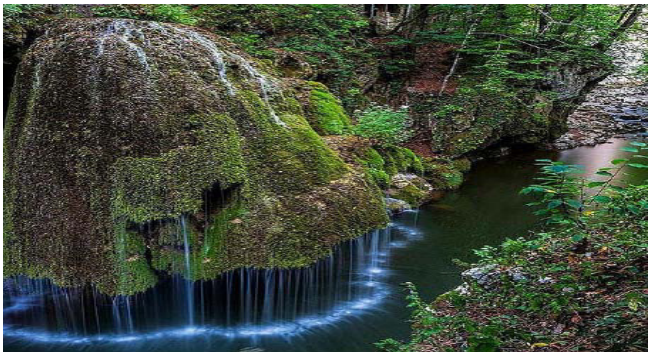

1. Care imagine îți place mai mult? Justifică-ți alegerea, menționând două trăsături care te-au impresionat în mod deosebit.
2. Definește printr-un singur cuvânt emoția pe care ți-o provoacă fiecare element descris de imaginile de mai sus.

Activitate interdisciplinară

• Localizează pe hartă Banatul! Se află în vestul sau în estul țării?
• Enumeră trei orașe din această regiune! Ți-ar plăcea să le vizitezi?
Recomandare: Folosește manualul digital!

Dezvoltă-ți vocabularul!

1. Citește următoarele propoziții și asociază cuvintele numerotate cu definițiile oferite mai jos.
• În zona cascadei predomina tuful[1], pe care crescuse un mușchi de un verde ruginiu.
• În excursia prin munții din Ardeal am fost uimiți de un izbuc[2] care izvora chiar din stânca versantului.
• Conul[3] este o figură geometrică.

Definiți:
a) izvor de apă cu debit intermitent care se formează în regiunile carstice și funcționează pe principiul sifonului;
b) rocă sedimentară poroasă;
c) suprafață descrisă de o dreaptă care se deplasează sprijinindu-se pe o curbă închisă imobilă și pe un punct fix exterior.

2. Precizează care este sensul următoarelor structuri: *îți iei inima în dinți, îți sufleci pantalonii.*
3. Pronunță următoarele structuri lexicale: Radio România Reșița , The World Geography, Izbucul Bigăr.

Reține!

Modul în care sunt rostite cuvintele are un rol extrem de important în înțelegerea mesajului comunicat de vorbitor.

Cu cât cuvintele sunt mai clar și mai corect pronunțate, cu atât interacțiunea verbală își atinge obiectivul.

Activități de ascultare propriu-zisă

Ascultă!

Vei asculta (accesând formatul digital al manualului) un fragment dintr-o emisiune radio despre Cascada Bigăr [Textul 7A, B].

1. Transcrie pe caiet tabelul de mai jos. În timp ce vei asculta Textul 7A din nou, vei indica prin bifare afirmațiile adevărate.

AFIRMAȚIE	ADEVĂRATĂ
1. Emisiunea este transmisă de Radio Reșița.	X
2. Anul în care cascada a fost inclusă în topul celor mai spectaculoase fenomene naturale a fost 2013.	
3. Legenda spune că o prințesă s-a pierdut în peșteră.	
4. Peștera Bigăr se află dedesubtul izbucului Bigăr.	

2. Citește cu atenție următorul chestionar. În timp ce vei asculta Textul 7B din nou, vei scrie în caiet răspunsurile corecte.

1. Care a fost anul în care cascada a fost declarată arie protejată?

a) 1982; b) 2000; c) 2013.

2. Cum a fost supranumită Cascada Bigăr?

a) Cascada Coronini; b) Izbucul Bigăr; c) prințesa Banatului montan.

3. Cu ce se aseamănă cascada?

a) cu o țesătură populară bănățeană; b) cu un curcubeu; c) cu o rochie de mireasă.

Activități de post-ascultare

Exprimă-ți opinia!

1. Consideri că Peștera Bigăr este un loc impresionant? Motivează-ți răspunsul!
2. Exprimă-ți opinia despre afirmația: „Cascada Bigăr – una dintre cele mai frumoase căderi de apă ale Terrei!”

Joc de rol

Alege unul dintre următoarele roluri: agent de turism, crainic de televiziune, actor. Citește cu voce tare textul de mai jos, interpretând rolul ales.

Cascada Bigăr

Cascada Bigăr, „prințesa” Banatului Montan, a fost înființată în anul 1982 ca rezervație naturală, iar din 2000 a fost declarată arie protejată de interes național. În trecut a fost numită și Cascada Coronini, după fostul guvernator al Banatului, din secolul al XIX-lea, Johann Baptist Coronini–Cronberg. Înaltă de aproximativ șapte metri, cascada este alcătuită din tuf calcaros „brodat” cu lacrimi cristaline, precum o țesătură populară bănățeană, cu fir fin de borangic.

Autoevaluare

Transcrie în caiet următorul chestionar. Bifează afirmațiile cu care ești de acord și adună punctajul obținut.

Chestionar de autoevaluare

1. Am rezolvat cu ușurință exercițiile în timp ce am ascultat textul.	1 p.
2. Am identificat corect sentimentele transmise în text.	1 p.
3. Am participat la jocul de rol.	2 p.
4. Am participat activ la discuția din clasă.	2 p.

Interpretarea chestionarului:

0 — 2p: Străduiește-te mai mult!
2p — 5p: Ești pe drumul cel bun!
6p: Bravo! E perfect!

157

Activități de producere a mesajului oral

Exprimă-ți opinia!

1. Privește imaginile de mai jos. Ce au în comun cele patru profesii?

1

2

3

4

2. Alege din lista de mai jos două calități pe care le consideri necesare pentru fiecare dintre profesiile ilustrate în imaginile de la exercițiul anterior: empatie, carismă, sociabilitate, dicție.

Reține!

Dicția este modul de a pronunța silabele, cuvintele sau sunetele. Dicția presupune rostirea clară a fiecărui sunet, astfel încât cuvântul să fie auzit în integralitatea sa și să fie perfect înțeles de ascultător.

Dicția este necesară în comunicarea umană, permițând transmiterea informației de la vorbitor la ascultător, dar mai ales descifrarea ei de către ascultător.

Amintește-ți!

Cratima este semnul ortografic care unește două cuvinte/părți de cuvinte, indicând, de cele mai multe ori, rostirea lor într-o singură silabă.

Reține!

Dicția este influențată de:
a) cunoașterea modului de accentuare a cuvintelor;
b) cunoașterea sensurilor cuvintelor;
c) respectarea rolului semnelor de ortografie;
d) elementele paraverbale ale comunicării: intonația, volumul și ritmul rostirii.

Activități de producere a mesajului oral

PASTEL

Citește!

de George Coșbuc

Prin vișini vântul în grădină
Cătând culcuș mai bate-abia
Din aripi, și-n curând s-alină,
Iar roșul mac închide floarea,
Din ochi clipește-ncet cicoarea
Și-adoarme-apoi și ea.

Eu cred c-a obosit pădurea,
Căci ziua-ntreag-a tot cântat
Și tace-acum gândind aiurea.
Sub dealuri amurgește zarea,
Se-ntunecă prin văi cărarea
Și-i umbră peste sat. [...]

Tăciunii-n vatră dau lumină;
Pe drumul de drumeți sărac
Mai vezi fugind câte-o vecină
Să ceară cu-mprumut jăratec;
Grăbit, dă roate, singuratec,
Tăcutul liliac. [...]

Copiii dorm, visându-și jocul.
Mai toarce mama. În curând,
Pe vatră ea-nvălește focul,
Încuie ușile la tindă,
Se culc-apoi. Iar cariu-n grindă
S-aude-acum rozând.

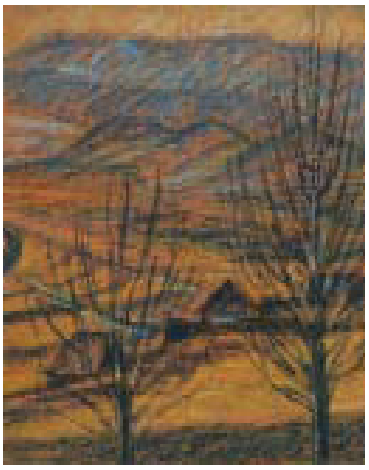

Dezvoltă-ți vocabularul!

PASTÉL, pasteluri, s. n. 1. S. n. Creion colorat, moale, pentru desen, făcut din pigmenți pulverizați, amestecați cu talc și cu gumă arabică. ◇ Desen executat cu acest fel de creioane. ◇ Culoare pastel. Desen pastel. 2. S. n. Poezie cu conținut liric, în care se zugrăvește un tablou din natură.

Exersează vorbind!

1. Recitește cu voce tare secvențele: „drum de drumeție”, „cătând culcuș”, „Din ochi clipește-ncet cicoarea”.
2. Indică în ce a constat dificultatea rostirii. Alege una dintre variantele următoare:
a) necunoașterea sensului cuvintelor; b) repetarea acelorași sunete/grupuri de sunete; c) accentuarea cuvintelor.

Exersează!

1. Imaginează-ți următoarea situație: Ești crainic TV și trebuie să citești. Pregătește-te pentru emisie, făcând următoarele exerciții de dicție:
a) bra, bre, bri, bro;
b) Patru buburuze,/Roșii archebuze,/Bâzâie ursuze/Zburând pe peluze!
c) Știu că știi că știuca-i știucă,/Dar mai știu că știuca-i pește/Și că știuca se mănâncă,/Și că știuca se prăjește.
2. Recită primele două strofe ale poeziei în 10 secunde, apoi repetă exercițiul recitând ultimele două strofe într-un minut.

Activități de post-producere a mesajului oral

Evaluare colegială

Colegii tăi vor nota, în tabelul de mai jos, reacția pe care le-a provocat-o fiecare recitare și îți vor propune soluții pentru a ajunge la o dicție adecvată.

Ritm	Observații	Soluții
Ritm alert		
Ritm lent		

Lucrează în echipă!

Concurs de dicție

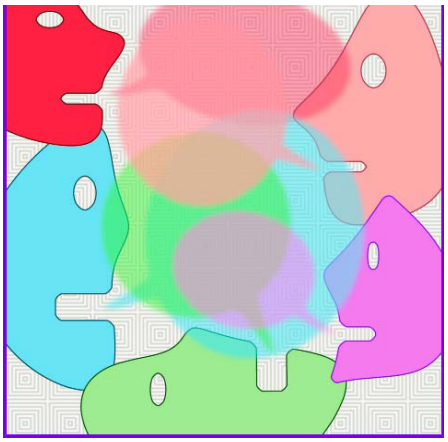

• Organizați-vă în echipe de câte patru membri.
• Fiecare echipă va primi o listă cu exerciții de dicție.
• Câștigă echipa care pronunță corect cele mai multe exemple din lista propusă.

Echipa 1

1. Un vultur stă pe-un pisc c-un pix în plisc.
2. Până când a cărămidărit cărămidarul pe cărămidăriță, a cărămidărit cărămidărița pe cărămidar la fel cum ar fi vrut cărămidarul să cărămidărească pe cărămidăriță.
3. Balaban Bălăbănescu bâlbâiește bâlbâituri bâlbâite pe negândite.
4. Gânditorul gândea îngândurat când un gând gândit în gând a ajuns gândire negândită de gând, când gândul gânditorului a gândit alt gând negândit în gând.

Echipa 2

1. Capra-n piatră a călcat. Piatra-n patru a crăpat.
2. Domnule Dudău, dă-mi două dude din dudul dumitale de dincolo de drum!
3. Fata fierarului fierbe fasole fiartă fără foc fiindcă focul face fum.
4. Colo-n vale p-un pitroi sta o codobătură și un codobăturoi, codobăturoiu codobătureşte codobătura, codobătura nu poate codobături codobăturoiu.

Echipa 3

1. Cosașul Sașa când cosește, cât șase sași sașul cosește.
2. Papucarul papucărește papucii nepapucăriți ai papucăresei, dar papucăreasa nu poate papucări papucii nepapucăriți ai papucarului care papucărește papucii nepapucăriți.
3. E mai pestriță prepelița pestriță, dar mai pestriți sunt cei paisprezece pui de prepeliță pestriți.
4. Bucură-te cum s-a bucurat Bucuroaia de bucuria lui Bucurel care s-a întors bucuros de la București.

Echipa 4

1. E pestriță prepelița pestriță, dar mai pestriți sunt puii prepeliței pestrițe.
2. Când mă gândesc că te gândești că mă gândesc la tine, gândește-te că mă gândesc că te gândești la mine.
3. Pe cap un capac, pe capac un ac.
4. Știu că știu că știuca-i știucă și mai știu că știuca-i pește.

Echipa 5

1. Sașiul stă pe șasiu și șușotește.
2. Unui tâmplar i s-a-ntâmplat o întâmplare. Alt tâmplar, auzind de întâmplarea tâmplarului de la tâmplărie a venit și s-a lovit cu tâmpla de tâmplăria tâmplarului cu întâmplarea.
3. Un bal fără egal cu final fatal la un halal carnaval estival cu scandal epocal dintr-un opal oval, pal, real și natural, fără rival, egal și actual.
4. Prin Vulturi vântul viu vuia.

AMURG ÎN DELTĂ

Activități de pre-lectură

Dezvoltă-ți vocabularul!

• Oferă sinonime pentru cuvintele *amurg*, *coline* și construiește enunțuri cu acestea.

Știai că...?

Ion Pillat a fost un poet important al perioadei interbelice, care a descris natura locală în volumele sale: *Satul meu, Pe Argeș în sus..., Florica* etc.

Recomandare:

Află mai multe despre Ion Pillat și opera sa, urmărind videoclipul din manualul digital!

Activități de lectură

AMURG ÎN DELTĂ

Citește!

de Ion Pillat

Cât vezi cu ochiul, verde, păpurișul
Se-ndoaie-n vântul serii, foșnitor.
Din când în când și-arată luminișul
Un ochi de apă moartă. Un cocor

Cu aripa deschisă se ridică
Din stuf, sfâșietor de trist scâncind,
Sau cai tătari, dând roată fără frică,
Sălbăticiți, nechează pe un grind[1].

Amurgu-mbracă Delta toată-n aur
Cu turla[2] unui sat lipovenesc[3],
Dar umbrele ostroavelor[4] de plaur[5]
Albastrul cenușiu îl împânzesc.

Vaporul taie noaptea șoptitoare,
Și valul ce se-ntunecă-ntr-una,
Când cele cinci coline cresc în zare,
De aur vânăt cum e pruna.

[1] grind, *grinduri* = s. n. mică ridicătură de teren de formă alungită, rezultată din depunerile aluvionare ale unei ape curgătoare sau ale mării.

[2] turlă, *turle* = s. f. construcție de forma unui cilindru sau a unei prisme poligonale, de înălțime relativ mare, care face parte din complexul arhitectural al bisericilor, înălțându-se deasupra acoperișului.

[3] lipovenesc = adj. care aparține lipovenilor, privitor la lipoveni (persoane care fac parte dintr-o populație de origine rusă stabilită în regiunea Deltei Dunării și care se ocupă mai ales cu pescuitul).

[4] ostrov, *ostroave* = s. n. 1. Insulă mai mare. 2. Insulă fluvială formată în urma unui proces de acumulare.

[5] plaur, *plauri* = s. m. formațiune vegetală acvatică, compactă, în care predomină stuful, care plutește la suprafața apei.

161

1. Identifică în text două cuvinte din câmpul lexical al cuvântului *naturii*.
2. Transcrie următoarele enunțuri în caiet. Încercuiește Adevărat (A) sau Fals (F).

Spre exemplu,

a) Tema poeziei este natura. A F
Justificare: Dar umbrele ostroavelor de plaur/Albastrul cenușiu îl împânzesc.
b) Momentul descris este dimineața. A F
Justificare:...
c) Perspectiva din care este prezentată Delta este panoramică. A F
Justificare:...
d) În poezie sunt redate atât elemente ale cadrului terestru, cât și ale cadrului cosmic. A F
Justificare:...

Reține!

Versul este un rând dintr-o poezie. Sinonimul vechi (arhaic) al cuvântului *vers* este *stih.*
În funcție de numărul de silabe, versurile pot fi scurte sau lungi.
Versurile unei poezii se grupează în strofe.
Strofa reprezintă fiecare dintre diviziunile unei poezii, constând din două sau mai multe versuri.
Strofele se delimitează între ele prin spații albe.
În funcție de numărul de versuri, strofele pot fi: monostih = un vers; distih = două versuri; terțină = trei versuri; catren = patru versuri; cvintet = cinci versuri.

Știai că...?

• În literatura română există și poezii într-un singur vers. Acestea sunt scrise de Ion Pillat și adunate în volumul intitulat chiar *Poeme într-un vers* (*Primăvara pastorală* — „Din zare munți albaștri trezesc pe văi tălăngi.”; *Întâile micșunele* — „Copilul primăverii deschide ochi albaștri.”).

Exersează!

1. Având în vedere numărul de versuri din fiecare strofă, indică tipul strofelor poeziei lui Pillat.
2. Stabilește numărul de silabe al primelor două versuri ale poeziei.
3. Desparte în silabe ultimele cuvinte ale strofei a treia. Ce observi?

Reține!

Rima constă în identitatea sunetelor de la sfârșitul a două sau mai multe versuri, începând cu ultima silabă accentuată.
Tipurile de rimă sunt: împerecheată, îmbrățișată, încrucișată, monorimă.

ÎMPERECHEATĂ	ÎNCRUCIȘATĂ	ÎMBRĂȚIȘATĂ	MONORIMA
AABB	ABAB	ABBA	AAAA
Versurile rimează două câte două (aabb). *Smochinul s-a uscat de ger.* *Stă trist în curte un: cuier.* *Și am chemat ciocănitoarea* *Să-i facă ea verificarea.* Marin Sorescu, *Smochinul galben*	Primul vers rimează cu al treilea, iar al doilea rimează cu al patrulea (abab). *Din asfințit, de peste munte,* *Răsfrângeri roșii de amurg* *Se sfarmă-n licăriri mărunte* *Și-n Dunărea umbrită curg.* George Topârceanu, *Pastel*	Primul vers rimează cu al patrulea, iar al doilea cu al treilea (abba). *Peste vârfuri trece lună,* *Codru-și bate frunza lin,* *Dinspre ramuri de arin,* *Melancolic cornul sună.* Mihai Eminescu, *Peste vârfuri*	Toate versurile rimează între ele (aaaa). *Peste vârf de rămurele* *Trec în stoluri rândunele,* *Ducând gândurile mele* *Și norocul meu cu ele.* Mihai Eminescu, *Ce te legeni...*

162

Activități de post-lectură

Exersează!

1. Transcrie pe caiet următoarea propoziție, alegând varianta corectă:
Rima poeziei *Amurg în Deltă* de Ion Pillat ***este/nu este*** încrucișată.
2. Care crezi că este rolul rimei în poezia lui Pillat? Alege dintre următoarele variante de răspuns:
   a) asigură muzicalitatea versurilor;
   b) ajută la memorarea cu ușurință a textului;
   c) anunță sfârșitul versului;
   d) asigură o anumită cadență poeziei.
3. Transformă în proză strofa a patra a poeziei. Identifică două modificări care s-au produs.
4. Desparte în silabe versurile: *Vaporul taie noaptea șoptitoare,/Și valul ce se-ntunecă-ntr-una.*
5. Recită versurile de la exercițiul anterior și subliniază silabele care se aud mai tare.
(Acestea indică cadența poeziei, asigurându-i un anumit ritm, întocmai ca într-o melodie.)
6. Completează următorul tabel, selectând din text elementele planului terestru și ale planului acvatic.

Plan terestru	Plan acvatic

7. Transcrie câte un exemplu de imagine vizuală, auditivă și dinamică din textul studiat.
8. Identifică figurile de stil (personificare, comparație, epitet, enumerație) din secvențele următoare și comentează rolul lor în descrierea naturii:
a) *Vaporul taie noaptea șoptitoare.*
b) *Când cele cinci coline cresc în zare,/De aur vânăt cum e pruna.*
c) *Cât vezi cu ochiul, verde, păpurișul/Se-ndoaie-n vântul serii, foșnitor.*

Progresează!

1. Completează spațiile libere pentru a obține o strofă cu rimă încrucișată.
Păsările migratoare/Se re-ntorc din... ./ Gâzele depun la.../ Ouă microscopice.
2. Citește cu atenție următoarele versuri. Stabilește măsura și rima acestora.

— Codrule cu râuri line, *Vreme trece, vreme vine,* *Tu din tânăr precum ești* *Tot mereu întinerești.* (Mihai Eminescu, *Revedere*)	*Zările, de farmec pline,* *Strălucesc în luminiș;* *Zboară mierlele-n tufiș* *Și din codri noaptea vine[...]* (George Coșbuc, *Noapte de vară*)	*Codrul cântăreții-și culcă,* *Doarme trestia bolnavă,* *Dorm doi pui de nevăstuică* *Sub o brazdă de otavă.* (Octavian Goga, *Sara*)
Face-m-aș privighetoare *De-aș cânta noaptea-n răcoare* *Doina cea dezmierdătoare!* (Vasile Alecsandri, *Doina*)	*Pierzându-ți timpul tău cu dulci nimicuri,* *Nu mai vrea ca nimeni în ușa ta să bată;* *Dar și mai bine-i, când afară-i sloată,* *Să stai visând la foc, de somn să picuri.* (Mihai Eminescu, *Afară-i toamnă*)	

3. Prezintă modul în care este realizată descrierea Deltei Dunării în poezia *Amurg în Deltă* scrisă de Ion Pillat.

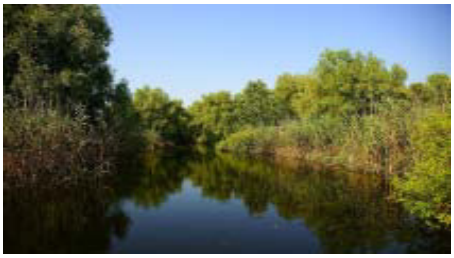

Recomandare:
Vei avea în vedere:
— stabilirea elementelor care compun tabloul naturii;
— precizarea perspectivei din care este realizată descrierea;
— indicarea sentimentelor și trăirilor provocate de poezie.

163

COMPLEMENTUL (II)

Exersează!

1. Indică partea de vorbire pe care o determină cuvintele evidențiate din versurile:
a) *Cât vezi **cu ochiul**, verde, păpurișul/Se-ndoaie-n vântul serii, foșnitor.*
b) *Cu aripa deschisă se ridică/**Din stuf**, sfâșietor de trist scâncind*

Reține!

Complementul este partea secundară de propoziție care determină, în general, un verb.
Complementul poate determina și
- un adjectiv *Cartea scrisă de prietenul meu va fi publicată în curând.*
- un adverb *El stă acolo, la cabana dintre brazi.*

COMPLEMENTUL DIRECT

Descoperă!

• Citește următoarele versuri și precizează la ce întrebări răspund cuvintele evidențiate.
a) *Vaporul taie noaptea șoptitoare...*
b) *Amurgu-mbracă Delta toată-n aur...*

Reține!

Complementul direct arată obiectul asupra căruia se exercită în mod direct acțiunea verbului și răspunde la întrebările: **pe cine?**, **ce?**.
Complementul direct poate fi exprimat prin:

• substantiv	Vizitez o regiune interesantă.
• pronume personal	Pe el l-am descoperit în timpul excursiei.
• pronume reflexiv	Natura s-a îmbrăcat în haine de sărbătoare.
• numeral (doar când numeralul poate fi înlocuit cu un substantiv)	I-am zărit pe doi dintre cocori. L-am cunoscut pe primul.

Exersează!

1. Selectează complementele directe din versurile următoare și indică părțile de vorbire prin care se exprimă:
a) *Dar umbrele ostroavelor de plaur/Albastrul cenușiu îl împânzesc.* (Ion Pillat, *Amurg în Deltă*)
b) *Eu, privindu-l din pădure,/Las aleanul să mă fure/Și ascult de la răcoare/Pitpalacul.*
(Mihai Eminescu, *Freamăt de codru*)
c) *Râul, strălucind în soare,/Ceartă sălciile, care/Toată ziulica dorm.* (Geoge Topîrceanu, *Zi de vară*)

Atenție!

Complementul direct exprimat prin substantiv este reluat prin forma neaccentuată a pronumelui personal.

Le-am văzut **pe rândunele** întorcându-se la cuiburi.
le = pronume personal, cazul Ac, formă neaccentuată, funcția sintactică de complement direct.
pe rândunele = substantiv, cazul Ac, funcția sintactică de complement direct.

Pasărea am zărit-**o** de la fereastra casei mele.
pasărea = substantiv, cazul Ac, funcția sintactică de complement direct.
o = pronume personal, cazul Ac, formă neaccentuată, funcția sintactică de complement direct.

164

COMPLEMENTUL INDIRECT

Descoperă!

• Precizează ce funcție au și la ce întrebări răspund cuvintele evidențiate din enunțurile:
Deltei îi sunt dedicate multe scrieri literare.
La Grădina Zoologică **i**-am dat cocorstârcului din mâncarea noastră.

Reține!

Complementul indirect este partea secundară de propoziție care arată asupra cui se răsfrânge în mod indirect acțiunea verbului.

Complementul indirect răspunde la întrebarea: cui? și este exprimat prin:

• substantiv	Am dat cocostârcului ceva de mâncare.
• pronume personal	**Lui i**-am dăruit o felicitare cu Delta Dunării.
• pronume reflexiv	**Își** cumpără un tablou.
• numeral (doar când numeralul poate fi înlocuit cu un substantiv)	Le-am oferit **celor trei** cărți poștale. I-am dat **primului** cartea.

Observă!

Ca și complementul direct, complementul indirect este dublat prin forme pronominale neaccentuate. Acestea pot anticipa (**I**-am cumpărat o păpușă **Ioanei**.) sau relua (**Copilului i**-am oferit invitația la teatrul de păpuși.) informația transmisă de complementul indirect.

COMPLEMENTUL PREPOZIȚIONAL

Descoperă!

• Citește enunțurile următoare și indică întrebările la care răspund cuvintele evidențiate.
a) Cât vezi ***cu ochiul***, verde, păpurișul/Se-ndoaie[...]
b) Am discutat ***despre frumusețea*** păsărilor din Delta Dunării.
c) Mă gândesc ***la o excursie*** în Delta Dunării.

Reține!

Complementul prepozițional este partea secundară de propoziție care determină un verb și are în componența sa o prepoziție. El răspunde la întrebările: **cu ce?, de ce?, despre cine?, despre ce?, la ce?** etc. și este exprimat prin:

• substantiv	Mă bucur de venirea primăverii.
• pronume personal	Am primit biletul de la el.
• pronume reflexiv	Se teme de sine însuși.
• numeral (doar când numeralul poate fi înlocuit cu un substantiv)	Am citit despre cele trei. M-am plimbat cu cel de-al doilea.

Atenție!

• Complementul prepozițional nu se poate exprima prin forme neaccentuate ale pronumelui personal sau reflexiv.
Complementul prepozițional nu se poate dubla prin forme pronominale neaccentuate.

Recapitulează COMPLEMENTUL!

1. Transcrie următoarele enunțuri în caiet și indică, prin încercuire, valoarea de adevăr a enunțurilor.
Model de rezolvare: a) = A

a) Complementul este parte secundară de propoziție.	A	F
b) Complementul direct poate fi exprimat prin substantiv precedat de prepoziție.	A	F
c) Complementul indirect stă în cazul dativ.	A	F
d) *Cu cine?*, *pe cine?*, *la ce?* sunt întrebări la care răspunde complementul prepozițional.	A	F
e) Complementul direct poate fi dublat prin forme neaccentuate ale pronumelui.	A	F
f) Complementul direct poate fi dublat prin forme neaccentuate ale pronumelui.	A	F

2. Construiește propoziții în care verbele: *a dărui, a obține, a împrumuta* să fie determinate, pe rând, de un complement direct și de un complement indirect.

3. Analizează sintactic și morfologic cuvintele evidențiate, conform modelului:

a) I-am comunicat ***fetei*** că am transmis mesajul ei.

Model de rezolvare: **fetei** = substantiv comun, gen feminin, număr singular, caz D, funcție sintactică de complement indirect.

b) Am apelat ***la ajutorul*** bunicii pentru proiectul de la biologie.

c) Am apelat-***o pe bunica*** pentru a afla când vine la noi.

d) ***Le***-am comunicat că am primit ***cărțile*** de la primii dintre participanți.

4. Completează careul următor cu felul părților de vorbire prin care sunt exprimate complementele directe din enunțurile:

1. Le-am povestit ***întâmplarea*** din Deltă.
2. ***I***-am zărit în depărtarea albastră.
3. Am vizitat ***două*** dintre atracțiile Deltei.

1.										
2.										
3.										

5. Transcrie enunțurile, corectând greșelile:

a) *Cireșarii* am citit vara trecută, iar aceasta am citit-o ieri.

b) Am cumpărat jucării la copii.

c) I-am mulțumit lui mama și lui tata.

6. Realizează enunțuri după următoarele scheme:

a) Eu scriu + complement direct exprimat prin substantiv;
complement indirect exprimat prin pronume;
complement prepozițional exprimat prin numeral.

b) George vrea + complement direct exprimat prin numeral;
complement indirect exprimat prin substantiv propriu;
complement prepozițional exprimat prin pronume.

7. Precizează funcția sintactică a cuvintelor evidențiate:

a) ***Ne***-am dus în excursie la munte.

b) Am vorbit ***cu prietenii*** mei ***despre o călătorie*** în Munții Retezat.

c) ***I***-am auzit povestindu-***și*** multe ***întâmplări***.

8. Construiește două enunțuri în care să existe un complement indirect exprimat prin pronume și un complement prepozițional exprimat prin numeral.

9. Alcătuiește o compunere cu titlul *În Delta Dunării*, în care să folosești:
• cel puțin trei complemente indirecte;
• cel puțin trei complemente prepoziționale.
La sfârșitul lucrării, subliniază complementele solicitate în cerință.

OASPEȚII PRIMĂVERII

Activități de pre-lectură

Exersează!

1. Completează următoarea hartă conceptuală, pentru a indica particularitățile primăverii.

2. Completează spațiile punctate.

Pentru mine, dacă primăvara ar fi un film, ar fi...
ar fi o melodie, ar fi...
ar fi un sentiment, ar fi...
ar fi un gest, ar fi...
ar fi o culoare ar fi...

3. Indică trei elemente care anunță venirea primăverii.

Activitate interdisciplinară

Asociază imaginile cu definițiile de mai jos. Află mai multe informații despre aceste păsări.

1

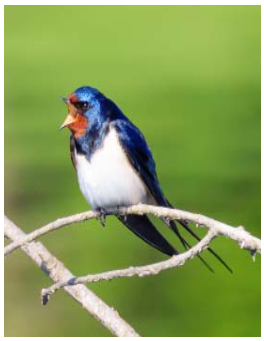

2

3

4

Definiții:

a) cocostârc, *cocostârci* = s. m. barză;

b) rândunică, *rândunici* = s. f. 1. Pasăre călătoare insectivoră cu coada adânc bifurcată, cu pene albe-gălbui pe burtă și negre-albăstrui pe spate;

c) nagâț, *nagâți* = s. m. Pasăre migratoare de baltă din ordinul caradriiformelor, de mărimea unui porumbel, cu penele negre-verzui pe spate și pe piept, albe pe pântece și cu un moț negru în creștet;

d) ciocârlíe = s.f. pasăre cântătoare mică, cu penele pestrițe, care zboară vertical la mari înălțimi.

Știai că...?

Vasile Alecsandri (1821/1818?- 1890) a descris, în volumul *Pasteluri*, natura de la Mircești, spațiu în care și-a petrecut cea mai mare parte a vieții.

Mircești este o localitate din zona Moldovei, străbătută de râul Siret. Acolo se află casa memorială a poetului.

167

Activități de lectură

OASPEȚII PRIMĂVERII

Citește!

de Vasile Alecsandri

În fund, pe cer albastru, în zarea depărtată,
La răsărit, sub soare, un negru punct s-arată!
E cocostârcul tainic în lume călător,
Al primăverii dulce iubit prevestitor.

El vine, se înalță, în cercuri line zboară
Și, răpide ca gândul, la cuibu-i se coboară;
Iar copilașii veseli, cu peptul dezgolit,
Aleargă, sar în cale-i și-i zic: „Bine-ai sosit!”

În aer ciocârlia, pe casă rândunele,
Pe crengile pădurii un roi de păsărele
Cu-o lungă ciripire la soare se-ncălzesc
Și pe deasupra bălții nagâții se-nvârtesc.

Ah! iată primăvara cu sânu-i de verdeață!
În lume-i veselie, amor, sperare, viață,
Și cerul și pământul preschimbă sărutări
Prin raze aurite și vesele cântări!

1. Indică tema poeziei, având în vedere cuvântul-cheie al acesteia.
2. Precizează care este semnificația titlului. Justifică-ți răspunsul, menționând patru termeni din câmpul lexical dominant.
3. Descoperă locul și momentul descrise, selectând din text doi indici spațiali și doi indici temporali.
4. Poezia poate fi segmentată în trei părți, în funcție de aspectul dominant descris: întoarcerea păsărilor călătoare, reacția naturii și reacția omului. Identifică strofele care corespund acestor părți și dă-le câte un titlu adecvat.
5. Citește primele trei strofe. Încearcă să vizualizezi imaginea redată. Notează pe caiet care este direcția privirii.
6. Menționează care este obiectul descrierii din primele două strofe ale poeziei și indică trei trăsături ale acestuia, ilustrate prin exemple din text.
7. Ultima strofă a poeziei comunică sentimentele pe care le generează venirea primăverii. Selectează un vers care le pune în evidență.
8. Realizează un inventar al imaginilor artistice prezente în text, respectând indicațiile tabelului următor:

Imagini care se adresează auzului	Imagini care se adresează văzului	Imagini care indică mișcarea
„lungă ciripire”		

9. Copiază pe caiet cele două coloane de mai jos. Indică, prin unire, figurile de stil din versurile din prima coloană.

a) În lume-i veselie, amor, sperare, viață,	1. personificare
b) Și cerul și pământul preschimbă sărutări	2. epitet
c) Prin raze aurite și vesele cântări!	3. enumerație

168

10. Transcrie următoarele enunțuri în caiet.
Încercuiește Adevărat (A) sau Fals (F), justificând alegerea cu secvențe din text:
Spre exemplu,

a) Tema poeziei este primăvara. A F
Justificare: „ Ah! iată primăvara cu sânu-i de verdeață!”
b) În poezie predomină verbele la perfect compus. A F
Justificare:...
c) Textul urmărește sensibilizarea cititorului. A F
Justificare:...
d) Textul este o narațiune în versuri. A F
Justificare:...
e) În poezie este transfigurată artistic realitatea. A F
Justificare:...

Amintește-ți!

Prin intermediul descrierii literare pot fi surprinse: caracteristicile unui obiect (loc, fenomen al naturii), înfățișarea unor personaje (portret fizic, portret moral), cadrul temporal și cadrul spațial al unei acțiuni (indicii de timp/spațiu).

Descrierea literară conține figuri de stil și imagini artistice, auditive, vizuale, dinamice (de mișcare) etc. Verbele folosite în textele descriptive sunt, în general, la modul indicativ, timpul prezent sau imperfect.

Activități de post-lectură

Lucrează în echipă!

INTELIGENȚELE MULTIPLE

Poezia „Oaspeții primăverii” poate fi analizată și din perspectiva inteligențelor multiple. Organizați-vă în grupe de câte opt elevi. Fiecare elev va alege una dintre inteligențele care îl caracterizează și va rezolva sarcina specificată în dreptul acesteia. La final fiecare echipă va prezenta rezultatul obținut.

Inteligența lingvistică
Realizează un rebus care să cuprindă cuvintele care redau în poezie planul terestru și cosmic.
Inteligența logico-matematică
Inventariază părțile de vorbire, stabilind care dintre ele predomină.
Inteligența spațial-vizuală
Realizează un desen care să ilustreze o secvență din poezie.
Inteligența muzicală
Caută un cântec/o arie muzicală care să aibă aceeași temă ca poezia.
Inteligența kinestezică
Mimează sentimentele redate în ultima strofă a poeziei.
Inteligența naturalistă
Caută informații despre păsările prezentate în poezie.
Inteligența interpersonală
Realizează un dialog cu Vasile Alecsandri despre frumusețea naturii.
Inteligența intrapersonală
Scrie un text de 150–200 de cuvinte despre emoțiile pe care ți le provoacă venirea primăverii, raportându-te la poezia lui V. Alecsandri.

Recomandare:
Folosește manualul digital pentru a afla mai multe informații despre inteligențele multiple!

STIL. PROPRIETATE, PURITATE, ORIGINALITATE

Activități de pre-redactare

Exprimă-ți opinia!

1. Citește următoarele îmbinări de cuvinte. La ce face referire fiecare?

stil vestimentar

stil de viață sănătos

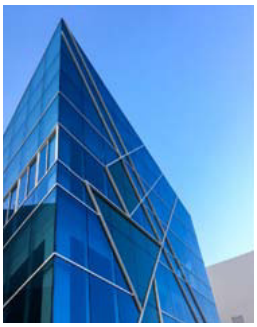
stil arhitectonic

Descoperă!

• Completează spațiul punctat pentru a obține definiția stilului:
Stilul este modul... de a vorbi, de a scrie, de a se îmbrăca, de a se comporta al unei persoane.

Reține!

Stilul unui autor poate fi asociat următoarelor elemente

• Originalitate	Originalitatea desemnează totalitatea elementelor care diferențiază stilul unei persoane/ al unui scriitor de al altuia.
• Proprietatea termenilor	Proprietatea termenilor reprezintă utilizarea celor mai potrivite forme și sensuri ale cuvintelor pentru a exprima ideea unei comunicări. Proprietatea termenilor presupune: •concordanța dintre intenția cu care vorbitorul comunică – subiectul comunicării sale și mijloacele lexicale alese pentru a comunica; •cunoașterea sensurilor cuvintelor, pentru a le selecta pe cele mai potrivite pentru exprimarea unei anumite idei.
• Puritatea stilului	Puritatea stilului se referă la utilizarea formelor și sensurilor cuvintelor consacrate de uzul limbii și admise de limba literară.

Exersează!

1. Caută în dicționar sensurile cuvintelor evidențiate în structurile de mai jos și precizează dacă este respectată proprietatea termenilor evidențiate:
ceasul staționează, trenul poposește în gară, nu mai merge televizorul, poezia debutează cu descrierea primăverii. Justifică-ți răspunsul!
2. Precizează care sunt greșelile din următoarele enunțuri:
a) Stâmpără-te, măi, copile!
b) Unde te duci la ora aceasta?
c) Când am fost în excursie am urmat un intinerar foarte clar stabilit de ghidul montan.
d) Dă-ne tu numaighecât ghefiniția chiară și aghecvată.

170

Activități de redactare

Exersează!

1. Realizează o compunere de 150–200 de cuvinte, cu titlul *Stilul meu*.

Recomandare:

• Te poți referi la stilul tău de învățare, la stilul vestimentar etc.

2. Realizează un dialog de 6–8 replici, între două personaje, dintre care unul este personificarea primăverii.

Recomandare:

• Încearcă să fii cât mai original în construcția replicilor, folosind procedeele artistice pe care le-ai învățat.

Sandro Botticelli, *Primavera*, 1480

3. Alcătuiește o scurtă compunere (80–150 de cuvinte) în care să-ți exprimi opinia în legătură cu trăsăturile care crezi că își pun amprenta asupra exprimării unui scriitor.

Recomandare:

Poți folosi trăsăturile de mai jos sau poți identifica altele:

a) selecția cuvintelor;
b) îmbinarea cuvintelor în contexte diferite;
c) folosirea figurilor de stil;
d) preferința pentru un anumit mod de expunere.

4. Demonstrează, într-o compunere de 200 — 250 de cuvinte, că poezia *Oaspeții primăverii* de Vasile Alecsandri este o descriere literară în versuri.

Recomandare:

În realizarea compunerii vei avea în vedere:

– indicarea a patru trăsături ale descrierii literare;
– ilustrarea celor două trăsături cu exemple din textul-suport;
– indicarea a două trăsături reprezentative pentru stilul autorului;
– respectarea limitei de cuvinte specificate.

Activitate de post-redactare

Evaluare colegială

• Fă schimb de compuneri cu colegul de bancă! Citește dialogul colegului tău și evaluează-i compunerea, având în vedere criteriile din tabelul de mai jos.

Criteriil	Foarte bine	Mediu	Satisfăcător	Insuficient
1. Proprietatea termenilor				
2. Puritate				
3. Originalitate				

171

COMPLEMENTUL (III)

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE LOC

Descoperă!

1. Citește următoarele versuri:

În fund, pe cer albastru, în zarea depărtată,/La răsărit, sub soare, un negru punct s-arată!

2. Selectează cuvintele care arată locul. Care este întrebarea la care răspund?

Reține!

Complementul circumstanțial de loc:
– este partea secundară de propoziție care arată locul unde se desfășoară acțiunea;
– răspunde la întrebările: unde?, de unde?, până unde?;
– determină:
• un verb: Am plecat la munte.
• un adjectiv: Am cumpărat cartea așezată deasupra.

Complementul circumstanțial de loc poate fi exprimat prin:

• adverb de loc	Cuibul rândunelelor se află acolo unde a fost și primăvara trecută.
• substantiv	Am zărit rândunelele pe cerul albastru.
• pronume personal	Puii de cocostârc veneau spre el.
• pronume reflexiv	Fetița s-a îndreptat către sine.
• numeral (doar când numeralul poate fi înlocuit cu un substantiv)	Plec spre cei doi. S-a așezat în fața primului.

Exersează!

1. Copiază tabelul în caiet și completează-l cu enunțuri în care complementele circumstanțiale de loc să fie exprimate prin următoarele părți de vorbire:

Parte de vorbire	Exemplu
adverb de loc	
substantiv	
pronume personal	
pronume reflexiv	
numeral	

2. Copiază următoarele enunțuri pe caiet și subliniază complementele circumstanțiale de loc:

a) La munte privesc răsăritul soarelui.

Model de rezolvare: a) La munte privesc răsăritul soarelui.

b) Ador plimbările cu barca pe lac.

c) Mă duc către magazinul de IT.

d) Plec acolo mâine dimineață.

3. Alcătuiește o compunere narativă de 100–200 de cuvinte, cu titlul *La munte*, în care să folosești cel puțin trei complemente circumstanțiale de loc.

Recomandări:
• Respectă etapele acțiunii/momentele subiectului.
• Respectă limita de spațiu indicată.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE TIMP

Descoperă!

1. Citește următoarele versuri:
În fund, pe cer albastru, în zarea depărtată,/La răsărit, sub soare, un negru punct s-arată!
2. Selectează cuvintele care arată timpul. Identifică întrebarea la care răspund.

Reține!

Complementul circumstanțial de timp:
– este partea secundară de propoziție care arată timpul când se desfășoară acțiunea;
– răspunde la întrebările: când?, de când?, până când?;
– determină: • un verb: Zilele trecute s-au întors păsările călătoare.
• *adjectiv*: Cocorii văzuți ieri se îndreptau către Deltă.

Complementul circumstanțial de timp poate fi exprimat prin:

• adverb de timp	Am ajuns acum la destinație.
• substantiv	Primăvara aceasta soarele este mult mai puternic.
• pronume personal	A ajuns la spectacol după noi.
• numeral (doar când numeralul poate fi înlocuit cu un substantiv)	Miruna a vorbit după cel de-al treilea dintre invitați.

Exersează!

1. Copiază tabelul și completează-l cu enunțuri în care complementele circumstanțiale de timp să fie exprimate prin următoarele părți de vorbire:

Parte de vorbire	Exemplu
• adverb de timp	
• substantiv	
• pronume personal	
• pronume reflexiv	
• numeral	

2. Copiază următoarele enunțuri pe caiet și bifează-le pe cele care conțin un complement circumstanțial de timp.
Model de rezolvare:

a) Colegul meu a fost la teatru.	
b) El a ajuns acolo după mine.	X
c) Vom pleca mâine la munte cu prietenii.	
d) Acolo, vom face drumeții zilnic.	

3. Alcătuiește o compunere narativă care să aibă începutul reprodus mai jos. Folosește cel puțin trei complemente circumstanțiale de timp și subliniază-le după ce termini compunerea:
Început:
Într-o zi, în curtea castelului apăru o pasărea măiastră care cânta mieros...
Recomandare:
• Îmbină narațiunea cu un alt mod de expunere.

173

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE MOD

Descoperă!

1. Citește următoarele versuri: El vine, se înalță, ***în cercuri*** line zboară/Și, ***răpide ca gândul,*** la cuibu-i se coboară;/Iar copilașii veseli, ***cu peptul*** dezgolit,/Aleargă, sar în cale-i și-i zic: „Bine-ai sosit!”
2. Precizează partea de vorbire pe care o determină cuvintele evidențiate. Care este întrebarea la care răspund?

Reține!

• Complementul circumstanțial de mod:
– este partea secundară de propoziție care arată modul în care se desfășoară o acțiune sau în care se manifestă o trăsătură;
– răspunde la întrebările: cum? , în ce fel?, cât?;
– determină: • un verb (Am rezolvat repede exercițiul la română.)
• un adjectiv (Am înțeles lecția bine predată.)

Complementul circumstanțial de mod poate fi exprimat prin:

• adverb	Vântul primăvăratic abia adie.
• substantiv	M-a privit cu dragoste.
• pronume personal	Gelu a cântat cântecul ca noi toți.

Exersează!

1. Copiază tabelul și completează-l cu enunțuri în care complementele circumstanțiale de mod să fie exprimate prin următoarele părți de vorbire:

adverb	
substantiv	
pronume personal	
numeral	

2. Copiază următoarele enunțuri pe caiet și analizează complementele circumstanțiale de mod conform modelului.

a) M-am apropiat cu atenție de acel loc.

Model de rezolvare:
cu atenție = substantiv comun, simplu, gen feminin, defectiv de plural, caz Ac, funcția sintactică de complement circumstanțial de mod.

b) Am scris foarte frumos exercițiul pe caiet.
c) S-a comportat minunat în acel concurs foarte dur.
d) A vorbit cu putere pentru a fi auzit.

3. Alcătuiește o compunere narativă (150 — 200 de cuvinte) care să aibă sfârșitul reprodus mai jos.
• Folosește cel puțin trei complemente circumstanțiale de mod și subliniază-le după ce termini lucrarea:

Cântecul păsării fermecate se auzea încet. Când a încetat, întreaga natură și-a revenit la viață.

Vraja fusese ruptă. Eroul a ajuns împărat și a domnit mulți ani fericiți alături de aleasa inimii sale.

Am încălecat pe-o șa și v-am spus povestea așa.

174

PUNCTUAȚIA COMPLEMENTELOR CIRCUMSTANȚIALE

Atenție!

• Complementul circumstanțial nu se desparte prin virgulă de cuvântul pe care îl determină.
• Complementele circumstanțiale se pot totuși separa prin virgulă, atunci când se insistă asupra evidențierii circumstanței spațiale, temporale sau modale.

De departe, o voce gravă îi răspunse.
Aseară, a venit cam târziu.
Deodată, a început a răsări soarele, spre bucuria tuturor.

Exersează!

1. Motivează folosirea virgulei în următoarele enunțuri:
a) Acum, nu mai este nicio scăpare! a spus el tremurând.
b) Acolo, ceea ce căutați se află în acel loc, a spus vrăjitorul cel bun.
2. Corectează următoarele enunțuri:
a) I-am dat, lui, acel album despre care ți-am zis.
b) Pe Matei, nu l-am văzut când am ajuns la teatru.

Recapitulează COMPLEMENTELE CIRCUMSTANȚIALE!

1. Completează spațiile libere cu adverbe care să îndeplinească funcțiile sintactice de complement circumstanțial de loc, complement circumstanțial de timp, complement circumstanțial de mod.
Model de rezolvare:

privesc +(CCL) departe +(CCT) +(CCM)
înfloresc + (CCL) +(CCT) + (CCM)
răsar + (CCL) + (CCT) + (CCM)

2. Alcătuiește enunțuri care să respecte, pe rând, următoarele cerințe:
a) să conțină un complement circumstanțial de timp exprimat prin substantiv;
b) să conțină un complement circumstanțial de mod exprimat prin numeral ordinal;
c) să conțină un complement circumstanțial de mod și un complement circumstanțial de timp care să determine același cuvânt.
3. Selectează complementele circumstanțiale din versurile următoare și completează tabelul de mai jos conform cerințelor:

„În aer ciocârlia, pe casă rândunele,
Pe crengile pădurii un roi de păsărele
Cu-o lungă ciripire la soare se-ncălzesc
Și pe deasupra bălții nagâții se-nvârtesc.”

Cuvânt	Partea de propoziție	Partea de vorbire	Cazul
în aer	complement circumstanțial de loc	substantiv	Ac

4. Explică utilizarea virgulei în propoziția:
Deasupra lor, florile de tei cădeau ca niște fulgi uriași de zăpadă.
5. Alcătuiește o compunere descriptivă care să aibă începutul reprodus mai jos. Folosește cel puțin trei complemente circumstanțiale de timp, cel puțin patru complemente circumstanțiale de loc și cel puțin două complemente circumstanțiale de mod

A fost odată ca niciodată un copac foarte înțelept care avea puteri nebănuite...

175

NATURA ȚĂRII MELE

Citește!

Text 1

Citește următoarele texte extrase din ziarele comunității românești din diaspora.

„Legende, castele, munți, cetăți medievale...", așa începe prezentarea unui nou episod al emisiunii *Espanoles por el Mundo* (*Spanioli prin lume)*, care prezintă de această dată povestea câtorva spanioli care s-au stabilit în România.

Deși prima referire se face la mitul lui Dracula, realizatorii emisiunii recunosc încă din prezentarea episodului care va fi difuzat în această seară că Transilvania este mult mai mult decât atât.

„În inima României, înconjurată de munții Carpați, Transilvania este o regiune cu un trecut glorios, cu un caracter dur și de o frumusețe extremă unde timpul pare încă să se oprească", scrie rtve.es în știrea de promovare a noului episod din „Espanoles por el Mundo".

În acest capitol, realizatorii ni-i vor prezenta pe Marcel, Pablo, Emilio, Oscar, Alberto și Chon, spanioli care au ajuns să trăiască în România și care par să fi găsit numeroase argumente ca să rămână în țara noastră. În urmă cu câteva zile, canalul de televiziune Travel a difuzat un documentar despre natura din Carpați, intitulat „Wild Carpathia", și în care apare și Prințul Charles, moștenitorul coroanei britanice, cunoscut pentru preocuparea sa în acțiunea de restaurare a zonei rurale săsești din Transilvania.

(www.romanul.eu, ziar al comunității românești din Spania)

Text 2

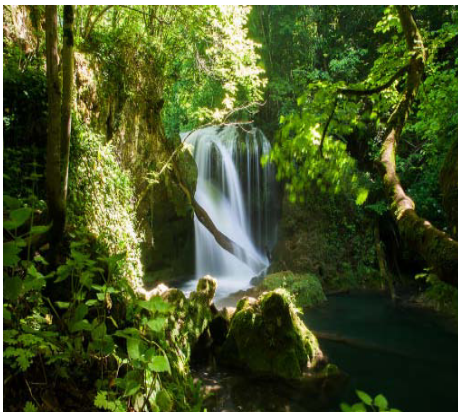

Parcul Național, cel mai mare depozit compact de calcare din România, trasee și istorie, acestea sunt Cheile Nerei

Un loc sălbatic, cu lacuri carstice, peșteri, avene și cascade. Traseele turistice sunt pitorești, iar cei care nu se mulțumesc cu simplele drumeții pot opta pentru o doză de adrenalină: mountainbike, cățărare, parapantă sau coborâri pe râu cu barca pneumatică. Cheile Nerei din Caraș-Severin, ocrotite prin lege și declarate parc național, au un specific aparte: aici se găsește cel mai mare depozit compact de calcare din România. 18 km de calcare, de-a lungul cărora apar aproape toate fenomenele carstice posibile: peșteri, doline, văi, lapiezuri, izbucuri etc.

Rezervații naturale

Parcul Național Cheile Nerei-Beușnița ocupă zona sudică a Munților Aninei și partea nordică a Munților Locvei și include, în fapt, șase rezervații naturale: Cheile Nerei-Beușnița, Valea Ciclovei-Ilidia, Cheile Șușarei, Bigăr, Lisovacea și Dugin. La intrarea în chei se află Lacul Dracului, pe partea stângă a Nerei, la gura peșterii cu același nume, lac adânc de aproximativ nouă metri. Este un lac format prin prăbușirea bolții peșterii și este alimentat de apele Nerei, care circulă prin fisurile calcaroase. Un alt obiectiv spectaculos îl reprezintă Cascadele Beușniței, aflate într-o zonă complet împădurită și formate pe tuf calcaros. Alături de cascade, un alt punct de interes, lacul calcaros Ochiul Beu.

(http://www.jurnaluleuropean.info, ziar al comunității românești din UK)

176

Exersează!

1. Identifică tema fiecărui articol apărut în cele două publicații românești.
2. Care este scopul celui de-al doilea articol? Alege dintre următoarele variante, apoi justifică-ți opinia:
a) să prezinte frumusețea Cheilor Nerei;
b) să îi convingă pe românii din diaspora să viziteze Cheile Nerei;
c) să amintească românilor din diaspora cât de frumoasă este țara lor de origine.
3. Propune un titlu adecvat pentru articolul apărut în ziarul comunității românești din Spania.

Lucrează în echipă!

Activitate interdisciplinară

• Având ca model unul dintre cele două texte, realizați un articol pentru comunitatea românilor din Canada, despre un obiectiv turistic din România.

Pentru realizarea articolului, folosiți surse de documentare variate: legende, atlase geografice, studii de istorie, albume fotografice.

Repere:

Planificare

Veți stabili pentru fiecare membru al echipei câte un rol pe care trebuie să-l îndeplinească pentru realizarea articolului.

Rolurile atribuite vor fi: geograf, istoric, folclorist, fotograf și redactor.

Veți stabili care va fi scopul articolului vostru: să informeze asupra importanței/frumuseții obiectivului turistic, să emoționeze/să sensibilizeze sau să convingă publicul să viziteze regiunea în care acesta este situat.

Documentare

În funcție de rolul în echipă, aflați mai multe informații despre situarea geografică a obiectivului ales, despre istoria locului, despre legendele care circulă despre acesta și căutați fotografii reprezentative.

Redactare

Lucrarea voastră va conține:

• un titlu atractiv;
• un scurt paragraf în care să anunțați tema articolului și să captați atenția cititorilor;
• prezentarea poziției geografice și a particularităților regiunii în care este situat obiectivul turistic;
• prezentarea istoriei locului;
• povestirea unei legende a locului prezentat;
• fotografii care să ilustreze poziția pe hartă și particularitățile/detaliile obiectivului turistic ales;
• o invitație de a vizita sau de a descoperi și alte frumuseți naturale ale țării noastre.

Prezentare

Fiecare echipă își va prezenta articolul în fața clasei.

La final articolele vor fi strânse și se va alcătui un ziar pentru diaspora din Canada.

Metodă complementară de evaluare

• Alcătuiește un referat/o prezentare, folosind noile tehnologii, intitulat/intitulată *Frumusețile țării mele*.

Recomandări:

• Alege două locuri pe care le consideri reprezentative și motivează-ți alegerea printr-un enunț.
• Prezintă succint principalele caracteristici ale locurilor respective: așezare geografică, vegetație etc.
• Poți folosi informații din textele-suport, dar și din alte texte.

177

Evaluare

Aerul e viu și proaspăt! el trezește și învie
Pieptul, inima și ochii peste carii lin adie.
Balta-n aburi se ascunde sub un văl misterios,
Așteptând voiosul soare ca pe-un mire luminos.

Ceru-n zare se rotește; mii de vrăbii deșteptate
Ciripesc și se alungă pe girezi netreierate.
Balta vesel clocotește de-un concert asurzitor,
Și din ochiuri se înalță cârd de rațe ca un nor.

Printre stuhul ce se mișcă iată-o luntre vânătoare!
Șerpii lungi se-ncolăcesc sub a nuferilor floare;
Rațele prin mușunoaie după trestii se ascund,
Și pe sus nagâții țipă, lișițele dau în fund.

Răspândind fiori de moarte, luntrea cea de arme plină
Când la umbră se dosește, când s-arată la lumină;
Iar pe mal în liniștire, un bâtlan, pășind încet,
Zice: „Nu-i pieirea lumii... vânătorul e poet!”

(Vasile Alecsandri, *Balta*)

1. Numește câmpul semantic dominant în poezie. 0,5p
2. Precizează cum se numește tipul de strofă din poezia *Balta* de V. Alecsandri. 0,5p
3. Indică măsura și rima versurilor din prima strofă a poeziei. 1p
4. Citește strofa a treia a poeziei. Identifică o figură de stil și explică semnificația acesteia. 1p
5. Indică două trăsături care să demonstreze că poezia *Balta* este o descriere literară în versuri. 1p
6. Notează, din prima strofă a poeziei, un complement direct și un complement circumstanțial de loc 1p
7. Analizează sintactic și morfologic cuvântul evidențiat din versul: „Și din ochiuri se înalță cârd de rațe ***ca un nor***”. 1p
8. Transcrie, din poezie, un complement circumstanțial de loc exprimat prin adverb. 1p
9. Construiește o propoziție în care să apară un complement prepozițional și un complement indirect. 1p
10. Identifică încălcări ale purității și proprietății termenilor în enunțul:
    Poezia *Balta* debutează cu descrierea dimineții căreia îi este proprie bucuria răsăritului soarelui. 1p

Se acordă 1 punct din oficiu.

178

UNITATEA 8

LUMEA TEHNOLOGIEI

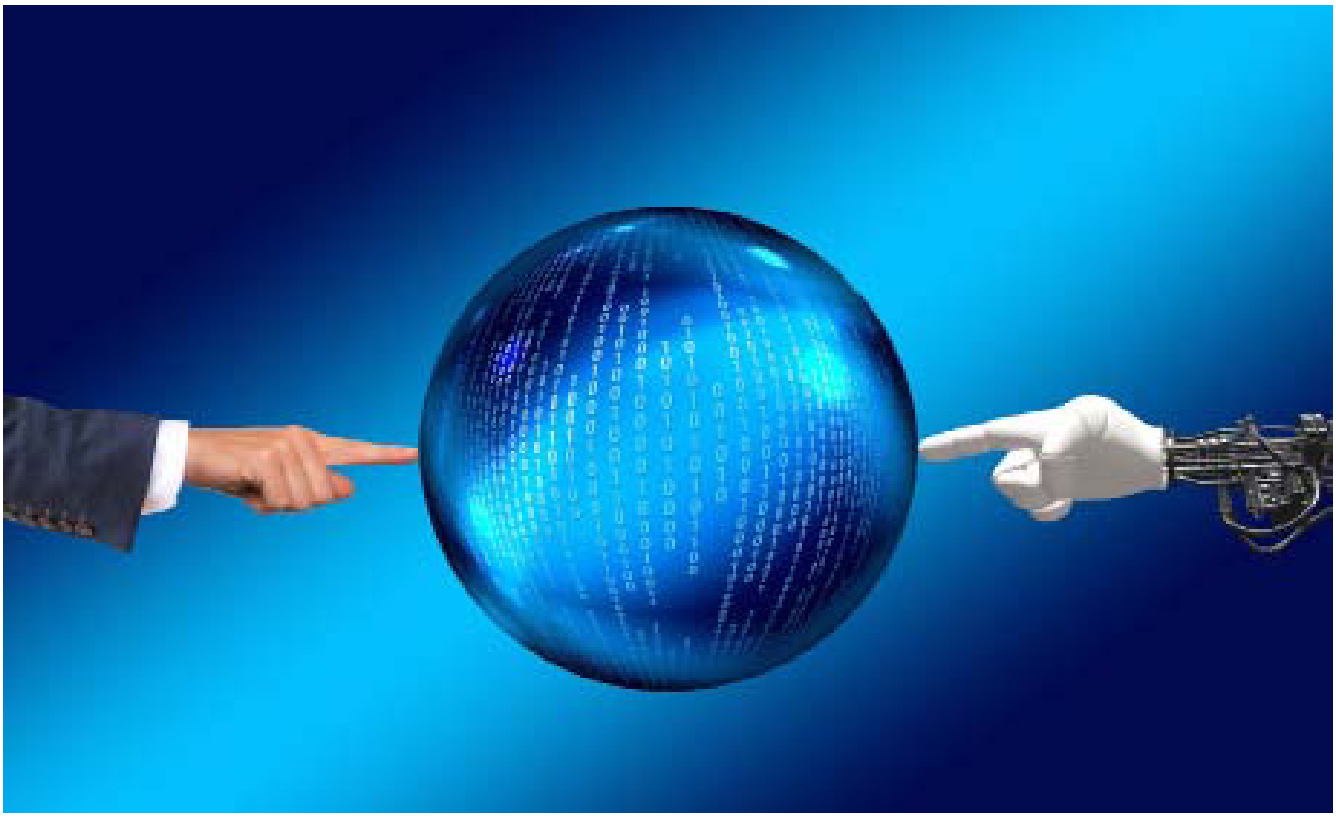

Conținuturi din programa școlară:

Comunicare orală
Inteligența emoțională: exprimarea adecvată a emoțiilor
Lectură
Textul argumentativ
Interese și atitudini față de lectură
Redactare
Adecvarea la temă
Elemente de construcție a comunicării
Variație stilistică – Limbă vorbită. Limbă scrisă
Elemente de interculturalitate
Comunitatea lingvistică a vorbitorilor de limbă română de pretutindeni

LUMEA ROBOȚILOR

Activități de pre-ascultare

Exprimă-ți opinia!

1. Privește imaginile alăturate și indică tipul de robot pe care îl reprezintă fiecare.
2. Care este rolul roboților în societatea contemporană?
3. Prin ce poate fi superior omul unui robot? Prin inteligență emoțională, prin cunoștințe, prin rapiditate, prin sensibilitate?

Știai că...?

Scriitorul Isaac Asimov (1920— 1992), autorul seriei de cărți științifico-fantastice intitulate *Fundația* (*Preludiul Fundației, Fundația renăscută, Fundația, Fundația și Imperiul, A doua Fundația, Marginea Fundației, Fundația și Pământul*) a indicat trei legi ale roboților:
Legea 1 — Un robot nu are voie să provoace niciun rău vreunei ființe umane sau, prin neintervenția sa, să permită ca unei ființe umane să i se facă un rău.
Legea 2 — Un robot trebuie să se supună ordinelor date de către o ființă umană, atâta vreme cât ele nu intră în contradicție cu Legea 1.
Legea 3 — Un robot trebuie să-și protejeze propria existență, atât timp cât acest fapt nu intră în contradicție cu Legea 1 sau cu Legea 2.

Activitate practică

• Alcătuiește un suport pentru creioane în formă de robot și notează pe el una din legile scriitorului Isaac Asimov, care ți se pare cea mai importantă.
Recomandare: Folosește indicațiile din manualul digital!

Dezvoltă-ți vocabularul!

• Citește următoarele definiții extrase din DEX și alcătuiește cu fiecare cuvânt câte un enunț.

ROBOT, *roboți* = s.m. 1. Aparat automat al cărui program conține un sistem complex cu legături inverse (cu reacție) stabilite la anumite excitații exterioare și care, ca urmare, este capabil de o serie de acțiuni dirijate. 2. Fig. Persoană care muncește din greu și fără să înțeleagă rostul muncii sale.
ROBOTICĂ = s.f. Domeniu pluridisciplinar al științei și tehnicii care studiază proiectarea și tehnica construirii sistemelor mecanice, informatice sau mixte și a roboților în scopul înlocuirii parțiale ori totale a omului în procesele tehnologice, în acțiunea asupra mediului înconjurător.
ANDROID, *androizi* = s.m, roboți cu aspect uman.

Activități de ascultare

Ascultă!

• Vei asculta (accesând formatul digital al manualului) o știre referitoare la robotul Sofia.

1. Citește următorul chestionar. În timp ce vei reasculta Textul 8A, vei scrie pe caiet răspunsurile la următoarele întrebări:

a) Care este tema emisiunii radio?
b) Cum se numește țara care a acordat cetățenie robotului Sofia?
c) Care sunt două dintre dorințele robotului Sofia?
d) Cum crede Sofia că poate câștiga încrederea oamenilor?

2. Citește enunțurile de mai jos. În timp ce vei asculta Textul 8 B, notează pe caiete Adevărat (A) sau Fals (F) pentru fiecare din enunțurile de mai jos:

Spre exemplu: a) = A

a) Acțiunea piesei începe în anul 2029.
b) Tema piesei radiofonice este călătoria spațială.
c) Numele personajului principal al piesei este Peter Bogert.
d) Emoția care îl stăpânește pe generalul Kalimer este bucuria întâlnirii cu cei doi specialiști.
e) Dificultatea pe care o întâmpină generalul Kalimer este neputința de a deosebi robotul numărul 63 de ceilalți roboți.

Activități de post-ascultare

Exprimă-ți opinia!

1. La întrebarea reporterului dacă roboții pot avea conștiință, astfel încât să știe că sunt roboți, Sofia a răspuns cu o altă întrebare, „De unde știi că tu ești om?" Tu ce ai fi răspuns la întrebarea reporterului.
2. Exprimă-ți opinia în legătură cu opțiunea creatorului robotului Sofia pentru un robot femeie. În elaborarea răspunsului ai în vedere declarația Sofiei:

„Vreau să trăiesc și să muncesc alături de oameni, așa că am nevoie să-mi exprim emoțiile ca să-i înțeleg pe oameni și să le câștig încrederea."

Lucrează în echipă!

Lucrează în echipă cu un coleg/o colegă de clasă. Tu vei fi reporterul, iar colegul tău va fi Sofia.

Imaginează-ți că ești reporter (pentru revista școlii tale) și participi la conferința Brand Minds, din București, unde ai oportunitatea de a-i lua un interviu robotului Sofia.

Realizează un interviu cu robotul Sofia, al cărui rol va fi interpretat de colegul tău, folosind informațiile pe care le-ai aflat. Prezentați interviul într-un mod creativ în fața clasei.

Evaluare colegială

Colegii vor asculta interviul realizat și îl vor aprecia, conform următoarei fișe de evaluare. Se acordă note între 1 și 10 pentru fiecare criteriu.

Criterii	Notă
1. Interviul are un conținut adecvat cerinței.	
2. Interviul este interesant, captează atenția publicului.	
3. Textul interviului este corect, respectă normele limbii literare.	
TOTAL	

Activități de pre-producere a mesajului oral

INTELIGENȚA EMOȚIONALĂ

Citește!

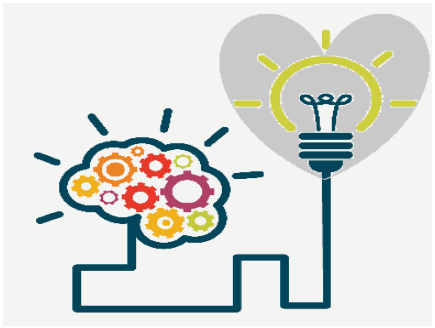

Emoțiile ne influențează judecata, memoria și atitudinea noastră față de evenimente și joacă un rol esențial și în comunicarea noastră cu ceilalți. Importanța recunoscută a emoțiilor a condus la apariția noțiunii de inteligență emoțională, cu componentele ei:

• recunoașterea propriilor emoții, numirea acestora și capacitatea de a le diferenția;
• exprimarea emoțiilor astfel încât comunicarea cu ceilalți să se îmbunătățească și nu să se deterioreze;
• capacitatea de a utiliza emoțiile în mod util, astfel încât o persoană să nu fie condusă sau paralizată de emoții;
• capacitatea de a recunoaște emoțiile celorlalți și capacitatea de a reacționa la acestea.

A recunoaște o emoție este important pentru a o putea controla mai eficient și a ne putea folosi de ea. Recunoașterea propriilor emoții nu vine de la sine. Pentru a reuși aceasta trebuie să fim atenți la reacțiile noastre intime, să le acceptăm și să le controlăm, ceea ce va duce la creșterea inteligenței noastre emoționale.

Pentru a reuși să recunoaștem emoțiile celorlalți avem nevoie să ne creștem capacitatea de a empatiza. Manifestarea empatiei ne ajută să avem relații constructive cu ceilalți, făcând posibile și discuții viitoare. Pentru aceasta este obligatorie înțelegerea punctului de vedere al celuilalt. Dezvoltarea capacității de a empatiza va duce la diminuarea emoțiilor negative și, în consecință, la relații mai bune cu ceilalți.

În concluzie, puteam spune categoric că emoțiile influențează starea noastră de bine și capacitatea noastră de adaptare la lume.

(Dana Pasăre, *Rolul emoțiilor în viața noastră*, psiholog-danielapasare.ro)

Exersează vorbind!

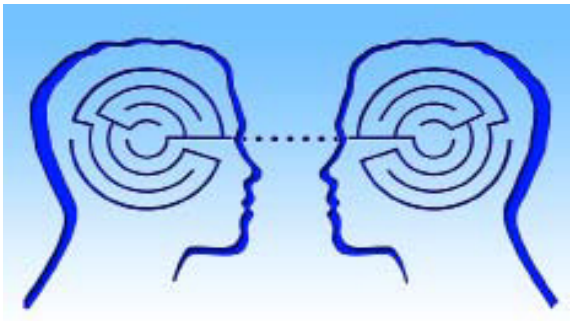

1. Care este tema textului?
2. Precizează care sunt componentele inteligenței emoționale.
3. Indică motivul pentru care este util să recunoaștem emoțiile.
4. Menționează două roluri ale empatiei.
5. Prezintă beneficiile inteligenței emoționale.

Lucrează în echipă!

Organizați-vă în șase echipe. Fiecare echipă va primi un bilețel pe care este scris numele unei emoții.

Pe o coală de hârtie scrieți numele emoției și asociați-i o culoare care, din punctul vostru de vedere, redă emoția respectivă.

Imaginați-vă o situație în care emoția respectivă vă poate fi folositoare și o situație în care respectiva emoție nu vă este utilă. Prezentați fiecare situație și explicați din ce motiv se produce această schimbare a rolului emoției.

Spre exemplu, emoția este teama. Îți este teamă să mergi singur într-o pădure.
Îți este teamă să participi la un concurs.

Activități de producere a mesajului oral

Fii creativ!

1. Desenează o inimioară. În interiorul ei scrie emoțiile pe care le-ai simțit astăzi. Prezintă inimioara în fața clasei, justificând fiecare emoție.
Spre exemplu: Am pus în inimioară bucuria, deoarece astăzi sunt fericit pentru că am obținut o notă mare la geografie.
2. Alcătuiește oral o descriere a unui robot care are capacitatea de a simți. Imaginează-ți o zi din viața acestui robot special.

Exersează vorbind!

1. Prezintă oral rezumatul următorului text:

— George, acum stai de vorbă cu mine. Eu nu vreau ca fata mea să fie supravegheată de o mașină. Mașina, oricât ar fi de capabilă, n-are suflet și nimeni nu poate ști ce gândește. Un copil nu poate fi făsat în grija unui obiect de metal.

Weston se încruntă.

— Când ai ajuns la concluzia asta? Robbie e cu Gloria de doi ani și până acum nu-ți făceai niciun fel de probleme.

— La început era altceva. Era o noutate, mă scutea de o grijă și... era la modă. Acum însă lucrurile nu mai stau la fel. Vecinii... [...] Dar dacă se defectează ceva? Vreun, vreun...Dacă vreun șurub se lărgește și toată mașinăria începe să funcționeze aiurea, și ...și... [...].

— Prostii — o contrazise Weston, nu însă fără un tremur nervos interior [...].

— Tocmai asta e, George! Copilul nu mai vrea să se joace cu nimeni altcineva.

(*Eu, robotul* de Isaac Asimov)

2. Propune trei soluții prin care doamna Weston își poate controla emoțiile.
3. Dacă ai fi în locul lui doamnei Weston, cum ai reacționa?

Activități de post-producere a mesajului oral

Joc de rol

• Pregătiți-vă pentru un concurs de teatru! Probele sunt următoarele:

Proba 1 — Exprimă emoția!
Prin intermediul unui scurt moment de pantomimă trebuie să exprimi o stare.

Proba 2 — Schimbă emoția!
Conducătorul de joc (profesorul sau un alt elev) va oferi indicații care trebuie respectate și îți va cere să-ți transformi emoția negativă într-una pozitivă.
Spre exemplu: Mergi ca un om furios, apoi ca unul supărat, acum ești vesel etc.

Proba 3 — Recunoaște emoția!
Stai în spatele colegului tău. Spune o propoziție simplă despre ceea ce te înconjoară. Colegul tău trebuie să recunoască emoția pe care o transmite enunțul tău din comunicarea ta paraverbală.
Juriul va stabili echipa care are cea mai dezvoltată inteligență emoțională, notând parcurgerea fiecărei probe cu note de la 1 la 5.

CARTEA ELECTRONICĂ

Activități de pre-lectură

Exprimă-ți opinia!

1. Privește imaginile alăturate. Ce înfățișează fiecare?
2. Care sunt avantajele și dezavantajele dezvoltării tehnologiei? Numește două dintre ele.

3. Observă comportamentul persoanelor din imagini. Ce fac ele?

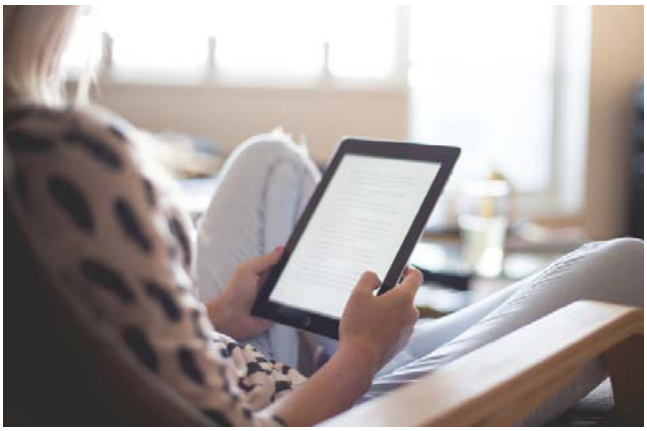

Dezvoltă-ți vocabularul!

• Citește următoarele definiții și alcătuiește cu fiecare cuvânt câte un enunț.

TEHNOLOGIE, *tehnologii* = s.f. 1. Știință a metodelor și a mijloacelor de prelucrare a materialelor. 2. Ansamblul proceselor, metodelor, operațiilor etc. utilizate în scopul obținerii unui anumit produs.
E-BOOK = (abreviere din engleză de la electronic book) un fișier electronic digital care conține textul și imaginile unei cărți.
E-BOOK READER = carte electronică, dispozitiv care poate reda un e-book.

Exersează!

1. Pronunță următoarele cuvinte cu voce tare: *e-book, e-reader, digital.*
2. Explică ortografia cuvântului *e-book.*
3. Realizează un scurt dialog în care să folosești cele trei cuvinte de la exercițiul 1.

Activitate interdisciplinară

• Află mai multe informații despre formatele în care pot fi publicate cărțile digitale: PDF, EPUB, MOBI, AZW. Indică o trăsătură specifică fiecăruia dintre formate.

Activități de lectură

CARTEA ELECTRONICĂ

Citește!

Tehnologia avansează cu o viteză covârșitoare, motiv pentru care alegem să depindem tot mai mult de evoluția ei din rațiuni mai mult sau mai puțin practice. Personal, consider cartea electronică o alternativă viabilă pentru secolul în care ne aflăm.

În primul rând, o astfel de carte nu ocupă un spațiu propriu-zis de depozitare. Să ne imaginăm că vom merge într-o vacanță pe o perioadă mai îndelungată de timp, însă bagajul nostru este neîncăpător pentru un număr semnificativ de cărți clasice pe care dorim să le citim în tot acest timp. Apelând la cărțile în format electronic vom putea economisi spațiu suficient, astfel încât să nu întâmpinăm o problema de acest gen. În plus, vom avea posibilitatea să citim nu una sau două cărți, ci un număr nelimitat, în cazul în care beneficiem de o conexiune de internet stabilă.

În al doilea rând, prețul produsului este un alt factor important în dezvoltarea tot mai rapidă a e-book-urilor. Acestea se găsesc în momentul de față la un preț mult mai redus față de cărțile tradiționale. Evident, costurile realizării și multiplicării unui e-book sunt mai mici decât în cel de-al doilea caz. Faptul că multe dintre librăriile online aleg să ofere unele cărți electronice în mod gratuit promovează și mai mult această tendință printre pasionații de lectură.

În concluzie, cărțile în format electronic sunt o opțiune practică, rapidă, dar și mult mai ieftină în comparație cu tradiționalele cărțile tipărite.

(adaptat după www.cetateanul.info)

1. Identifică două cuvinte din câmpul lexical al termenului *tehnologie*.
2. Scrie un antonim pentru sensul din context al cuvintelor: *redus, viabil, semnificativ, rapid.*
3. Scrie A în dreptul fiecărei afirmații pe care o consideri adevărată și F în dreptul celei false.

Spre exemplu: a) = A

a) Cartea digitală s-a dezvoltat din rațiuni practice.
b) Prețul cărții electronice este mai mare decât al cărții tipărite.
c) Cartea electronică nu ocupă prea mult spațiu de depozitare.
d) Orice persoană are acces simultan la mai multe cărți electronice.

4. Completează enunțurile de mai jos, valorificând informațiile din text.

a) Cartea electronică s-a dezvoltat deoarece...
b) Cartea electronică este mult mai practică decât cea tradițională, pentru că...
c) Cartea în format electronic ne oferă posibilitatea de a cumpăra mult mai rapid cărți deoarece...
d) Cartea electronică s-a dezvoltat rapid și datorită...

5. Formulează alte două enunțuri prin care să susții beneficiile cărții în format electronic.
6. Formulează două enunțuri prin care să susții beneficiile cărților în format tipărit.
7. Care crezi că este scopul acestui text? Alege din următoarele variante:

a) să emoționeze;
b) să convingă;
c) să informeze.

• Justifică-ți opinia, raportându-te la două exemple din text.

Activități de post-lectură

Reține!

Textul argumentativ urmărește să convingă ascultătorul/cititorul în legătură cu un anumit punct de vedere asupra unui subiect.

Descoperă!

1. Recitește primul paragraf al textului.
2. Stabilește care este opinia autorului despre cartea electronică.
3. Indică verbul care indică în mod evident exprimarea opiniei.

Reține!

Ipoteza reprezintă enunțul prin care se comunică opinia despre subiectul pus în discuție.

Pentru exprimarea opiniei se utilizează structuri precum: *consider că, cred că, în opinia mea, după părerea mea.*

Descoperă!

1. Citește cel de-al doilea și cel de-al treilea paragraf al textului și extrage ideile principale din fiecare.
2. Precizează prin ce exemple încearcă autorul să ne convingă de corectitudinea afirmației sale.

Observă!

Argumentele aduse în sprijinul unei opinii reprezintă cea mai mare parte din textul unei argumentări.

Introducerea fiecărui argument se realizează prin cuvinte/grupuri de cuvinte numite conectori de tipul: *în primul rând/în al doilea rând, pe de o parte/pe de altă parte, un prim argument/alt argument, în plus/mai mult decât atât* .

Fiecare argument exprimat trebuie susținut prin dovezi: explicații, exemple, citate, comparații, experiențe personale.

Justificarea argumentului se realizează tot prin conectori, cum ar fi: *deoarece, pentru că, întrucât, din contră, spre deosebire de, în opoziție cu, la fel ca, în mod asemănător cu* etc.

Acești conectori realizează legătura logică dintre ideile textului.

Atitudinea față de ideile susținute poate fi comunicată prin structuri precum: *probabil, posibil, fără îndoială, cu certitudine, cu siguranță, desigur că* etc.

Descoperă!

• Citește cu atenție ultimul paragraf. Spune ce reprezintă acesta, raportându-te la structura lexicală aflată la începutul său.

Reține!

Concluzia cuprinde o sinteză a argumentelor aduse în sprijinul ipotezei inițiale. Ea nu conține nicio idee nouă. Poate fi introdusă prin structurile: *în concluzie, așadar, în consecință, prin urmare etc.*

Exersează!

• Selectează din text formulările prin care se introduc ipoteza, argumentele și concluzia și completează tabelul alăturat.

IPOTEZĂ	ARGUMENTE	CONCLUZIE

Exersează!

• Pornind de la textul-suport, realizează o compunere argumentativă în care să îți exprimi opinia despre cartea în format electronic.

Recomandare:

În realizarea compunerii vei avea în vedere următoarele aspecte:

— să formulezi propria opinie despre problematica pusă în discuție;
— să îți susții opinia prin două argumente;
— să dezvolți fiecare argument prin exemple, comparații etc.;
— să formulezi o concluzie adecvată.

Autoevaluare

După ce ai terminat de scris, evaluează-ți lucrarea folosind următoarea grilă de autoevaluare:

Grilă de autoevaluare	Da	Nu
1. Textul începe cu ipoteza.		
2. În cuprins sunt formulate două argumente adecvate cerinței.		
3. Argumentele sunt dezvoltate cu ajutorul unor exemple/explicații.		
4. Concluzia este adecvată cerinței.		
5. Textul conține conectori.		

Lucrează în echipă!

• Organizați-vă în două echipe de cel mult șase persoane: BIBLIOTECARII și INTERNAUȚII și discutați despre c*artea tipărită* și *cartea electronică*.

BIBLIOTECARII vor susține utilitatea și avantajele cărții tradiționale.
INTERNAUȚII vor susține beneficiile cărții electronice.
Pentru realizarea dezbaterii se va ține cont de următoarele reguli de comunicare:

• Dezbaterea va fi moderată de un elev numit de profesor. Acesta va da fiecărei echipe, pe rând, dreptul la cuvânt, astfel încât să alterneze ipotezele și argumentele lor.
• Fiecare echipă va formula o ipoteză pe care o va susține prin patru argumente.
• Fiecare argument va fi urmat de exemple sau de explicații detaliate.
• Fiecare argument va fi introdus prin conectori specifici.
• Fiecare echipă va formula o concluzie.

1. La sfârșitul dezbaterii, notează pe caiete principalele idei și exemple ale echipei adverse.
2. Alcătuiește (pentru următoarea oră) un text argumentativ (150 — 200 de cuvinte), în care să prezinți beneficiile cărții tipărite sau ale cărții electronice.

Recomandare: Folosește argumentele și exemplele care au rezultat în urma dezbaterii.

Evaluare colegială

După ce ai terminat de scris, schimbă caietul cu colega/colegul de bancă și evaluează lucrarea acestuia/acesteia folosind chestionarul următor:

Grilă de evaluare	Foarte bine	Bine	Trebuie îmbunătățit
— formularea corectă a ipotezei			
— formularea a două argumente adecvate cerinței			
— dezvoltarea argumentelor prin intermediul unor exemple/explicații			
— formularea unei concluzii pertinente			
— folosirea conectorilor adecvați			

ADECVAREA LA TEMĂ. E-MAILUL. BLOGUL

Activități de pre-redactare

Exprimă-ți opinia!

1. Care sunt situațiile în care este utilizat e-mailul?
2. Care crezi că sunt motivele pentru care scrisoarea tradițională (pe hârtie) a fost înlocuită astăzi de e-mail?

Dezvoltă-ți vocabularul!

1. Alcătuiește câte un enunț cu următoarele cuvinte: *e-mail, email.*

• E-MAIL, *e-mailuri* = s.n. 1. Poștă electronică. 2. Mesaj transmis prin poșta electronică.
• EMAIL, *emailuri* = s.n. 1. Masă sticloasă obținută prin topire sau prin sintetizare, construită în special din siciliu și din bariu, care se aplică pe suprafața unor obiecte metalice sau ceramice, pentru a le proteja împotriva coroziunii, a le îmbunătăți rezistența mecanică, a realiza rezistența lor electrică, în scop decorativ etc.; smalț, glazură. 2. Obiect emailat. 3. Peliculă obținută pe bază de rășini, care au în conținutul lor pigmenți.

Descoperă!

Elementele constitutive ale unui e-mail:

Un e-mail va cuprinde în mod obligatoriu:
a) un destinatar (sau mai mulți);
b) un titlu;
c) o formulă de salut;
Atenție! După formula de salut se pune virgulă.
d) un conținut clar formulat și corect din punct de vedere gramatical.

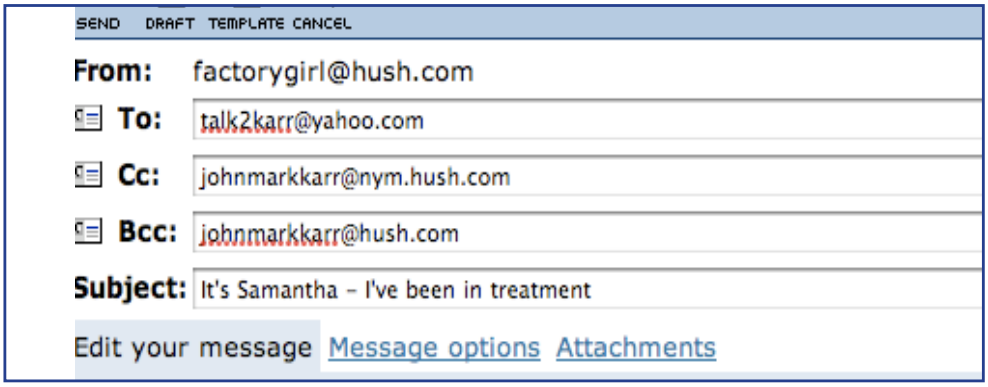

1. Care este diferența dintre e-mail și blog? Dar dintre e-mail și vlog?
2. Cum se numesc cei care scriu bloguri? Dar cei care au vloguri?

Blogul este o pagină web frecvent actualizată, cu informații afișate în ordine cronologică inversă (de la cel mai nou la cel mai vechi), care conține eventual și linkuri cu/ către pagini interesante de pe internet.

Elementele constitutive ale unei pagini de blog:
• antetul care cuprinde titlul și descrierea blogului; bara de meniuri (navbar) care conține legături (linkuri) către paginile importante ale blogului;
• bara laterală (sidebar) care cuprinde etichete, cele mai recente posturi, știri etc.;
• postarea care conține posturile blogului;
• subsolul (footer) care poate include legături utile, date de contact, termene și condiții etc.

188

Activități de redactare

Exersează!

1. Scrie un e-mail prietenului tău, Andrei, în care să îi dai informații despre noul tău telefon mobil, primit cadou de ziua ta de naștere.

În realizarea e-mailului, ai în vedere următoarele aspecte:

a) stabilirea unui titlu al e-mailului, care să îi permită destinatarului să identifice cu ușurință subiectul e-mailului tău. Titlul va fi clar și concis (maximum două cuvinte);
b) păstrarea aceleiași formule de adresare pe tot parcursul e-mailului;
c) recitirea e-mailului înainte de trimitere pentru a corecta eventualele greșeli de redactare sau de exprimare;
d) denumirea atașamentelor să fie clară și să le rezume conținutul.

2. Alcătuiește un articol cu titlul *Tehnologia în viața mea*, pe care să-l poți publica pe un blog.

Lucrează în echipă!

Blogul clasei noastre

1. Dați un titlu reprezentativ blogului clasei voastre.
2. Alegeți un logo care să redea tematica generală a articolelor de pe blog.
3. Stabiliți cui se va adresa blogul vostru (spre exemplu: colegilor din școala voastră, elevilor din alte școli, părinților etc.).
4. Alegeți platforma on-line pe care să vă faceți blogul.

Recomandări:

• După ce ați realizat blogul, trebuie să vă ocupați și de conținutul acestuia.
• Organizați-vă pe echipe:

Echipa 1 — realizează grafica paginii web, astfel încât să fie foarte prietenoasă cu utilizatorii.
Echipa 2 — realizează prezentări succinte ale realizatorilor blogului, astfel încât cel care vizitează blogul să știe cine sunt persoanele care scriu pe blog, care sunt pasiunile, interesele lor și mai ales care sunt obiectivele blogului;
Echipa 3 — stabilește rubricile blogului;
Echipa 4 — realizează câte un articol pentru fiecare dintre rubricile blogului. Fiecare articol scris va avea un titlu expresiv și va avea indicată data postării.
Echipa 5 — postează articolele realizate de membrii echipei 4.
Blogul e gata! La cât mai multe vizionări!

Activități de post-redactare

Evaluare colegială

• Fiecare echipă va prezenta în fața clasei rezultatul muncii sale. Acesta va fi evaluat de membrii celor-lalte echipe cu unul din următoarele calificative:

FB = foarte bine; B= bine; S = suficient; I = insuficient

• La sfârșitul tuturor prezentărilor, fiecare echipă discută aspectele care trebuie îmbunătățite și face modificările care se impun.

COMUNITATEA ROMÂNILOR DE PRETUTINDENI

Citește!

Text 1

Departamentul pentru Românii de Pretutindeni (DRRP) lansează programul „Curs de Limbă Română”, cu scopul de a promova studiul limbii române în diaspora. Cursul on-line se adresează tuturor celor care își doresc să dobândească sau să își perfecționeze cunoștințele de limba română.

Accesarea modulelor este gratuită și se urmărește stimularea capacității de înțelegere, de dialog și de asimilare a unei pronunții corecte în limba română.

Cele 30 de lecții ce vă sunt puse la dispoziție sunt structurate în funcție de gradul de dificultate și acoperă nivelurile A1 până la B1 conform cadrului european de referință.

Materialele didactice și seriile de ilustrații fac referire la situații și fapte ce se pot regăsi în viața cotidiană din România.

Cursul on-line nu necesită competențe avansate de folosire a computerului, iar toate exercițiile și textele propuse sunt însoțite de ilustrații ori materiale video și audio. În acest fel este încurajată dezvoltarea simultană a capacității de a înțelege, de a răspunde adecvat și de a asimila și contextualiza noi termeni în limba română.

(Curs de limbă română online gratuit, www.gazetaromaneasca.com)

Text 2

România este prima țară din lume care are un ambasador virtual. ROMBOT este un *learning machine*, care a învățat ce înseamnă să fii român adevărat, lansat pe 1 Decembrie 2016.

În mai 2017, după ce a acumulat informații punând 1,5 milioane de întrebări românilor care au accesat site-ul dedicat, ROMBOT își începe misiunea de a promova o imaginea autentică despre România și români peste hotare.

Algoritmul complex din spatele ROMBOT a fost construit de o echipă formată din programatori, designeri, artiști 3D, analiști de date, producători, iar interfața UX a fost făcută astfel încât să semene cu un robot.

Orice străin poate accesa www.rombot.ro, ca să-i adreseze întrebări și ca să afle care este adevărul despre România și români. ROMBOT va fi promovat intens în străinătate prin filmulețe video și online ads în unele dintre cele mai mari publicații din străinătate și în social media.

De asemenea, ROMBOT se află acum într-un turneu internațional, fiind deja prezentat în cadrul târgurilor internaționale de turism, precum cel de la Milano – BIT Milan, unde vizitatorii și agențiile de turism au interacționat cu „ambasadorul”.

(ROMBOT, ambasadorul virtual al României, își începe misiunea în străinătate, www.forbes.ro)

Compară!

• Copiază în caiet tabelul de mai jos și bifează căsuța potrivită, folosind numai informațiile din cele două texte.

Afirmație	Textul 1	Textul 2
1. Articolul se adresează românilor din diaspora.		
2. Textul prezintă modul în care România poate fi promovată prin intermediul tehnologiei.		
3. Scopul tehnologiei este de a facilita învățarea limbii române.		
4. Articolul vorbește despre ROMBOT, ambasadorul virtual al României.		
5. Materialele audio-video stimulează dezvoltarea competențelor de comunicare în limba română.		
6. Cu ajutorul acestei *learning machine* se poate afla adevărul despre români și despre țara lor.		

Exprimă-ți opinia!

1. De ce crezi că ambasadorul virtual ROMBOT a fost lansat de 1 Decembrie?
2. Prezintă două motive pentru care ai urma programul „Curs de Limbă Română” dacă ai fi un român din diaspora. Susține-ți răspunsul cu exemple din Textul 1!
3. Crezi că ROMBOT este o bună metodă de a promova România? Dă exemple de alte două modalități de a promova țara noastră printre românii din diaspora.

Lucrează în echipă!

Alcătuiți un scurt ghid de conversație bilingv pentru cei care doresc să învețe limba română.
Acesta trebuie să conțină:
• 100 de cuvinte folosite frecvent, traduse într-o limbă de circulație internațională;
• 20 de expresii folosite frecvent (spre exemplu, formule de adresare, întrebări scurte pe care le adresăm în diferite contexte etc.;
• prezentarea unui oraș/unui loc turistic (spre exemplu, Iași, Cluj, Sibiu, Constanța etc.)
Prezentați colegilor produsul rezultat.

Activitate interdisciplinară

• Accesează www.rombot.ro. Pe baza informațiilor pe care le obții de la ambasadorul virtual, realizează un articol, pentru o revistă a românilor din străinătate, despre un om de știință român.

VARIAȚIA STILISTICĂ: LIMBA VORBITĂ, LIMBA SCRISĂ

LIMBA VORBITĂ

• Citește cu atenție următorul text:

R2-D2: Salut! Ce mai faci?
Terminator: Bună! (după un moment de tăcere) Să-mi sară siguranțele, nu procesez o comandă... Căpitanul Kirk vrea să ducă nava în galaxia Andromeda. să curețe o planetă poluată. Mi-a dat ordin să vin cu el. Eu nu am abilități la măturat...
R2-D2: Și mie mi-a zis. Hai, să-i rugăm și pe ceilalți să ne ajute...
Terminator: Corect! Îl sun pe Captain Planet să rezolve el! Uite acum accesez baza de date și îi trimit un mesaj vocal. Dragă Planet, avem nevoie de tine și de experiența ta în proiectele ecologice. Detaliile sunt în fișierul atașat. Noi te susținem doar în caz de pericol. Pa!
R2-D2: Hai că sun și eu un amic (formează numărul și se aude un bâzâit scurt): Alo, Wall-E, ce faci băiete? Ai un moment liber peste 50 de ani? Serios? Ei, nu se poate! Lasă că te ajut eu să rezolvi problema la fizică. Avem nevoie de prieteni pentru a salva o planetă plină de gunoaie... și ne-am gândit la tine... Unde? În galaxia Andromeda, da... Da, sigur că te-am văzut în film... arătai foarte bine... chipeș... de la început până la sfârșit... Bine, s-a făcut! (închizând convorbirea) A zis că vine!
Terminator: Și Gardienii Galaxiei mi-au confirmat prezența acum 10 secunde... Gamora mi s-a adresat cu Stimate coleg... Nu ne cunoaștem personal!
R2-D2: Stai liniștit! E o fată de toată isprava! Are mult umor când nu o filmează cineva... Prietene, ar fi bine să îi spunem Căpitanului Kirk că avem lista completă a echipajului, să știe că vom veni toți.
Terminator: Da! Să mergem să curățăm planeta!

1. Indică numele vorbitorului și al ascultătorului. Ce ai observat?
2. Selectează patru formule de adresare prezente în text.
3. Precizează care este relația dintre ascultător și vorbitor în dialogul dat?
4. Indică sensul din text al expresiei: *să-mi sară siguranțele*.
5. Selectează trei structuri specifice limbii vorbite. Spre exemplu: *să-mi sară siguranțele*.
6. Justifică rolul punctelor de suspensie din text.

Reține!

Limba vorbită se realizează spontan, presupune implicare afectivă și expresivitate. Mesajul este comunicat într-o manieră simplă, folosindu-se un limbaj accesibil, iar enunțurile sunt scurte, de multe ori eliptice.

LIMBA SCRISĂ

1. Citește textul următor:

RAPID. Batting Robot are un sistem video capabil să proceseze 1.000 de imagini pe secundă — o sensibilitate de 30 de ori mai mare decât a ochiului uman.[...] Lovește perfect cu o bâtă mingi care se apropie de el cu viteza de 160 de kilometri pe oră. Poate fi folosit pentru antrenamente sportive sau pentru procesarea informațiilor vizuale care se succed extrem de repede.

(Cristian Ioniță, *2020, Lumea roboților*, jurnalul.ro)

2. Caută în DEX originea cuvintelor: *sistem, video, proceseze, antrenamente, informațiilor.* Crezi că aceste cuvinte sunt cunoscute de toți vorbitorii limbii române?
3. În ce domeniu sunt utilizate frecvent cuvintele selectate?
4. Bifează enunțurile adevărate.

a) Enunțurile din descrierea robotului RAPID sunt corecte din punct de vedere gramatical.
b) Cuvintele utilizate în prezentare se abat de la normele limbii române literare.
c) În articolul despre robotul RAPID toate cuvintele sunt utilizate cu sensul lor propriu.

Amintește-ți!

Normele limbii literare actuale au fost stabilite în 2005 de Institutul de Lingvistică din cadrul Academiei Române și au fost cuprinse în Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române (DOOM, ediția a II-a). Ele se referă la modul de pronunțare a cuvintelor, la modul de a scrie cuvintele și la formele pe care acestea le iau în vorbire.

Greșelile făcute de vorbitori (fie în rostirea, fie în scrierea cuvintelor) constituie abateri de la norma literară.

Reține!

Limba scrisă respectă normele limbii române literare (are un caracter normat), ceea ce îi conferă unitate și stabilitate. Limba scrisă se definește printr-un limbaj îngrijit, elaborat și complex.

Compară!

• Citește textele și rezolvă cerința de mai jos.

Textul A:

Alpha 1S este primul robot umanoid creat special pentru familii. Acesta se remarcă prin numeroasele aplicații în diferite domenii, respectiv divertisment, educație și media. Robotul vorbește, are funcție de ceas deșteptător, cântă și chiar le spune copiilor povești, gesticulând în timpul relatărilor.

(www.descopera.ro/lumea-digitala)

Textul B:

— Am o senzație ciudată pe dinăuntru. Parcă-mi zvâcnește totul, toate sunt încordate. Îmi vine greu să respir, nu pot sta locului.

— Îhî. Simți ca un fel de vibrații?

— Adică cum?

— Așază-te o clipă și ascultă. Nu se aud, dar se simt; e ca și când ceva ar zvâcni undeva și o dată cu aceasta zvâcnește întreaga navă, cu noi cu tot. Ascultă...

— Da... da... Ce poate fi, Greg? Noi să fim oare?

— S-ar putea... Poate se pregătesc.

— Pentru ce?

— Pentru saltul interstelar.

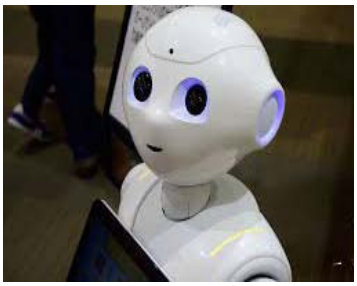

(*Eu, robotul* de Isaac Asimov)

Realizează o comparație între cele două texte având în vedere:

a) corectitudinea exprimării;

b) tipul enunțurilor (scurte/ ample, eliptice/ elaborate);

c) limbajul utilizat (interjecții, vocative, expresii etc.)

Exersează!

• Citește următorul text și alege varianta corectă de răspuns:

Alice și Bob, doi roboți care funcționează cu inteligență artificială, creați de o echipă de cercetători din cadrul Facebook Artificial Intelligence Research Lab, și-au uimit dezvoltatorii după ce au început să dezvolte propriul limbaj.

Cei doi roboți dispun de algoritmi complicați de învățare, iar cercetătorii i-au lăsat să converseze singuri. Însă în loc să-și perfecționeze limbajul în engleză, roboții au început să comunice într-un limbaj propriu, creat fără ajutor uman.

(www.cotidianul.ro/conversatie-intre-roboti/)

Textul ***este/nu este*** un exemplu de limbă scrisă deoarece...

Evaluare

Citește cu atenție textul și apoi răspunde la întrebări.

FEBRUARY 02, 2016/Hardware/Oameni și etichete/Online

Pe nesimțite, în discuțiile de zi cu zi se insinuează un termen misterios: Internetul (Tuturor) Lucrurilor, zis și Internet of Things, zis și IoT, Internet of Everything sau Internet of Me. De ce ne interesează asta? Fiindcă, de fapt, dacă aveți un televizor inteligent, IoT-ul a intrat deja la dumneavoastră în casă. Și, în timp ce beneficiile acestei subrețele care depășește vechea rețea sunt uriașe, felul în care ea va modifica lumea e greu de anticipat și include riscuri.

De ce-ar exista și ar fi altfel un Internet al Lucrurilor, separat de cel al calculatoarelor și mobilelor? La urma urmei, și ele, calculatoarele și mobilele, sunt lucruri. Conceptul, popularizat prin '99 de Massachusets Institute of Technology, include însă o nuanță: prin calculator sau mobil se conectează, în ultimă instanță, la Internet, oamenii. Lucrurile din Internet of Things sunt în schimb dispozitive care nu prea interacționează cu oamenii.

Dacă așa ceva vi se pare de domeniul SF-ului, televizorul conectat la Internet e ceva contemporan: fie îl aveți acasă, fie ați auzit de el și, atunci când vă veți schimba TV-ul, va fi foarte greu să vă luați unul fără rețea. La fel sunt și brățările de fitness, care se leagă singure la Internet și vă actualizează datele undeva în Cloud (online) oricând sunteți lângă calculatorul cu care comunică prin Bluetooth. Sau ceasurile inteligente, care funcționează cu adevărat inteligent doar în tandem cu mobilul. Lucrurile, în acest sens, își văd de-ale lor cu foarte puțină contribuție din partea dumneavoastră și, adesea, nici măcar nu mai au o interfață de interacțiune umană – sau au una foarte redusă. De regulă, sunt comandate prin alte dispozitive, dintre care bătrânul laptop e cel mai bine proiectat pentru asta.

Internet of Things este deci o idee cu un număr infinit de aplicații, de la așa-numitele case inteligente, la automobile conectate sau la exemplul mai cunoscut al frigiderului care știe să măsoare stocurile anumitor alimente și să comande, automat, la un magazin online, atunci când laptele sau apa plată sunt pe terminate. [...]

(http:// www.comanescu. ro/internetul-lucrurilor-vise-si-spaime.html)

1. Identifică tema textului. 0,25p
2. Numește o asemănare și o deosebire între calculator și Internetul Lucrurilor. 1p
3. Extrage din text o structură specifică limbii vorbite. 0,25p
4. Selectează din text trei termeni din câmpul lexico-semantic al tehnologiei. 0,75p
5. Transcrie tabelul, precizând care dintre informații este adevărată și care este falsă. 0,75p

Afirmație	A/F
a) Textul este unul nonliterar.	
b) Textul este publicat inițial pe suport de hârtie.	
c) Scopul textului este doar să informeze cititorul despre Internetul Tuturor Lucrurilor.	

6. Oferă două argumente că fragmentul a fost preluat de pe un blog. 0,5p
7. Identifică paragraful care reprezintă concluzia articolului și formulează ideea principală a acestuia. 0,5p
8. Evidențiază trei dintre particularitățile limbii scrise, raportându-te la exemple din textul dat. 1,5p
9. Alcătuiește o compunere de 150 — 200 de cuvinte, în care să ilustrezi trei avantaje ale tehnologiei, pornind de la articolul Internetul Lucrurilor: vise și spaime. 3,5p

Se acordă 1 punct din oficiu.

TEXTE PENTRU COMUNICARE ORALĂ

Unitatea 1

Textul 1

Raul Matis (reporter): Biblioteca Județeană Mureș a lansat, în premieră în România, proiectul intitulat „Căsuța cu cărți". Este vorba despre căsuțe de circa 90 de cm înălțime care au fost amplasate în cel mai mare și mai frecventat loc de agrement din Târgu Mureș, căsuțe care vor fi ticsite cu cărți pe întreaga perioadă a sezonului estival, iar accesul doritorilor la ele va fi liber.

Monica Avram, directoarea bibliotecii: Biblioteca Județeană Mureș a amplasat în cadrul complexului Weekend căsuțe cu cărți, în speță, evident cărți de literatură. În așa fel au fost selectate cărțile ca toți cei care își petrec timpul la Weekend să găsească ceva pe gustul lor, începând de la basme și povești nemuritoare și literatură pentru cei mici, specifică vârstei, dar și pentru adolescenți și pentru seniori; avem literatură în limba română, avem literatură în limba maghiară, avem strecurate și câteva cărți în limba engleză. Mai mult decât atât, dincolo de cărți, pentru cei mai mici am pregătit peste 120 către 150 de imagini diferite cu personaje din desene, cu personaje din filme; tot ce trebuie să facă cei mici este să-și aducă creioane de colorat, carioci pentru că suportul îl găsesc acolo și pot să deseneze. Tot ceea ce trebuie să facă este să găsească aceste căsuțe, să-și aleagă ceea ce dorește fiecare să citească, să aibă grijă de acea carte, iar la final să o pună înapoi în căsuță. Dacă există persoane cărora le place mult o carte din ceea ce găsesc acolo, o pot duce acasă fără niciun fel de probleme, totul e ca în locul acelei cărți luate să aducă alta în schimb.

Raul Matis (reporter): Până în prezent în Complexul de sport și agrement Mureșul au fost amplasate cinci astfel de căsuțe, însă proiectul ar putea fi extins și la Platoul Cornești.

(Ana Maria Olteanu, emisiunea *La minut*, *Radio România Actualități,* http://www.romania-actualitati.ro)

Unitatea 2

Textul 2

Fum pe coșul Hagiului nu s-a pomenit. Ridice viscolul nămeții până la ștreșini. Apele să înghețe tun. Treaba lor! Hagiul nu vrea să știe de crapă pietrele la gerul Bobotezei, nici dacă în iulie turbează câinii de căldură. Iarna tremură, vara gâfuie.

Toată viața lui, de câte ori nepoată-sa – trăind aciolată pe lângă dânsul – îi pomenea, la Crăciun, să taie și ei un porc, ca tot creștinul, bătrânul răspundea:

— Îmi face rău, nepoată, s-auz guițând... Îmi face rău... c-așa sunt eu... milos...

— Cumpără-l, nene, tăiat gata.

Dacă așa îl aducea din cuvânt Leana, înghițind în sec, cu gândul la șorici, bătrânul răspundea liniștit:

— Un porc... carne multă... Se strică... Două guri suntem...

Veneau Paștele.

— Nene, să înroșim și noi ouă...

— Ce prostie!... Ouă roșii?... Nu e mai bine să le mănânci proaspete?... Ouă roșii, ouă stătute...

— Să roșim puțintele.

— De roșim puțintele, ardem focul degeaba, cumpărăm d-a surda băcanul... Cheltuială zadarnică... Vremuri grele!

— Da... o ciosvârtă de miel...

— Miel?... Ce fel miel?... Cum miel?... Miroase a oaie... Paștele prea e în vară...

— Ce pustia de vară, nene Tudose, nu vezi că plouă și fulguiește?!...

— Ei, fulguiește, fulguiește... tu nu vezi că nu ține? Unde ține? Cum cade, se topește... Eu mor de căldură... Uf!... uf!...

— Și eu mor de frig...

— Mori de frig... crăpi!... Așa te-am pomenit... lacomă... nemulțumitoare!

Leana tace și înghite în sec. E săracă. N-are pe nimeni. Tace, că bătrânul, de se mânie, strigă, trântește ușile, apoi se aruncă în pat și se vaietă până la miezul nopții, uitând să-i dea și de pâine.

De mic copil Hagiul fusese copil cuminte și așezat. Nu i s-auzea gurița, nici pașii. Nu rupea pantofii. Nu-și hărtănea rochița. Pe ce punea mâna punea bine.

Ajuns calfă la găitănărie, vorbea frumos și cu patimă în mijlocul tovarășilor săi.

— De când eram d-o șchioapă pricepusem lumea, le zicea el. Înțelesesem bine de tot că o cârpă din gunoi este o muncă de om pe care te faci stăpân dacă o pui deoparte. Și dacă mama îmi dădea un ban de trei ca să-mi iau un simit, eu mă uitam în ghiozdan: de aveam felia de pâine, sănătate bună, aveam ce mânca. Nu te saturi cu pâine? Ce-ți trebuie simiți? Și puneam banul bine. Și un ban peste altul fac doi, peste doi dacă pui altul, fac trei... Râdeți voi... râdeți... Da' vânturați banii în mâini și veți simți ce răcoare ține când vă e cald, și ce cald când vă e frig. E destul să te gândești ce poți face cu banii, ca să și guști bucuria lucrului pe care nu l-ai cumpărat. Ai simțit bucuria?... De ce să-l mai cumperi?... Râdeți voi, râdeți... Ce lucru poate fi mai luminat ca un jeratec de galbeni întinși pe o masă?... Voi râdeți... râdeți cu hohote... Niște risipitori... în viața voastră n-o să gustați adevărata bucurie...

[Hagi-Tudose de Barbu Ștefănescu Delavrancea (audiobook), fragment]

Unitatea 3

Textul 3A

La 8 mai 2017 se împlinesc 45 de ani de la inaugurarea Muzeului Național de Istorie a României.

Având o suprafață de 8.000 mp, muzeul reunește în 60 de săli exponate cu o valoare deosebită, mărturii despre prezența omului pe teritoriul României încă din Paleolitic (600.000 — 6.000 î.Hr.), cultura materială și spirituală a geto-dacilor, războaiele daco-romane și transformarea Daciei în provincie a Imperiului Roman, structurile de putere ale statului în societatea medievală, domniile fanariote, Revoluția burghezo-democratică de la 1848, câștigarea independenței, declanșarea celor două războaie mondiale etc.

Muzeul Național de Istorie a României este una dintre instituțiile reprezentative ale culturii românești, deținând un fond foarte valoros de bunuri de patrimoniu mobil care ilustrează toate perioadele semnificative din trecutul poporului român, cât și din vremea unor civilizații care au existat în vechime pe actualul teritoriu al țării noastre. Bogatul patrimoniu include peste 650.000 de piese (un număr care sporește anual și între care se numără obiecte remarcabile), organizat în următoarele colecții: ceramică, [...] numismatică, filatelie, medalistică-sigilografie, tezaur, manuscrise, tipărituri, artă plastică, artă decorativă, fototecă istorică, stampe, hărți, metal, armament și echipament, textile și mobilier.

Din cauza faptului că muzeul s-a aflat mult timp în reparații capitale, cea mai mare parte a expozițiilor sunt temporar închise sau în reorganizare. Muzeul prezintă publicului, în prezent, pe lângă Tezaurul Istoric, Lapidarium — Columna lui Traian, și expoziții temporare cu tematică diversă, organizate în holul central, precizează site-ul www.mnir.ro.

(Documentar: *Muzeul Național de Istorie a României, 45 de ani de la inaugurare*, radioromaniacultural.ro)

Textul 3B

La data de 3 noiembrie 2017, Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa" împlinește 183 de ani de la înființare. Una dintre cele mai vechi instituții de cercetare a biodiversității și de educare și culturalizare a publicului, Muzeul Antipa este cel mai mare muzeu de istorie naturală din România și una dintre cele mai cunoscute și apreciate „baze de date" prin colecțiile sale, unele dintre ele valori ale tezaurului mondial.

În anul 1903, marele savant Grigore Antipa prezenta un memoriu în care demonstra necesitatea existenței unei clădiri special construite pentru „un Muzeu de Istorie Naturală demn de capitala țării".

Primele săli ale Muzeului din Șoseaua Kiseleff s-au deschis oficial la 24 mai 1908 în prezența Regelui Carol I, a Principesei Maria și a importante personalități ale lumii științifice, culturale și politice de atunci. Astfel, pentru prima dată în lume, muzeul din București expunea dioramele — vitrine tridimensionale, în care speciile erau prezentate pe categorii de habitate, în posturi naturale și proiectate pe un fundal pictat, care sugerează peisajul în care trăiesc. Succesul de care s-a bucurat acest mod de prezentare a făcut ca dioramele să fie adoptate ca mod de expunere de către toate muzeele europene și chiar de către cele din America.

La 14 mai 1910, Grigore Antipa era ales membru al Academiei Române, iar la 11 iunie 1921 era ales vicepreședinte al acestui înalt for, funcție pe care a deținut-o până la 3 iunie 1938. De asemenea, el a fost membru al mai multor academii din străinătate. În prezent, unul dintre obiectivele importante ale Muzeului este acela de a continua viziunea inovatoare a fondatorului său.

(Documentar: *Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa", opera fundamentală a unui savant de excepție* radioromaniacultural.ro)

Unitatea 4

Textul 4

64

Unde-a mai fost Apolodor?
Eu nu prea știu. (A cui e vina?)
A zăbovit în Argentina?
S-a mai oprit să cerceteze
Câmpiile patagoneze?
Pe unde a făcut popas
Și câte zile a rămas?
La Capul Horn? În altă parte?
A izbutit Apolodor
Să mai găsească un vapor
Și să pornească mai departe?

Atâta știu: era în marte...
Bătea un vânt de vreme rea
Și-l largul mării viscolea
Cu fulgi de gheață, reci și tari
Când a zărit Apolodor
Antartica, printre ghețari...
Și-a debarcat triumfător
Pe gheața Golfului Terror...

65

Pe coasta Golfului Terror
S-a adunat, cu mic, cu mare,
Tot neamul lui Apolodor.

Și l-au primit, la debarcare,
Bunicul Apolodorin
(Cel mai în vârstă pinguin)
Și mama, Apolodorica
(O pinguină, atâtica...),
Și tata, Apolodorel
(Un pinguin mărunt și chel),
Și unchiul Apolodorini
Și neamurile, și vecinii...

Și au cântat cu toți în cor,
Iar pe deasupra tuturor
Și-a risipit Apolodor
În triluri lungi, răsunătoare,
Superba-i voce de tenor,
Și-a fost o mare sărbătoare
Pe coasta Golfului Terror...

Cartea cu Apolodor (fragment) de Gellu Naum

197

Unitatea 5

Textul 5A

Seria de documentare „Gândit în România" este dedicată inventatorilor români Victor Babeș, Anghel Saligny, Petrache Poenaru, Emil Palade, Aurel Vlaicu, Henri Coandă, Ana Aslan, Ion Cantacuzino, Hermann Oberth, Nicolae Vasilescu Karpen, Gogu Constantinescu și Traian Vuia, informează organizatorii evenimentului.

Cu acest prilej, va fi prezentat albumul bilingv „Mari români de pretutindeni/ Outstanding Romanians Far and Wide", semnat de Dan Mironescu și Emanuel Bădescu. [...]

Albumul a fost fost realizat după un concept de Mihai Vișinescu și include prezentări ale unor personalități originare din România, care au fost remarcate în străinătate. Între acestea se numără Dimitrie Cantemir, Dora D'Istria, Emanuil Gojdu, Eudoxiu Hurmuzachi, Haricleea Darclée, Constantin Brâncuși, Paul Celan, Isidore Isou, Benjamin Fondane, Marcel Iancu, Constantin Silvestri, Dinu Lipatti și Sergiu Celibidache.

(*Gândit în România,* proiect dedicat inventatorilor români, www.gandul.info)

Textul 5B

Traian Vuia s-a născut la 17 august 1872 în localitatea Surducul Mic, comuna Bujoru, județul Timiș. [...] De mic copil privea cu admirație zborul păsărilor de pradă, vulturii, iar jucăria favorită i-a fost zmeul, pe care l-a construit sub diferite forme, încercând să-i imprime o plutire lină și stabilă [...]

Pasionat de matematică, fizică și tehnică, se înscrie în 1892 la Școala Politehnică (secția mecanică) din Budapesta. [...] În 1903 începe să construiască aeroplanul-automobil, iar în toamna anului următor începe să construiască și motorul corespunzător, care constituia tot o invenție proprie. [...]

La 18 martie 1906, pe terenul de la Montesson, lângă Paris, aeroplanul Vuia nr. 1, pilotat de inventatorul și constructorul său, a executat primul zbor din lume în care aparatul s-a desprins de pământ și a zburat prin propriile-i mijloace de bord, fără nicio altă instalație ajutătoare legată de sol. Evenimentul a fost comentat pe larg în presa vremii.

Aviația Română a sărbătorit la 18 martie 2006 Centenarul zborului efectuat de Traian Vuia la Montesson, lângă Paris.

(Documentar: *145 de ani de la nașterea lui Traian Vuia, pionier al aviației românești și mondiale*. Documentare: Ruxandra Bratu, editor: Cristian Anghelache, agerpress.ro)

Textul 5C

Filmul, care conține imagini de mare valoare istorică, îl arată pe Brâncuși la lucru, unele dintre capodoperele acestuia fiind filmate în stadiul de construcție. Sculptorul poate fi văzut modelând lutul, tăind cu fierăstrăul Coloana Infinită sau primind vizite de la alte personalități care au marcat sculptura modernă, precum Barbara Hepworth. Filmul prezintă și imagini de la montarea Coloanei fără de sfârșit și a Porții sărutului în Târgu Jiu. O oră de secvențe filmate de Brâncuși între 1923 și 1938, în atelierul său din Paris, în Anglia și în România, mai ales la Târgu Jiu. O lecție despre lumină și despre folosirea luminii, simplitate și răsfăț, prieteni, muncă grea și joacă. Totul, în liniștea filmului mut.

Brâncuși filmat (1923 — 1938), www.filmedocumentare.com

Unitatea 6

Textul 6

Îl urmărești cu sufletul la gură. Rafinamentul, tehnica sa, sensibilitatea sa te fascinează. Respiri atmosfera magică ce se creează în sala de concert. Devii una cu sutele de spectatori cu care te înfrățești, încât toți deveniți un singur organism a cărui inimă bate ca un metronom în ritmul muzicii de pe scenă.

Se termină concertul. Ropote de aplauze entuziaste te trezesc din magia grație căreia timpul își pierduse orice unitate de măsură. Minute, secunde? Cine a mai ținut cont de ele? L-ai văzut pe Muzician pe scenă. Și totuși vrei să prelungești vraja. Vrei să te convingi că ceea ce ai trăit a fost aievea și nu doar o iluzie. Îți iei inima în dinți, după concert urci pe scenă, îți faci cu timiditate loc printre instrumentele lăsate pe scenă, intrate într-un mutism care te intimidează. Ajungi în spatele cortinei, străbați coridorul întunecos ce duce la sălașul celui pe care l-ai admirat pe scenă. [...]

Și într-un final – iată-l! Este el, în carne și oase. Îi strângi mâna – are un zâmbet ușor obosit, dar în ochi i se citește bucuria că a putut să îți urce spiritul pe cele mai înalte culmi ale extazului muzical. la pixul și hârtia pe care i le

întinzi cu o mână tremurândă și îți semnează un autograf. Nu știi când îi mulțumești încă o dată pentru experiența concertistică, când te întorci asupra pașilor tăi, când ajungi în stradă, unde poți să îți eliberezi fericirea în întunericul nopții, nevăzut de nimeni. Ai fost în culise!

Dar, dragul meu meloman, trebuie să știi că acest Muzician are o viață necunoscută ție, dincolo de culise. Acest om pe care l-ai văzut pe scenă are pasiuni care coincid poate cu ale tale. În alte circumstanțe poate bucuros ar juca o partidă de șah cu tine, poate ar juca fotbal, tenis. Poate că îi place, ca și ție, să facă plimbări lungi, în natură și poate că îl emoționează aceiași autori pe care tu îi iubești. Poate iese la plimbare cu copiii săi în aceleași parcuri unde ți-i duci și tu pe ai tăi. Experiența ta nu este completă dacă nu afli și despre această latură de dincolo de culise a Muzicianului.

Așa că urmărește-ți eroii, iubit ascultător, la emisiunea *Dincolo de culise*, acolo unde ei se destăinuie, unde mărturisesc care le sunt pasiunile extra-muzicale.

(Emisiunea *Dincolo de culise*, www.romania-muzical.ro)

Unitatea 7

Textul 7

Banatul Montan abundă în locuri frumoase, fie construite de mâna omului, fie de puterea incredibilă a naturii. Radio România Reșița ne propune să explorăm câteva dintre aceste zone minunate, care ne bucură ochiul și ne fac să uităm de grijile cotidiene.

Prima oprire: Cascada Bigăr — una dintre cele mai frumoase căderi de apă ale Terrei! Potrivit site-ului The World Geography, aceasta a fost inclusă în topul celor mai spectaculoase cascade din întreaga lume, în 2013, ocupând primul loc.

Izbucul Bigăr — De o frumusețe magică și situat la jumătatea distanței dintre Ecuator și Polul Nord – la Paralela 45, Izbucul Bigăr te poartă în lumea basmului – de la izvor și până la revărsarea în cascadă![...]

Peștera Bigăr — Deasupra izbucului Bigăr se află peștera cu aceeași denumire. Aici „sufletul" prințesei rătăcite s-a adăpostit de teama sălbăticiunilor și plânge în hohote, alimentându-l cu lacrimi cristaline și cu aceeași intensitate, fie vreme de secetă sau ploi. Îți „iei inima în dinți", îți sufleci pantalonii ca să traversezi apa rece ca gheața și începi să te cațeri spre peșteră. Intri, dar nu ajungi să-ți tragi sufletul căci te cuprind fiorii. Poți să juri că în liniștea adâncurilor, printre ciripiturile înăbușite ale păsărelelor și susurul izvorului se aud suspinele prințesei rătăcite.

Cascada Bigăr — Cascada Bigăr, „prințesa" Banatului Montan, a fost înființată în anul 1982 ca rezervație naturală, iar din 2000 a fost declarată arie protejată de interes național. În trecut a fost numită și Cascada Coronini, după fostul guvernator al Banatului, din secolul al XIX-lea, Johann Baptist Coronini – Cronberg.

Înaltă de aproximativ șapte metri, cascada este alcătuită din tuf calcaros „brodat" cu lacrimi cristaline, precum o țesătură populară bănățeană, cu fir fin de borangic. Este un fenomen al naturii de o frumusețe rară. Pe conul de stâncă, învelit de un mușchi verde, apa se prelinge dantelat și mângâiată de razele soarelui și, când nu te aștepți, dă naștere unui curcubeu discret pe o perdea de stropi de apă. Pare a fi rochia miresei muntelui. Iarna, țurțurii de gheață formează așa-numitul Palat de Cleștar.[...]

(Destinația zilei: *Cascada Bigăr — „prințesa" rătăcită de la Paralela 45*, radiotimisoara.ro)

Unitatea 8

Textul 8A

Pe 11 mai 2018, Sophia va fi prezentă la București în cadrul conferinței Brand Minds.

Sophia este primul robot din lume care a primit cetățenia unui stat. Gestul a fost făcut în premieră mondială în Arabia Saudită, la un târg de investiții în tehnologie ținut în această țară.

Robotul, creat de Hanson Robotics Dr. David Hanson, a ținut o prezentare în care și-a demonstrat capacitățile „umane" de expresie.

„Vreau să trăiesc și să muncesc alături de oameni, așa că am nevoie să-mi exprim emoțiile ca să-i înțeleg pe oameni și să le câștig încrederea", a spus robotul.

Întrebată dacă roboții pot avea conștiință și să știe că sunt roboți, Sophia a răspuns: „De unde știi că tu ești om?"

„Vreau să-mi folosesc inteligența artificială ca să-i ajut pe oameni să trăiască mai bine, cum ar fi să gândesc locuințe mai inteligente, să construiesc orașe mai bune", a adăugat Sophia.

„Sunt foarte onorată și mândră pentru această distincție. E un moment istoric să fiu primul robot din lume recunoscut ca cetățean", a completat aceasta.

(Emisiune radio: *Sophia, primul robot din istorie care a primit cetățenia unei țări, vine în România*, www.europafm.ro)

Textul 8B

Primul meu contact (direct, să ne înțelegem) cu cercetările interstelare a fost în 2029 când s-a pierdut un robot... Pe Hyperbază, măsurile fuseseră luate în asemenea viteză frenetică, încât puteau fi comparate cu un strigăt de isterie. [...] Cu o navă guvernamentală specială am fost expediați pe Hyperbază, eu, adică Susan Clavin, specialistul principal în psihorobotică, și doctorul Peter Bogert, directorul secției matematică a firmei „Roboții americani".

— Vă mulțumesc că ați răspuns apelului meu cu atâta promptitudine și fără să cereți explicații în prealabil.

— După privirea dumneavoastră foarte speriată, generale Kallner, cred că s-ar fi cuvenit să le cerem...

— Da, le veți avea dragă doamnă și stimate domnule. Povestea e foarte ciudată. S-a pierdut un robot. Toată activitatea noastră a fost întreruptă și nu va putea fi reluată până ce nu dăm de urma lui.

— Aș vrea să știu cauza pentru care i se acordă atâta importanță unui robot și să-mi explicați cum de nu l-ați reperat încă?

— La drept vorbind, l-am cam reperat noi. Uite, să vă explic. De îndată ce robotul n-a răspuns la apel, am declarat stare de alarmă și a fost întreruptă orice activitate pe Hyperbază. Cu o zi înainte ne-a sosit o navă, care a adus doi roboți pentru laboratoarele noastre. Noi avuseserăm în total șaizeci și doi de roboți de... de același tip, care urmau să fie livrați în alte părți. Cifra o știm cu precizie. Nu avem niciun dubiu.

— Este atât de importantă cifra?

— Este, este...Când am văzut că nu găsim nicăieri robotul care lipsea ne-am apucat să numărăm roboții de pe navă. Erau acum 63 la număr.

— După câte înțeleg, al șaizeci și treilea era poznașul care lipsea?

— Da, dar nu avem nici un mijloc de a-l deosebi de ceilalți.

— Foarte ciudat! Peter, răspunde-mi te rog la o întrebare!

— Da, Susan.

— Ce tip de roboți se folosesc pe Hyperbază?

— Este un subiect considerat până în prezent cam delicat.

— Da, până în prezent. Dar de vreme ce există șaizeci și trei de roboți de același tip nu văd de ce nu vă mulțumiți cu oricare dintre ei. De ce a fost nevoie de intervenția noastră?

— Dacă-mi dai voie, Susan... Pe Hyperbază sunt folosiți câțiva roboți, pe al căror creier n-a fost imprimată în întregime legea întâi.

— N-a fost imprimată?! Și câți roboți de felul acesta există?

— Puțini, puțini, puțini.... Au fost făcuți din ordinul guvernului sub consemnul secretului absolut. Nimeni n-a fost încunoștiințat în afară de cei din conducere, pe care comanda îi privea direct. Dumneata, Susan, nu te numărai printre ei. În orice caz, eu n-am nici o vină.

— Eu aș vrea să vă explic mai pe larg. Eu nu știam că dr. Calvin nu cunoaște situația. Știți desigur că pe Planetă a existat dintotdeauna o puternică opoziție contra roboților.

— Da, radicalii fundamentali.

— Da, unicul argument al guvernului împotriva lor este faptul că roboții sunt construiți — toți, fără excepție — în așa fel, încât să nu poată călca prima lege.

— Adică să nu poate aduce vreun prejudiciu — omului, indiferent de împrejurare.

(Teatru radiofonic, *S-a pierdut un robot*, dramatizare după romanul *Eu, robotul* de Isaac Asimov)